

Béke és Szocializmus

VILÁG PROLETÁRJAI, EGYESÜLJÉTEKI

A KOMMUNISTA
ÉS MUNKÁSPÁRTOK
ELMÉLETI
ÉS TÁJÉKOZTATÓ
FOLYÓIRATA

40 NYELVEN
JELENIK MEG,
145 ORSZÁGBAN
TERJESZTIK

*Ezzel a számunkkal
megemlékezünk
az októberi forradalom
70. évfordulójáról*

A tartalomból:

Gustáv Husák:

**Az októberi forradalom
korszaka: a célok nagysága,
a lehetőségek realizmusa**

Emil Hrisztov:

**Bulgária. Mit várunk
a radikális reformoktól?**

**A nagy októberi forradalom
és a társadalmi átalakítások
távlatai. Nemzetközi szimpózium**

Pieter Keuneman:

**A nemzetközi együttműködés
dialektikája**

Radzsjesvara Rao:

A függetlenség bonyolult útja

1987. NOVEMBER

11

HARMINCADIK ÉVFOLYAM

Béke és Szocializmus

A KOMMUNISTA ÉS MUNKÁSPÁRTOK ELMÉLETI ÉS TÁJÉKOZTATÓ FOLYÓIRATA

40 NYELVEN JELENIK MEG, 145 ORSZÁGBAN TERJESZTIK

TARTALOM

Szocializmus. A béke és a haladás politikája

- 3 G. Husák (Csehszlovákia): Az októberi forradalom korszaka: a célok nagysága, a lehetőségek realizmusa
- 10 E. Hrisztov: Bulgária. Mit várunk a radikális reformoktól?
- 15 W. Somerset, J. Waszczuk, E. Thomas: Az átalakítás tervekben és tettekben. Személyes benyomás
- 24 C. Gurbadam (Mongólia): A gyorsítás döntő tényezője
- 28 A. Diaz Ruiz (Kuba): A pártprogram – kötelezettségvállalás a nép előtt
- 32 A történelem és a jelenkor. J. Reed: Az első nap, az első lépés 32; J. Broz Tito: A döntő választás évei 34; H. Lannung: Saját szememmel láttam 37

Vita, eszmecsere

- 40 A nagy októberi forradalom és a társadalmi átalakítások távlatai. Nemzetközi szimpóziium Prágában az októberi forradalom 70. évfordulója alkalmával

Az egyetemes biztonságért

- 49 H. Mies (NSZK): A munkásosztálytól távol áll a háború
- 59 A felelősség új dimenziói. A. Roj (Banglades): A fegyverkezési verseny összeegyeztethetetlen a fejlesztéssel 59; R. Bauer (NDK): Ideológiák vitája és a kölcsönös biztonság 61; J. Pekaslahti: A cél: egy gondolkodó mozgalom 64; R. Arndt: Megengedhető-e, hogy Európát ellenségeskedés ossza meg? 67; K. Douglas (Új-Zéland): Kettős feladat 71

1987/11

A kommunista mozgalom. A testvérpártok életéből

- 73 P. Keuneman (Sri Lanka): A nemzetközi együttműködés dialektikája
- 80 Kommunizmus kongresszusairól. J. Mosotho (Lesotho): Amikor a haza ellenséges gyűrűben van 80; H. Kleven (Norvégia): A politika következetessége 83;
- 87 Elvi álláspont. A KGST-országok testvérpártjai KB-titkárainak tanácskozása
- 89 H. Geggel (NDK): Erősítve a párt iránti bizalmat
- 94 N. Gheorghiu (Románia): A kommunista a dolgozókollektívában. Az alapszervezetek tapasztalataiból
- 96 Tájékoztató: Rövid hírek 96; Lapok ünnepei 96
- 98 A. Minucci (Olaszország): A választási vereség után
- 103 A történelem és a jelenkor. A forradalmi mozgalom veteránjai beszélnek. K. Szinozerszkij (Szovjetunió): Irigylem a fiatalokatl 103; E. Habibi (Izrael): A szabadság kapui nem nyílnak varázsigére 104; Ha Huy Giap (Vietnam): Az esemény, amely meghatározza a jövőt 106; E. Lister (Spanyolország): Feledhetetlen évek 108; A. Egede-Nissen (Norvégia): A szolidaritás hagyományairól 110

Nemzeti felszabadítás. Egység a harcban

- 113 R. Rao (India): A függetlenség bonyolult útja
- 120 H. Mohieddin (Egyiptom): A világot átalakító forradalom
- 122 D. Fatogun: A nigériaiak a Szovjetunió barátai
- 124 G. Kim (Szovjetunió): Szocialista orientáció: elmélet és gyakorlat
- 131 J. Baldwin – H. Alleg: Hogy el ne veszítsék egymást az emberek. Írók párbeszéde
- 137 „Ez a forradalom orosz, de minden nép megérti nyelvét.” A Központi Forradalmi Múzeum termeiben járva 1917-től napjainkig
- 143 J. Arizala: Legyen vége a vérontásnak Kolumbiában! Az üldöztetés és a terror ellen
- 144 Folyóiratunk kapcsolatai

A „Béke és Szocializmus” szerkesztőbizottsága és szerkesztőségi tanácsa a következő országok kommunista és munkaspártjainak képviselőiből áll:

ALGÉRIA
ARGENTINA
AUSZTRIA
BELGIUM
BOLÍVIA
BRAZÍLIA
BULGÁRIA
CHILE
CIPRUS
COSTA RICA
CSEHSZLOVÁKIA
DÁNIA
DÉL-AFRIKAI KÖZT.
DOMINIKAI
ECUADOR
EGYESÜLT ÁLLAMOK
EGYPTOM
FINNSZÁRSZÁG
FRANCIAORSZÁG
FÜLÖP-SZIGETEK
GÖRÖGORSZÁG
GUATEMALA
GUYANA
HONDURAS
INDIA
INDONÉZIA
IRAK
IRÁN
ÍRORSZÁG
IZRAEL
JAMAICA
JAPÁN
JORDÁNIA
KANADA
KOLUMBIA
KUBA
LENGYELORSZÁG
LIBANON
LUXEMBURG
MAGYARORSZÁG
MEXIKÓ
MONGÓLIA
NAGY-BRITANNIA
NDK
NSZK
OLASZORSZÁG
PALESZTINA
PÁNAMA
PARAGUAY
PERU
PORTUGÁLIA
ROMÁNIA
SALVADOR
SPANYOLORSZÁG
SRI LANKA
SVÁJC
SVÉDORSZÁG
SZENEGÁL
SZÍRIA
SZOVJETUNIÓ
SZUDÁN
TÖRÖKORSZÁG
URUGUAY
VENEZUELA
VIETNAM

ISSN 0408-8719

A szerkesztőség címe: Praha 8. Thákurová 3. Telefon: 326-731. Kiadja a Kossuth Könyvkiadó. A kiadásért felel Illés Tibor igazgató. A magyar kiadás felelős szerkesztője Hangay Sándor. A szerkesztőség címe: Steindl u. 8. Budapest Pf. 127. 1368. Telefon: 117-440. Kiadóhivatal: Révay u. 18. Budapest Pf. 347. 1370. Telefon: 118-688. Előfizethető minden pártszervezetben, a Kossuth Könyvkiadó megyei és kerületi kirendeltségeinél (pénzforgalmi jelzőszám: 215-11529), bármely postahivatalnál, a kézbevitelknél és a Hírnap-előfizetési és Lapellátási Irodánál (postacím: Budapest V., József nádor tér 1. – 1900) személyesen vagy postautalványon, valamint átutalással a Hellr 215-98182 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetési díja: fél évre 45 Ft, egész évre 90 Ft 87.2501/20-11 – Zrínyi Nyomda. Felelős vezető: Vágó Sándorné vezérigazgató

Az októberi forradalom korszaka: a célok nagysága, a lehetőségek realizmusa

Szocializmus.
A béke
és a haladás
politikája

GUSTÁV HUSÁK,

Csehszlovákia Kommunista Pártja Központi Bizottságának főtájkára,
s Csehszlovák Szocialista Köztársaság elnöke

Végehez közeledő évszázadunk bővelkedett fordulatot hozó eseményekben. A legjelentősebb tényező, amely mélyreható és megmásíthatatlan változásokat idézett elő a világon, a nagy októberi szocialista forradalom volt. Az azóta eltelt hetven év mind markánsabban szemlélteti az októberi forradalom világtörténelmi jelentőségét. Az emberiség sorsára gyakorolt hatása nemhogy nem szűnt meg, hanem egyre erőteljesebbé válik.

Az első győzelmes szocialista forradalom feloldotta azokat az osztály-, gazdasági és politikai ellentéteket, amelyek az imperializmus körülményei között példátlanul kiéleződtek. Az imperialista rendszer leggyengébb láncszemében – a cári Oroszországban – megalakult a proletariátus legszervezettebb és elméletileg legképzettebb élcsapata, a marxista-leninista párt, amelyet Vlagyimir Iljics Lenin, a zseniális gondolkodó, politikus és forradalmár alapított és vezetett. Mint Lenin mondta, a kialakult körülmények eredményeképpen, az objektív és a szubjektív mozzanatok egysége folytán a néptömegek élén járó oroszországi munkásoknak jutott az a feladat, hogy „az imperializmus elleni világharc úttörői”¹ legyenek.

Az októberi forradalom nagy meggyőző erővel bizonyította be a néptömegeknek a marxizmus-leninizmus igazságát. Nemzetközi vonatkozásban legfontosabb eredménye, hogy létrejött a kommunista világmozgalom, az a nemzetközi erő, amely vállalta a történelmi feladatot, hogy elvi álláspont alapján harcoljon a tőkés kizsákmányolás megszüntetéséért, a nemzetek szabadságáért, az elnyomott tömegek jogaiért.

1

A nép által megteremtett szovjethatalom, a munkások és a parasztok első állama a társadalmi problémák minőségileg új kezelésének példája volt. A kormány, amelynek elnöke Lenin volt, már első rendeleteivel – a földről, az ipar, a vasutak és a bankok államosításáról szóló dekrétumokkal – megsemmisítette a tőkés kizsákmányolás alapjait. A forradalom valóra váltotta az oroszországi parasztság évszázados álmát, a parasztok földhöz jutottak. Az októberi forradalom meghirdette a népek egyenjogúságát, a nemze-

¹ Lenin Összes Művei. 39. köt. Kossuth Könyvkiadó 1973. 305. old.

tek önmegrendelkezési jogát, és ezzel szétzúzta a nemzeti elnyomás láncait. Megszüntették az elnyomó osztályok uralmát és a társadalmi kiváltságokat. Megteremtették annak lehetőségét, hogy megvalósuljanak az emberek közti társadalmilag igazságos viszonyok, amelyek a munkán, a kollektívizmuson és a kölcsönös tiszteleten alapulnak.

Az az üzenet, amelyet az SZKP Központi Bizottsága intézett a szovjet néphez a nagy októberi szocialista forradalom 70. évfordulója alkalmával, joggal hangsúlyozza, hogy ez a forradalom „a XX. század legnagyobb eseménye, amellyel új korszak kezdődött az emberiség életében. Az idő meggyőzően bebizonyította soha el nem évülő jelentőségét, megvilágította azokat a hatalmas lehetőségeket, amelyeket a szocialista társadalmi fejlődés teremt.”²

A szocialista forradalom győzelmével, a fiatal szovjetállam megteremtésével a történelemben első ízben elkezdődött az új társadalom építésének hihetetlenül nehéz, bonyolult, de rendkívül megtisztelő munkája, az akkor gazdasági és kulturális tekintetben elmaradott országnak modern szocialista hatalommá való átalakítása. A világon először a szovjet népnek jutott az a felelősségteljes feladat, hogy megteremtse és, mint mondani szokás, „menet közben” kipróbálja a társadalmi berendezkedésnek, a gazdasági, társadalmi, politikai és szellemi élet megszervezésének legprogresszívabb rendszerét.

A nagy októberi forradalomnak, az Oroszországban elkezdett átalakításoknak a hatására tovább fejlődött és gazdagodott a marxizmus-leninizmus, amely elsősorban a szocializmus építésének első tapasztalataira támaszkodott. A lenini időszaknak különösen fontos elméleti, gyakorlati és elvi jelentősége volt. Ebben az időszakban rakták le az építés stratégiájának alapjait a Szovjetunióban. Az SZKP ma is belőlük meríti a gazdasági és társadalmi haladás meggyorsításának lelkesítő eszméit. Egyetemes jelentőségük van azoknak a lenini tételnek, amelyek a dolgozó tömegek szerepéről, a néphatalom jellegéről és a társadalmi igazságosságról, a párt és a társadalom egészséges növekedésének előfeltételeiről, a társadalmi tulajdonról, a tervezésről, az önálló elszámolásnak a gazdaságban alkalmazott módszereiről, az értéktényező és a pénzügyi eszközök felhasználásáról, az ideológia tisztaságáról, a bírálat és az önbírálat szerepéről szólnak.

A Szovjetunió az elmúlt hét évtized folyamán a nagy október forradalmi eszméit megvalósítva és továbbfejlesztve szocialista világhatalommá vált, hatalmas gazdasági és tudományos-műszaki potenciállal rendelkezik, amelynek alapja a termelési eszközök társadalmi tulajdona. Nagyszerű eredményeket ért el a tudományban és a kultúrában, megteremtette a néphatalom szilárd rendszerét. A szovjet állam biztosítja a lakosság valamennyi rétegének szociális szükségleteit, az egyenjogú nemzetek és etnikai csoportok felvirágzását, az oktatás magas színvonalát. A történelem során első ízben felépült az a társadalom, amely *reális humanista és demokratikus alternatívája a kapitalizmusnak*, megvalósult az a rendszer, amelyben a dolgozó ember minden érték létrehozója és fogyasztója.

A szovjet nép a dolgozó tömegek rendkívüli erőfeszítései, áldozatai árán érte el ezeket a világtörténelmi jelentőségű eredményeket. A forradalom bátor védelmezői közül sokan vérüket, sőt életüket áldozták a külföldi intervenció elleni harcban, a polgárháború frontjain. Az iparosítás, a kollektívizálás és a kulturális forradalom során az emberek milliói csodálatra méltó lelkesedéstről tettek tanúságot a munkában.

Évszázadunk történetében rendkívüli helyet foglal el a szovjet népnek a német fasiszta betolakodók ellen vívott nagy honvédő háborúja. E nehéz megpróbáltatás során, hősiessen küzdve a hitlerista agresszorok, majd a japán militaristák ellen, ragyogó győzelmet aratott és megvédte az októberi forradalom örökségét. Az imperializmus legreakcióssabb köreinek nem sikerült megtörni a szocializmus erejét.

A Szovjetunió, amely a legnagyobb terheket viselte a második világháborúban, döntően járult hozzá ahhoz, hogy az emberiség megmeneküljön a fasiszta pestistől, és segített abban, hogy számos ország népei felszabaduljanak a zsarnokság alól. A fasiszta

² Pravda, 1987. március 4.

hatalmak szétzúzásának eredményeképpen megváltoztak a nemzetközi osztályerőviszonyok. A forradalmi folyamat, amellyel összeolvadt a nemzeti felszabadító mozgalom, győzelemre juttatta számos közép- és délkelet-európai ország dolgozó népét. Fokozatosan kialakult a szocialista világrendszer, amely a nagy októberi forradalom után a legjelentősebb esemény a szocializmus korszakalkotó offenzívájában. A földkerekség megújulásának folyamata tovább folytatódott azzal, hogy megteremtették a néphatalmat több más országban is – vietnami és koreai földön, Kínában, majd pedig lezajlott a kubai forradalom. Összeomlott az imperializmus gyarmatrendszere. Sok ország, miután elnyerte a függetlenséget, a szocialista orientáció útjára lépett.

A szovjet nép az építés feladatainak megoldása során is nehéz megpróbáltatásokat élt át. Nagy árat kellett fizetnie „az új társadalom építésének lenini elveitől és módszereitől való eltérésekért, a szocialista törvényességnek, a párt- és a társadalmi élet demokratikus normáinak megsértésért, a voluntarista hibákért, a gondolkodás dogmatizmusáért, a gyakorlati munkában megnyilvánult tehetetlenségért...”³ – olvassuk abban a felhívásban, amelyet az SZKP Központi Bizottsága intézett a szovjet néphez az októberi forradalom 70. évfordulója alkalmával. De a szovjet emberek találtak magukban erőt ahhoz, hogy ezeket a jelenségeket nevükön nevezzék, és elvi harcot kezdjenek leküzdésükért. A múlt hibáival szemben tanúsított kritikus magatartás mit sem von le a történelmi jelentőségű győzelmek nagyságából. Ez a magatartás kifejezi a szovjet rend érettségét, azt a képességét és eltökéltségét, hogy megteremtse a feltételeket a szocializmus léryegének teljes kibontakoztatásához.

Az októberi forradalom hetvenedik évfordulójáról olyan helyzetben emlékezünk meg, amikor az SZKP, az egész szovjet társadalom elfogadta és elkezdte megvalósítani a gazdasági és társadalmi fejlődés meggyorsításának stratégiai irányvonalát, valamennyi életszféra forradalmi átalakításának programját. Ezen az úton megvalósítják az októberi forradalom elveit, Lenin útmutatásait, a szocializmus történelmi küldetését a XXI. század küszöbén. Az SZKP-nak nemcsak az a célja, hogy leküzdje a passzivitás, a pangás, a konzervativizmus és a dogmatikus gondolkodás jelenségeit, hanem az is, hogy a társadalmat minőségileg magasabb szintre emelje, biztosítsa a szocialista társadalomnak mint annak a legtökéletesebb rendszernek töretlen, dinamikus növekedését, amely a tudományon, a marxista-leninista tanítás nemes eszményein, magasztos erkölcsi elveken alapul.

A nagy októberi forradalom által ránk hagyott örökség alkotó szellemű felhasználása, az elmélet és a gyakorlat terén utat mutató lenini eszmék lehetővé teszik, hogy a mai és a távlati programfeladatok, politikai, gazdasági, társadalmi és más feladatok megoldása során jobban használjuk fel a szocialista rend kimeríthetetlen erőforrásait, a tudományos kommunizmus elméleti gazdagságát.

Az SZKP Központi Bizottsága azzal, hogy 1985. áprilisi ülésén meghirdette, majd pedig 1986-ban a XXVII. kongresszuson, 1987. januári és júniusi ülésén részletesen kidolgozta ezt az irányvonalat, *megerősítette Lenin eszméi iránti hűségét, bebizonyította érettségét és azt a képességét, hogy irányítsa a forradalmi fejlődést, érdemleges választ adjon az új korszak követelményeire.*

A szovjet kommunisták a gazdasági és társadalmi haladás meggyorsításának reális útján vezetik az országot. Ebben döntő szerep hárul a gazdasági mechanizmus radikális átalakítására és a társadalom mélyreható demokratizálására. Csakis ezen az alapon bontakozhat ki a dolgozó tömegek átalakító tevékenysége, a társadalom irányításában való hathatós részvételük, csakis ilyen körülmények között valósíthatja meg önmagát teljesen a szocialista ember. *A domináns érték, amelyen a szovjetunióbeli átalakítás koncepciója alapul, az, hogy a nép – a hatalom forrása – céltudatosan alakítja saját sorsát, saját történelmét.*

Az átalakítás programja, amely a leninizmus alkotó szellemű megtestesülése a Szovjetunió, a szocialista közösség és a világfolyamat fejlődésének mai szakaszában, a nagy októberi forradalom által elkezdett ügy folytatása, a forradalmi elmélet és gyakorlat új foka. Az átalakítás eszméi bátor reformokra lelkesítik a szovjet embereket. A szovjet társadalom ennek köszönhetően a lendületes előretörésnek, a magas fokú aktivitásnak, a párt és a nép egységének légkörében köszönti a nevezetes évfordulót.

2

Az emberiségre ma az a felelősségteljes feladat hárul, hogy adekvát válaszokat adjon a civilizáció kihívására. Ezt a feladatot elsősorban a tudományos-műszaki forradalom, valamint e forradalomnak a világgazdaság tendenciáira és a nemzetközi politikai fejlődésre gyakorolt hatása határozza meg; ugyancsak ebből következnek a szocializmus és a kapitalizmus közti világméretű verseny formái és céljai is. Ebben a kontextusban az átalakítás, amely gyakorlati program a szocializmus előnyeinek a tudomány vívmányai-val való egyesítésére, élenjáró rendszerünk tekintélyének és vonzóerejének növelése szempontjából globális jelentőségre tesz szert.

Az SZKP-nak az átalakítással kapcsolatos irányvonala világszerte rendkívül nagy visszhangot kelt. A legkülönbözőbb társadalmi körök mindinkább felismerik, hogy a Szovjetunióban kibontakozó forradalmi változások óriási hatással vannak a nemzetközi kapcsolatokra, a nemzetközi viszonyokra, a világeseményekre. A kommunisták, a haladó demokratikus erők *a legnagyobb elismeréssel szólnak ezekről az átalakításokról, mert az a véleményük, hogy bennük a szovjet vezetőségnek országa jövőjéért, a szocializmus és a béke sorsáért érzett felelőssége fejeződik ki.* Tisztában vannak azzal, hogy minél nagyobbak lesznek a sikerek, minél dinamikusabb a gazdasági, társadalmi, politikai és kulturális fejlődés a Szovjetunióban, annál inkább fokozódik a szocializmusnak, a kommunista világnézetnek a népek sorsára gyakorolt befolyása.

Még a burzsoá propaganda sem tudja elhallgatni, hogy az SZKP politikája hatással van az egész emberiségre. Ellenfeleink ezért legalább azzal megpróbálkoznak, hogy torz megvilágításba helyezték ezt a politikát, s úgy tüntessék fel a dolgot, mintha a szovjet kommunisták eltérnének a szocializmustól, elfogadnák a kapitalizmus receptjeit. A szocializmust igyekeznek szembeállítani a demokráciával és az emberi jogokkal. De az effajta kísérletek jöttányit sem változtathatnak a valóságon: lenini politikáról van szó, amely az új rend lényegéből indul ki, korszerű paramétereket és perspektívákat ad az új rendnek.

A szocialista világ szempontjából különösen nagy jelentőségű a szovjet társadalom életének minden területén kibontakozó forradalmi átalakítás, a szocializmus fejlesztésével kapcsolatos alkotó szellemű, lenini koncepciónak a megvalósítása. Ma a testvéri országokra is az az igen fontos feladat hárul, hogy választ találjanak a kor kihívására. Ez azt jelenti, hogy egyesíteniük kell a szocializmus előnyeit a tudományos-műszaki haladással, biztosítaniuk kell a társadalom előrehaladásának gyorsított ütemét, a gazdaság hatékonyságának növekedését, a lakosság életszínvonalának emelését stb., vagyis jobban ki kell használniuk az új rend potenciálját.

A szocialista országokban a mostani időszak jellegzetessége az, hogy intenzíven keresik a legracionálisabb megoldásokat az irányításban és a tervezésben, a szocialista demokrácia elmélyítésében, a népek közügyekbe való bevonásában. A szocialista demokrácia funkcionálásának és tökéletesítésének törvényszerűsége annak a fő tételnek a következetes érvényesítése, hogy *a nép a hatalom forrása és leletményese.* Kötelesek vagyunk szigorúan megtartani a társadalmi igazságosságot, amely a szocializmus másik sarkalatos elvének csorbítatlan tiszteltben tartásán alapul: „Mindenki képességei szerint, mindenkinek munkája szerint”. Mindez lehetővé teszi azoknak a lehetőségeknek jobb kihasználását, amelyeket rendünk nyújt a gazdaság, a szociális szféra és a kultúra

dinamikus fejlesztésére. Ideje megszabadulni a szocialista építésre és formáira vonatkozó elavult nézetektől és elképzelésektől.

Ezen a téren a szocialista világ mindegyik állama, mindegyik testvérpárt érhető módon saját tapasztalataival, körülményeivel és szükségleteivel összhangban jár el. A gyakorlat igazolja azt a lenini prognózist, hogy a fejlődés során létrejönnek a forradalmi folyamat rendkívül változatos formái, kialakulnak az új társadalom építésének különféle módszerei. Éppen ezért rendkívül fontossá válik *a testvéri országok tapasztalatainak feldolgozása, a tapasztalatcsere, mindazoknak az értékeknek az általánosítása és alkalmazása, amelyek a szocializmus útján állva haladó népek munkája során születnek*. Ez erőteljesen ösztönzi társadalmi rendünk folytonos fejlődését, megsokszorozza lehetőségeit.

Elengedhetetlen a szocialista országok közti kapcsolatok minőségének megváltoztatása. A KGST-országokban működő testvérpártok vezetői 1986. novemberi moszkvai munkatalálkozójukon elvi jelentőségű következtetéseket fogalmaztak meg azzal kapcsolatban, hogy tökéletesíteni kell együttműködésünket, az együttműködés egész mechanizmusát. Az előirányzott intézkedések legfőbb célja annak elérése, hogy az együttműködés hathatósan elősegítse a közösséghez tartozó országok gazdasági és társadalmi fejlődésének dinamizálását és tudományos-műszaki haladásuk meggyorsítását a mai szakaszban.

3

A csehszlovák nép sorsa, legújabbkori történelme szempontjából kardinális jelentőségű a nagy októberi forradalom öröksége. Az oroszországi forradalom hatására magasba csapó forradalmi hullámmal szervesen összefügg a csehszlovák állam 1918. októberi megalakulása. A lenini eszmék ereje, a Szovjetunió példája közvetlen hatással volt Csehszlovákia Kommunista Pártjának 1921. májusi megalakulására, valamint a tömegeknek a burzsoá elnyomás és a kizsákmányolás elleni harcok megmozdulásaira. A Szovjetunió felszabadító missziója a második világháború éveiben döntő szerepet töltött be a csehek és a szlovákok nemzeti szabadságának, állami önállóságának újjászületésében. A Szovjetunióval való együttműködés a szocializmus csehszlovákiai építésének pótolhatatlan tényezőjévé vált.

A csehszlovák nép a szocialista fejlődés évei során olyan eredményeket ért el, amelyekre méltán lehet büszke. A mi körülményeink között is igazolódtak októberi forradalmi igazságai. A társadalom további felvirágoztatása, a társadalom új minőségének megteremtése, az emberek kezdeményezőképességének és tudatosságának fejlesztése, vagyis a szocializmus potenciáljának teljesebb kihasználása érdekében a Csehszlovák Szocialista Köztársaságban *elkerülhetetlen az élet minden területének átalakítása*. A kommunisták, dolgozóink lelkesen üdvözlik és támogatják az SZKP irányvonalát, a lenini párt politikáját *példának tekintik, amely lelkesíti őket és erőt önt beléjük saját feladataik teljesítéséhez*.

Csehszlovákia Kommunista Pártjának 1986. évi XVII. kongresszusa elfogadta azt a programot, amelynek célja az ország gazdasági és társadalmi fejlődésének meggyorsítása, mélyreható átalakítások végrehajtása a gazdaság irányításában, a gazdasági, szociális és kulturális-szellemi szférában. Most dolgozunk a komplex gazdasági reformon, amely a tervezés és az irányítás lenini elvein fog alapulni. Társadalmi vitára bocsátottuk az állami vállalatról, a mezőgazdasági, a termelő-, a fogyasztási és a lakásszövetkezetről szóló törvények tervezeteit, és ez a vita széles körben kibontakozott.

Politikai tekintetben a CSKP által előirányzott intézkedések az egész társadalmi rendszer tökéletesítésére irányulnak. Arra hivatottak, hogy megszilárdítsák a kommunista párt szerepét a küszöbönálló átalakítások végrehajtásában, tökéletesítsék a párt munkastílusát és munkamódszereit a testületi vezetés, a demokratikus centralizmus és a pártdemokrácia elvei alapján.

Megkülönböztetett figyelmet fordítunk a szocialista demokráciának és a nép öngazgatásának további mélyítésére, a nyilvánosság bővítésére.

A szocialista demokratizmus sokoldalú fejlesztésének lényegét elsősorban abban látjuk, hogy biztosítsuk a dolgozók konkrét részvételét a döntéshozatalban és az ellenőrzésben, s ebből a célból jobban használjuk ki a meglévő lehetőségeket, továbbá új lehetőségeket is teremtsünk. Igyekszünk gyarapítani az állami és a társadalmi ügyek irányításának demokratikus formáit és módszereit, s ezzel kapcsolatban előtérbe helyezzük azt a feladatot, hogy tág teret kell adni minden probléma nyílt, objektív, kritikus és önkritikus vizsgálatának, és minőségi szempontból javítani kell a dolgozóknak a problémák megoldásában való részvételét. Továbbá meg kell teremteni a kedvező társadalmi légkört, olyan politikai szervezeti intézkedéseket kell foganatosítani, amelyek még inkább érdekeltté teszik a tömegeket programcéljaink megvalósításában, napról napra mozgósítják a dolgozókat az állami, városi és községi szinten, valamint a társadalmi szervezetekben, az egyes munkahelyeken jelentkező feladatok megoldására. Ebben az értelemben például az állami vállalatról szóló törvény tervezetében az áll, hogy jelentősen növelni kell a dolgozókollektívák és általuk demokratikus úton választott szervek szerepét a gazdálkodás elvi kérdéseinek eldöntésében, a vezetők kiválasztásában. A szövetségi törvények tervezeti is abból indulnak ki, hogy tovább kell mélyíteni az öngazgatás alapjait. Véleményünk szerint ez az *egyedül helyes útja annak is, hogy fokozódjon a szocialista társadalom állampolgárainak politikai aktivitása.*

A társadalmi mechanizmusok átalakítása, amely a CSKP kezdeményezésére és irányításával folyik a szocialista rendszer tökéletesítésének részeként, szoros kapcsolatban van a pangás, a tehetetlenség, a felelőtlenség minden megnyilvánulása elleni küzdelemmel. Ma ez is igen fontos feladata pártunknak.

A szocializmus a népért van, és a nép a szocializmus megteremtője, építője.

4

Azok a programcélok, amelyeket a Szovjetunióban és más testvéri országokban a társadalmi haladás meggyorsítása érdekében kitűztek, azok az új feladatok, amelyeket a világ szocialista és más haladó erői meg akarnak oldani, *szervesen összefüggnek a háború veszélyének megszüntetéséért, a nemzetközi feszültség csökkentéséért, a béke megóvásáért és megszilárdításáért vívott harccal.*

„Békét a népeknek!” – ez volt az egyik fő követelés, amellyel a szovjethatalom rögtön az októberi forradalom győzelme után a világ elé állt. A demokratikus béke megkötését sürgető felhívás, amely a lenini békekedekrétumban fogalmazódott meg, kiinduló mozzanata volt a szovjet külpolitika fő irányvonalának, amely a különböző társadalmi rendszerű államok békés egymás mellett élésén alapul.

Korunkban, a nukleáris és űrkorszakban, amikor hihetetlen pusztító erejű fegyver létezik, a háború elhárítása egyértelmű a civilizáció megmentésével, az emberiség megmaradásával. Ebben a helyzetben az SZKP által javasolt békeprogram, a szovjet kezdeményezések megmutatják azt a reális utat, amelyen haladva az emberiséget meg lehet szabadítani a nukleáris fegyverkezés terhétől, és meg lehet teremteni a nemzetközi biztonság komplex rendszerét. Ez pedig előfeltétele a népek szabad fejlődésének, az államok konstruktív együttműködésének.

A Szovjetunióknak az az akarata, hogy mindenki számára elfogadható kivezető utat keressen a kialakult veszélyes helyzetből, újból kifejeződött Mihail Gorbacsov „A biztonságos világ realitása és garanciái” c. cikkében, amelynek címettje az ENSZ-közgyűlés 42. ülészsaka és az egész világ közvéleménye. Mondanom sem kell, hogy Csehszlovákia teljesen szolidáris a Szovjetunióval most is, amikor a tőle megszokott állhatatossággal és felelősségtudattal felveti a mindent átfogó nemzetközi biztonsági rendszer megteremtésének kérdését.

A szocialista közösség államainak következetes realista politikája, amely elnyerte sok ország békeszerető erőinek és józanul gondolkodó képviselőinek a támogatását, az enyhülés megszilárdítására, a fegyverkezési verseny megszüntetésére és a világűrbeli fegyverkezési verseny elhárítására irányul. A szocializmus célja a leszerelés. Az emberek világszerte helyesléssel fogadták azt a kijelentést, amely az SZKP XXVII. kongresszusán hangzott el: „A mi eszményünk a fegyver és erőszak nélküli világ, amelyben minden nép szabadon választja meg a fejlődés útját, saját életmódját”⁴.

A Szovjetunió, a szocialista közösséghez tartozó valamennyi ország külpolitikájának offenzív volta eredményeképpen gyarapodnak azok az erők, amelyek ideológiai és más nézeteltérések ellenére küzdenek az ellentétek politikai feloldásáért és az együttműködésért. Mind többen értik meg, hogy az akut nemzetközi problémák megoldása érdekében szakítani kell a korábbi konfrontációs szemlélettel, amelyhez az imperializmus bizonyos körei következetesen ragaszkodtak, és *meg kell honosítani az új politikai gondolkodást*. Minden nehézség, ellentmondás és bizonyos fokú kockázat ellenére létrejönnek az előfeltételek ahhoz, hogy a nemzetközi kapcsolatokban fejlődjön az egészséges irány.

A nagy októberi szocialista forradalom óta eltelt hét évtized alatt gigászi eredmények születtek az egész emberiség javára. A szocializmus ereje és nemzetközi tekintélye kedvező hatással van a társadalmi haladásra különböző országok és kontinensek körülményei között, a népek imperializmus elleni harcának kibontakozására, a legfőbb kérdések megoldására és az emberiség hő vágyainak teljesülésére.

Viharos évszázadunk a társadalmi ellentétek érlelődése közepette, mind feszültebbé váló forradalmi helyzetben kezdődött, amely az októberi forradalom győzelméhez vezetett. Most, amikor a XX. század a végéhez közeledik, a szocializmus mint világrendszer megmutatja a jövő érdekeinek megfelelő perspektívát. Az új rend reális, humanista választ ad a legégetőbb, életbe vágó problémákra, amelyekkel a XXI. század küszöbén néz szembe civilizációnk.

⁴ Az SZKP XXVII. kongresszusa. Kossuth Könyvkiadó 1986. 85. old.

Bulgária. Mit várunk a radikális reformoktól?

EMIL HRISZTOV*,

a Bolgár Kommunista Párt Központi Bizottságának titkára

A Bolgár Népköztársaság több mint négy évtizede gyors ütemben fejlődik. Az országban imponáló méretű tudományos-műszaki bázis jött létre. Bulgária, amely a második világháború után Európa legszegényebb országa, elmaradt agrárország volt, a szocialista építés éveit olyan országgá vált, amely számottevő mennyiségben exportál gépipari, elektronikai, vegyipari és biotechnológiai termékeket, számos más, tudományos-műszaki haladásról tanúskodó árut.

Az utóbbi időben azonban végképp kimerültek a lehetőségei az extenzív tényezőknek, akárcsak a túlzottan centralizált gazdaságirányításnak is. A növekedés üteme lelassult, már nem feleltek meg a minőségi mutatók sem. Elmaradt a gazdaság általános színvonalától a belső piac és a lakossági szolgáltatás.

Minderre tekintettel a BKP hozzákezdett a gazdaság és a szellemi szféra irányításának radikális átalakításához, a gazdasági, a közigazgatási és a társadalmi mechanizmus átszervezéséhez. A XIII. pártkongresszus (1986) stratégiai feladatul a társadalom életének minden területén minőségileg új növekedés elérését tűzte ki. A számottevő változások érintik mind a termelőerőket, mind a termelési viszonyokat, továbbá az állami, jogszolgáltató, ideológiai és politikai szerveket is. E folyamatok közül néhány csak most indul, mások már eléggé kifejlődtek, hiszen már több mint két évtizede keressük a gazdaság tökéletesítésének útjait-módjait.

Az átalakítások alapja Todor Zsivkovnak, a BKP KB főtitkárának „A népgazdaság új irányítási rendszeréről” szóló tanulmánya, amely még 1963-ban készült. A KB 1968. júliusi ülése irányelveket dolgozott ki a társadalmi folyamatok irányításának megreformálása céljából. 1972-ben átfogó program született a nép életszínvonalának emelésére. Az utóbbi évtizedeket tehát új módszerek erőteljes keresése és kikísérletezése jellemezte, ez pedig bővítette a párt gyakorlati tapasztalatait és gyarapította eszmei gazdagságát.

A nyolcvanas években aztán különösen intenzívvé vált a BKP ilyen irányú munkája. Az ország fejlődésének elméleti alapjával és útmutatójával szolgálnak a párt XII. kongresszusán 1981-ben hozott határozatok, Todor Zsivkov ezt követő tanulmányai, amelyek az érett szocializmus anyagi-műszaki bázisával és a tudományos-műszaki forradalommal foglalkoztak; a tulajdonos-államra és a szocialista tulajdon birtokosának szerepét betöltő dolgozókollektívára, a szocialista demokráciára és egyebekre vonatkozó irányelvei.

Az irányítás gyakorlatának kritikai értékelése hiányosságokat is feltárt. Még mindig alkalmaztak túlnyomóan adminisztratív módszereket, az ágazati és területi szervek

* Emil Hrisztov (szül. 1924.). Forradalmi tevékenységért 1941-ben bebörtönözték. 1949-ben végzett a Szófiai Állami Egyetem jogi karán. A közgazdaságtudomány kandidátusa. 1946-ban lépett be a BKP-ba. 1976 óta az Államtanács tagja, a társadalompolitikai bizottság elnöke. 1976 óta a BKP KB tagja, 1984 januárja óta a KB titkára.

bizonyos partikularizmusa nyilvánult meg. Elégteleneknek bizonyultak azok az intézkedések, amelyek a hatékonyabb termelést, a jobb minőséget és a választék bővítését, a munka aktivitásának növelését és az üzemi fegyelem erősítését célozták.

■

A BKP által megindított átalakítás számba veszi mind a saját tapasztalatainkat, mind a szocialista testvérországok és a kommunista pártok tapasztalatait. A változtatásokat az ebbe szükségessé, hogy kimerültek a gazdaság extenzív növekedésének lehetőségei, amelyeket eddig nagy arányokban használtunk fel. Emellett a világban új realitások alakultak ki, s ezeket a mai körülmények között mindenképpen figyelembe kell venni. Csak néhányat említek ezek közül: a tudományos-műszaki forradalom gyors fejlődése, a tőkés világgpiacon tapasztalható megannyi válságjelenség, a szocialista közösségen belüli integrációs kapcsolatok mélyülése. Meg kell jegyezni, hogy a tervezett változtatásokhoz kellő előfeltételekkel rendelkezünk; az anyagi-műszaki bázis, a szakemberek, a párt és az állam szilárdsága.

Az új megközelítési módok olyan alapokra épülnek, mint a szocialista építés objektív törvényszerűségeinek mélyreható ismerete, a tudományos-műszaki forradalom eredményeinek tanulmányozása és hasznosítása, az élet valamennyi területének további demokratizálása. Számításba vesszük az értéktörvénynek és a vele kapcsolatos áru-pénz viszonyoknak a hatását, valamint azt az egyetemes törvényt, amely szerint a társadalmi fejlődés alapját az osztályoknak, az egyes társadalmi rétegeknek, kollektíváknak, egyéneknek az érdekei alkotják. Emellett az új társadalom épülése arányában növekszik a néptömegek és a dolgozó kollektívák szerepe, fejlődik és mélyül a szocialista demokrácia.

Ezekben az átalakításokban alkotó alkalmazásra lel a marxista-leninista elmélet, a bulgáriai társadalmi-gazdasági folyamatok dialektikus materialista elemzésére támaszkodva.

A szóban forgó átalakulások jelentősek és átfogók. *Az országnak rövid idő alatt a legjobbak közé kell előretörnie. Meg kell gyorsítanunk a gazdasági növekedést, maximális mértékben fel kell használnunk a termelés intenzifikálásának minden tényezőjét.*

A termelőerők fejlesztésében az irány: embert nem igénylő technológiák, számítástechnikai irányítási rendszerek kifejlesztése és meghonosítása (komplex automatizálás, a robottechnika, a számítástechnika széles körű alkalmazása). Számottevően változik a nemzetgazdaság struktúrája. A fejlesztésben elsőbbséget élvez az elektronika és a mikroelektronika, a robot- és lézertechnika, a biotechnológia, új nyersanyag- és anyagfajták kifejlesztése. Anyagigényes termelési ágacról tudományigényes és forrásmegtakarító ágakra térünk át, amelyek a legfejlettebb technológiára épülnek, egyes berendezésfajták gyártását géprendszerek gyártása váltja fel.

Fontos lépéseket teszünk majd a termelési viszonyok tökéletesítése terén is. A változások, amint erre fentebb már utaltunk, arra épülnek, hogy a társadalom a termelési eszközök tulajdonosa, a dolgozó kollektíva pedig közvetlen birtokosa, felhasználója. 1987 áprilisában a Nemzetgyűlés nyilatkozatot fogadott el arról, hogy a szocialista tulajdont a dolgozó kollektíváknak adják át gazdálkodásra és irányításra. E dokumentumnak alkotmányos jelentősége van. Ennek megfelelően a tulajdon birtokosai az öngazgató szervezetek, a nemzetgazdaság alapegységei lettek. Most fejezik be a szerződéskötéseket az állam és a dolgozókollektívák között, amelyeknek a birtokába kerülnek a gyárak, a kórházak és az iskolák, a tudományos intézmények és az állattenyésztő telepek.

Amikor az irányítás tökéletesítéséről és a demokrácia fejlesztéséről beszélünk, figyelembe kell vennünk a következőket. Az egységes és osztatlan társadalmi tulajdon nálunk nem válik csoporttulajdonná, a tulajdonjog továbbra is a társadalmat illeti meg. Az állam meghagyja magának a stratégiai döntéshozatalnak, az öngazgató szervezetek által végzett tevékenység szabályozásának a funkcióját. A befolyásolás és az irányítás admi-

nisztrativ eszközeinek a helyébe immár túlnyomóan gazdasági eszközök léptek. A centralizált tervezés szerepe növekszik, feladatai között szerepel a lejártszűző folyamatok elemzése, a tudományos-műszaki, gazdasági és társadalmi fejlesztésre, a főbb mérlegekre vonatkozó hosszú távú komplex programok kidolgozása és megvalósítása.

Az állami tervet az öngazgató szervezetekkel való párbeszéd alapján alakítják ki és a Nemzetgyűlés hagyja jóvá ötéves időszakra. Ennek a dokumentumnak a céljai és feladatai a társadalmi szükségletekre vonatkozó információ formájában jutnak el az árutermelőkhöz. Az előre meghatározott gazdasági normatívák, feltételek és szabályozók a terv szerves részét alkotják.

A nép politikai élcsapataként a párt továbbra is meg fogja határozni a társadalmi haladás fő irányát és stratégiáját, káderpolitikájával, céltudatos munkával a marxizmus-leninizmus szellemében igyekszik nevelni a dolgozókat, azon lesz, hogy biztosítsa a kellő erkölcsi-politikai körülményeket a kitűzött célok eléréséhez.

Az öngazgató rendszerek mindamellett elegendő lehetőséget kapnak a fejlesztéshez, ezért felelősek is tevékenységük hatékonyságáért. Mindez végső soron lehetővé teszi, hogy leküzdjük az utóbbi évtizedekben a kollektívákban és a dolgozóknál a társadalmi tulajdonnal szemben mutatkozó közömbösséget.

A tervezett változtatások azt hozzák magukkal, hogy igen változatos formákat ölt a rendszerünk alapját képező szocialista tulajdon. Fejlődnek majd a szocialista tulajdon olyan formái, mint a szövetkezeti, a községi tulajdon, az önkormányzatú területi egységek tulajdona. Tervbe vettük a kollektívák és az egyes dolgozók vagyონrészesedését, az állampolgárok egyéni munkatevékenységét. Egyre terjed bolgár vállalatoknak külföldi jogi vagy természetes személyekkel való vegyes, illetve közös tulajdona.

Már szó esett arról, hogy gazdaságunk strukturális alapegysége az öngazgató vállalat, egyesülés és a kombinát, az agrár-ipari komplexum, társulás, a szövetkezet.

A vállalat például technológiailag, gazdaságilag, szervezetiileg és szociálisan elkülönült öngazgató gazdasági szervezet. Szabadon veszi és eladja termelési álló- és forgóeszközeit, meghatározza a fejlesztés irányát, a szervezeti-irányítási struktúrát, megtervezi a piaci, a tudományos-műszaki, a beruházási és a termelési szférát, önállóan értékesíti termékeit, akár külföldön is, együttműködik más szervezetekkel, és teljes mértékben felel tevékenysége eredményeiért. A vállalat öngazgatójának szervei: a munkások (nagy gyárakban és üzemekben a meghatalmazottak) közgyűlése, a gazdasági tanács és a kollektíva vezetője. A legszélesebb jogköre a közgyűlésnek van: ez nemcsak megválasztja a neki beszámolni tartozó tanácsot és igazgatót, hanem emellett jóváhagyja a vállalat távlati elképzeléseit, a tervet, a legfontosabb belső szabályozókat, előírásokat, az önálló elszámolásnak, a munka díjazásának a rendjét.

A dolgozókollektíva jövedelmét a termékek és szolgáltatások értékesítéséből származó bevétel képezi, a beralap pedig a munka eredményétől függ. A szabályozás itt arra a követelményre épül, hogy a társadalmi munkatermelékenység gyorsabb ütemben növekedjen, mint az átlagos munkabér. Az egyéni keresetet nem korlátozza semmiféle plafon, ezt az alkalmazottak valamennyi kategóriája esetében az egyéni teljesítmény szabja meg.

Az új körülmények között nálunk megengedett dolog a vállalat csődje és felszámolása, ha gazdaságilag életképtelen. Ilyen esetben az állam mint tulajdonos jogaiba lép és szanálási intézkedésekhez folyamodik. Ha ez sem segít, felbontja a vállalattal kötött szerződést, elbocsátja a dolgozókollektívát. Egy szervezet fizetésképtelenségét a hitelező bank is bejelentheti. A termelési alapokat ilyen esetben más kollektíváknak adják át vagy adják el.

A brigád, a műhely, a részleg a legkisebb olyan dolgozó kollektívák, amelyek az öngazgató elvei szerint működnek a rájuk ruházott jogok, köteleességek és felelősség keretében. Ezek a vállalaton belül alakulnak, szerződés alapján kapják meg a szükséges termelési eszközöket, belső önálló elszámolásra, vállalkozásra alapozzák tevékenységüket. A brigád maga határozza meg létszámát, megválasztja tanácsát és vezetőjét, megha-

tározza (a technológiai dokumentációból kiindulva) munka-, nyersanyag-, segédanyag-energiáfordítás normáit, jövedelemre tesz szert és elosztja a beralapot.

Olyan vállalatok, amelyeket technológiai vagy termelési kapcsolat fűz össze, *gazdasági egyesülésekbe* (kombinátokba) tömörülnek. Ily módon az egyes egységek forrásait és potenciálját felhasználják a technológiai, piaci, termelési és szociálpolitikai koordinálására azzal a céllal, hogy az érdekek közössége alapján minél magasabb hatékonyságot érjenek el. Ugyanakkor a vállalatok megőrzik gazdasági és jogi önállóságukat, közvetlen kapcsolatban maradnak a költségvetéssel, a bankokkal és a piaccal (a szállítókkal és a fogyasztókkal). Maguk döntenek az egyesülésből való kiválás dolgában.

Az irányítás szerve ezen a szinten a gazdasági tanács, amely a vállalatok igazgatóiból és az általuk választott vezetőből áll. A tanács döntései szerint alakítja az egyesülés és alapjait, de oly módon, hogy a vállalatok megfelelő eszközeinek legfeljebb a felét centralizálja.

A legnagyobb alakulat Bulgária népgazdaságában: a társulás. Ez öngazgató gazdasági és más szervezeteknek a gazdasági csoportosulása, amely nagy ágazatközi termelési komplexumokban koordinált politikát folytat. A társulás a tagjai által meghatározott felhatalmazások keretében egységesen lép fel a technológia, a szakosítás és a kooperáció, a beruházások, a piac területén és a szociális kérdésekben. Koordinálja tagszervezeteinek a tevékenységét közös feladatok megoldása során és ösztönzi konkurenciájukat, szervezi a szakemberképzést, a tudományos adatokkal és információkkal való ellátást, egységes kereskedelmi és szolgáltató vállalatokat hoz létre. A társulást az igazgató tanács mint legfelsőbb szerv, a végrehajtó iroda, az elnök, az ellenőrző tanács vezeti. A társulás jogait, kötelességeit és felelősségét a benne tömörült öngazgató szervezetek által szerződésben meghatározott keretek szabályozzák.

Több ágazatot felölelő hatalmas gazdasági csoportosulás például az Elektronika társulás. Ennek fő célja elektronikus és elektronizált technológiai rendszerek gyártásának a megszervezése, a programkészítő ipar fejlesztése, ember nélküli technológiák és kibernetikai irányítási rendszerek kifejlesztése és meghonosítása. A társulás felel a népgazdaság valamennyi ágát illetően az elektronikának az ipari technológiákkal való szintetizálásáért. Ebbe a társulásba tömörültek az elektronika, a programkészítő ipar, a szerszámgép- és robotgyártás területén működő nagy egyesülések.

■

Az átalakítás terveinek megfelelően tökéletesítjük az elosztási viszonyokat, amelyek tevékenyen befolyásolják a társadalmi termelés fejlesztésében való kollektív és egyéni érdekelttség növekedését, az emberek életszínvonalát és életmódját. A garantált munkabér helyébe a munka szerinti jövedelem lép, amely a ténylegesen elért eredményektől függ. Ez lehetővé teszi az egyenlősínek és a különböző javak helyel-közzel még fellelhető igazságtalan elosztásának a kiküszöbölését. Tervbe vettük a brigád-, a családi és az egyéni vállalkozás széles körű meghonosítását. A vezetők munkájának díjazása az általuk vezetett szervezet jövedelmétől függ majd.

A feléptményben végbemenő változások érintik a társadalom politikai, gazdasági, szociális és szellemi rendszerének valamennyi szféráját. Hatályba lépett a Nemzetgyűlés 1987 júliusában elfogadott nyilatkozata a községeknek a lakosság önkormányzó közösségeivé való átalakításáról. A múltban és napjainkban szilárd hagyományokra épülő község válik a legkisebb területi-közigazgatási egységgé. Ez részt vesz majd a területén levő termelési kapacitások struktúrájának meghatározásában, szervezi a kis- és középvállalatokat, fejleszti a lakosság mezőgazdasági termékkel és szolgáltatásokkal való önellátását, gondoskodik a teljes foglalkoztatottságról, a kiegészítő árutermelést szolgáló egyéni és kollektív tevékenységről. A község felel ma a lakásépítésért és az infrastruktúra létrehozásáért, az egészségügyért, az oktatásért, a kultúráért, a pihenésért, a sportért, valamint területe közrendjének védelméért és az ott élő állampolgárok jogaiért.

Az ország 28 kerülete helyett az Államtanács rendelete értelmében legutóbb kilenc közigazgatási egység alakult. Ezáltal sok állami és gazdasági szervezet megszabadul az operatív tevékenységét gátló számos tényezőtől, a durva adminisztratív beavatkozástól.

Az új feladatoknak megfelelően átalakítjuk a legfelső hatalmi szerveket. A Nemzetgyűlés, amelynek munkájában a lakosság közösségeinek a képviselői vesznek majd részt, a legfelső testületi önkormányzati szervvé válik. A szűk főhatósági és ágazati érdekek gátolták gazdaságunk intenzív növekedését. Éppen ezért a minisztériumok és főhatóságok egy részét feloszlatták és helyettük négy új minisztérium alakult: a gazdaság és a tervezés; a külgazdasági kapcsolatok; a mező- és erdőgazdaság; a kultúra, a tudomány és a művelődés minisztériuma.

Növekszik a párt szerepe a társadalmi folyamatok és jelenségek globális elemzésében, a fejlesztés stratégiájának formálásában, valamint a kéaderképzésben az irányítás valamennyi szintjén. Ugyanakkor a BKP mentesül az állam funkcióinak kettőzése alól, a gazdasági és társadalmi szervek fölötti kicsinyes gyámkodás alól.

A társadalmi szervezetek tekintetében is számottevő változások történnek, amelyek korábban erősen centralizáltak voltak és elbürokratizálódtak. A lakosság önkormányzati közösségei alakítják meg őket szükség szerint.

A párt új programjának elfogadása után át kell majd dolgozni a törvényhozást és az alkotmányt.

Az ideológia területén a változások arra irányulnak, hogy leküzdjük az ember elidegenedését a társadalmi tulajdontól, hogy kiküszöböljük a szociális torzulásokat, hogy erőteljesebben harcoljunk a negatív jelenségek ellen, hogy helyreállítsuk a szocializmus erkölcsi értékeit, ahogyan ezeket a marxizmus-leninizmus klasszikusai fogalmazták meg. Ezeknek az eszményeknek a diadaláért emberek ezrei adták életüket a kapitalizmus és a fasizmus elleni harcban, s a BKP tagjainak és a párton kívüli állampolgároknak a nemzedékei dolgoznak ezért önfeláldozóan a népi forradalom 1944-es győzelme óta.

Az általunk érintett problémákat a legkomplexebb és legrendszeretettebb formában a BKP Központi Bizottságának 1987. júliusi ülésén elfogadott dokumentumok fejtik ki, beleértve Todor Zsivkov előadói beszédét. Az ülés „A további szocialista építés koncepciójának alapítételei a Bolgár Népköztársaságban” címmel elfogadott dokumentuma lényegében kísérlet szocialista társadalmunk fejlődésének átfogó modellezésére a következő évtizedeket illetően.

A koncepciót augusztusban jóváhagyta a Nemzetgyűlés. E fontos kérdés megtárgyalására 1987 decemberében országos pártkonferencia ül össze.

Szeretnék egyet-mást kissé pontosítani. Amikor a „modell” szót használjuk, ezen kísérletet értünk Bulgária jövőjének előrejelzésére, ahogy azt pártunk látja, nem pedig a szocialista fejlődés utánzásra méltó ideális mintaképét. A nemzeti modell a Szovjetunióval, a többi szocialista országgal való egyre mélyülő sokoldalú integráció talaján jött létre, és alapja az általánosnak, a különösnek és az egyenesnek a dialektikája országunk szocialista fejlődésében.

A vizsgált változások közül néhánynak közvetlen köze van a szocialista gazdasági integráció folyamataihoz. Arról van szó, hogy a nemzetközi árakra térünk át mint az árképzés alapjára, hogy a vállalatoknak jogot adunk bel- és külkereskedelem folytatására, és megszüntetjük tevékenységük korlátozásait, a többi között külföldi részvétellel való közös vállalatok létrehozásában, vámmentes övezeteknek területünkön való szervezésében. Mindez, azt hiszem, kedvező feltételeket biztosít a KGST keretében való sokoldalú együttműködés további mélyítéséhez.

Mit várunk az országban végbemenő radikális változásoktól? Mindenekelőtt azt, hogy kibontakoznak majd a társadalom szociális energiái a szocializmus sikeres fejlődése érdekében. Ez hosszú távú folyamat. Tudjuk, hogy lesznek nehézségek: objektívek is, de főleg szubjektívek. De pártunk összeforrott, egységes a BKP KB júliusi ülésén felvázolt irányvonal támogatásában, el van szánva a radikális változtatások következetes végrehajtására.

Az átalakítás tervekben és tetteikben

Nem frázisokra, hanem tettekre van szükségünk

Lenin

Lenin szobra vörös és fehér virágok ölelésében áll a moszkvai Lihacsov Autógyár (ZIL) karosszéria-csarnoka előtt. A szobrot annak emlékére állították, hogy Lenin nem sokkal az októberi forradalom után meglátogatta azt a kis műhelyt, amely ezen a helyen állt.

1918 júniusa a veszélyek és a remények ideje volt. Lenin, aki arról álmodozott, hogy az orosz muzsikot „acél lóra” ültessék, azt mondta akkor, hogy a moszkvaiak öt-hat év múlva gépkocsik ezreit fogják gyártani. Szavai már rég valósággá váltak. Amikor küldöttségünk meglátogatta a gyárat, hatalmas ipari óriást találtunk, amely évente 200 000 kitűnő gépkocsit ad az országnak.

Ennek az óriási vállalatnak a létrehozása korántsem volt könnyű dolog. Ivan Lihacsov, aki hajdanában vörös matróz volt, és 30 évig vezette a gyárat, s akinek a nevét 1956-ban vette fel a gyár, visszaemlékezésében elmondta, hogy az Egyesült Államokban járva találkozott Henry Forddal, és a híres gyáros azt tanácsolta neki leereszkedően, hogy „kapitalista módra” szervezze meg a termelést. Lihacsov azonban így válaszolt erre: „Mí nem az önök kapitalista mintájára akarjuk megteremteni gazdaságunkat, hanem a magunk módján, szocialista módon...”

Tanácskozni a néppel: ez lenini hagyomány. 1985 áprilisában, egy héttel az SZKP Központi Bizottságának fordulatot hozó ülése után, Mihail Gorbacsov, akit nem sokkal előbb választottak meg a Központi Bizottság főtitkárává, meglátogatta a ZIL-t. A szerelőcsarnokban munkásgyűlést tartottak, ezt megelőzően pedig a főtitkár több műhelyben kötetlen formában elbeszélgetett a dolgozókkal. A beszélgetés fő témája az emberről való gondoskodás volt: az embernek gazdának kell éreznie magát a termelésben, az országban, a társadalomban.

A párt Központi Bizottságának áprilisi ülése, majd pedig 1986-ban az SZKP XXVII. kongresszusa új, forradalmi koncepciót hirdetett meg, amelynek az a lényege, hogy mélyreható gazdasági és társadalmi átalakításokat kell végrehajtani a tudományos-műszaki haladás és a demokratizálás alapján. Elsősorban a változásokról beszélgettünk a munkásokkal és a mérnökökkel a fő szerelőszalagnál. Büszkén újságolták, hogy lekerültek a futószalagról az első dízel-tehergépkocsik. Az új modell, mint mondták, a gépkocsigyártásban világszínvonalra emeli a ZIL-t.

Közvetlenül a gyárban százezen dolgoznak a ZIL-egyesülés vállalatainál foglalkoztatott 118 000 ember közül. A gyárat öt alkalommal rekonstruálták. A legutóbbi rekonstrukcióval és két új csarnok megépítésével áttér a dízelmotorok gyártására, ami tulajdonképpen célja a gyorsításnak. A sorozatgyártás termékei az idén kerülnek le a futószalagról.

A ZIL nem egészen szokványos üzem. Működik itt egy főiskola, ahol a munkások tanulnak. Az első évet elméleti foglalkozások töltik ki, a felsőbb évfolyamok hallgatói pedig felváltva egy hetet a tantermekben, egy hetet pedig a műhelyekben töltenek. Vagyis a főiskoláról olyan mérnökök kerülnek ki, akik ismerik mind az elméletet, mind a gyakorlatot.

A gyárnak van szép művelődési háza, stadionja, uszodája, szaunája stb. A gyár saját kórháza, óvodái, üdülői és szanatóriumai ugyancsak a dolgozók rendelkezésére állnak.

Világossá vált számunkra: a vállalatnál már nagy erőfeszítéseket tettek, hogy megvizsgálják a helyzetet, s megkeressék a gyorsítással és az átszervezéssel kapcsolatos feladatok megoldásának módjait. Már átálltak a teljes önálló elszámolásra, az önfinanszírozásra, megszervezték az állami minősítő átvételt, amelyet független állami felügyelők végeznek.

Az átalakítások két oldala

– Az átalakításnak két oldala van – mondja Alekszandr Szuscsev, a gyári pártbizottság titkárának helyettese.

Itt is, akárcsak a leningrádi Elektroszila egyesülésben, amelyet ugyancsak meglátogattunk, kiderült: a munkások perlekedtek jobb munkakörülményekért, új lakásokért, jutalmakért és pihenési lehetőségekért, de korántsem mindannyiukat vonzotta az a cél, hogy a mindehhez szükséges pénz a munka termelékenységének növelése révén *keressék meg, teremtsék elő*. Ezt a feladatot meg kellett értetni az emberekkel, mivel a kollektíva egy része – de az egész társadalom egy része is – úgy vélekedett, hogy az átalakítás főleg az irányítás és a szervezés problémáira korlátozódik, s nem azzal a követelménnyel jár, hogy hatékonyabban kell dolgozni. A titkárhelyettes ennek ellenére optimista: miután jóváhagyták az új bérezési és premizálási rendszert, amelyben minden a végeredménytől függ – ezt már több brigádban alkalmazzák, és természetesen más brigádok is követni fogják őket –, remélni lehet, hogy gyorsan növekedni fog a termékek mennyisége, és javulni fog a minőség. Növekszik az anyagi ösztönzési és a szociális alap is.

Ezt az összefüggést érzékeltük már Leningrádban is, ahol terven felül kétezer lakást építettek az égető lakáshiányra való tekintettel. Az Elektroszila egyesülés kollektívája több más vállalat munkásaihoz hasonlóan vállalta, hogy áttér a két és három műszakos munkarendre. Ezzel javult a berendezések kihasználása, beruházásokat takarítottak meg, és gyorsan növekedett a termelés. Mindez meghozta gyümölcseit, a többi közt a már említett kétezer lakást is. Vendégül látott bennünket Jevgenyij Makarov, az Elektroszila munkása és felesége, Marina, aki számítógép-operátor, és teázgatás közben sok érdekeset hallottunk tőlük az új lakótelepről, arról, hogy mit jelent a dolgozók számára az átalakítás.

Borisz Fomin, az Elektroszila vezérigazgatója ismertette a gyár történetét, és az ő szavai is segítségünkre voltak abban, hogy jobban megértsük a kibontakozó folyamatot. Itt már áttértek az önálló elszámolásra, de a termelés intenzív fejlesztésének szükségessége nyilvánvaló volt. Az átalakítások nem mennek könnyen, és a szakemberek egy része egyszerűen nem tudott alkalmazkodni az új követelményekhez. Ennek ellenére magukért beszélnek a jelentős eredmények, mint például az, hogy egy év alatt 8–10%-kal nőtt a munka termelékenysége, s ezáltal kétezer munkás szabadul fel. De vannak más fontos mozzanatok is: a szigorú termelési fegyelem, az erőforrások fogyasztásának és a termékek munkaigényességének csökkenése. A gyárban ma az egész termelés 60–75%-át brigádok végzik, amelyeknek élén választott vezetők állnak. A művezetőket és a magasabb beosztású vezetőket ugyancsak választják.

Amikor megkérdeztük Alekszandr Jegorovot, a gyár pártbizottságának titkárát, hogy milyen változások történnek az átalakítás során, azt a választ kaptuk, hogy az átalakítás elősegítette a vezetők szemléletének megváltozását, s ennek köszönhetően a vezetők közelebb kerültek a munkásokhoz. Most párbeszéd folyik, az emberek választ kapnak kérdéseikre, érdekes és hasznos viták bontakoznak ki. A gyűlések száma csökkent, és senkinek sem súgják meg előre, hogy mit mondjon.

Röviden: éreztük az eltökltséget, hogy megvalósítsák azokat az intézkedéseket, amelyek, mint az igazgató mondta, arra hivatottak, hogy új szellemet honosítsanak meg

a kollektívában, és visszaállítsák a munkásembert a gazda jogaiba. Alekszandr Buzsinszkij vezérigazgató-helyettes a ZIL-ben ezzel kapcsolatban hangsúlyozta:

- A termelés demokratizálása és a vezetők választása jellemzi azt az egészséges folyamatot, amely most zajlik gazdaságunkban. Az önálló elszámolás és a demokratizálás az egyedül helyes irányvonal a gazdasági mechanizmus átalakítása tekintetében.

A népgazdaság irányításának radikális reformja – mondták az Állami Tervhivatalban és a vállalatoknál – az átalakítás egyik fő eleme. Ez következik az állami vállalatról szóló törvényből, amely a dolgozó kollektívákat önállóvá és öngazgatóvá tette. Az irányítás reformja szorosan összefügg azzal, hogy a tudományos-műszaki forradalmat és a gyakorlatot egységes egésznek tekintik.

Az Elektroszilában az áll a figyelem középpontjában – ezt láttuk is –, hogy elvégezzék a fejlesztési munka utolsó simításait egy hipermodern kriogén turbogenerátoron, amely a szupravezetésen alapul. Ez a meglévő modelleknél jóval gazdaságosabb, és a gyár előmozdítja vele a tudományos-műszaki haladást. Szovjet-Észtország fővárosában Anatolij Kanajev, az új-tallinni kikötő meglepően fiatal igazgatója ismertette a bonyolult objektumot, amelynek két egységét még ezután kell megépíteni. A maximálisan automatizált komplexum mély benyomást tett ránk. A Szovjetunió Tudományos Akadémiájának moszkvai Biokémiai Intézetében tett látogatásunk során megtudtuk, hogy egy másik területen mit tesznek a tudomány és a gyakorlat közti még szorosabb kapcsolatért. Vlagyimir Bisztrov igazgatóhelyettes, a kiváló tudós, választa azt a programot, amelynek alapján a gyakorlatban akarják alkalmazni a kutatási eredményeket: tavaly megalakult a Biogen elnevezésű ágazatközi tudományos-műszaki egyesülés. Ezen a révén egyesítették az alap kutatás bázisát, a kutató- és tervezőintézeteket, valamint a termelő vállalatokat...

A párt szerepe

A Szmolnijban, ahol annak idején az októberi forradalom vezérkara székelt, ma pedig a leningrádi pártszervezet irányító szervei működnek, Alekszandr Gyegyjarjevvel, a területi pártbizottság titkárával beszélgettünk a kommunisták munkájáról és gondjairól. Nem könnyű az áttérés a fejlesztés extenzív módszereiről az intenzív módszerekre. A pártvezetőség véleménye szerint itt az az egyik legnagyobb probléma, hogy nincs elegendő munkaerő: Leningrád a nagy honvédő háború éveiben a hősi védelem során elvesztette lakosságának jelentős részét, de hiányoznak az elpusztultak meg nem született gyermekei is. A városban ma több nyugdíjas él, mint aktív dolgozó. Máshonnan kellett toborozni munkaerőt – évente mintegy ötvenezer főt. Ezzel viszont növekedtek a szociális kiadások: minden új beköltöző esetében 15 000 rubellal. Az intenzív fejlesztés, ami az átalakítás egyik célja, lehetővé teszi, hogy gyökeresen változtassanak a helyzeten, így mérséklődni fog a munkaerőhiány. Ennek ellenére a lakásépítésben a tervfeladatokat 15%-kal emelték: 2000-ben Leningrádnak 600 000 lakásra lesz szüksége. Vállalati erőből is épülnek lakótelepek, az ezzel kapcsolatos program végrehajtásán erőteljesen dolgoznak.

A leningrádiak körében végzett közvélemény-kutatások megállapították: miközben az átalakítást a lakosság 99%-a támogatja, egyelőre csak 60–70% vélekedik úgy, hogy személyesen hozzájárulhat megvalósításához, és csak 30–40% szolt elismerően a már megtörtént változásokról. Sok vezető hangsúlyozta: el kell érni, hogy minél több állampolgár saját erőfeszítéseivel segítse elő az átalakítást.

Galina Baranova, a leningrádi területi pártbizottság osztályvezetője elmondta, hogy fokozódott a párttagok informáltsága. Minden hónap harmadik csütörtökjén a párt- és tanácsi apparátus valamennyi tisztségviselője meglátogatja a pártalapszervezeteket és a dolgozókollektívákat, hogy megvitassák a megoldatlan kérdéseket. A beszélgetések témáját előre meghirdetik, és az emberek felkészülhetnek. Ezek az úgynevezett politikai napok népszerűek, és a propagandisták folyamatosan tájékoztatják a vezetőket a dolgo-

zök hangulatáról és reagálásairól. A területi pártbizottság, a pártalapszervezetek és szerkesztőségek rengeteg levelet kapnak. Hadat üzentek a formalizmusnak, amely a múltban megbénította a gyűléseket.

Szólunk kell itt moszkvai benyomásainkról is. 1987 februárjában a moszkvai városi pártbizottság ülése megvizsgálta, hogyan halad az átalakítás a fővárosban. Borisz Jelcin, az SZKP KB Politikai Bizottságának póttagja, a városi pártbizottság első titkára beszámolójában hangsúlyozta, hogy még igen kevés történt. A városi pártbizottság tagjai ezért elhatározták, hogy emelik munkájuk minőségi színvonalát. A kommunista vezetők kötelesek számot adni munkájukról, mondta több felszólaló is az ülésen, és ha rászógnak, meg kell bírálni őket kötelmeik nem eléggé hatékony ellátásáért, az új munkastílus lassú átvételéért. Dagályos beszédekre és felületes értékelésekre senkinek sincs szüksége, hallottuk. Az önállóságtól, a kezdeményezéstől és a hibák jogos bírálatától várják, hogy megszűnjön a hajdani alázatos engedelmesség. Mindenki meg kell adni a lehetőséget, hogy elmondja véleményét, és gondoskodni kell arról, hogy a vezetők beszámoljanak a dolgozókollektíváknak.

Ilja Piszarev és Vlagyimir Scserbakov, a városi pártbizottság végrehajtó bizottságának tagjai május végén számoltak be arról, hogy személyesen mit tettek a moszkvaiak lakáskörülményeinek és üzemi szociális ellátásának javításáért. Mindkét előadó éles elvtársi bírálatban részesült; felhívták őket, hogy szüntessék meg a fogyatékoságokat, javítsanak a helyzeten. Ugyanezen az ülésen határozatot hoztak arról, hogy ezt a módszert célszerű alkalmazni minden szinten. A *Moszkovszkaja pravda* kéthasábos beszámolót közölte az ülésről.

Jurij Karabászov, a moszkvai városi pártbizottság egyik titkára megvallotta: a legnehezebb feladat azt elérni, hogy az alapszervezetek a tömegek fokozódó lelkesedését és aktivitását kifejezve a dolgozók mai követeléseinek szellemében tevékenykedjenek. A városi pártbizottság haladéktalanul hozzálátott e feladat megoldásához: a felelős munkatársak a helyszínen magyarázták meg az új szemlélettel kapcsolatos követelményeket, tájékoztatták a kommunistákat a dolgok állásáról, meghallgatták a dolgozók véleményét. Kezdetben dominált az óvatosság, a bizonytalanság, az értetlenség, ami megnehezítette a dolgozók reagálásának értékelését. Amikor hozzálátunk a párthatározatok végrehajtásához, az első változások abban mutatkoztak meg, hogy sok alapszervezeti titkár leköszönt: vagy leváltak vagy magától lemondott (a titkárok mintegy 40%-a). Az új minősítésekkel összhangban a 33 moszkvai kerületből 19-ben választottak új első titkárt, a többi tisztségviselőnek körülbelül egyharmada cserélődött ki.

Az átalakítás megköveteli, hogy az egész nép bekapcsolódjon mindegyik feladat megoldásába. Az alapszervezetek ezért mozgósítják erőiket, hogy a mélyülő és szélesedő szocialista demokráciával elsöpörjék a bürokratizmust. A változások, hallottuk a tájékoztatást, nem egyformán és lassan történnek, vannak kudarcok, félreértések, előfordul, hogy az emberek jó szándékból túllőnek a célon. Mindezt tapintatosan ki kell javítani.

Az informáltság a demokrácia kulcsa, és a tömegek, ha jól tájékozottak, nem hagyják, hogy a vezetők a régi módon éljenek és dolgozzanak. Például az építészek sajtóvitája készítette elő a talajt ahhoz, hogy széles körben megvitassák Moszkva rekonstrukciójának és további építésének terveit. A moszkvai városi pártbizottság ugyanilyen szellemben foglalkozik a tömegtájékoztatási eszközök képviselőivel, hogy nyíltan és felelősségteljesen, felszínességtől és bünbakkereséstől mentesen tárgyalják a társadalom ügyeit.

A vezető tisztségekbe új, energiától duzzadó és tettvágytól fűtött káderek kerülnek, akik belevetik magukat a munkába, hoznak helyes döntéseket és tévednek, sikereket érnek el és kudarcokat szenvednek. Alapszervezeti szinten többek közt azért halad lassan az átalakítás – ez a városi pártbizottság véleménye –, mert az alapszervezeti titkárok tapasztalatlanok, nem rendelkeznek a szükséges ismeretekkel. Ezért nagy figyelmet és sok időt fordítanak a káderek oktatására és képzésére.

A vezetők választása páratlan lehetőséget teremt arra, hogy megismerjék az egysze-

rú dolgozók róluk alkotott véleményét. Kezdetben valószínűleg lesznek veszteségek is: jó szervezőt leszavazhatnak bosszúból valamilyen múltbeli, de el nem felejtett „sérelem” miatt, vagy ami még rosszabb, megválaszthatnak valakit azért, mert „nyugodt életet” remélnék tőle. De amikor az ilyen választásnak a következményei kezdenek majd megmutatkozni a termelési mutatókban és a borítékokban, az emberek nyilván sokkal okosabbak lesznek. Ezenkívül most jóval könnyebb kijavítani a rossz döntést, mint a múltban, amikor a vezető visszahívásának a lehetősége igen problematikus volt.

Észtországban Karl Vainótól, Észtország Kommunista Pártja Központi Bizottságának első titkárától kaptunk képet a köztársaság pártszervezetéről. A kommunisták erélyesen hozzáláttak a gyorsítással kapcsolatos feladatok teljesítéséhez, mondta, s ebben a tekintetben az a legfontosabb, hogy a tömegeket reagálásra készítsék, és az új követelmények szintjén vezessék.

A gazdaságban kísérleteket szerveznek, amelyek célja a hatékonyság fokozása. Az egyik legfontosabb újítás az volt, hogy megalakították a köztársaság Állami Építőipari Bizottságát, amely főlegessé tett több lomha építésügyi hivatalt. A szolgáltatás szférájában már alkalmazzák mind az egyéni, mind a családi vállalkozás módszerét. Ez kettős előnnyel jár: javul a szolgáltatás, növekszik a lakosság jövedelme. Ezenkívül munkáskezek szabadulnak fel, ami nagyon fontos, mivel a köztársaságban alacsony a születési arányszám, a felnőtt lakosság 96–97%-a pedig már dolgozik vagy tanul, a nők ugyanis nem akarnak a főzőkanál mellett maradni.

Megismerkedtünk az agrár-ipari komplexummal is: jártunk a paidei kerület „Május 9-e” kolhozában. Itt növekszik a tejhozam, a takarmánynövények, a zöldségfélék és a gyümölcsök termelése. Jan Martin, a kerületi pártbizottság első titkára a bőséghez vezető utakról szólva elmondta, hogy nagyon sokat számít, ha tanácskoznak az emberekkel, nem pedig parancsolgatnak nekik. Ma senki sem diktálja a kolhozoknak, hogyan használják fel a közpénzeket, és mindent önállóan döntenek el a terveket teljesítve és túlteljesítve.

Tallinnban a történelmi városházán Enn-Arno Sillari, a városi pártbizottság első titkára felidézte a forradalmi múlt néhány eseményét. A hagyományok élnek és gyarapodnak.

– A városnak erős pártszervezete van – mondta. – Éppen a kommunistáktól indul ki az információ a valóságos helyzetről, az egyes fogyatékoságokról. A legfőbb munkamódszer a nyíltság és a demokratizálás. De nagyon hamar kiderült: az emberek annyira megszokták, hogy parancsra cselekedjenek, hogy nehezen tudtak kezdeményezni felső jóváhagyás nélkül. Fokozatosan változik a helyzet...

Az első titkár megemlítette a városi gazdaság több olyan ágát, ahol sikerült javulást elérni az egyéni munkavállalásnak és a családi vállalkozásnak köszönhetően – a taxitól az eszpresszók és a kozmetikai szalonok megnyitásáig. Hiánycikkek is említett, és kifejezte azt a reményét, hogy az ellátás javulni fog, s ebben része lesz a nemrég alakult több mint 150 szövetkezetnek.

A pártszervezetek tehát állhatatosan keresik az útját-módját annak, hogy fejlesszék az emberek kezdeményezését.

A Komszomol és a szakszervezetek helye

A lakáshiány bonyolult probléma, ami többek közt nagy fluktuációt idéz elő a vállalatoknál. Sok helyen találkoztunk ezzel a problémával. A lakáskörülményekre sokkal több a panasz, mint a bérezésre vagy a jutalmak elosztására. A ZIL fiataljai – mondta Alekszandr Malahov, a gyári Komszomol-bizottság titkára – saját erejükkel építenek és renoválnak lakásokat, s folyamatosan igyekeznek javítani a körülményeket a munkásszállásokon, például gyermekszobákat alakítanak ki. Szerveznek különféle köröket is, például irodalmi kört, rádióamatőrök körét; van külön gyári Komszomol-újság és

rádióprogram. Mint már említettük, természetesen vannak itt sport- és kulturális létesítmények is.

Az átalakítás megköveteli, hogy fokozzák a munkát a szociális szférában, új módon kezeljék a meglévő szükségleteket, és természetesen új beruházások is kellenek. A gyári Komszomol-szervezet tisztában van azzal, hogy múlik az idő, és fiatalok állnak az idős elvtársak helyére, ezért egyik feladatának tekinti, hogy tudatosítsa ezt a fiúkkal és a leányokkal, a közös ügy teljes jogú részeseivé tegye őket. A Komszomol-titkár megemlítette a „társadalmi igazságtalanság” néhány esetét, amely előfordult a lakások elosztásában, a bérezésben és a szakképzésben. A Komszomol az új körülmények között erélyesen védelmezni fogja a fiatalok érdekeit. Ezek a sajátos érdekek léteznek, védelmezni kell őket, és számolnak is velük a gyár fejlesztési tervében.

Jevgenyij Oszinkin, a ZIL szakszervezeti bizottságának elnöke a szakszervezet szerepéről adott tájékoztatást. A szakszervezeti bizottság az összes munkásokat és alkalmazottakat képviseli, akiknek 97%-a szakszervezeti tag. Hatáskörébe tartozik a kollektív szerződések megkötése, a szocialista verseny szervezése, a munkavédelem, az élet- és pihenési körülmények javítása. A szakszervezet osztja el a helyeket 56 napköziben és 4 úttörőtáborban. Évente mintegy 26 000 kedvezményes üdülési és szanatóriumi beutalót ad a dolgozóknak. A feladat most az, hogy a dolgozóknak legalább egyharmada kapjon ilyen beutalót.

Az átalakítás során a ZIL-ben a műhelybizottsági elnököknek körülbelül a fele cserélődött ki. Amikor megkérdeztük, milyen befolyása van a szakszervezetnek, Jevgenyij Oszinkin három csoportra osztotta a problémákat. Az egyik a termék minősége, amelyre a múlthoz képest sokkal nagyobb figyelmet fordítanak. A másik: a dízelmotor gyártására való átállás a tervnek megfelelően. A harmadik csoport foglalja magában a normák megállapítását és a munkakörülményeket, a kedvezményeket, a pihenési lehetőségeket, mindazt, amit az átalakítás hozott felszínre az ember iránti nagyobb figyelemmel.

Noha mindazoknál a vállalatoknál, amelyeket meglátogattunk, idézték a munka szervezésével és a munkások életkörülményeivel kapcsolatos gondok tekintélyes listáját, csodálkozásunkra nem említették a szakszervezeteknek a bérkérdések eldöntésében betöltött szerepét. De a ZIL-ben, mint emlékeznek rá, már bevezetik a bérezés és a premizálás új rendszerét.

A XVIII. szakszervezeti kongresszuson elismerték, hogy a szakszervezetek tevékenysége javarészt csak a termelés növelésére irányult. Mihail Gorbacsov találó kifejezése szerint némely szakszervezeti tisztségviselők a gazdasági vezetőkkel karöltve ropták a táncot. Valóban, a szakszervezetek sok kötelezettségének teljesítése a gyakorlatban elmaradt. Mind a ZIL-ben, mind az Elektroszilában láttunk munkásokat védősisak, szemüveg, kesztyű, különleges lábbeli nélkül. Úgy érezzük, hogy a zajszint is túlságosan magas. Biztosítottak bennünket: a szükséges intézkedéseket megteszik mindenütt, ahol szükséges, de, úgymond, maguk a munkások „nem szeretik viselni ezeket a védőalkalmatosságokat”. Sok figyelemre, gondoskodásra és türelemre van szükség – a többi közt a szakszervezetek részéről –, hogy enyhítsék a két- és három műszakos munkarend kedvezőtlen következményeit (ez gazdasági szempontból előnyös, de a munkások nem lelkesednek érte). Ez a munkarend valóban fokozza a termelés intenzitását, lehetővé teszi a technika és a berendezések jobb kihasználását, de hátrányosan érinti a dolgozók szabad idejét.

Az önálló elszámolásnak és a gazdasági egységek újonnan megszerzett önállóságának kétségtelenül pozitív szerepe van. A termelés minden mozzanatát elemezni fogják, és véleményünk szerint a vállalatvezetésnek és a szakszervezeteknek a közös cselekvésre való képessége lehetővé teszi majd, hogy eredményesen és idejében csökkentsek a munkaidő-vesztéseket.

Új szelek a kulturális életben

Az átalakítás legimpozánsabb mozzanata a nyíltság. A moszkvai városi pártbizottságon hallottuk: most mindenkinek megvan rá a lehetősége, hogy nyíltan ne értsen egyet bárkinek a véleményével, és elmondja a saját véleményét. Ez valóban így van: vendéglátóink velünk beszélgetve is gyakran különböző álláspontokat fejtettek ki. Persze a régi stílus nem egykönnyen adja meg magát. Több esetben a rangidős próbálta monopolizálni a beszélgetést, noha mellette ültek mások, akiknek a szavát ugyancsak szívesen hallgatuk volna. Akadtak olyanok is, akik nyilván úgy vélekedtek, hogy csak olyasmit kell mondaniuk, ami tetszik vezetőiknek. Ennek ellenére állíthatjuk: a párt felébresztette a népet.

Jurij Szkljarov, az SZKP KB propagandaosztályának vezetője a szellemi szférában kibontakozó átalakításról, a tömegtájékoztatási eszközök szerepéről beszélgetett velünk. A legfőbb most az, hogy aktivizálják az emberi tényezőt. Mindenkinek tudatára kell ébrednie, hogy felelős a helyzetért a természetben, az államban, a társadalomban. De az embereknek mindent tudniuk kell ahhoz, hogy teljes értékű részesnek érezzék magukat mindabban, ami az országban történik. A nyíltságnak az élet normájává kell válnia...

Alkalmunk volt tapasztalni az e téren mutatkozó haladást. Úgy gondoljuk, néhány új jelenség méltó a figyelemre.

Mindenekelőtt feltűnő, hogy a tömegtájékoztatási eszközöket jobban felhasználja a társadalom. A sajtóban élénk vita folyik, és a vitában helyet kapnak az eltérő vagy éppen homlokegyenest ellentétes álláspontok. Hetenként levelek tízezrei érkeznek a szerkesztőségekbe, és egyre többet közölnek belőlük. A tömegtájékoztatási eszközök a maguk konkrét irányvonalát helyben dolgozzák ki, nem valahol „fent”. Az újságírók új formákat alkalmaznak, hogy közelebbi érintkezésbe kerüljenek közönségükkel. Az aktuális témákkal foglalkozó levelek íróit meghívják, hogy a rádióban vagy a televízióban vegyenek részt stúdióbeszélgetésen szakértőkkel és hivatalos személyekkel együtt. Nyilvánosságra hozzák a körkérdésekre és a kérdőívekre adott válaszokat. Leningrádban a tévénezők tíz telefonszámon tehetik fel kérdéseiket a nyilatkozóknak.

Sajnos, mondták az újságírók, előfordul, hogy az emberek nem értik a dolgot. Olykor még mindig azt kérdezik, mi tulajdonképpen az átalakítás, ahelyett, hogy maguk tennének valamit érte. Az újságírók szerint némely vezető továbbra is csak azután fordulnak a közvéleményhez, hogy a döntés már megszületett. Néha visszaélnék a nyilvánossággal, és hivatalos személyeket igazságtalan támadások érnek. Valaki, akivel beszélgettünk, a példa kedvéért egy viccet mondott: „Mi a különbség egy miniszter és a légy között? Semmi. Ezt is, azt is agyon lehet csapni egy újsággal”.

De hogyan vélekednek maguk az újságírók az új körülmények között végzett munkájukról? A múltban, mondták leningrádi újságírók, sokan közülünk afféle konformisták voltak, kerülték az éles szociális és gazdasági kérdéseket. Ma az ilyesmi, ha előfordul is, anakronizmussá válik. Persze van egy jelentős pszichológiai tehetetlenségi nyomaték, de az újságírók most sokkal nagyobb szakmai tájékozottságról tesznek tanúságot, tartalmasabban dolgoznak, mélyebb elméleti ismeretekre támaszkodnak, a pártosság és a tudatosság szintje is magasabb lett náluk. Néha, igaz, törvénytelenül nyomást gyakorolnak rájuk. A leleplezés elkerülése végett még üldözik is őket, mint Vorosilovgrádban történt. De a párt támogatja a becsületes újságírókat, megvédi őket az elvtelen vádaskodással szemben.

Mindemellett egyesek úgy vélik, hogy az újságírók sem mind álltak az átalakítás követelményeinek magaslatán. Egyesek a múltban sem bántottak senkit, és most sem képesek alapos, mély elemzésre. Mások készek fűt-fát megbírálni, de képtelenek önbírálatra. Az újságírók – legalábbis ez a benyomásunk – ritkán kérnek bocsánatot, nem szeretnek közölni cáfolatot, még ha nyilvánosan rájuk bizonyították is a tények eltorzítását.

1987 eleje óta, hallottuk az SZKP KB propagandaosztályán, a lapok és a folyóira-

tok példányszáma 4,7%-kal emelkedett. A kereslet most nagyobb a kínálatnál, és nem felelnek meg már a lapterjesztés régebbi módszerei sem. Az újságok példányszámának 90%-a előfizetésben kel el, az előfizetők száma növekszik, akárcsak az utcai árusítás. Az időszaki kiadványok többsége pillanatok alatt elkel. Intézkedéseket tesznek, hogy növeljék az újságok kioszkok hálózatát, radikálisan javítsák a nyomdai berendezések minőségét és növeljék a nyomdai kapacitást. Még sokat kell tenni a videózás terén, hogy teljesen kihasználhassák lehetőségeit.

A tömegtájékoztató eszközökön kívül a „reneszánszát” éli az egész kulturális front. Olyan eredeti felfogást tükröző művek, amelyek a múltban nem kaptak „zöld utat”, most a nagyközönség elé kerülnek, mint például a „Vezeklés” című grúz film. Fiatal zenészek rock-stílusban csillogtatják képességeiket. A színházakban új darabok pellengérezik ki a valóság torz jelenségeit. Alkalmunk volt megnézni az „Idézet” című nagyszerű darabot, és meggyőződhattünk róla, hogy a nézők lelkesen fogadják, amikor felismerik azokat, „akik egyik idézettől a másikig éltek”, s amikor látják ennek a gyakorlatnak a következményeit.

Mihail Satrov, a neves drámaíró, akivel beszélgettünk, azt mondta:

– A nyíltság légköre az irodalom és a művészetek területén véget vet az abszolút központosításnak, és a művészet ellenőrzésének, amelyeket a harmincas években teremtettek meg, egyszersmind annak a sztálini elképzelésnek is, amely szerint az ember csak kis csavar a nagy gépezetben. Ez az elképzelés ellentétes volt az októberi forradalom elveivel...

A szellemi kultúra szférájában, mint néhány találkozás alkalmával tapasztaltuk, a meggyökeresedett konzervativizmus is harcol a jelenkor ellen. Némelyek szeretnék becsapni a hangversenytermek és a rádióstúdiók ajtaját a rock és más effajta műfajok előtt azzal az indokkal, hogy az ilyen zene megrontja az ifjúság erkölcsét. Az írószövetség, a képzőművészek és a zeneművészek szövetsége néha azzal az ürüggyel utasít el felvételre jelentkező fiatalokat, hogy „nincsenek szakmailag felkészülve”. Az „ifjúsági kultúrához” való viszony szerintünk elválaszthatatlan attól, hogy hogyan kezeljük magát az ifjúságot. Sok példáját láthattuk annak, hogy a fiatalok gyakorlatilag hozzájárulnak az átalakításhoz. De egyesek a fiatal emberben nem látnak ugyanolyan teljes jogú és független személyiséget, mint az idősebb nemzedék képviselőjében.

A nők a gyorsítás további fontos társadalmi erejét alkotják. Nőtanácsok alakultak; Leningrádban elmondták, hogy főleg a nőtanácsok foglalkoznak a család problémáival. A nők többsége lelkesen üdvözli az alkoholizmus elleni harcot, mivel ez elősegíti a családi fészek megszilárdítását. Egyesek úgy vélik, hogy súlyos a helyzet, a legradikálisabb adminisztratív intézkedésekre van szükség, mások szerint az ilyen intézkedéseket fokozatosan kellene megtenni. Van ilyen vélemény is: semminek sem lesz foganatja addig, amíg nem teremtik meg a pihenés, a szabadidő-eltöltés nagyobb lehetőségeit. Akárhogy van is, a nők társadalmi aktivitása fokozódik.

Érthető, hogy a szovjet kommunisták – miközben a társadalmi és a kulturális élet minden területével foglalkoznak – nem feledkeznek meg az ideológiai ellenfél terveiről sem. Az imperializmus ádázul folytatja a lélektani hadviselést a szocializmus ellen – több beszélgetésünk alkalmával szóvá tették, hogy fokozódik ennek intenzitása. A burzsoá Nyugat arra törekszik, hogy erőnek erejével bejuttassa a maga életmódbeli és kulturális modelljeit, megingassa a szovjet társadalom erkölcsi értékeit. Igen, az ellenséges információ beáramlását nem lehet megakadályozni, de a kommunistáknak van mit szembebeszézniük vele. Ez pedig, mondták, az igazság a szocializmusról, a tájékoztatás nyitottsága, a bátor és alkotó szellemű propaganda. A múltban ez a munka sok kívánnivalót hagyott maga után, most másképpen mennek a dolgok...

Az átalakítással kapcsolatos benyomásainkat összegezve arra a következtetésre jutotunk, hogy rengeteg változást tapasztaltunk. Amikor elindultunk a Szovjetunióba, kételemek voltak bennünk, de ezek eloszlottak a valóság láttán, annyira megragadott bennünket azoknak az embereknek a lelkesedése és tettekézsége, akikkel találkoztunk és beszélgettünk. Néha találkoztunk régi formalizmussal is: néhányan megpróbálták kitérni a rázós kérdések megválaszolása elől. De egészében véve érzékeltük a nyíltságot, a készséget arra, hogy elismerjék a múltbeli hibákat, megmutassák a javulásra utaló változásokat és annak garanciáit, hogy ezeket nem csupán megőrzik, hanem gyarapítani is fogják.

Sok új ismerősünk hangoztatta, hogy az átalakítás a pangás leküzdésének módja, egyszersmind lehetőség arra, hogy kiszabaduljanak a kor követelményeitől messze álló, parancsokkal operáló irányítás régi módszereinek és formáinak béklyójából. Ez a béklyó fékezte a szocialista társadalom haladását. Az átalakításnak az a célja, hogy a szocialista társadalom egész gazdasági, társadalmi és kulturális életét minőségileg új magaslatra emelje, hogy teljesebben ki lehessen használni a szocializmus előnyeit. Lényege – az „információ-robbanás” és a demokráciának minden szintre kiterjedő bővülése mellett – az, hogy még inkább bevonják a szovjet embereket azoknak a kérdéseknek az eldöntésébe, amelyek az előrehaladással, az állampolgároknak – mint dolgozóknak és a társadalom gazdáiban – rejlő potenciál felszabadításával függnek össze.

Szerintünk mindaz, amit a Szovjetunióban tesznek, azt szolgálja, amit a nép akar: a *több* demokráciát, a *több* szocializmust. Az országban radikális átalakítások vannak folyamatban. Ez nem visszalépés a kapitalizmushoz, ahogy némely nyugatiak próbálják feltüntetni. Ezek nem kozmetikai beavatkozások. A szocializmus továbbfejlesztéséről, mélyreható és következetes folyamatról van szó, amelyet a kommunista párt irányít úgy, hogy együtt dolgozik a néppel és a népert.

William Somerset

(Írország Kommunista Pártja)

Jerzy Waszczuk

(Lengyel Egyesült Munkáspárt)

Elin Thomas

(Jamaicai Dolgozók Pártja)

A gyorsítás döntő tényezője

Mongólia a tudományos-technikai haladás útján

CERENGIJN GURBADAM,

a Mongol Népi Forradalmi Párt Központi Bizottságának tagja, a közgazdaságtudomány doktora

Az oroszországi nagy októberi szocialista forradalom győzelmével gyökeres fordulat kezdődött az emberiség sorsában. Maradandó e forradalom jelentősége Mongólia számára is. Október közvetlen hatására 1921-ben népi forradalom ment végbe nálunk, amely utat nyitott a nemzeti és társadalmi haladáshoz. A Mongol Népköztársaság több mint fél évszázados fejlődésének fő eredménye a történelmi jelentőségű átmenet a feudalizmusból a szocializmusba, a kapitalizmus elkerülésével.

Mongólia fejlődésének nem tökéletes útja nem „egyszeri kísérlet” vagy a társadalmi-gazdasági alakulatok egymásutánisága törvényének megsértése. Ez időben a legrövidebb és tartalmában a leghumánusabb forradalmi ugrás a kapitalizmus előtti viszonyokból a szocialista viszonyokba. A Mongol Népköztársaság dolgozói valóra váltották az ilyen átalakítások lehetőségére vonatkozó lenini jóslatot.

Amikor elvetette a kapitalizmust mint a fejlődés önálló szakaszát egyes elmaradott országok számára, Lenin egyáltalán nem tagadta, hogy ezeknek az országoknak a termelőerők magas színvonalát kell elérniük. Az az „előkészítő munka”, amelyet rendszerint spontán módon a kapitalizmus végez el a szocializmusba való átmenethez, az adott esetben átengedi helyét a felszabadult nép tudatos és célratörő harcának, amely a fejlett államok győztes proletariátusának sokoldalú segítségére támaszkodhat.

A Lenin mutatta úton haladva, a Szovjetunió testvéri támogatásával országunk dolgozói egyetlen nemzedék élete folyamán gyökeresen átalakították hazájuk arculatát.

A nemrégén még elmaradott Mongólia magabiztosan építi a szocializmust, fokozatosan felzárkózva az iparilag fejlett országokhoz. A többi szocialista állammal együtt sokrétű társadalmi-gazdasági feladatokat old meg. Miként a Mongol Népi Forradalmi Párt 1986-ban megtartott XIX. kongresszusa hangsúlyozta, biztosítanunk kell a társadalmi termelés fokozatos fejlődését, növelnünk kell hatékonyságát, és ezen az alapon el kell érniünk a nép jólétének további emelkedését. A kitűzött célok megvalósítását a párt mindenekelelt a tudományos-technikai haladással kapcsolja össze.

„A tudományos-technikai forradalom korszakában építjük a szocializmust – hangsúlyozta D. Batmönh, a Mongol Népi Forradalmi Párt KB főtitkára, a Nagy Népi Hural Elnökségének elnöke. – ... Egyetlen termelési vagy társadalmi problémát sem lehet megoldani, ha azt nem kapcsoljuk össze a tudományos-technikai vívmányok felhasználásával.”¹

¹ A Mongol Népi Forradalmi Párt Központi Bizottságának beszámolója a XIX. pártkongresszuson. Ulánbátor 1986. 36. old. (mongol nyelven).

Természetesen a technikai haladás nálunk más feltételek között valósul meg, mint a közönség európai államaiban, mert figyelembe kell venni a nemzeti, természeti-éghajlati és történelmi sajátosságokat. A fő sajátosság az, hogy a tudományos-technikai forradalom olyan országban bontakozik ki, amely a feudalizmusból lépett át a szocializmusba, úgy, hogy egyidejűleg több forradalmi átalakítást hajtott végre, olyanokat, mint a szocialista iparosítás, tudományos potenciál létrehozása és fejlesztése előzetes hagyományok nélkül, s egyúttal a népgazdaság régi ágazatainak új technikai felszereléssel való ellátása. A változások *történelmi átmenetet jelentenek a társadalmi termelés kézi munkán alapuló régi típusáról a Mongólia számára új gépi-gyári típusára*. Ez pedig véleményünk szerint egyértelmű az ipari forradalommal.

A gazdasági, kulturális, tudományos és technikai elmaradottság leküzdésének radikális eszköze, az ipari forradalom anyagi bázisa a szocialista iparosítás. Ennek első szakasza nálunk az ötvenes és a hetvenes évek fordulóján zajlott le. Az elmaradott, teljesen állattenyésztő ország sok ágazatú szocialista gazdasággal rendelkező agrár-ipari orszaggá változott. Létrejöttek a feltételek ahhoz, hogy befejezzük a szocializmus anyagi-technikai bázisának felépítését és áttérjünk az iparosítás második szakaszára. Megkezdődött a fejlődés új szakasza.

Ma a köztársaság ipara a társadalmi össztermék 46%-át állítja elő. Fontos változások történnék a termelőerők területi eloszlásában. A hagyományos központ, Ulánbátor fejlődése mellett új centrumok jöttek létre: Darhan, Erdenet, Csojbalzan, Szuhe-Bator, Baganur, Hutul, Bor-Under. Fokozódik a megtelepedés: a lakosságnak már több mint a fele él városokban és városi típusú településeken.

A népgazdaságban egyre nagyobb mértékben alkalmazunk tudományos és technikai újításokat, javul a termelési eszközök minősége. A termelési állóalapot 1925 és 1986 között 61-szeresre nöttek. Növekszik az automata és félautomata gépsorok, gépek és berendezések száma, az elektronikus számítógépek állománya. Ugrás történt nálunk az „izomenergia korszakából” az „elektromosság korszakába”, a „gőzkorszak” elkerülésével. Mongólia most az energiával legjobban ellátott öt ázsiai ország közé tartozik (a Közel-Keletet nem számítva). A mezőgazdaság gépekkel való fokozottabb ellátása révén teljesen gépesítettük a gabonatermesztést, ebben az irányban halad a burgonya-, a zöldség- és a szálaktakarmány-termesztés is. *A egész népgazdaságban a technikai eszközök 50 millió ember kézi munkájával egyenértékű munkát végeznek.*

Nem csekély tudományos potenciált hoztunk létre: tudományos kutató- és technológiai tervező intézetek, laboratóriumok és kísérleti állomások kiterjedt hálózatát. Emelkedik a dolgozók szakmai képzettsége, kialakul a műszaki és tudományos értelmiség. Ma Mongóliában a munkások mintegy 60%-ának van teljes és nem teljes középfokú képzettsége, a népgazdaságban foglalkoztatottaknak körülbelül 20%-a felső és középfokú képzettségű szakember.

Az élet azonban sürgetően követeli a tudományos-technikai haladás meggyorsítását. Enélkül nem lehet a gazdaságot az intenzifikálás vágányára állítani, nem lehet biztosítani a minőségi növekedést, javítani a termékek fogyasztási tulajdonságait. Egyelőre a részleges intenzifikálás stádiumában vagyunk, dominál az extenzív típusú újratermelés.

A termelőerők meglévő potenciálja, érettségének foka nem teljesen elégti ki a társadalmi szükségleteket. A lakosság, elsősorban a fiatalok igényei az anyagi, kulturális és jóléti életfeltételek és a munkakörülmények tekintetében meghaladják lehetőségeinket. Nagyszabású intézkedések szükségesek ahhoz, hogy a fiatalok megmaradjanak falun, csökkenjen a városokba vándorlásuk, továbbá, hogy technológiailag átállítsuk az állattenyésztést, a népgazdaság hagyományos ágazatát.

Mongólia eddig jelentősen elmaradt a KGST-országok többségétől az anyagi-technikai bázis érettsége, a termelés hatékonysága, a munka termelékenysége és energiaellát-

tottsága, az egy főre jutó nemzeti jövedelem és több más igen fontos gazdasági és társadalmi mutató tekintetében.

Új, fejlettebb termelőerőket kell létrehozunk, meg kell változtatnunk struktúrájukat, át kell térnünk a tudományos-technikai vívmányok bevezetésének evolúciós típusáról a forradalmi típusú bevezetésükre. Ebből a célból a Mongol Népi Forradalmi Párt Központi Bizottsága és a mongol kormány nagyszabású intézkedéseket tesz. Ezek célja *a szocialista iparosítás további elmélyítése és betetőzése a modern tudomány és technika alapján.*

Elsőbbséget kap a bővített újtermelést és a tudományos-technikai haladás meggyorsítását szolgáló báziságazatok fejlesztése. Új ipari központokat, területi termelési komplexumokat fogunk létrehozni a szociális és jóléti infrastruktúra egyidejű megteremtésével. Fontos szerepet szánunk egyes jól felszerelt üzemeknek a gépgyártásban, a kohászatban, a vegyiparban és különösen a biotechnológiában.

A párt politikája számításba veszi, hogy *a modern tudomány és technika forradalmisító hatása gyakorlatilag az egész népgazdaságot érinti.* Sok tekintetben gyökeresen megváltoznak az arányok a régi és az új ágazatok, a kis- és nagyvállalatok, a termelők és a fogyasztók között. Lehetőségek nyílnak eddig nem gyártott termékek kibocsátására és a hagyományos cikkek minőségének nagyfokú javítására, tőkeigényességük, energia- és anyagigényességük csökkentésére.

A társadalmi-gazdasági haladás meggyorsítása, a termelés hatékonyságának növelése és a termékek minőségének javítása nagymértékben függ a tudomány fejlesztésétől, közvetlen termelőerővé változtatásától.

Egységes állami tudományos és technikai politikát folytatva igyekszünk helyesen kijelölni az alaptudományok fejlesztésének méreteit és irányát, gazdaságunk korlátozott lehetőségeiből kiindulva, a hagyományok és a jelenlegi oktatási rendszer figyelembevételével, a szocialista közösség országaival való szoros integráció alapján. Lényegesen meg kell változtatnunk a ráfordítások struktúráját, elsőbbséget adva az alkalmazott kutatásoknak és technikák kidolgozásának, a világtudomány vívmányai széles körű felhasználásának.

Bonyolult és sajátos probléma köztársaságunkban a mezőgazdaság villamosítása. Megoldását nehezíti az energiafogyasztók óriási területen való szétszórtsága és mozgása. Ezzel függ össze az is, hogy korszerű, hordozható eszközöket kell alkalmaznunk a rádió-összeköttetésre, továbbá új, olcsó szállítási formákat, kis kapacitású és nagy manőverezési képességű gépeket, amelyek csekély mennyiségű, de nagy választékú termékeket állítanak elő.

Az újdonságok sikeres alkalmazása sok tekintetben függ az irányítás és gazdálkodás formáitól és módszereitől. A jelenlegiek ezt nem segítik elő teljes mértékben. A párt Központi Bizottságának 1987. júniusi plenumán *lépéseket irányoztak elő a népgazdasági szervezés javítására és a gazdasági mechanizmus tökéletesítésére, a termékek minőségének jobbítására.* Ezeknek az intézkedéseknek a megvalósítása a tudományos-technikai haladás meggyorsítását szolgálja.

Az élet megköveteli az innovációs folyamat valamennyi elemének fontos összekapcsolását, a „tudomány–technika–termelés” egységes rendszerének létrehozását, ezen belül az „intézet–tervezőiroda–termelés” alrendszer kialakítását. A leggyengébb szem ezekben a láncolatokban a tudomány üzemi szektora. Fejletlenek, olykor pedig teljesen hiányoznak a kísérleti bázisok, a tartalékkapacitások. Az akadémiai intézetek főleg kutatásokra törekednek, nem pedig ezek eredményeinek a gazdaságban való felhasználására, elkülönültek, kevésbé hangolják össze tevékenységüket az ágazati intézetekkel.

Más szocialista országok tapasztalatai megmutatják nekünk e probléma megoldásának lehetséges változatait. Nagy hatásúak az integráció olyan formái, mint a termelési egyesületek (kombinátok) keretében működő technikai és technológiai központok, tudományos és termelő egyesülések, tudományos-technikai komplexumok a főiskolákon, az olyan központok, amelyeket az új technika, technológia és az élenjáró tapasztalatok

termelésben való meghonosításának megszervezésére hoznak létre a KGST-államokkal közös tudományos expedíciók, meghatározott időre alakított tudományos kutató kollektívák.

A további tudományos-technikai haladást összekapcsoljuk a szocialista gazdasági integráció elmélyítésével, a közvetlen kapcsolatok fejlesztésével, a kétoldalú és sokoldalú tudományos és termelési egyesülések tevékenységével.

Nagy jelentősége van számunkra a közös vállalatoknak, ilyen az Erdenet mongol-szovjet ércdúsító kombinát, a Mongolbolgarmetall, a Mongolcsehoszlovakmetall, valamint a Mongolszovjetmet gazdasági egyesülés. Eredményesen dolgozik a köztársaság területén a KGST-tagországok nemzetközi geológiai expedíciója. Ilyen vállalkozások ezután is születnek majd, a többi között a könnyű- és élelmiszeriparban, a mezőgazdaságban. Jó perspektívát nyitnak Mongólia számára a gazdasági és tudományos-technikai együttműködés fejlesztésének kétoldalú, hosszú távú programjai.

Nagy ösztönzést ad részvételünk a KGST-országok tudományos-technikai haladása 2000-ig szóló komplex programjának megvalósításában. Már bekapcsolódtunk a program által a fejlesztés valamennyi elsőbbséget élvező irányában kitűzött 93 fő intézkedés közül 36-nak a megvalósításába.

Hasznunkra válik a kapcsolatok elmélyítése a Szovjetunió tudományos intézményeivel, különösen azokkal, amelyek szomszédságunkban vannak, Szibériában, Kazahsztánban és Kirgiziában. Közös egyesülések és cégek létrehozása a legtekintélyesebb szovjet szakemberek részvételével vagy vezetésével nagy tudományos-technikai és termelési-gazdasági feladatok megoldására. Véleményünk szerint gyümölcsöző lehet az együttműködés olyan területeken, mint a gén- és sejtsebészet, biológiailag aktív anyagok és gyógyszerek előállítás, ritka földfémek felkutatása és kitermelése, a tudományos-technikai forradalom vívmányainak komplex felhasználása az állattenyésztésben stb.

Az idén volt 25 éve annak, hogy a Mongol Népköztársaság belépett a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsába. Az együttműködés új típusa óriási hasznot hozott a köztársaságnak. A tapasztalatok azt mutatják, hogy pártunk távlati feladatai – a szocializmus építésének befejezése, Mongólia telmelőri színvonalának közelítése és egyenlő szintre hozása a közösséghez tartozó európai államokéval, a dolgozók jólétének állandó emelése – csak a szocialista gazdasági integráció elmélyítése alapján oldhatók meg.

A KGST-tagországok 1984. júniusi legmagasabb szintű gazdasági tanácskozása hangsúlyozta, hogy a testvéri államok „internacionalista kötelességüknek tartják folytatni a segítségnyújtást a jelenlegi igazságos alapon a Vietnami Szocialista Köztársaságnak, a Kubai Köztársaságnak és a Mongol Népköztársaságnak népgazdaságuk fejlesztésének meggyorsításához és hatékonyságának növeléséhez, figyelembe véve a szocialista iparosításnak ezen országok által kitűzött feladatait, s előmozdítani széles körű részvételüket a szocialista nemzetközi munkamegosztásban”².

A mongol nép nem érthette volna el eredményeit a Szovjetunió és más testvéri országok jelentékeny és önzetlen segítsége nélkül. S egészen természetes, hogy a Mongol Népi Forradalmi Párt XIX. kongresszusa a hozzájuk való közeledést tekintette pártunk és államunk fő irányvonalának.

Különös jelentőséget tulajdonítunk a világ első szocialista országához, a Szovjetunióhoz fűződő kapcsolataink erősítésének. A mongol-szovjet kapcsolatok, amelyek a társadalmi élet minden területére kiterjednek, most minőségileg új szintre emelkedtek, maguknak a dolgozóknak közvetlen ügyévé váltak, egyre gyümölcsözőbben és intenzívebben fejlődnek. A testvéri országok barátsága, sokoldalú együttműködése, a szocialista gazdasági integráció döntő külső tényezője és biztos feltétele annak, hogy megvalósulnak a Mongol Népi Forradalmi Párt stratégiai céljai – egy új, boldog társadalom felépítése Mongólia ősi földjén.

² A KGST-országok legmagasabb szintű gazdasági tanácskozása. Moszkva 1984. 24. old.

A pártprogram – kötelezettségvállalás a nép előtt

ANTONIO DIAZ RUIZ,

Kuba Kommunista Pártjának képviselője a folyóiratnál

Ebben az évben megkezdődött Kuba Kommunista Pártja programjának megvalósítása. A történelmi jelentőségű III. kongresszuson elfogadott program meghatározza, hogy miként lehet elérni a stratégiai célt, nevezetesen a szocializmus építésének kiteljesedését országunkban. Ezt a dokumentumot a tudományos megalapozottság és a teljesség jellemzi. Mélységesen demokratikus, mert az össznépi vita eredményeképpen visszatükrozi a dolgozó tömegek véleményét és érdekeit.

A távlati feladatokat jellemezve Fidel Castro, a KKP Központi Bizottságának első titkára megállapította: „Most új, fejlődésünk folyamán, sikereink következtében keletkezett problémákat kell megoldanunk, olyanokat, amelyeket az általunk vállalt óriási történelmi jelentőségű kötelezettségből adódnak, vagyis abból, hogy biztosítsuk az ország fejlődését, a szocializmus építését, a forradalmi elmélet és gyakorlat továbbfejlesztését. Bizonyítanunk kell, hogy a szocializmus nemcsak az oktatás- és egészségügy, a sport stb. területén magasabb rendű a kapitalizmusnál. Ezeket a sikereket maguk a tőkésiek is elismerik. Meg kell mutatnunk a tőkésnek, hogy a kommunisták, a szocialisták kétszer, háromszor, tízszer jobban tudják megoldani az ország fejlődésével kapcsolatos kérdéseket. Szavatolja ezt lelkiismeretünk, becsületünk, öntudatunk, szavatolják elveink.”¹

A program megkülönböztetett figyelmet fordít a köztársaság gazdasági és társadalmi haladására. Számításba veszi az ország eredményeit, de a múltban elkövetett hibákat és fogyatékoságokat is, meghatározza a szocialista építés útjait.

A kubai forradalom 1959. január 1-jei történelmi jelentőségű győzelmének folyamán, valamint a forradalmár harcosok és valamennyi dolgozó titáni erőfeszítéseinek eredményeképp kivívtuk hazánk teljes függetlenségét, megszüntettük az embernek ember által való kizsákmányolását, kivívtuk és kibontakoztattuk az igazi demokráciát. Államosítottuk és a munkásosztály meg a széles tömegek érdekeinek szolgálatába állítottuk az ipart, a földet, a bankokat, a hírközlési eszközöket, a szállítást, a bel- és külkereskedelmet. A gazdaság fő ágazataiban megszilárdult a termelési eszközök társadalmi tulajdona. Fokozatosan halad, kizárólag önkéntes alapon, a mezőgazdaság kollektivizálása ott, ahol a földek kis része megmaradt a kisbirtokosok tulajdonában. Más szavakkal, a kapitalizmustól örökölt társadalmi-gazdasági alapot gyökeresen átalakítottuk.

¹ Fidel Castro Ruiz: Discurso en la clausura de la sesión diferida del III Congreso del Partido Comunista de Cuba. – Cuba Socialista, enero-febrero de 1987. pp. 40–41.

Nézzünk néhány, fejlődésünk dinamizmusát jellemző szám adatot. Huszonhét év alatt az ország lakossága 6,8 millióról 10 millióra, a bruttó társadalmi termék pedig 3,5-szeresére nőtt. Megerősödött a népgazdaság valamennyi ágazata. A villamosenergia-termelés 4,7-szeresre, az acéltermelés 16-szorosra, az építkezések volumene 12-szeresre, a víztározók kapacitása 150-szeresre, a kereskedelmi flotta rakodóképessége (holt súly) 19-szeresre, az évi halfogás 11-szeresre nőtt. Ezt a felsorolást tovább lehetne folytatni, megemlítve olyan termékfajtákat, mint a nikkel, a cement, a műtrágya, az ásványolajtermékek, a citrusfélék, a tojás stb.

Korábban nálunk gyakorlatilag nem volt gépgyártás, elektronikai és elektrotechnikai ipar, most pedig gyártunk autóbuszokat, cukornád-betakarító kombájnokat, motorokat, televízió- és rádiókészülékeket, hűtőgépeket, kisméretű számítógépeket, egészségügyi berendezéseket. Az általános gépesítés hatással volt a termelés volumenének és a munka termelékenységének a növekedésére, megkönnyítette a munkát, különösen a cukornád-betakarítást.

Nőtt a nép anyagi jóléte, emelkedett kulturális színvonala. Javult a táplálkozás, a háztartások 85%-a villamosított. Száz családra 91 televíziókészülék, 50 hűtőszekrény, 59 mosógép, 152 rádiókészülék és 60 ventilátor jut.

Kuba minden állampolgára ingyenes orvosi ellátásban részesül. A „fehérköpenyek” a legeldugottabb falvakba is eljutottak. Napjainkban egy orvosra átlagosan 443 lakos jut, csökkent a gyermekhalandóság, az átlagos életkor 74,2 évre nőtt. Megelőztük az összes latin-amerikai országot abban a harcban, amelyet a malária, a gyermekbénulás, a diftéria, a tbc és a lepra ellen folytatunk.

Jelentősen fejlődött a közoktatás. A múlttól a forradalom körülbelül egymillió analfabétát és jóval több félanalfabétát örökölt. A lakosságnak csupán 13%-a járt iskolába. Most pedig minden gyermek, a fiatalok zöme, több százezer felnőtt ingyen tanul az iskolákban, technikumokban, egyetemeken, tanfolyamokon.

A dolgozók szellemi fejlődését szolgálja a kultúra is, amely most nem egy szűk élité, hanem hozzáférhető az egész nép számára. A sportban elért eredményeink közismertek. A sport ma már nem a profitszerzés eszköze, hanem tömegsport.

Az új rend garantálja az állampolgárok szociális biztonságát. Kubában megszűnt a munkanélküliség. Mindenkinek joga van a tehetségének, képességeinek és élettapasztalatainak megfelelő munkához. A munkabér a végzett munka mennyiségétől és minőségétől függ, de figyelembe vesszük az alábbi elvet: minden családnak rendelkeznie kell a létszükségletek kielégítéséhez szükséges minimális eszközökkel. A lakosság jövedelme folytonosan nő.

A szocialista állam gondoskodik a munkavédelemről és munkaegészségügyről, biztosítja a fizetett szabadságot, betegség vagy baleset esetén az ingyenes gyógykezelést. Segélyt kapnak a terhes asszonyok, a rokkantak, az eltartó nélkül maradt családok, az időskorúak.

Kubában felszámoltuk a tőkés rend tipikus bűneit, amelyek kifejezik e rend kizsákmányoló jellegét és morális elkorcsosulását, nevezetesen a faji megkülönböztetést, a prostitúciót, a koldulást, a kábítószer-fogyasztást, a hazárdjátékokat.

A néphatalom szerveinek megalakítása és megerősödése lehetővé tette, hogy határozottan előrelépjünk a nép öngazgatásának fejlesztésében, a szocialista demokrácia megszilárdításában és tökéletesítésében.

A marxizmus-leninizmus – az emberiség gazdasági, politikai, társadalmi és filozófiai gondolatainak csúcspontja – nemcsak a KKP politikájának alapjává, cselekedeteinek irányítójává vált, hanem a nép túlnyomó többségének ideológiájává is.

A forradalmi folyamat évei alatt elért vitathatatlan eredmények nem azt jelentik, hogy nálunk nem voltak hibák. A KKP III. kongresszusán önkritikusan megállapítottuk: nem teljesen használtuk ki az anyagi és munkaerőforrásokat, a gazdasági és a társadalmi téren elért sikereink nagyobbak lehettek volna. Az országban össznépi mozgalom bontakozott ki, amelynek célja a tévedések és a negatív tendenciák leküzdése, a szocializmus tökéletesítése.

A párt gazdaságpolitikájának fő célja a program szerint a szocializmus anyagi-műszaki bázisa építésének befejezése. Ebben folytatni kell a gazdaság fellendítését, meg kell szilárdítani a szocialista termelési viszonyokat ezek teljes és osztatlan uralmáig, javítani kell a népgazdaság irányítási rendszerét.

Növelni kell export-import lehetőségeinket. Az újabb exportcikkek mellett a hagyományos exportcikkek kivitelét is fokozzuk, mert elősegítik a külkereskedelem maximális hatékonyságát. Megszervezzük a most még importált cikkek gyártását, különösen a tőkés országokból importált árucikkekét. Fejlesztjük az idegenforgalmat, a termelő szolgáltatások exportját, vagyis azokat az ágazatokat, amelyek elősegítik a valutabevételek növekedését.

A program megerősíti azt az irányvonalat, hogy mélyíteni kell a gazdasági integrációt a Szovjetunióval és más szocialista államokkal, többek között a KGST keretein belül. Ez lehetővé teszi, hogy a kubai áruk igazságos árának fenntartása mellett növeljük az áruforgalmat, biztosítjuk az ország stabil ellátását nyers- és fűtőanyaggal.

A továbbiakban is erősíteni kívánjuk a kapcsolatokat Latin-Amerika és a karibi térség államaival, fenntartjuk a kapcsolatokat a fejlett tőkés államokkal az egyenlőség és a kölcsönös előnyök alapján, részt veszünk a nemzetközi gazdasági szervezetekben.

Miközben a párt a figyelmet az iparosítás és a tudományos-műszaki haladás meggyorsítására összpontosítja, szükségesnek tartja, hogy előnyben részesüljenek a termelési eszközöket előállító ágazatok, hogy fokozzuk a nyersanyag-kitermelést és a nyersanyagokból értékesebb termékeket állítsunk elő.

Növelni kell a termelés hatékonyságát, javítani kell a munkaerőforrások felhasználását, a termelőerők telepítését, arra kell törekedni, hogy fokozatosan egyforma életkörülmények alakuljanak ki az ország különböző térségeiben. Ezen az alapon fogjuk megoldani a fő feladatot is, vagyis azt, hogy *biztosítsuk a társadalom valamennyi tagjának jólétét és sokoldalú fejlődését.*

A hangsúlyt a jó minőségre, az áruválaszték és a szolgáltatások bővítésére helyezzük. Az ezekben az években bevezetett jegyrendszer – az imperializmus gazdasági blokádjá által előidézett nehézségek ellenére – lehetővé tette a közszükségleti cikkek igazságos elosztását. A termelés növekedésével a jegyrendszer fokozatosan megszűnik. A hátrányos helyzetű családok számára a jövőben is biztosítjuk, hogy hozzájussanak a létfontosságú javakhoz.

A pártprogram kiemelt figyelmet fordít a népgazdaság irányítási rendszerének korszerűsítésére, mivel rendkívül bonyolult és igen sokrétű kapcsolatok alakultak ki a népgazdaság különféle elemei között. Ugyanakkor abból indulunk ki, hogy a szocializmus építése forradalmi, politikai feladat, ezért a gazdasági mechanizmusok nem helyettesíthetik a politikát és az ideológiát.

A KKP III. kongresszusán feltártuk a gazdálkodási mechanizmus alkalmazásának elméletében és gyakorlatában tapasztalható hibákat, amelyek komolyan fenyegették a forradalom jövőjét. A többi közt széles körben elterjedt az a tézis, hogy az ország társadalmi-gazdasági fejlődése érdekében úgy lehet megvalósítani az anyagi ösztönzést, hogy megsértjük a végzett munka mennyiségétől és minőségétől függő munkabérezés szocialista elvét. A párt irányítani és ellenőrizni fogja ezeket a folyamatokat, szélesebb körben bevonja a dolgozókat a gazdasági tervek kidolgozásába, teljesítésébe és ellenőrzésébe, alakítja a politikai, a szervezeti és közigazgatási tisztségviselők, valamint minden dolgozó közgazdasági gondolkodását.

A tervezés a szocialista gazdaság irányításának vezérelve, és nagyon fontos, hogy az hűen tükrözze és aktívan befolyásolja a helyzetet. Ebből következik, hogy a centralizmust össze kell hangolni a vállalati gazdálkodás operatív önállóságával úgy, hogy széleskörűen felhasználjuk az áru- és pénzviszonyokat. Miközben biztosítjuk a társadalmi érdekek elsőbbségét, megszilárdítjuk az önálló elszámolást és bevezetjük minden egyes munkahelyen. Emellett fontosnak tartjuk, hogy elkerüljük mind a túlzott leegyszerűsítést, mind pedig a légvárak építését.

A párt nagy jelentőséget tulajdonít a szocialista versenynek, az anyagi és erkölcsi ösztönzők helyes összehangolásának annak érdekében, hogy a lehető legjobb eredményeket érjük el a termelésben és az ellátásban, az emberek alkotó lehetőségeinek feltárásában, a munkához való szocialista viszony és az állampolgári felelősség kialakításában. Erősítjük a közigazgatási-jogi rendszert, hogy eredményesen vehesse fel a harcot a nem munkával szerzett jövedelmek, a fizetések elosztásában levő visszaélések és a javak eltulajdonítása ellen.

■

A KKP szociálpolitikájának célja: a társadalmi viszonyok tökéletesítése, a múlttól örökölt életkörülmények átalakítása és a szocialista életkörülmények kialakítása.

Az új életmód jellegzetes tendenciáinak tartjuk, hogy a munka tudatos, társadalmilag hasznos és alkotó tevékenységgé válik; növekszik a felelősség, a kollektívizmus és az elvtársiasság érzése; egyre jobban közelednek az egyéni és a társadalmi érdekek; fokozatosan megszűnnek a különbségek a szellemi és a fizikai munka, a város és a falu között.

A szocialista építés folyamán változnak a társadalmi osztályok és csoportok. A párt segíti fejlődésüket és fokozatosan, az osztály nélküli társadalom kialakítása folyamán megteremti közeledésük és egybeolvadásuk feltételeit.

Kuba nagy sikereket ért el a nők felszabadításában: teljes az egyenjogúság, a nők részt vesznek a közéletben, vezető tisztségekbe nevezik ki őket. És a továbbiakban sem szabad csupán a felvilágosító munkára szorítkozni, amelynek célja: a múlt csőkevényeinek felszámolása az emberek tudatában. Energikusabban kell megoldani a kitűzött irányvonal megvalósítását akadályozó anyagi problémákat.

Nem kevésbé fontos a felnövekvő nemzedékekről való gondoskodás. A köztársaság lakosságának több mint a fele fiatal, s igen hamar vállára veszi a felelősséget a haza sorsáért. A párt minden területen figyelembe veszi a fiatalok érdekeit.

Folytatódik a termelő kollektívák megszilárdítása, növekszik szerepük a gazdasági, politikai és társadalmi problémák megoldásában. A munkaügyi törvényhozás még jobban biztosítja az állampolgárok jogainak és szociálpolitikai kedvezményeinek garanciáját.

Folytatni kell az egészségügy korszerűsítését. Megkülönböztetett figyelmet kell fordítani a betegségek megelőzésére, a lakosság egészségügyi nevelésére, az ésszerű táplálkozási normákra, az egészséges életmód kialakítására. Becslésünk szerint 2000-re a „család orvosa” szolgálat kiterjed az ország minden övezetére, minden vállalatnál lesz egészségvédelmi szolgálat.

Minőségileg változik az oktatási rendszer is. Javulni fog a tanárok és a vezető káderek képzése, a tanulási folyamatban széles körben fogjuk alkalmazni a tudomány és a technika újdonságait. Új kutatások indulnak a társadalomtudományok területén, ezek történelmi összefüggésben vannak a gazdag humanista hagyományokkal, a függetlenség ideáljával, a kubai nemzet antiimperialista harcával és progresszív kultúrájával. Nagy jelentőséget tulajdonítunk az anyanyelv és az idegen nyelvek alapos tanulmányozásának.

Az ember sokoldalú fejlődésének fontos feltétele a szabad idő hasznos felhasználása. A pihenés, a kultúra, a sport, általában a szabad idő gazdagítja az életet és csökkenti a természetes feszültséget, helyreállítja a személyiség fizikai és szellemi erejét. A kulturális fejlődés lehetőségei növekednek, a testnevelés és a sport, különösen a gyerekek és a fiatalok körében, még inkább tömegessé válik.

A kubai nép túlnyomó többsége lelkesedéssel fogadta a KKP programjában kitűzött feladatokat és ezek megvalósításáért dolgozik. Átalakulóban van a gazdasági mechanizmus, megszilárdul a politikai-ideológiai munka, nő a tömegek termelési aktivitása, erélyes harc folyik a hibák és a kedvezőtlen tendenciák megszüntetéséért. A kubaiak szilárdan bíznak a holnapban, sajátjuknak érzik a pártprogramot.

A történelem és a jelenkor

Az első nap, az első lépés

70 évvel ezelőtt, 1917. október 25-től 27-ig (az új időszámítás szerint november 7-től 9-ig) ülésezett Petrográdban a munkás- és katonaküldöttek szovjetjeinek II. összoroszországi kongresszusa. Ez az esemény jelezte a nagy októberi szocialista forradalom győzelmét, s Oroszországban ezzel elkezdődött a szocialista állam, a szovjetköztársaság építése. A kongresszus megalakította az első szovjet kormányt, a népbiztosok tanácsát, amelynek elnöke Lenin lett, s elfogadta a szovjethatalom első dekrétumait – a békedekrétumot és a földről szóló dekrétumot.

Ezeknek a történelmi eseményeknek tanúja volt John Reed, progresszív amerikai író és publicista, aki akkor haditudósítóként Petrográdban tartózkodott. Lelkesen üdvözölte az októberi forradalmat, figyelemmel kísérte menetét. 1919 márciusában az Egyesült Államokban megjelent „Tíz nap, amely megrengette a világot” c. riportkönyve, ez a nagy hatású publicisztikai mű, amelyet azóta az egész világon megismertek. A könyvről Leninnek igen jó véleménye volt, előszót is írt amerikai kiadásához.

A könyvből azt a részletet közöljük, amelyben arról van szó, hogyan fogadta el a II. összoroszországi szovjetkongresszus a békedekrétumot.¹

... Lenin kezével az asztal szélébe kapaszkodik; kis, összehúzott szeme végigfut a tömegen, amíg várakozik, s a percekig tartó taps és ünneplés látszólag közömbösen hagyja. Amikor a tapsvihar elül, egyszerűen ennyit mond:

„Most hozzálátunk a szocialista rend felépítéséhez!”

Ismét felzúg a taps.

„A szovjethatalom fel fogja ajánlani valamennyi népnek az azonnali demokratikus békét és az azonnali fegyverszünetet minden fronton. A béke kérdése égető kérdés, napjaink fájó kérdése. Engedjék meg ezért, hogy áttérjek annak a nyilatkozatnak a felolvasására, amelyet az önök által választott kormányoknak kell majd kiadnia...”

Száját, mintha mosolygott volna, beszéd közben nagyon kinyitotta; hangja rekedtes volt, nem kellemetlenül, hanem mintha a sokévi beszéd tette volna azzá – és monoton, mintha örökkön tudná így folytatni... Néha a gondolatot hangsúlyozni kívánta és kissé előrehajolt. Nem gesztikulált. S ezer egyszerű ember néma csodálattal tekintett rá...

„*Dekrétum a békéről.* A munkás- és parasztkormány, melyet az október 24–25-i forradalom hozott létre, s amely a munkás-, katonai- és parasztküldöttek szovjetjeire támaszkodik, valamennyi hadviselő népnek és kormányaiknak felajánlja, hogy haladéktalanul kezdjenek tárgyalásokat az igazságos demokratikus békéről.

Igazságos vagy demokratikus béke, amelyre minden hadviselő országban a háborútól kimerült, elgyötört és megkínzott munkások és dolgozó osztályok túlnyomó többsége

¹ Lásd John Reed: Tíz nap, amely megrengette a világot. Kossuth Könyvkiadó 1977. 103–106., 107–108. old. Illias Vera fordítása.

áthítják, s amelyet az orosz munkások és parasztok a cári monarchia megdöntése után a leghatározottabban és a legállhatatosabban követeltek, – ilyen béke a kormány szerint az annexiók (vagyis idegen területek elfoglalása, idegen népek erőszakos beolvasztása) és hadisarc nélküli azonnali béke.

Ilyen béke haladéktalan megkötését javasolja Oroszország kormánya valamennyi hadviselő népnek...

A munkásmozgalom felül fog kerekedni és utat tör a béke és a szocializmus felé..."

Olyan nyugalom és erő áradt szavaiból, melynek hatása alól senki sem vonhatta ki magát. Megértettem, hogy miért hisznek Leninnek...

Kézfelemeléssel szavaztak; elhatározták, hogy csak a politikai pártok képviselői szólnak hozzá a javaslatához, és hogy tizenöt percre korlátozzák a felszólalások időtartamát.

Először Karelin szólalt fel a baloldali eszerek nevében: „Pártunknak nem volt alkalma módosító javaslatokat tenni a proklamáció szövegéhez; ez a bolsevikok magánokmánya. De meg fogjuk szavazni, mert szellemével egyetértünk..."

Az internacionalista szociáldemokraták szónoka Kramarov volt, egy hosszú, görnyedt hátú, rövidlátó férfi, aki mint az ellenzék bohóca némi hírnévre tett szert. Csak olyan kormánynak lehet meg az ilyen fontos akció végrehajtásához szükséges tekintélye, mondotta, amelyben részt vesznek az összes szocialista pártok. Ha alakul egy szocialista koalíció, az ő frakciója támogatja az egész programot, ha nem, akkor csak a program egy részét fogja támogatni. Ami a proklamációt illeti, az internacionalisták teljesen egyetértenek fő pontjaival...

Azután, növekvő lelkesedés közepette, sorban szóltak hozzá: Ukrajna Szociáldemokráciája – a javaslatot támogatta; a Litván Szociáldemokrácia – támogatta; a népi szocialisták – támogatták; a Lengyel Szociáldemokrácia – támogatta; a lengyel szocialisták – támogatták, de azzal, hogy szívesebben vennének egy szocialista koalíciót; a Lett Szociáldemokrácia – támogatta... Valami lángra lobbant ezekben a férfiakban. Az egyik arról beszélt, hogy „közeleg a világorradalom, amelynek élcsapata vagyunk”, egy másik arról, hogy itt „a testvériség új korszaka, amikor az összes népek egy nagy családban egyesülnek...” Valaki szót kért: „Itt valami ellentmondást látok. Először annexió és hadisarc nélküli békéről beszél, később pedig azt mondja, hogy hajlandó minden békejavaslatot megvizsgálni. Megvizsgálni annyit, mint elfogadni...”

Lenin rögtön válaszolt: „Azonnali békét akarunk, de nem félünk egy forradalmi háborútól... Az imperialista kormányok valószínűleg nem fognak válaszolni felhívásunkra – de mi nem fogunk olyan ultimátumot adni, amelyre könnyű nemet mondani... Ha a német proletariátus látni fogja, hogy készek vagyunk megvizsgálni minden békejavaslatot, ez talán az utolsó csepp lesz, amelytől kicsordul a pohár – Németországban ki fog törni a forradalom... Mi hajlandók vagyunk megvizsgálni minden békefeltételt, de ez nem jelenti azt, hogy el is fogadjuk... Mindenekelőtt be akarjuk fejezni a háborút...”

Pontosan tíz óra harmincötökor Kamenyev felszólította azokat, akik a proklamációval egyetértenek, emeljék fel meghívójukat. Egyetlen küldött maradt mozdulatlan, de amikor kitört körülötte a harag vihara, ő is felemelte kezét... A szavazás egyhárgú volt.

És ekkor hirtelen, mintha egy közös akarat irányította volna őket, mindnyájan felálltak, és felharsant az Internacionálé. Egy fehér szakállú öreg katona úgy zokogott, mint valami gyermek. Alekszandra Kollontaj alig tudta visszafojtani könnyeit. Hatalmas erővel zúgott a teremben az ének, és ablakokon, ajtókon át felcsapott az égig. „Vége a háborúnak! Vége a háborúnak!” – ujjongott mellettem egy fiatal munkás.

A döntő választás éve

JOSIP BROZ TITO*

A belgrádi Jelenkori Történelmi Intézet annak idején gyűjteményt állított össze olyan jugoszlávok visszaemlékezéseiből, akik 1917–1921 folyamán részt vettek az októberi forradalomban és az oroszországi polgárháborúban. J. Broz Tito ennek az intézetnek a felkérésére írta az alábbi visszaemlékezéseket, melyekből részleteket közlünk.²

Már több ízben elmondtam, hogy részvételem az októberi forradalomban és az oroszországi polgárháborúban igen szerény volt. Több körülmény összejátszása folytán nem sokáig voltam a Vörös Gárdának és a Vörös Hadsereg internacionalista osztagainak a soraiban, és részvételem ezért nem lehetett hosszabb és jelentékenyebb. Ez azonban nem jelenti azt, hogy nem éltem át közvetlenül az első győztes szocialista forradalmat, az orosz munkások és parasztok e grandiózus művét, amely új korszakot nyitott az emberiség történelmében.

Az oroszországi októberi szocialista forradalom mély benyomást gyakorolt minden résztvevőjére és kortársára. Érthető ezért, hogy én is rögtön magamévá tettem a forradalom eszméit. Én akkor szocialista voltam, részt vettem a szocialista munkásmozgalomban. Akkor nem volt kommunista mozgalom, hanem csak szocialista mozgalom, vagyis a munkásmozgalmat az első világháború előtt szocialistának nevezték, és én ebben a mozgalomban vettem részt. És világos, hogy amikor olyan eseménnyel kerültem szembe, amilyen a nagy orosz forradalom volt, ez teljesen magával ragadott. Készségesen magamévá tettem azt az eszmét, hogy meg kell változtatni a társadalmi életet, a társadalmi rendszert, különösen ha figyelembe vesszük, hogy ezt megelőzően magam láttam, mi az abszolutista, elnyomó cári rezsim, és hogy gondolataim és tetteim teljes összhangban voltak Szovjet-Oroszország munkásosztályának gondolataival és tetteivel, noha én csak egy hadifogoly osztrák–magyar katona voltam.

Ezenkívül az októberi forradalommal, a forradalmi helyzettel, amely az első világháború végén és után megrengette az egész világot, összefüggött az a hatalmas megrázkódtatás is, amely az akkori rothadt európai birodalmakat érte. Hihetetlen bajok szakadtak akkor a világra, az értelmetlen vérontásba belesodródtak elsősorban Európa népei, és ez az első világháború végén a tökéletes társadalmi rendszer válságára vezetett, és az emberek keresni kezdték a kivezető utat ebből a káoszából.

Az oroszországi szocialista forradalom úgy kezdődött, mint Oroszország munkásosztályának és összes dolgozóinak felkelése a gyötrelmek és a szenvedések ellen, amelyekre a cári rezsim kárhóztatta őket abban az igazságtalan háborúban, mint arra irányuló törekvés, hogy véget vessenek az értelmetlen háborús torzsalkodásnak, az emberi életek pusztításának és az évszázadok alatt létrehozott anyagi és szellemi értékek megsemmisítésének, mégpedig éppen abban a reményben, hogy az imperialista világ ellenében megteremtí a testvériség és a béke új, jobb és igazságosabb világát – és éppen ezzel fel tudta rázni az emberek millióit az egész világon, rögtön ki tudta vívni rokonszenvéket.

* J. Broz Tito (1892–1980) – a jugoszláv és a nemzetközi kommunista mozgalom személyisége. 1910-ben lépett be Horvát-Szlavónia Szociáldemokrata Pártjába. 1915 tavaszán súlyos sebesüléssel orosz fogságba került. 1934-ben megválasztották Jugoszlávia Kommunista Pártja Központi Bizottságának és a KB Politikai Bizottságának tagjává. 1935–1936 folyamán Moszkvában, a Kommunista Internacionáléban dolgozott. 1937 decemberétől a párt főtitkára volt. A jugoszláviai népi felszabadító háború (1941–1945) idején a jugoszláv népfelszabadító hadsereg legfőbb parancsnoka. 1940-től 1952-ig a JuKP Központi Bizottságának főtitkára, 1952-től 1968-ig a JKSZ főtitkára, 1966-tól 1980 májusáig a JKSZ elnöke. 1953-tól 1980 májusáig Jugoszlávia elnöke.

² Lásd *Tito: Önéletrajzi vallomások*. Forum Könyvkiadó, Újvidék 1985. I. köt. 42–43. old.

De miközben az októberi forradalom az egyik oldalon lelkes helyeslésre és támogatásra talált a milliós néptömegek körében, az összes jogfosztott dolgozó emberek körében, akiket az európai vágóhíd lövészárkaiba kergettek, az elnyomott népek körében, amelyek a megszállók durva uralmát nyögték, a másik oldalon felbőszítette az uralkodó osztályokat. Mert új rendet teremtett. Az elnyomottak, a jogfosztottak, vagyis az engedelmes rája³, akik kezükbe vették sorsuk intézését, egyszeriben a helyzet uraivá váltak. Az októberi forradalom ezzel öntudatra ébresztette az embereket. Az októberi forradalom ebből a szempontból rögtön a mi ügyünké, saját törekvéseink és reményeink részévé vált, valamennyiünknek megmutatta a kivezető utat az akkori szenvedésekből és viszontagságokból...

Azt hiszem, ma jobban látható az akkori események jelentősége, bár ezek az események már meglehetősen távoliak. Igen nagy és mély volt közvetlen hatásuk politikai és ideológiai tájékozódásomra és általában tudatom kialakulására. A forradalom időszakában végérvényesen a kommunizmus és a forradalom oldalára álltam. Addig is, mint már említettem, szocialista érzelmű munkás, hazátlan proletár voltam. De az akkori európai légkörben, a háború körülményei között, nem volt eléggé világos a perspektíva. Kiváltképpen nem volt könnyű külön-külön mindegyikünknek közvetlenül állást foglalni akkor, amikor a háború könyörtelen valósággá vált...

A szocialista kongresszusokon és néhány nemzetközi konferencián hallatszottak józan hangok, amelyek figyelmeztettek, hogy szembe kell szállni az erősödő háborús hisztériával, hogy a szocialista proletároknak nem szabad harcolniuk kizsákmányolóik és az uralkodó osztályok érdekeiért. De ezek a hangok elvesztek a háborús uszító propaganda, a nacionalista mótó, a hazát és a nemzeti érdekeket fenyegető veszélyről hangoztatott álhazafias szövegek tengerében, amelyeket azért vetettek latba a vagyonos osztályok, hogy megvédjék uralmi pozícióikat és kiváltságait, hogy a hazafiságról és a hazáról hangoztatott szép szavakkal álcázzák a más népekkel és országokkal szemben támasztott hódító igényeiket, a világ újrafelosztására irányuló törekvésüket.

... Nekem, a fiatal munkásnak, nehéz volt eligazodnom ezeknek az ellentétes érdekeknek, a szándékos csalásnak, a becstelen játéknak a tengerében. Mindössze 22 éves voltam, és már egy éve az osztrák–magyar hadsereg egyenruháját viseltem, a laktanyába bezárva éltem. Ezért az orosz munkások és parasztok forradalmi tevékenysége és sikeresen végrehajtott forradalma lett az a döntő tényező, amely végleg bevitt a forradalmi mozgalom sodrába, amelyből azóta sem kerültem ki...

A szerző ezután elmondja, milyen volt katonai szolgálata az osztrák–magyar hadseregben, hogyan került orosz fogságba 1915 áprilisában, milyen volt az élet a hadifoglytáborokban a szibírszki kormányzóságban (a mai uljanovszki területen), illetve Jekatyerinburgtól (a mai Szverdlovszkótól) nem messze. Tito itt más foglyokkal együtt vasútépítésen, pályajavításon dolgozott, és kapcsolatba került forradalmi érzelmű orosz munkásokkal, akik közt bolsevikok is voltak.

A szibériai Omszk közelében élt, amikor meghallotta a szocialista forradalom petrográdi győzelmének hírért. Omszkban jelentkezett a Vörös Gárda hadifoglyokból alakított egységébe, majd tagja lett a bolsevik pártnak, és harcolt a lázadó csehszlovák hadtest ellen, amely az ellenforradalom táborához csatlakozott...

Amint értesültem róla, hogy Omszkot a Vörös Hadsereg felszabadította – ha jól emlékszem, ez 1919 novemberében volt –, elhatároztam, hogy ismét Omszkba megyek.

Akkoriban tulajdonképpen gyakran megfordultam Omszkban. A forradalmi tevékenységből is alaposabban kivettem a részem. Kapcsolatba léptem a júgoszláv kommunista szervezettel is, amelynek szekciója volt az Orosz Bolsevik Kommunista Párt kerületi bizottsága mellett. Székhelye Omszk akkor legnagyobb épületében volt, a bank helyisé-

³ Rája – az oszmán birodalom nem mohamedán, főleg keresztény alattvalóinak gyűjtőneve. – *A szerk.*

geiben. A pártba a jugoszláv elvtársak vettek fel, akiket akkor Dimitrije Georgijevic képviselt. A jugoszláv kommunista csoport irodájának megbízásából jött Omszkba, ez az iroda az Orosz Kommunista Bolsevik Párt keretében tevékenykedett azzal a feladattal, hogy megszilárdítsa és tömegesítse az egyes szibériai városokban működő jugoszláv pártszervezeteket, és megszervezze körükben az eszmei-politikai és katonai jellegű munkát. Később Moszkvában találkoztam Georgijevic-tyal, amikor már a JKP főtitkára voltam, ő pedig Spanyolországból tért vissza, 1939 őszén. Ekkor felújítottuk omszki ismeretségünket.

Omszkban sem maradtam sokáig. Haza vágyakoztam, minél előbb szerettem volna eljönni. Akkor már módunkban volt követni a jugoszláviai eseményeket. 1920 tavasza volt. Az Omszkba érkező orosz újságokban olvashattam az itthoni fejleményekről. Korábban is hallottunk híreket a zöld káderről⁴, ami szerintem az októberi forradalom hatását tükrözte, meg a parasztság is lázongott. Értesültem egy domobrán ezred lázadásáról is, ez a Jelačić téren⁵ történt, talán 1918 végén vagy 1919 tavaszán, de közéjük löttek, a házak tetejéről géppuskázták őket. A lázadók közül sokan közvetlenül Szovjet-Oroszországból tértek haza. Ám akkor még nem létezett a kommunista párt, amely megszervezte volna őket, hogy az egész országra kiterjedjenek. Mindez arra ösztökölt, hogy minél előbb hazakerüljek.

Egy nap, még tartott a háború, kinyitom az omszki újságot, és ezt a címet látom benne: „Horvátországban fellázadtak a parasztok”.

Tehervonaton indultam el Jugoszlávia felé, a vonat Omszkból indulva érintette Moszkvát és Petrográdot.

Petrográdból az utam Észtországon keresztül Narvába vezetett, ahol a Szovjet-Oroszország és az intervenciók által meghúzott határon egy régi várban vesztegzárat állítottak fel valamennyi hazatérő hadifogoly számára. Vagy három hetet Narvában töltöttem. Innen a többi hadifogollyal együtt a német misszió hajóján Szczezin felé indultunk. A hajó indulásakor kineveztek a szállítmány parancsnokának. Miután megérkeztünk Szczezinbe, nemzetiségi hovatartozás, illetve állampolgárság szerint osztályoztak bennünket. Én a jugoszlávok csoportjával Németországon és Ausztrián át tértem haza. Bécsben jelentkeztem a jugoszláv konzulátuson, innen pedig Mariborba⁶ küldtek bennünket. Mariborban néhány napig vesztegzárban tartottak, és bevezettek a „gyanús személyek” lajstromába is, mert Szovjet-Oroszországból érkeztem, s a burzsoázia már kezdett tartani a bolsevik veszélytől, félt a forradalomtól.

1920 novemberének első napjaiban érkeztem Zágrádba, és már november 3-án jelentkeztem a zágrábi városparancsnokságon. Nyomban utasítottak, hogy szülőhelyem hatóságánál jelentkezsem, oda meg már magam is minél előbb szerettem volna eljutni, mert már több mint hat éve semmit sem tudtam sem szüleimről, sem rokonságomról...

... Mindezt sikerült két-három nap alatt elintéznem, és már november 5-én elhelyezkedtem Zágrádban egy szerelőműhelyben, a Petrinjska utca 3 alatt. Folytatódott hazátlan proletár életem. Nyomban beléptem a Fémipari Munkások Szövetsége zágrábi alosztályába és a Jugoszláv Kommunista Pártba is. Ekként ért véget életem egy fejezete. De milyen és mekkora változások történtek ezalatt...

Következett a képviselőházi választások időszaka (1920. november 28-án), majd beléptem az Oroszországból hazatértek klubjába, ezenkívül aktív tevékenységet fejtettem ki a zágrábi proletariátus körében, és közben meséltem a Nagy Október országáról. Mindig kedvesek voltak számomra a találkozások azokkal, akik harcoltak október eszméiért, Lenin eszméiért, s idehaza is folytatták a harcot ugyanazokért az ideálokért – hogy hazánkban is megvalósulhasson a szocialista forradalom.

⁴ Zöld káder – az osztrák-magyar hadsereg szökevényeiről van szó, akik az erdőkben bujkáltak. Mozgalmuk kezdetben az imperialista háború folytatása ellen irányult, de fokozatosan a földbirtokosok és a burzsoázia uralma ellen fordult. – *A szerk.*

⁵ Zágrádban. – *A szerk.*

⁶ Város Szlovéniában. – *A szerk.*

Saját szememmel láttam

HERMOD LANNUNG,

a dán Radikális Baloldali Párt Vezetőségének
tiszteletbeli tagja, a Liberális Világmozgás
tiszteletbeli elnöke

Hermod Lannung, a nagy októberi szocialista forradalomnak, az oroszországi szovjethatalom kialakulási időszakának szemtanúja sokat tett azért, hogy segítse október hazáját a számára oly nehéz időkben. Az első szocialista állammal való barátság és a békeharc veteránjának visszaemlékezéseit rövidítve közöljük.

Az októberi forradalom 70. évfordulójának napjaiban – november 9-én – töltöm be 92. életévemet. És örömmel tölt el, hogy hosszú életem folyamán két oroszországi forradalom tanúja voltam: az 1917-es és az 1985–1987-es forradalomé. A másodikát, ezt a mostanit, úgy tekintem, mint az elsőnek, a lenini eszméknek közvetlen folytatását. Ezt nemcsak azért állítom teljes meggyőződéssel, mert az 1917–1920-as évek viharos forradalmi eseményeinek időszakában ott tartózkodtam. Az ezzel a hatalmas országgal való megismerkedésem, amelyből később szilárd barátság lett, azt eredményezte, hogy immár hét évtizede a szívemen viselem a sorsát, s ezért figyelmesen követem az ott végbemenő folyamatokat. Napról napra jobban meggyőződöm következtetésem helyességéről.

Még diákként, 1917 májusában jártam először Oroszországban, úgy is mondhatnám, hogy Lenin nyomát követve: Svédországon és Finnországon át mentem Petrográdba. Felkértek ugyanis, hogy dolgozzam a dán diplomáciai misszióban, amelynek funkciói akkoriban jelentősen kibővültek, mert Dánia elvállalta Ausztria–Magyarország érdekeinek oroszországi képviselését.

Egyből bekerültem az események sűrűjébe, annál is inkább, mert misszióink a belvárosban volt, a Szergijevszkaja utca 10-ben, nem messze a Lityejnij körüttől. Számomra, egy nyugodt és jólétben élő országból jött fiatal, tapasztalatlan külföldi számára ez rendkívül érdekes, bár olykor nem veszélytelen drámai időszak volt.

Én persze kívülálló, de igencsak érdeklődő megfigyelője voltam a szemem előtt zajló világtörténelemnek. Az események lendületesen, fenyegetően követték egymást, a helyzet éleződött. Éhínség kezdődött; Oroszország egész társadalmi-gazdasági és politikai élete egyre inkább szétesett, mind kaotikusabbá, szervezetlenebbé vált; a frontokon rosszabbodott a helyzet. Ennek következtében nőtt a nép elégedetlensége, a Kerenszkijbe és Ideiglenes Kormányába vetett bizalom ha nem is napról napra, de óráról órára csökkent.

Október 25-én elérkezett a kibontakozás – hallottam az Auróra lövését. A bolsevikok Lenin vezetésével szerencsésen választották meg az időpontot, és magukhoz ragadták a hatalmat.

Őszintén megmondom: számomra és sok más dán számára is a lényeg a cárizmus megdöntése volt. Mi akkoriban, az oroszoktól eltérően, nem igazodtunk el a részletekben, és ezért egyformán pozitívan értékeltük az 1917-es februári és októberi forradalmat. Mint ismeretes, mindkettő szinte vértelenül zajlott le. Ez mindenkiiben még jobban megerősítette azt, hogy Oroszország teljes mértékben megérett a forradalmi változásokra.

Hamarosan világossá vált azonban, hogy a „részletek” elvi fontosságúak. Nem kevesebbről volt szó, mint a két forradalom különböző jellegéről. És itt erőteljesen megváltozott honfitársaim viszonya az októberi forradalomhoz. Egyesek nyíltan ellenforradalmi, antibolsevik álláspontra helyezkedtek (köztük volt a dán misszió vezetője és több munkatársa is); mások kételkedtek abban, hogy a bolsevikok képesek lesznek uralni

a helyzetet és kivezetni az országot a válságból. A dánok egy része persze közömbös volt az új hatalom sorsa iránt, és csak néhányan adtak hangot együttérzésüknek, megértésüknek. Köztük voltam én is. Valószínűleg radikális elveim tették meg a magukét. De nem hallgathatom el: még mi is, akik pedig együttérettünk az októberi forradalommal és az oroszokkal, meglehetősen szkeptikusan ítéltük meg a bolsevik politika perspektíváit.

Ehhez, azt hiszem, minden alapunk megvolt: az épphogy megszületett hatalom helyzete kezdetben egyszerűen kétségbeejtő volt. Az országban minden leállt, a gazdaságban káosz uralkodott, dühöngött az éhínség, a terror, a járványok szedték áldozataikat, folytatódott a véres háború, a hadsereg széttzilálódott stb. Ki gondolta volna, hogy a szovjetek mindezzel megbirkóznak, ráadásul egy ilyen hatalmas, elmaradott államban, káderek nélkül, tapasztalatok nélkül, anyagi eszközök nélkül?

Az országban kialakult helyzet rendkívüli bonyolultságáról még jobban meggyőződhettem, amikor 1918. július 1-jén Moszkvába kerültem. Fiatal korom ellenére megkértek, hogy legyek a dán Vöröskereszt egy meglehetősen nagy osztályának helyettes vezetője Oroszország új fővárosában (a kormány márciusban költözött át oda).

Ez rendkívül nehéz időszak volt a szovjethatalom számára, amely még csak néhány kormányzóságot ellenőrzött. Moszkvától keletre a fehér csehek támadtak, nyugatról a német csapatok nyomultak előre; a fehérek dél felől és Szibériából fenyegettek; lázadások törtek ki, bandák garázdálkodtak. Ráadásul Murmanszkban és Arhangelszkben, Ogyesszában és más fekete-tengeri városokban angol, amerikai és francia deszantok szálltak partra, a Távols-Keleten a japán seregek voltak az urak, a Kaukázuson túl az angolok és a törökök. A fővárosban aktívak voltak az eszerek, akik abban reménykedtek, hogy a németek segítségével megdönthetik Lenin kormányát. Július 6-án megölték Wilhelm Mirbach német nagykövetet, augusztus 30-án pedig egy eszer terrorista nő súlyosan megsebesítette Lenint. Moszkvában nem sok hiányzott a pánikhoz.

A helyzet számunkra is drámaian alakult. Két fiatal mérnök munkatársunkat, akik a keleti fronton segítettek az osztrák–magyar hadifoglyok hazatelepítésében, a fehér csehek agyonlőtték. Engem is letartóztattak: a Mirbach elleni merénylet időpontjában sajnos éppen a német nagykövetséghez közel eső egyik utcában jártam. Hamarosan szabadon engedtek ugyan, de ez érthetően nem tartozik a legkellemesebb emlékeim közé...

1919 márciusáig voltam Moszkvában, aztán hazamentem, hogy befejezzem jogi tanulmányaimat a Koppenhágai Egyetemen. 1922 nyarán letettem a záróvizsgákat. De aztán, nem tudván annak rendje-módja szerint munkába állni, kaptam egy ajánlatot, hogy menjek újra Oroszországba, ezúttal az éhezők megsegítésére az Európai Diáksegély nemzetközi alapja és az éhező értelmiséget élelmiszerekkel segélyező Nansen-bizottság képviselőjeként.⁷ Így kezdődött oroszországi munkám második szakasza, amely 1924 májusáig tartott, amikor megszünt az éhezés.

Harkov–Krim–Novocserkasszk: a jótékony misszió munkatársa ilyen útvonalon haladt oroszországi tartózkodásának csupán az első hónapjában. Délen tombolt az éhínség, így aztán óriási tevékenységi területünk volt. Hogy mivel foglalkoztunk? Enni adtunk a diákoknak, segítettük a tanári kart, elláttuk a kórházakat felszereléssel és gyógyszerrel. A munka nem volt könnyű, de nagyon érdekes – sokat utaztam, sok mindent láttam, még jobban megismertem és megszerettem Oroszországot, az orosz embereket. Jó kapcsolataim voltak a szovjet hatóságokkal.

1923 májusában Harkovból Moszkvába hívtak, és kineveztek az Európai Diáksegély és a Nansen-bizottság részlegeinek vezetőjévé. Most már ebben az új minőségemben

⁷ Így nyilatkozott a szerző. Abban az időben F. Nansen a Népszövetség legfőbb hadifogolyügyi biztosa volt, s az ő kezdeményezésére alakították meg a Volga-vidék éhezőinek segélybizottságát. – *A szerk.*

indultam tovább, hogy humánus segítséget nyújtsak Kazány, Szamara, Szaratov és Kijev egyetemem.

Milyen benyomásokat szereztem második oroszországi tartózkodásom idején a szovjethatalom akkori tevékenységéről? Meg kell vallanom, hogy sokkal erősebbeket és mélyebbeket, mint első alkalommal. Elég tapasztalt és tájékozott lévén, képes voltam alaposabb elemzésre, volt lehetőségem az összehasonlításra. Időm is volt, hogy mindent nyugodtan átgondoljak és levonjam a következtetéseket: hazatérésem előtt teljes három hetet töltöttem Lev Tolsztoj lányának, Alekszandra Tolsztajának a lakásán (akkoriban a híres író unokája volt a titkárom).

Aztán 1926-ban, 1928-ban és 1930-ban újra ellátogattam a Szovjetunióba.

Ami a legfőbb: eloszlott minden kétségem afelől, hogy a bolsevikok meg tudják tartani a hatalmat. A legnehezebb helyzettel is megbirkóztak! Meglepett és lelkesített az a gigászi haladás, amelyet az új hatalom elért az élet szinte minden területén, méghozzá fantasztikusan rövid idő – egyetlen évtized – alatt. Például sikerült leküzdeni az éhínséget, amely emberek ezreit pusztította el... Büszke vagyok rá, hogy ebben az én munkámnak is volt egy kis része...

Az országban továbbra is rohamosan gyorsult a gyökeres átalakítások üteme. Személyes tapasztalatom alapján győződtem meg arról, hogy a szovjethatalom véglegesen megszilárdult. Mi az oka a bolsevikok sokak számára oly meglepő, váratlan sikerének? Véleményem szerint először is az, hogy erős akarattal megvalósították az októberi forradalom embermilliókat magával ragadó eszméit. A szovjet nép ereje, hatalmas lelkesedése, önfeláldozása és szilárd elszántsága, hogy a gyakorlatban megvalósítsa a bolsevikok terveit, végigvigye a megkezdett ügyet, csodálattal töltött el engem.

Másodszor, Lenin kivételesen ügyes, rugalmas és következetes bel- és külpolitikája. Különösen kiemelném, milyen ragyogóan oldotta meg a gazdasági, nemzetiségi és kulturális problémákat, ami elsőrendű fontosságú volt egy éhező, soknemzetiségű és nagyrészt írástudatlan ország számára. Kiderült, hogy a bolsevikok valamilyen különleges, csak általam ismert eszközökkel közelítettek az állam fejlődésének kényes pontjaihoz, és sikerrel megoldották azokat. Mély meggyőződésem, hogy a megszokott kategóriákban gondolkodva erre nem lettek volna képesek. És itt látom a közvetlen párhuzamot a mostani új politikai gondolkodással a Szovjetunióban.

...Amikor 1924-ben hazatértem, meglepéssel tapasztaltam, hogy jelentősen megnőtt az érdeklődés a szovjetek országa iránt, csökkent irányában a bizalmatlanság és az ellenséges érzület. A bolsevikok sikereinek nagy hatásuk volt. Dánia még ugyanebben az évben elismerte a Szovjetuniót, diplomáciai kapcsolatokat létesített vele (a kereskedelmi kapcsolatok egy évvel korábbi keletűek).

Azóta mindent megtettem és megteszek, amire erőmből futja, hogy erősítsem a dán–szovjet kapcsolatokat a legkülönbözőbb szférákban: szociális, gazdasági és kulturális téren. Régi jó kapcsolataim vannak egyes dán kommunistákkal, együttműködtem a Nemzetközi Békeév jegyében tartott világtalálkozó időszejében, jöhet a Radikális Baloldali Pártnak nincsenek hivatalos kapcsolatai a kommunista párttal. Különösen aktívan dolgoztam együtt velük a Dán–Szovjet Együttműködés Országos Szövetségében, amelynek 1974 óta az elnöke vagyok. Mindenekelőtt rendkívül gyümölcsözően dolgoztunk a már említett koppenhágai fórum előkészítésén és lebonyolításán, ahol is én elnököltem. Általános vélemény, hogy a kongresszus jól sikerült. Folytatni kívánjuk a megkezdett ügyet. Igaz, rendszeresen megkapom a magamét, amiért részt veszek a békeharcban, de oda se neki. Nem térek le az utamról.

A nagy októberi forradalom és a társadalmi átalakítások távlatai

*Nemzetközi szimpózium Prágában
az októberi forradalom
70. évfordulója alkalmával*

Alább közöljük „A nagy októberi forradalom és a jelenkor sarkalatos problémái” címmel tartott szimpózium ismertetésének második részét (az első részt lásd *Béke és Szocializmus*, 1987. 10. sz. – „Milyenek látják a kommunisták a mai világot?”).

A találkozón elhangzott vélemények alábbi ismertetésének középpontjában a forradalomelmélet több olyan időszerű kérdése áll, amelyekkel a marxista kutatók napjaink társadalmi gyakorlatának parancsára foglalkoznak. Közelebbről: a szocialista társadalom átmenete új minőségű állapotba; a munkásosztály helyzetének és harci feltételeinek változása a tőke világában; a nemzetek közti függőségi viszony megszüntetése az imperializmus gyarmatrendszerének összeomlása után.

A nagy októberi forradalom a társadalmi fejlődés olyan tendenciáit indította el, amelyek ma is meghatározzák az emberiség haladásának fő irányát. A szimpózium résztvevői hangsúlyozták, hogy ezek a tendenciák ma is élnek és hatnak, visszafordíthatatlanok, s emellett rámutattak arra, hogy az októberi forradalom hatására a társadalmi haladás egyáltalán nem vált valamilyen értelemben automatikussá. Változatlanul tele van ellentmondásokkal.

Az októberi forradalom legnagyobb vívmánya, a szocialista világrendszer megváltoztathatatlanul elfoglalta helyét a Földön; a szocializmus példát mutat a népeknek mint a társadalomnak jelenleg legigazságosabb szervezete. Az elmúlt 70 év megmutatta, hogy a munkásosztály áll a jelenkor középpontjában, fő hajtóereje a társadalmi haladásnak, noha az utóbbi évtizedek folyamán a tőke világában több objektív és szubjektív jellegű tényező megnehezítette e szerepének betöltését. Tovább mélyül a népek nemzeti felszabadulásának az októberi forradalom által elindított folyamata. Továbbra is rendkívül erőteljesen hatnak azok a tényezők, amelyek a forradalmi, demokratikus, békeszerető erőket a nemzetközi szolidaritás fokozására, az együttműködés fejlesztésére sarkallják.

Lényegét tekintve forradalmi folyamat

Manapság lényegesen gazdagodik a marxista szocializmus-kép. Nem csupán annak realista megítéléséről van szó, hogy milyen a szocializmus ma és milyen lesz a holnapja, hanem – főleg – arról, hogyan lehet megoldani azokat a problémákat, amelyekkel a

szocialista társadalom a XX. század végéhez közeledve szembekerült. Az elmélet ilyen irányú fejlődésének jelentékeny impulzusokat adnak a szocialista világrendszerben végbemenő sokrétű folyamatok, elsősorban is a Szovjetunióban kibontakozó átalakítás. Az SZKP-nak a gazdasági és társadalmi haladás meggyorsítását és a társadalom demokratizálását célzó irányvonala, mondta *Janusz Kolczynski* (Lengyelország) a szovjet átalakítás nemzetközi jelentőségét elemezve, a kommunista mozgalom tapasztalatait és a marxizmus-leninizmus elméletét *a szocializmus távlatainak és az októberi forradalom által elkezdett forradalmi átalakítások folytatása módjainak minőségileg új értelmezésével* gazdagítja.

A szocialista társadalomban szükségessé válik, hogy javítsák és tökéletesítsék a gazdasági és a társadalmi-politikai mechanizmus egyes komponenseit. De az olyan elképzelések, amelyek szerint a szocialista fejlődés elsődlegesen evolúciós folyamat, megnehezítik annak megértését, hogy a szocializmus politikai és gazdasági szervezetének különféle rendszerei – amelyek hatékonyak meghatározott történelmi körülmények között – idővel kimeríthetik lehetőségeiket. És ekkor már javítgatás, toldozgatás és részleges átszervezések útján nem lehet hozzáigazítani őket az új társadalmi szükségletekhez. Ilyenkor szakítani kell az elavult struktúrákkal, módszerekkel és mechanizmusokkal, el kell vetni és ki kell cserélni őket, *radikális átalakításra* van szükség. A szocializmus elveinek a megvalósítás konkrét formáival való merev azonosítása arra a hibás következtetésre vezetett, hogy az évtizedek során kipróbált és a nemzetközi szocialista gyakorlatban széles körben alkalmazott megszokott fejlesztési és irányítási modellektől való eltérés már-már a szocializmustól és ideológiai alapjaitól való eltávolodással egyértelmű.

Ezért nagyon időszerű, hogy megvizsgáljuk a forradalomnak és az evolúciónak a szocializmus szakaszában érvényesülő dialektikáját, s tisztázzuk a szocialista építésnek mint lényegét és megvalósítási módjait tekintve *forradalmi folyamatnak* a dinamikus jellegét. Ennek az elméleti problémának egyes vonatkozásai élénken foglalkoztatták a szimpózium résztvevőit.

A forradalom a szocializmusban is, a társadalmi tulajdon és a kollektív munka alapján, a változtatásnak, a meglévő átalakításának az eszköze. A szocialista társadalom céljainak és feladatainak a horizontja a társadalom fejlődése során nem marad változatlan. A munkásszféra társadalmi értékei, amelyek a szocializmus leglényegét fejezik ki, ugyancsak folytonosan gyarapodnak az új szükségletekkel kapcsolatban. A szocialista gyakorlat tehát arra készíti az elméletet, hogy még ezeket az alapvető értékeket is új módon – tartalmasabban és mélyebben – határozza meg.

A szocializmusra nézve az a legnagyobb veszély, ha megszakadnak *kapcsolatai a haladással* bármely szférában – a szociális, a tudományos-műszaki, a gazdasági szférában, a politikai demokrácia terén stb. A pangás jelenségei a többi közt annak következtében alakulnak ki, hogy ragaszkodnak merev sémákhoz, a megváltozott körülményeknek már nem megfelelő régi határozatokhoz, illetve nem ismerik fel vagy figyelmen kívül hagyják az újonnan jelentkező problémákat. Ezzel szemben a szocialista fejlődés mindenkor megkívánja, hogy a társadalom az újra, az élenjáróra orientálódjon, kész és képes legyen az alap és a felépítmény mechanizmusainak és struktúráinak átalakítására a helyesen értelmezett társadalmi szükségletekkel összhangban, és idejében végrehajtsa a korrekciókat. Ha ez elmarad, elmérgesednek az ellentmondások, amelyek lefékezhetik a fejlődést, és politikai konfliktusba torkollhatnak. Lengyelország például különösen hűbá vágóan érzekelte ezt a 1980–1981-es válságos helyzetben.

A szocializmus, fejtette ki véleményét *Konstantin Florea* (Románia), nem befejezett valami, hanem komplex folyamat. A társadalmat megújító átalakítások folytatódnak és egyre mélyülnek a szocialista építés minden egyes szakaszában – a termelőerők területén, a termelési és más társadalmi viszonyokban, az irányítás szférájában és az emberek életmódjában. Ezzel összhangban *a mai világban elengedhetetlen a szocialista forradalom koncepciójának gazdagítása és megújítása*. Ez a koncepció nemcsak a „barikádharok” tapasztalatait összegezi, hanem – és ez a legfontosabb – a gazdasági, a társadalmi és a

szellemi élet, valamint az intézményi rendszer (vagyis a társadalmi berendezkedés formái) megteremtésének, fejlesztésének és átalakításának tapasztalatait is.

Amás érdekében, hogy a szocializmusban biztosítsuk a forradalmi folyamat kontinuitását, realista módon kell kezelni a fogyatékoságokat, és érvényesíteni kell a kritikai szellemet. A kudarcok, a nehézségek, a hibák egyáltalán nem teszik semmissé a szocialista társadalmak nagy vívmányait, és nem kisebbítik az új rend előnyeit, hatalmas potenciálját. Ráadásul ezek nem is azért keletkeztek, mert itt vagy ott „túlságosan sok” szocializmus volt, hanem mert megsértették a szocializmus elveit, nem vették figyelembe az általános törvényszerűségeket vagy az ország konkrét realitásait. Lebecsülték például a mezőgazdaság szerepét a szocialista Románia gazdaságában, és ez a mezőgazdaság bizonyos fokú elmaradására vezetett. Ezt a fogyatékoságot megszüntették, a párt hozzáállott az új agrárforradalom kibontakoztatásához.

A múlt megítélése, a múlthoz való viszony, mondta *G. Sahnazarov* (Szovjetunió), aktuális gyakorlati kérdés. A demokratizálás, a nyilvánosság, a szovjet társadalomban meglévő fogyatékoságok erélyes bírálata nem jelent lemondást arról, amit a szovjet nép az októberi forradalmat követő 70 év alatt a szocializmusnak köszönhetően kivívott. Az új rend ellenségeinek az a reménye, hogy a Szovjetunió egyben-másban majd eltér a szocializmustól, illuzórikus, sohasem teljesül. A Szovjetunióban arról van szó, hogy éppen a szocialista termelési módnak a potenciálját tárják fel teljesen. Ezért is beszélünk *az októberi forradalom ügyének közvetlen folytatásáról*.

A nagy forradalom, hangsúlyozták a szimpózium résztvevői, mélyreható fordulatot hozott a társadalmi viszonyok egész rendszerében. A társadalom új társadalmi-politikai alapja – a dolgozók hatalma és a termelési eszközök társadalmi tulajdona – a szocializmus fejlődésének rendíthetetlen alapja volt és lesz ezután is. De továbbra is munkálkodunk – egészen más körülmények között, új színvonalon – annak a legfőbb feladatnak a megoldásán, hogy megújítsuk a társadalmi viszonyok formáit.

A Szovjetunióban kibontakozó átalakítás célja a pangásos folyamatok radikális leküzdése, a fékező mechanizmusok kiiktatása, a gyorsítás megbízható és hatékony rendszerének megteremtése. Ez együtt jár a néptömegek aktivizálásával. A változtatások forradalmi jellege az új, valóban szocialista meggyökereztetésének és egyszersmind a társadalom előrehaladását gátló régi elemek kiküszöbölésének a dialektikáját fejezi ki.

A szocializmusban a forradalmi átalakítások hatékony tényezője és eszköze a társadalom és az állam *demokratizálása*, a nép szocialista öngazgatásának fejlesztése. A szocializmus gazdasági rendje és a demokrácia elválaszthatatlan egymástól, mivel a forradalmi folyamat a szocialista építés minden szakaszában feltételezi *a nép tudatos és felelős részvételét saját történelme alakításában*. A szocializmus politikai rendszerének megkülönböztető vonása – a demokrácia elmélyítése, a dolgozók nagyobb arányú részvétele az irányításban – összefügg a kommunista párt vezető szerepének növelésével.

Csakis a demokrácia politikai formájában nyilvánulhat meg teljesen a szocialista állam osztálytartalma. Ha a társadalom nem válik mind demokratikusabbá, ezzel szegényebb lesz a szocializmus, az állam tevékenységében pedig torzulások alakulnak ki. A lengyel tudós véleménye szerint például a szovjet társadalom átalakításában több olyan mozzanat van, amely *egyetemes érvényű* a szocialista országok élettevékenysége szempontjából. A többi közt ilyen mozzanat az, hogy növelik a tömegek részvételét a döntéshozatalban, az állam és a társadalom irányításában; megteremtik a feltételeket ahhoz, hogy minden irányban kibontakozzon az alkotó gondolat a tudományban és a kultúrában; megszilárdítják a társadalmi igazságosságot; növelik az emberi személyiség önkifejezésének lehetőségeit.

A világfejlődés mai szakaszában a szocialista országok számára *történelmi szükség-szerűség, a legfőbb szükséglet az*, hangoztatták a felszólalók, hogy a tudományos-műszaki haladás előmozdítása révén meggyorsítsák a társadalmi és a gazdasági fejlődést, és felhasználják a szocializmus társadalmi rendjében rejlő roppant nagy lehetőségeket.

A termelés sokoldalú intenzív fejlesztése mint a gazdasági és társadalmi haladás

meggyorsításának alapja, mondta *G. Miegombo* (Mongólia), a mai szakaszban a szocialista országok általános fejlődési törvényszerűségének tekinthető. A Mongol Népköztársaságban is napirenden van az intenzív gazdaságfejlesztés kérdése, noha még van lehetőség az extenzív növelésre is. A fejlődés meggyorsítását szükségessé teszi az is, hogy a szocialista közösség országainak gazdasági szintjei kiegyenlítődjenek.

A kubai forradalmi folyamatban most azért van szükség minőségi változtatásokra, mondta *A. Diaz Ruiz* (Kuba), hogy hatékonyabban oldhassuk meg a szocialista építés feladatait. Ez szorosan összefügg a hibák kijavításával, olyan negatív tendenciák megszüntetésével, mint a gazdasági mechanizmus abszolutizálása, a spontaneitás kultusza, a politikai és az ideológiai munka lebecsülése.

Felteszik a kérdést, hogy miben hasonlít egymásra és miben különbözik egymástól az, ami Kubában történik, vagyis a hibák kijavítása, és a szovjet átalakítás. Lényegében, a célokat tekintve ez egy és ugyanaz: meg kell gyorsítani és jobban kell végezni az új társadalom építését, meg kell keresni az új társadalomhoz vezető legrövidebb utat. Ugyanakkor olyan feladatokról, olyan intézkedésekről és a munkának olyan formáiról van szó, amelyek az eltérő „körülmények folytán különböznek”. A szocialista Kuba gazdaságilag fejletlen ország, amely a „harmadik világhoz” tartozik. És nem csupán élenjáró társadalmi rendszere okán követendő példa a népek számára, hanem azért is, mert a munka magasabb termelékenységeért és a gyorsabb gazdasági haladásért küzd.

A szocialista folyamatok politikai irányításának a nehézségei abból adódnak, hangsúlyozta *Zjung Ngok Ki* (Vietnam), hogy figyelembe kell venni azoknak a konkrét feladatoknak a sajátosságát, amelyek minduntalan jelentkeznek, amikor a társadalom új minőségű állapotba megy át. A vietnami forradalom már csaknem hat évtizede tart. „A nemzet erőire és a kor potenciáljára” támaszkodva győzött az imperialista hatalmak elleni háborúban, kivezette az országot a függetlenség és a szocialista fejlődés útjára. Vietnam ma a szocializmusba való átmenet időszakának első szakaszában van. A párt arra összpontosítja a nép erőfeszítéseit, hogy miután sikerült stabilizálni a gazdasági és társadalmi helyzetet, megteremtse a szocialista iparosítás kibontakoztatásának előfeltételeit. Ezzel kapcsolatosak azok az intézkedések, amelyek a szervezőmunka megreformálását, az új irányítási mechanizmus megteremtését célozzák.

Korunk szocialista elmélete és gyakorlata megköveteli – folytatta az általános és a különös dialektikájának témáját *F. Florea* –, hogy figyelembe vegyük a konkrét körülmények eltérő voltát, az új társadalom építésének szakaszai, módszerei és formái között meglévő különbségeket. Ezért van az, hogy bár sok megítélés és elvi döntés közös, kialakul olyan specifikus álláspontoknak széles skálája, amelyek a világszocializmus roppant gazdag eredeti tapasztalatait tükrözik vissza. Ezeket a tapasztalatokat figyelmen kívül hagyva tanulmányozni kell, le kell szűrni a tanulságokat a pozitív és a negatív tapasztalatokból, és meg kell tartani azt, ami megfelel az adott ország realitásának.

Ami a szocialista világszisztemen belüli kölcsönös kapcsolatok új felfogását illeti, fejtette ki álláspontját *G. Sahnazarov*, ennek éppen az a fontos eleme, hogy minden eddiginél sokkal következetesebben tartsuk magunkat az internacionalizmus követelményeihez, fejlesszük a szigorúan egyenjogú kapcsolatokat mindegyik ország teljes önállóságának és a közös ügyért viselt kölcsönös felelősségnek az alapján. Mindegyik testvérpárt maga választja meg és szuverénül jelöli ki az utakat, amelyeken jár. A szovjet kommunisták semmiképpen sem erőltetik senkire a cselekvésnek azt a módszerét, amelyet ők alkalmaznak.

A mostani szakaszban növekszik a tapasztalatcsere, a tapasztalatok kollektív összegezésének a jelentősége. A szocialista országok fejlesztik az integrációt, alkalmazzák az együttműködés korszerű formáit, tökéletesítik a KGST munkáját, végrehajtják a tudományos-műszaki haladás közös komplex programját, és erre támaszkodva, vállalva, egymást segítve újabb magaslatokra juthatnak fel.

Az októberi forradalom és a XX. század azt követő társadalmi forradalmi igazolták a kommunistáknak azt a koncepcióját, amely szerint a tőkés társadalom szocialista társadalommá való átalakításának fő ereje a munkásosztály. A jelenkori osztályharcban is *csak az kecséget sikerrel*, ha továbbra is ebben a szellemben tevékenykednek.

Az eszmecsere résztvevői mindemellett felhívták a figyelmet arra, hogy tanulmányozni kell a munkásosztály fejlődésében tapasztalható legújabb tendenciákat, és meg kell keresni azokat a konkrét módszereket, amelyek segítségével a munkásosztály valóban betöltheti vezető szerepét a békéért és a társadalmi haladásért folytatott harcban. A munkásosztály jelenleg nehéz időszakban van, amikor számos területen fordulat megy végbe. A tudományos-műszaki forradalomnak, a termelés internacionalizálódásának és az állammonopolista kapitalizmusban jelentkező válságjelenségek felerősödésének hatására fontos változások történnek a társadalmi szerkezetben. Nagymértékben rosszabbodik a dolgozók szociális és jogi helyzete. Ráadásul a monopóliumok politikája következtében a változások a munkásosztály körében *tömeges szegénységgel* járnak, amely lavinaként zúdul a dolgozók tízmillióira.

Szembeszökő ellentmondás, mondta *Santiago Alvarez* (Spanyolország), hogy a tőkés fejlődés – noha a munkásosztály létszámának növekedésére vezet – mindenekelőtt egyre növekvő munkanélküliséget idéz elő. Azok között a tendenciák között, amelyek a munka és a tőke közti ellentét mélyülését fejezik ki, ez a legfőbb. Spanyolországban ma 3 millió embernek nincs munkája, ez pedig az aktív népességnek több mint 22%-a. A Közös Piac országaiban összesen 31 millió munkanélkülit tartanak nyilván.

A monopóliumok stratégiájából kirajzolódik „a kétharmad társadalmának” szörnyű modellje: a tőke a munkaképes emberek egyharmadát segélyből tengődő páriák sorsára kárhoztatja. A munkásosztály soraiban azért is fokozódik a differenciálódás, mert növekednek a különbségek a szakképzettség, az iskolázottság és a jövedelmek szintjében.

A termelésben és a szociálpolitikában alkalmazott diszkrimináció különösen súlyosan érinti a nők, a vendégmunkások és az ifjúság helyzetét. Hosszú távon lényeges még egy körülmény: az anyagi termelésben végbemenő változások *a munkásosztály* magvát sújtják, és csökken a füstölögő gyárkérmények asszociációját felidéző hagyományos iparban foglalkoztatottak aránya. A korábbi ipari központok kimerülésének nemcsak az az oka, hogy a tőkésék áttérnek új technológiákra, új anyagokra és energiaforrásokra, hanem az is, hogy az anyag- és munkaerőigényes ágazatokat az iparilag fejlett országokból olyan országokba telepítik, amelyekben olcsóbb a munkaerőpiac.

És mégis, a mostani helyzetben is szilárd a munkásosztály magva – mondta *Richard Kumpf* (NSZK) –, amely a nagyüzemek munkásaiból áll. Nyugat-Németországban az iparban foglalkoztatottak 40%-a olyan üzemekben dolgozik, amelyekben több mint 1000 munkahely van. A dolgozóknak éppen ez a része tesz tanúságot erősödő osztálytudatról és nagy fegyelemről a jogaiért vívott harcban. Az osztálykonfliktusokban ma különösen élesen vetődik fel a munkásmozgalom perspektíváinak kérdése. Az a helyzet, mondta a felszólaló, hogy a munkásosztály vagy meg tudja akadályozni a szolidáris mozgalmakkal vállelve a konszernek politikáját, és így megteremti az eszményeiért folytatott harc jobb feltételeit, vagy pedig jelentős gazdasági csapás éri, amelynek következtében a munkásmozgalom nagymértékben meggyengül.

A kommunisták megmagyarázzák a dolgozóknak, hogy a tőkés rendszer nem képes biztosítani a tudományos-műszaki haladással együtt a szociális haladást is. *A kivezető út a harc olyan gazdaság- és szociálpolitikáért, amely végső soron megnyitja a szocialista perspektívát.* Emellett ügyelni kell arra, hogy a kommunisták jelszavai ne legyenek elvontak, ne szakadjanak el a tényleges politikai helyzettől és a stratégiai szakasz feladataitól – ez az októberi forradalom fontos tanulsága.

A Német Kommunista Pártban, folytatta a felszólaló, vita folyik a párt jellegéről,

tisztázódik a társadalomban betöltött szerepének a koncepciója. Az utóbbi évtizedek során bonyolultabb feladatokkal kerültünk szembe. Az NSZK társadalmi rendszereiben jelen levő negatív tényezők hatására mind többen kapcsolódnak be a politikai mozgalmakba. Példátlanul nagy méreteket öltöttek a béke melletti akciók. Ezeknek az akcióknak a sikere szempontjából döntő a munkásosztálynak, a munkásosztály pártjainak és a szakszervezeteknek az aktív részvétele. Az NKP az ország fejlődésének demokratikus alternatíváját védelmezi, fellép a politika jobbratolódája ellen. Sikraszáll a CDU/CSU-tól balra álló összes erők összefogásáért. Ez az összefogás jóval tágabb a „baloldali blokk” fogalmánál, mivel magában foglalja a jobboldali fordulat összes ellenzőit.

Jan Debrouwere (Belgium) arra hívta fel a figyelmet, hogy a nyugat-európai országokban azért is változnak az osztályharc feltételei, mert Nyugat-Európa egyre inkább az Egyesült Államok gazdasági és katonai uralma alá kerül. A gazdaság, a közoktatás és a tömegtájékoztatás jelentős részének militarizálása itt együtt jár a kultúra, a többi közt a politikai kultúra hanyatlásával, a liberális típusú parlamentáris demokráciától való fokozatos eltéréssel és a tekintélyuralmi centralizmusra törekvő körök fokozódó térhódításával.

A nyugat-európai országok politikai életében viszonylag új jelenség a nem hagyományos mozgalmak – a „zöldek” és az antinukleáris mozgalmak – tevékenysége. Ez azt jelenti, hogy a tömegakciók porondjára kiléptek azok a rétegek, amelyek a tőkés termelés szerkezeti átalakításai következtében alakultak ki, és meg vannak rövidítve kulturális és szociális ambícióikban. A baloldal és általában a munkásmozgalom ideológusai még nem eléggé tanulmányozták és nem eléggé értették meg ezeket a rétegeket. A kommunisták jelentős erőfeszítéseket tettek, hogy a kölcsönös idegenkedést leküzdjék. De a nem hagyományos mozgalmakban továbbra is érezhető a baloldaliakkal szembeni bizalmatlanság. E mozgalmak résztvevői olykor áldozatul esnek antiszocialista jellegű manipulációknak.

A nem hagyományos mozgalmak befolyása jelentős. De minden jel szerint már túljutottak a tetőpontra, és nincs kizárva, hogy ezek a mozgalmak depolitizálódva összezsugorodnak, meggyengülnek és háttérbe szorulnak. A kommunistáknak ezért olyan érveket, nyelvet és alternatívákat kell keresniük, amelyeket el tudnak fogadni és helyeselni tudnak azok, akik ma nem hagyományos mozgalmakhoz fűzik reményeiket.

Henrik Bang (Dánia) a békéért folytatott harc demokratikus jellegének erősödését foglalkozott. A tőkés országokban a közvélemény rokonszenvez a nukleáris leszereléssel, azt kívánja, hogy az erőpolitikát a párbeszéd, a kölcsönös biztonság politikája váltsa fel. Megkérdőjelezi a nukleáris visszatartásnak és a félelem egyensúlyának a doktrínáját. Mind többen szorgalmazzák a katonai kiadások csökkentését, és azt szeretnék, hogy az így felszabaduló összegeket fordítsák a munkanélküliséggel és a közoktatással kapcsolatos problémák megoldására, szociális és környezetvédelmi célokra.

Erősödik a militarista gondolkodásmód bírálata. De egyelőre csak kialakulóban van a széles társadalmi erőknek az a koalíciója, amely országos kontextusban képes lenne érvényt szerezni a békés fejlődés követelésének. A kommunisták igyekeznek előmozdítani ennek a koalíciónak a megszerveződését, s ennek érdekében megmagyarázzák, hogy az ország békés fejlődésének feltétele azoknak a demokratikus feladatoknak a megoldása, amelyek a militarista körök befolyásának korlátozásával és megszüntetésével kapcsolatosak. A kommunisták e törekvése fejeződik ki azokban a javaslatokban, amelyek szorgalmazzák „az új gondolkodást Dánia biztonságpolitikájában”, az ország külpolitikai irányvonalának demokratizálását, a nagyobb nyilvánosságot a védelem kérdéseiben. A kommunisták fő célja az, hogy a közvéleményben érzékelhető fordulatra támaszkodva cselekvésre késztessek az embereket.

A felszólalók hangoztatták, hogy ma az októberi forradalom eszméinek a munkásmozgalomra és a népi mozgalomra gyakorolt hatása szorosan összefügg a Szovjetunióban és több más szocialista országban végbemenő átalakításokkal, ezeknek az országoknak a kezdeményező, békeszerető politikájával.

Az összefogás irányában ható tendenciák

Az októberi forradalom megtanította a kommunistákat arra, hogy kötelesek segíteni a gyarmatokon és a függő országokban küzdő nemzeti felszabadító mozgalmakat. Megtanította azt is, hogyan lehet véget vetni annak az állapotnak, amikor vannak elnyomott és elnyomó nemzetek. E globális feladat megoldásának útján az emberiség történelmi jelentőségű vívmánya volt a gyarmatbirodalmak szétzúzása. De még ma is megvan az imperializmus által megteremtett gazdasági világrend, amely maroknyi fejlett tőkés ország számára lehetővé teszi, hogy kizsákmányolja és elnyomja a fejlődő nemzeteket¹. Az ázsiai, afrikai, latin-amerikai országok és az imperializmus közti konfliktus a gyarmatrendszer felszámolása után új formákban folytatódik. Szuverén országok tucatjai vesznek részt az el nem kötelezett országok mozgalmában. Ezek az országok aktív szereplői a világpolitikának, fellépnek a neokolonializmus és az imperialista agresszió ellen, sikraszállnak a békéért és az igazságos nemzetközi rend megteremtéséért.

Miután a népek kivívták a politikai önállóságukat, mondta *Vasudevan Nair* (India), nagyobb lehetőségük nyílt arra, hogy együttműködjenek a szocialista társadalommal. Az India és a Szovjetunió közti viszonyt a békés egymás mellett élés afféle modelljének tekinthetjük. Emellett ebben a kapcsolatban konkrétan megnyilvánul a szövetség a szocializmus és a nemzeti felszabadító erők között, amelyek magukban foglalják a helyi burzsoázia és a kormánykörök hazafias részét. Ez a kapcsolat azt is megmutatja, hogy szilárd alapja van a szocialista államok és a kapitalista úton járó fiatal államok együttműködésének. Ez az alap a békéhez és a nemzetközi biztonsághoz fűződő érdekeltség, a nemzeteknek a független fejlődésre való törekvése és az imperialista agresszió politikája közt feszülő ellentét, az a felismerés, hogy a szocialista országokkal fenntartott kapcsolatok elősegítik a politikai és a gazdasági önállóság megszilárdítását.

A mai világban igen sokrétű a nemzeti felszabadítás folyamata, mondta *Orlando Millas* (Chile). Számos egykori gyarmati és függő ország a szocialista utat választotta. A szocializmus megérkezett a latin-amerikai földrészre is, ahol növekszik a dicsőséges kubai forradalom tekintélye és befolyása. Fejlődnek az új népi forradalmak, például a sandinista forradalom Nicaraguában. Az ellentmondásos társadalmi és felszabadító folyamatok közé tartozik a „forradalmi demokrácia” vagy a „nemzeti demokrácia”. Mindezeket konkrétan kell tanulmányozni.

A függő országok és az imperializmus közti konfliktus élessége szerint rendkívül sokféle és folyton változó helyzetet figyelhetünk meg. De a függő országok a különbségek ellenére együtt tudnak működni a nemzetközi fórumokon, a regionális szervezetekben. Ez azért lehetséges, mert vannak közös problémáik a neokolonializmus ellen és az Egyesült Államok neoglobalista politikája elleni harcban. Az akciók koordinálása progresszív tendencia, és a kommunisták támogatják.

A forradalmi felszabadító folyamattal milyen viszonyban vannak a „harmadik világ” államainak közös nemzetközi akciói és kezdeményezései? – tette fel a kérdést *J. Barrios* (Salvador). Itt van például a Contadora-csoport: bár kétségtelenül pozitív dolog, hogy szembeáll az amerikai imperializmus politikájával, de emellett nem tölt-e be amolyan „túlzott” szerepet is? Mint a felszabadító mozgalom egyes köreiből mondják, a burzsoá kormányok annak láttán, hogy megpörkölődött szomszédjuk szakállá, jó előre megnedvesítik a maguk szakállát.

A Contadora-csoport tevékenységében természetesen jelen van az a törekvés, jegyezze meg ezzel kapcsolatban *F. Gamboa* (Costa Rica), hogy enyhítsék a robbanásveszélyes helyzetet. De nem kevésbé fontos a másik mozzanat: a „harmadik világ” államai azon az alapon tanúsítanak kollektív ellenállást az imperializmussal szemben, hogy a nemzetek érdekeit védelmezik. Ennek a tendenciának az erősödése teljesen új feltételeket teremt

¹ A szimpóziumon bővebben is foglalkoztak a szegény és a gazdag országok közti ellentétek éleződésének problémájával, lásd az előző ismertetést (*Béke és Szocializmus*, 1987. 10. sz.)

mind a forradalmi felszabadító folyamat folytatása, mind pedig a szolidaritási kapcsolatok számára.

A szolidaritás formái és konkrét megnyilvánulásai természetesen mások, mint a gyarmatosítók ellen, a politikai önállóságért vívott harc időszakában voltak. A munkásmozgalom támogatja az el nem kötelezett országok mozgalmának a béke védelmében tett kezdeményezéseit, fellép a népek szuverén jogait sértő imperialista akciók ellen, sikraszáll az új gazdasági világrendért és a leszerelésért a fejlődés érdekében.

A nemzeti felszabadító harc perspektíváiról szólva *R. Samhoun* (Libanon) megállapította, hogy a munkásosztály részvétele gazdagítja e harc társadalmi tartalmát. A munkásosztály a parasztsággal, a kis- és középpolgársággal, a forradalmi érzelmű értelmiséggel szövetségben meg tudja teremteni a demokratikus hatalmat, amely képes kivívni az igazi gazdasági függetlenséget és leküzdeni a gazdasági elmaradottságot.

A függetlenség kivívása után a kommunistákra az a feladat vár, mondta *D. Ramotar* (Guyana), hogy a neokolonializmus elleni harccal egyidejűleg megszervezzék az osztályharcot a társadalomnak a szocialista orientáció útjára való átvezetéséért. Több olyan országban, amely a kapitalizmus útján halad, nem került le a napirendről a szocialista útválasztás kérdése. Ennek előfeltételei megteremthetők a politikai élet demokratizálása során. Nyilvánvaló tehát, hogy milyen nagy felelősség hárul a kommunistákra népek társadalmi fejlődésének sorsáért.

A társadalmi fejlődés útjának megválasztását befolyásolják nem marxista szocializmus-eszmék is, mondta *M. Kamal* (Egyiptom). A felszólaló véleménye szerint ezeknek az eszméknek a fejlődésében több szakasz különböztethető meg. Egyiptomban kezdetben az a feladat állt az első helyen, hogy társadalmi-politikai forradalom révén kivívják a nemzeti függetlenséget. Azután az a téma került a középpontba, hogy milyen lehetőségei vannak az ország haladásának, milyen úton lehet megteremteni a társadalmi igazságosságot. Ezt követően a progresszív irányvonalról való eltérés azzal járt, hogy a nem marxista szocializmusban felülkerekedett a reakciós tartalom: szocialista frazeológia álcázta az élődsi rétegek és nagytőke uralmát, az imperializmussal való együttműködést. A mai egyiptomi rezsim ideológusai a szocializmus lejáratására törekednek, s azzal kapcsolatban, amit „Egyiptom szocialista tapasztalatainak” neveznek, csak fogyatékoságokat emlegetnek. A kommunisták ilyen körülmények között megmagyarázzák, miért nem sikerült megteremteni a társadalmi igazságosságot. És ugyanakkor igyekeznek politikailag együttműködni azokkal a csoportokkal, amelyek nem marxista szocialista eszméket vallanak.

Azok a politikai áramlatok, amelyek ilyen eszméket hirdetnek, mondta *A. Malki* (Algéria), bizalmatlanok a munkásosztállyal, a kommunistákkal szemben. De egyszerűen szemben állnak azokkal a burzsoá és burzsoábarát körökkel is, amelyek nyíltan ellenségesek mindenfajta szocialista ideológiával, a többi közt a tudományos szocializmussal szemben. A felszabadító mozgalom különböző szakaszaiban ennek az ellentmondásnak hol egyik, hol másik oldala kap lényeges jelentőséget, és ezt konkrétan tanulmányozni kell.

A felszólalók hangsúlyozták a nagy októberi forradalom internacionalista hagyományainak hatalmas életerejét. A nemzetközi szolidaritás ma gazdagabb, változatosabb, bonyolultabb, mint akkor volt. A nemzetközi szolidaritás ma olyan körülmények között fejlődik, amikor éleződik az antagonizmus az imperializmus agresszív politikája és az egész emberiség érdekei között. A haladó erők számára ma rendkívül fontos feladat az, hogy együttműködjenek: együttműködésük a béke és a társadalmi haladás elengedhetetlen tényezője. Eerre hívták fel a figyelmet többek közt a nemzetközi társadalmi tömegszervezetek képviselői: *Jan Nemoudry* (Szakszervezeti Világszövetség), *May Fisher* (Nemzetközi Demokratikus Nőszövetség), *Luis Valenta* (Demokratikus Ifjúsági Világszövetség), *Chitta Biswas* (az Afroázsiai Népek Szolidaritási Szervezete) és *Bedřich Švestka* (Békevilágtanács). Elmondták, hogy milyen nagy visszhangot keltett a demokratikus társadalmi körökben az októberi forradalom 70. évfordulója, s ez elősegítette a szolidaritás fejlődé-

sét abban a harcban, amely a dolgozók, a nők, az ifjúság, a nemzetek jogaiért, az embernek azért a legfőbb jogáért folyik, hogy biztonságos világban éljen.

Az októberi forradalom eszméi, amelyeket a testvérpártok a mai körülmények között alkotó szellemben alkalmaznak és fejlesztenek, mondta az eszmecsere befejezéséül *J. Waszczuk* (Lengyelország), egyetemes érvényűek, s jelentőségük sohasem halványul. Ezeknek az eszméknek közvetlen folytatása a szovjet átalakítás filozófiája, amely impulzust ad a nemzetközi kommunista mozgalomban folyó alkotó szellemű tudományos kutatásnak és az újító gyakorlatnak, s elősegíti mozgalmunk ideológiai-politikai potenciáljának mozgósítását. Az elmélet a kor realitásai, a szocialista építés gyakorlatának, az osztályharcnak és a nemzeti felszabadító harcnak a szükségletei felé fordul. A kommunisták legfőbb, halaszthatatlan feladatuknak tekintik, hogy megszabadítsák az emberiséget a nukleáris megsemmisülés veszélyétől. A testvérpártok egyre nagyobb figyelmet fordítanak más globális problémákra is. E problémák kutatása megalapozza a kommunistáknak az egész emberiség sorsával kapcsolatos küldetését. megmutatja a marxista-leninista ideológia mélységesen humanista jellegét, és elősegíti a kommunista és munkáspártok konkrét együttműködési programjainak, a különböző politikai erők és társadalmi mozgalmak közötti széles együttműködés programjainak a kidolgozását. A folyóiratnak, ha meg akar felelni a kor követelményeinek, gyakrabban kell felvetnie és elemeznie az égető kérdéseket, s ezek megvitatásába a kommunistákon kívül be kell vonnia a nem kommunista baloldalt, a demokratikus erők képviselőit, s nem szabad félennie a vitáktól, a polémiától, az eltérő álláspontok ütköztetésétől.

MEGJELENTI

ÉVFORDULÓK, 1988

Összeállította: *Gárdos Miklós*

240 oldal, szöveg közti képekkel
Ára: 45 Ft
KOSSUTH KÖNYVKIADÓ

A munkásosztálytól távol áll a háború

Az
egyetemes
biztonságért

HERBERT MIES*

a Német Kommunista Párt elnöke

Az a felhívás, amelyet az SZKP Központi Bizottsága az októberi forradalom évfordulója alkalmából a szovjet emberekhez intézett, nemcsak egyetlen népnek szólt, hanem a világ valamennyi dolgozójának, valamennyi népének, minden ország kommunistáinak. „Az októberi forradalom 70. évfordulóját olyan helyzetben ünnepeljük, amikor az emberiség a megmaradás problémájával néz szembe – olvasható a dokumentumban. – A világ jövője – az ellentmondásos, de egységes és részeiben kölcsönösen összefüggő világa – ma dől el. Bolygónkat meg lehet és meg is kell szabadítani az atomháború veszélyétől. A biztonság, a függetlenség és a haladás körülményei között az élet minden nép számára biztosítható, azt biztosítani is kell. E téren nem tőlünk – a Szovjetuniótól, a szocializmus-tól függ minden. Ami tőlünk függ, azt mi megteesszük, méghozzá maradéktalanul.”¹

Az SZKP és a szovjet állam irányvonala a nemzetközi ügyekben következetesen békeszerető. Az új politikai gondolkodás jegyében realiztikusan és rugalmasan kezelik a világ problémáit, rendíthetetlenül arra törekszenek, hogy az államok, a harmadik évezredbe lépve, szabaduljanak meg a nukleáris fegyverzetüktől, ne engedjék meg fegyvereknek a világűrbe való kijuttatását, és végső soron számolják fel őket a Földön. Ebben a szó szoros értelmében megnyilvánul a vörös október szelleme és eszméje, azoké a napoké, amelyek megraggették a világot.

Az októberi forradalom az imperialista háború elleni harcban bontakozott ki és jutott győzelemre. 1915 nyarán Lenin ezt írta: „A háború befejezése, a népek közötti béke, a rablás és erőszak megszüntetése – ez a mi eszményünk.”² Két évvel később pedig hozzátette ehhez: „A háború olyan felmérhetetlen válságot idézett elő, annyira túlfeszítette a nép anyagi és erkölcsi erőit, olyan súlyos csapásokat mért az egész mai társadalmi szervezetre, hogy az emberiségnek választania kell: vagy elpusztul, vagy pedig a legforradalmibb osztályra bizza sorsát, hogy a leggyorsabb és legradikálisabb úton áttérhessen a fejlettebb termelési módra... Elpusztulni, vagy teljes gőzzel előreirמודni. Így tette fel a kérdést a történelem.”³

A modern tömegpusztító fegyverek iszonyú romboló ereje következtében a népek ma a háború és béke kérdésében dúló drámai küzdelem középpontjában állnak. Termónukleáris háború esetén az emberiségnek – akár szocializmusban él, akár kapitalizmus-

* Herbert Mies (szül. 1929), a második világháború után lett tagja a Szabad Német Ifjúságnak, a szervezet nyugat-németországi Központi Irodájának titkárává választották. 1954-ben Németország Kommunista Pártja, a KPD vezetőségének tagjává, majd a KPD Politikai Bizottságának póttagjává és a KB titkárává választották. Tevékenyen harcolt a KPD-t betiltó, az NSZK hatóságai által 1956-ban elfogadott törvény ellen. 1968-ban egyik alapítója lett a Német Kommunista Pártnak, a Vezetőség elnökségének tagja, majd elnökhelyettese. 1973 novemberétől az NKP elnöke.

¹ *Népszabadság*, 1987. március 14.

² *Lenin Összes Művei*. 26. köt. Kossuth Könyvkiadó 1971. 284-285. old.

³ *Lenin Összes Művei*. 34. köt. Kossuth Könyvkiadó 1967. 199. oldal.

ban – semmi esélye sem volna a túlélésre. Ma közös megmaradásról vagy közös pusztulásról van szó. Éppen ezért mi, az NSZK kommunistái, újra meg újra felidézünk Leninnek ezeket a szavait, a mai korhoz alkalmazva tovább boncolgatjuk értelmüket és logikájukat. S a következtetés: *semmi sem fontosabb számunkra, mint a béke, mindent meg kell tennünk azért, hogy német földről soha többé ne induljon ki háború, csakis ösztönzés a békére.*

Az októberi forradalom nyomán létrejött szocialista rendszer kezdettől fogva harcolt a békéért, ezt tekintve legfontosabb külpolitikai elvének. A népek békevágya és békeharca volt az egyik hajtóereje az első szocialista állam létrejöttének, majd a szocialista világrendszer kialakulásának. Az új rendszer fejlődése előbb egyetlen országban, majd e rendszer keretében bebizonyította a szocializmus és a béke megbonthatatlan egységét.

A fiatal szovjethatalom a békedekréttal lépett ki a nemzetközi porondra. A szocialista társadalom megszületésével ily módon megváltozott a nemzetközi kapcsolatok lényege is. A szocializmus lett az ihletője és megvalósítója új típusú kapcsolatoknak, amelyek alapja a békés egymás mellett élés elve. A lenini dekrétumtól, e korszakalkotó dokumentumtól kezdve a 2000-re atomfegyvermentes világ megteremtését célzó program meghirdetéséig, a Szovjetunió, a szocialista államok legújabb leszerelési javaslatáig a szocializmus politikáját mindvégig nemcsak a folytonosság jellemezte, hanem a további józan útkeresés is.

S ma ezt a politikát újszerű gondolkodás és cselekvés is jellemzi, amely a béke biztosítására irányul. Ez a lényege a Szovjetunió és a Varsói Szerződés szervezetébe tömörült szocialista államok kezdeményezéseinek, amelyek oly közel állnak a népek szívéhez. Ezzel függ össze a Mihail Gorbacsov iránt megnyilvánuló rokonszenv, ennek köszönheti nemzetközi tekintélyét. S ez a lényege azoknak a józanságra és realizmusra valló dialógusoknak, amelyeket az NDK, Lengyelország, Csehszlovákia és más szocialista államok képviselői folytatnak politikai és társadalmi körökkel országunkban.

Az újszerű gondolkodás és cselekvés politikája, a leszerelés és a béke új, reális útjainak a keresése még meggyőzőbbé vált, amióta *a Szovjetunió és az Egyesült Államok között elvi megállapodás jött létre a közepes hatótávolságú és a hadműveleti-harcászati nukleáris rakéták felszámolásáról szóló egyezményt illetően.* Ugyanez a józan és realiztikus politika érvényesül az NDK-nak és a többi szocialista államnak az NSZK-hoz való viszonyában, amint ezt Erich Honeckernek, az NSZEP KB főtitkárának országunkban tett látogatása is tanúsította, s ez tovább erősítette a szocializmus békeszerető eszméibe vetett hitet, növelte a megvalósításuk reális lehetőségeit. A célok, a szavak és a konkrét tettek egysége az, ami az októberi forradalom óta a legvonzóbb a szocialista országok, a kommunista pártok külpolitikájában.

A nyugatnémet kommunisták felelőssége

Minket, nyugatnémet kommunistákat semmi sem emlékeztetett és emlékeztet annyira a béke előmozdításáért ránk háruló felelősségre, mint az a cáfolhatatlan történelmi tény, hogy az emberiség történetének két legnagyobb háborúja német földről indult ki. A második világháború a hitlerista agresszorok példátlan kegyetlensége, népirtás és koncentrációs táborok jellemezték; ez a háború az emberi értelem elpusztításával fenyegetett.

Ez a rettenetes történelmi lecke és a kor parancsa, hogy a harmadik évezred küszöbén az emberiség, így országunk munkásosztálya és népe is, hallgasson az értelem szavára, arra készlet bennünket, hogy különös felelősségtudattal cselekedjünk, sőt határozottabban, akár azt is mondhatnám: kötelez bennünket erre.

Az eddigi háborúban, akármilyen pusztító következményekkel jártak is sok népre nézve, még sohasem került veszélybe a civilizáció pusztja léte. (Ezt nem azért írom le, hogy enyhítsem azok felelősségét, akik a háborúkat kiindították.) Ma viszont vannak nukleáris fegyverek és célba juttatásukra szolgáló eszközök, amelyek akármilyen távolsá-

got leküzdének, és vannak más tömegpusztító fegyverek, amelyeknek egyik legnagyobb arzenálja az NSZK lett; ilyen körülmények között egy német földről kiinduló háború óhatatlanul minden életnek az elpusztításával járna. Ez különleges felelősséget hárít ránk a béke biztosításában, mely az emberiségre nézve a legfontosabb, s sok más olyan feladat megoldásában, amelyet az új kor vet fel, amikor a világ sok tekintetben megbont-hatatlan egészet alkot már, s ezért *hozzá kell látnunk sok nézet és szemléleti mód újraértelmezéséhez*. Ez elengedhetetlenné vált a hetvenes évek végén és a nyolcvanas évek elején, amikor a Pershing-2 rakétának, ennek az első csapás mérésére alkalmas, Moszkvát néhány perc alatt elérő fegyvernek a telepítése Nyugat-Németország területét olyan kilövőállomássá változtatta, amelyről mindent elpusztító nukleáris háború indítható.

Ilyen újraértelmezés folyt munkáspártunkban azzal a céllal, hogy fokozzuk a harcot az emberiség megmaradásáért, s ez ma már olyan feladat, amely túlmegy az osztálykeretekben, a pártkeretekben. Tudva, mennyire aggasztja, milyen félelemmel tölti el az embereket a nukleáris pokolban való elpusztulás veszélye, igyekszünk *maximálisan kiszélesíteni a békeszerető erők sorait*, túllépni a hagyományos békemozgalom keretein, kialakítani a békemozgalomban részt vevő erők új partneri viszonyát, mégpedig úgy, hogy ebben a mozgalomban ne legyenek vezetők és vezetettek. Ugyanakkor kiállunk amellett, hogy a munkásosztály különleges felelősséget vállaljon a béke biztosításáért, figyelembe véve mindazt, amit a béke érdekében a különböző rétegek és osztályok, a burzsoáziát is beleértve, tesznek.

Éppen ez lett az egyik előfeltétele annak, hogy az NSZK-ban mind nagyobb arányokat öltön a békemozgalom, amely *az ország életének számottevő tényezőjévé* vált. Egyre inkább ebben nyilvánul meg a sokszínű munkásmozgalomnak az egysége, az az általános békevág, amely arra kényszeríti a munkásosztályt, politikai és szakmai szervezeteit, hogy újszerűen fogják fel a béke megőrzéséért való felelősségüket.

Az októberi forradalom évfordulója mindig jó alkalom volt nekünk, német kommunistáknak arra, hogy elgondolkodjunk rajta, milyen helyet foglal el országunk munkásosztálya, munkásmozgalma korunk életbe vágóan fontos kérdéseinek megoldásában. S ha erre a kérdésre válaszolni akarunk, azt is tisztáznunk kell, milyen államunk politikája a nemzetközi ügyekben.

A Német Szövetségi Köztársaság szerepe

Ma kézenfekvőbb, mint valaha, hogy az NSZK a maga jelentős gazdasági, katonai-politikai és ideológiai súlyával fontos szerepet játszik Európában és a világban. Nem világhatalom ugyan, de mindenképpen olyan európai hatalom, amely jelentősen befolyásolja a világ gazdasági, politikai és hadászati problémáinak megoldását. Erről tanúskodik a Szövetségi Köztársaság szerepe a közepes hatótávolságú rakétákra vonatkozó szovjet-amerikai megállapodás létrehozásában; részvétele a Varsói Szerződés tagországainak nagyszabású leszerelési indítványaira adandó NATO-válasz kidolgozásában; az NSZK álláspontjának fejlődése a Perzsa-öbölben kialakult válság rendezésével, a chilei, a közép-amerikai, a dél-afrikai helyzettel kapcsolatban. Országunk szerepének új dimenzióit mutatja a világgazdaságban és -kereskedelemben betöltött pozíciója, a nemzetközi versenyre és a tudományos-technikai forradalom gyorsulására kifejtett hatása, hozzájárulása a tudományos-technikai forradalom szociális következményeinek leküzdését illető koncepciók kidolgozásához.

Minthogy az NSZK a két világrendszer választóvonalán fekszik, mindenképpen számolnia kell az erőviszonyokban történő változásokkal. Kénytelen alkalmazkodni ezekhez a változásokhoz, mégpedig sokkal inkább, mint bármely más imperialista állam. S ugyanakkor fontos szövetségese az Egyesült Államoknak, bár azt sem rejti véka alá, hogy megvannak a saját, az amerikaiaktól eltérő érdekei a biztonság kérdéseiben, gazdasági és politikai kérdésekben.

A felsorolt új mozzanatot arra engednek következtetni, hogy a Szövetségi Köztársaság egyre növekvő befolyást gyakorol a nemzetközi kérdések mind nagyobb körére. Így aztán egyre nagyobb felelősség is hárul a békeszerető és demokratikus erőkre, elsősorban ránk, kommunistákra mindazért, ami az NSZK-ban történik. Ennek tudatában kell lennünk, s ezt szem előtt tartva kell munkánkat megszerveznünk.

A legfontosabb kérdésekben – a leszerelésnek és a konfrontáció fokozódásának a kérdésében – az ország politikai erői ma a következőképpen csoportosíthatók. Az egyik oldalon áll a CDU–CSU „rohamsisak-frakciója” és az ezt támogató katonai-ipari komplexum. Ezek növelik befolyásukat a kül- és belpolitikára, erőltetik a példátlan versenyt a hagyományos fegyverkezésben, jöllehet a parlamenti harcban, a választások alkalmával újra meg újra ellenállásba ütköznek. Kisebbségben vannak még a kormánytáborban is, ahol eléggé nagy csoportot alkotnak az olyan politikusok, akik tisztában vannak azzal, hogy mind nemzetközi téren, mind az országon belül alkalmazkodni kell a megváltozott erőviszonyokhoz (ha nem is mondanak le a régi erőpolitikáról; ez a csoport például továbbra is ragaszkodik a „megoldatlan német kérdés” koncepciójához). A másik oldalon van népünk többsége, amely a békés egymás mellett éléshez és a leszereléshez köti jövőjét. Ez a többség az erők széles skáláját öleli fel – a munkásmozgalomtól, a békemozgalomtól és a zöldektől a Szabad Demokrata Párt tagjainak egy részéig és a burzsoázia egyes csoportjaiig.⁴

Eszerint *politikai tevékenységünknek arra kell irányulnia, hogy visszaszorítsuk a „rohamsisak-frakciót” a maga reakciós kül- és belpolitikájával.* Mindez azt mutatja, hogy helyesen határoztuk meg a VIII. kongresszusunk jelszavát: „Új politikát, atomfegyvermentes világot és munkát mindenkinek”, hogy helyes a koncepciónk azt az új politikát illetően, amelyet az NSZK-nak nézetünk szerint folytatnia kell. Ennek a politikának a háború elhárítására, a leszerelésre kell irányulnia. Ennek alapja: a köztársaság bevonása a békés egymás mellett élés aktív folyamatába, a régi katonai doktrínákról való lemondás, az újszerű partnerség a biztonság kérdéseiben. Ennek a politikának antimilitarista jellegűnek kell lennie, és a kor sarkalatos kérdéseinek megoldásában való széles körű népi részvételre kell támaszkodnia.

Jöllehet az ilyen politika folytatásához (és vele együtt a foglalkoztatás biztosításának, a demokratikus és egyéni jogok és szabadságok tiszteletben tartásának a tevékeny politikájához is) kedvezőbbek lettek az erőviszonyok, a különböző áramlatoknak egyetlen folyamattá való összeolvadása még elmarad a kor követelményeitől. Ám új lehetőségek kínálkoznak a békeszerető erők és a munkásmozgalom egyesüléséhez, új feltételek alakulnak ki ahhoz, hogy az NKP mint egyesítő, semmivel sem helyettesíthető tényező aktívabb szerepet töltsön be az erők politikai átcsoportosításában. Ennek során a párt megerősödhet és meg is kell erősödnie.

Hogy az NSZK munkásosztálya miképpen veszi ki részét a háború és a béke kérdései körül folyó harcból, ezt jól példázza a már hagyományossá vált Hábortürelmes Akciónap: szeptember 1. Az idén ez világosan demonstrálta, hogy az egész munkásmozgalom – a dolgozó szociáldemokraták és a kommunisták, a keresztény orientációjú munkásoknak a többsége – egységes a legfontosabban, nevezetesen abban, hogy aktívan kell küzdeni a leszerelésért, a különböző társadalmi rendszerű államok békés egymás mellett éléséért, az antimilitarista és antifasiszta tendenciák erősödéséért. „Leszerelés most, legyen meg a biztonság, soha többé ne törhessen ki háború!” – ezt a jelszót összekapcsoltuk azzal a követeléssel, hogy az NSZK mondjon le fenntartás nélkül a Pershing–I rakétákról. Emellett a Hábortürelmes Akciónap újból megerősítette, hogy a Német Szakszervezeti Szövetség, az abba tömörült ágazati szakszervezetek más békeszerető erőkkel együttműködve jóval aktívabbá váltak a béke megvédésében.

⁴ A béke és a leszerelés kérdésében ilyen az erők megoszlása. Ha viszont a belpolitikai, elsősorban a szociális kérdéseket vesszük szemügyre, egészen más a kép.

Ez a körülmény, valamint a szociáldemokrata munkásmozgalom és a szocialista országokbeli kommunisták által az utóbbi időkben tett együttes, a közös békevágyból fakadó lépések megmutatják, hogy az NSZK munkásmozgalmának valamennyi osztaga egyre inkább tisztában van különleges felelősségével, és eszerint cselekszik. Ennek kifejezése lett az „Ideológiák vitája és a kölcsönös biztonság” című nevezetes dokumentum⁵, amelyet az SPD és az NSZEP fogadott el, s erre utalnak a nyugatnémet szociáldemokraták, az SZKP, a LEMP és a szocialista országok más kormányzó pártjainak közös javaslatai is.

Az efféle lépések, különösen a nyugatnémet szociáldemokraták és a szocialista országok kommunistái, valamint Nyugat-Németország kommunistái között a békeharc és a biztonság kérdéseiben első ízben létrejött komoly egyetértés, valamint kapcsolatuk minden ellentmondásossága ellenére tető alá hozott együttműködésük olyan új dolog, amit közös erőfeszítésekkel sikerült elérni. A békemozgalomban tevékenykedve ebből kivette részét az NKP is.

A munkásmozgalom mint a békemozgalom része

Országunk munkásosztálya egy részénél azt tapasztaljuk, hogy valóban látja már, milyen következményekkel jártak a német imperializmus által kirobbantott világháborúk, s ezekben a körökben fel is élednek a békeharc gazdag hagyományai. Ez elősegíti a munkásmozgalom bizonyos politizálódását, növekszik az érdeklődése a háború és a béke kérdései iránt.

A társadalmi haladás hordozójaként a munkásosztály objektíve és egyértelműen érdekelt a béke megóvásában, s ezért az emberiség öngyilkosságának veszélye különösen nyomasztja. Emellett a munkásosztály a legszervezettebb békeszerető erő, amely ráadásul a hadiüzemekben közvetlen kapcsolatban áll azokkal, akik a fegyverkezési versenyen gazdagodnak.

Ha a társadalmi gyakorlatot nézzük, a munkásosztály objektív feladatai és különleges felelőssége a békeharcban igen ellentmondásos formában realizálódnak. Az NSZK békemozgalmának a történetét áttekintve mindenképpen meg kell állapítanunk, hogy a munkásosztály ebben a mozgalomban kezdettől fogva igen nagy mértékben vett részt mint szervezett és szervező erő. A munkásmozgalom néhány osztaga, mint például az NKP, kezdeményező és egyesítő erőként lépett fel a tömegeknek, a rakéták elleni tiltakozásában. A szakszervezetek viszont eleinte igen tartózkodók voltak. Ez azzal függött össze, hogy az SPD Helmut Schmidt kancellár idejében támogatta a nyugatnémetországi rakétatelepítésre vonatkozó NATO-határozatokat, és sürgette ezek elfogadását. A szociáldemokraták és a szakszervezetek körében kialakult rakétákkal szembeni ellenzék annak arányában erősödött, ahogy nőtt a békemozgalom, ahogy a városokban és a falvakban ezerszám alakultak ki a békét védő kezdeményező csoportok. Ez a mozgalom hozzájárult ahhoz, hogy az SPD-ben és a szakszervezetekben idővel új szemléletmód honosodott meg. 1981-ben még heves vitákat váltott ki az, hogy a fém munkások szakszervezetének egyik vezetője részt vett a béke védelmében rendezett egyik nagygyűlésen. Ma viszont már megszokott dolog, hogy ilyen rendezvényeken részt vesznek a Német Szakszervezeti Szövetség hivatalos képviselői és a szociáldemokraták vezetői, Hans-Jochen Vogel, a párt elnökét is beleértve.

A kormánykörök próbálják elejét venni annak, hogy az üzemekben foglalkozzanak a béke kérdésével. Különböző demagóg fogásokkal azt szeretnék elhíttetni a munkásosztállyal, hogy a leszerelés miatt a munkahelyek veszélybe kerülnek. A munkanélküliek tényleges száma az NSZK-ban 3,5 millió (a bérből élők száma 22,6 millió), s ezért nem szabad lebecsülni az ilyen érvelés hatását. Néhány évvel ezelőtt a hadiipari mágnásoknak

⁵ Részletesen lásd folyóiratunk ezen számában, 61. old. – *A szerk.*

sikerült maguk mellé állítaniuk a vállalatok üzemi tanácsait, s így azt követelték a szövetségi kormánytól, hogy növelje a katonai megrendeléseket és oldjon fel több fegyverkiviteli korlátozást. Ma egészében véve megváltozott a helyzet. A fém munkások szakszervezetében és a Német Szakszervezeti Szövetségben megerősödött már az a felismerés, hogy a fegyvergyártás nem igazolható arra való hivatkozással, hogy szükséges a munkahelyek megóvása. A rakéták elleni harc nagy lendülete nyomán fokozatosan fordulat történt a munkásosztály aktív részének a gondolkodásában. Miután helyi kezdeményező csoportok alakultak a béke védelmére, a nyolcvanas évek elején hasonló tömörülések keletkeztek országunk több mint 200 vállalatánál. Ez egyfelől annak a kifejezése volt, hogy nőtt a munkások és alkalmazottak tudatossága a békeharcban, másfelől pedig bizonyos fokú kritika volt a szakszervezetek címére ezen a területen való lemaradásuk miatt. Az üzemi kezdeményező csoportok általában mint nem szabályozott tömörülések működnek a szakszervezeti szervezetekkel párhuzamosan, nem pedig azokkal konkurálva. Ezek a csoportok több országos találkozót rendeztek már, amelyen a szakszervezetek vezető képviselői is részt vettek.

A békéért és a leszerelésért folyó harc egy másik formáját alkotják az üzemekben a fém munkások szakszervezetének kezdeményezésére alakított *munkáskörök* a haditermelés átállítására, konverziójára. Arról van szó, hogy a hadiüzemben dolgozók közösen kutatják, hogyan lehetne üzemüket békés termelésre átállítani. A kidolgozott tervek megvalósítását mindeddig gátolta a tőkések profithajszája, mivel nincs következetesen biztosítva a dolgozók joga a döntéshozatalban való részvételre. Ennek ellenére a kezdeményezések rávilágítanak arra, hogy milyen lehetőségek adódnának, ha a munkásoknak és alkalmazottaknak lehetőségük nyílna a termelés jellegének önálló meghatározására.

Az üzemi békevédelmi kezdeményező csoportok és a szakszervezeti konverziós munkáskörök pozitív szerepet tölthetnek be a munkásosztálynak a békeharcra való mozgósításában és politikai tudatának fejlesztésében. Az ő érdemük és néhány más erőnek a vívmánya az, hogy a szakszervezetek ma nem tartják távol magukat a békemozgalomtól, ahogy ezt régebben tették, hanem tevékenyen részt vesznek benne. Ennek tudható be az is, hogy a Német Szakszervezeti Szövetség 1983-ban a békeakarati kinyilvánítása és a rakétatelepítés elleni tiltakozás jegyében felhívást adott ki ötperces országos munkabeszűtésre. Persze, többet is el lehetne várni a szakszervezetektől, mint egyetlen ilyen elutasító állásfoglalást a fegyverzetek gyarapításának a politikájával szemben. Ugyanakkor azt sem szabad elfelejteni, hogy a Német Szakszervezeti Szövetség ilyen akcióra buzdító felhívása egyrészt példa nélkül áll az NSZK történetében, másrészt pedig a munkások és alkalmazottak millióinak a figyelmét a háború és a béke kérdései felé fordította. A rakétatelepítés elleni tiltakozást fejezték ki a nagyüzemekben szervezett referendumok is, s ezeken leginkább a szakmunkástanulók tűntek ki, akik műhelyüket jelképesen atomfegyvermentes övezetnek nyilvánították.

Azt hiszem, nyugodtan leszögezhetem, hogy az *NSZK munkásosztályának szervezett része, az NSZK munkásmozgalma egyre eredményesebben birkózik meg a kor által napirendre tűzött feladatokkal*, a kor pedig megköveteli az újszerű gondolkodást és cselekvést.

Mindemellett józanul kell megítélnünk az elért haladást. Egyelőre korai volna olyan következtetést levonni, hogy a leszerelést és a haditermelés konverzióját sürgető főbb követelések az üzemekből indulnak. Mindamellett ma már kedvezőbb lehetőségek kínálkoznak ehhez. Bizonyíték erre a Német Szakszervezeti Szövetség XIII. országos kongresszusa (1986. május), amely amellett foglalt állást, hogy konstruktív magatartás tanúsítható Mihail Gorbacsov ama javaslatai iránt, amelyek célja a nukleáris fegyvereknek 2000-ig való likvidálása. A kongresszus emellett elítélte a világűr militarizálásának amerikai terveit. A kongresszuson elfogadott nyilatkozat megállapítja: „Munkahelyek létesítése vagy meglévők fenntartása nem lehet érv a haditermelés fejlesztése és katonai felszerelések exportjának a növelése mellett. A dolgozók megfelelő kategóriájának a munkahelyei másképp is biztosíthatók. Az országos kongresszus ezzel kapcsolatban ismételtlen követeli a termelés konverziójának előkészítését. A kongresszus üdvözlő is

támogatja az üzemi tanácsok tagjaiból és bizalmiakból alakult munkásköröket, amelyek azt a célt tűzték ki, hogy másfajta termékek gyártásának bevezetésével csökkentik üzemüknek a katonai megrendelésektől való függését.”

Az új gondolkodás bizonyos elemei csakugyan meghonosodtak a szakszervezetekben. Újszerűen közelítik meg a haditermelés kérdését. Pártunk igyekszik segíteni ezeket a változásokat. Eleinte főleg kommunisták és az akcióegységért sikraszálló szociáldemokraták küzdöttek azért, hogy a munkásmozgalom jobban ösztönözze a békeharc fejlődését és előmozdítsa a társadalmi erőviszonyok változását. Ma már sokkal többen harcolnak azért.

Van-e esély arra, hogy az NSZK a béke tényezőjévé váljon?

A világhelyzet változására való tekintettel az NKP véleménye szerint meg kell vizsgálni, miképpen növelhetnék a kommunisták a békeharcot való politikai hozzájárulásukat, hogyan tehetnék ezt hatékonyabbá. Azokból a javaslatokból kiindulva, amelyek az éveszred végéig a nukleáris fegyverek felszámolását célozzák, a következőképpen látjuk feladatunkat: a háború és a béke új dimenziói megkövetelik annak vizsgálatát, milyen lehetőségek vannak az NSZK-ban nem agresszív és nem militarizált gazdasági és társadalmi struktúrák létrehozására még a szocializmusba való átmenetig, amely történelmi perspektívaként létezik. Más szavakkal, ha a mai nemzetközi helyzetben harcolnunk kell azért, hogy országunk a tőkés rendszer fennmaradásának viszonyai között is megbízható partner legyen a béke fenntartásában, akkor azt is tisztázni kell, milyen gazdasági, politikai és ideológiai alapjai vannak annak, hogy az Egyesült Államok jelentős nyugat-európai NATO-partnere olyan kvalitásra tegyen szert, amelyet mi békeképességnek, vagyis a saját békepotenciál realizálásának nevezünk.

Elméleti kiindulópontunk az a lenini tétel, amely szerint *az imperializmus táborában gyökeresen eltérő érdekek érvényesülnek*. Lenin megkülönböztette az imperialista burzsoázia „háborús pártját” „pacifista frakciójától”, s e csoportok eredetét elsősorban a burzsoázia gazdasági érdekeire vezette vissza. Az ő elgondolásaira épült a rapallói szerződés, a békés egymás mellett élés politikájának ez a megtestesülése. A lenini tételből mi azt a következtetést vontuk le, hogy elemezni kell, a nagyburzsoázia milyen érdekei kapcsolódnak a haditermeléshez: miben rejlenek az ellentétes érdekek és hogyan lehet hatni ezekre.

Ehhez előbb rá kell világítanunk arra, hogy a nyugatnémet iparban milyen a helyzet, és milyen helyet foglal el benne a haditermelés.

Iparunk igen nagy mértékben exportorientált. Nem utolsósorban éppen ezért volt az NSZK elégedetlen a szocialista országokkal való kereskedelemnek azokkal a korlátozásaival, amelyeket az Egyesült Államok vezetett be. Fontos tényezője az a nyugat-európai és az amerikai érdekek közötti különbségeknek.

A kormány neokonzervatív politikája nyomán növekedett a katonai-ipari komplexum aránya. A fegyvergyártásban foglalkoztatott munkások és alkalmazottak között (számuk mintegy 300 000) egyre kisebb az olyan dolgozók aránya, akik állandó jelleggel a halál eszközeit gyártják, mivel az NSZK modern hadiipara a korábrinál sokkal nagyobb mértékben, de sokkal kisebb mértékben, mint az Egyesült Államokban, Franciaországban és Nagy-Britanniában, integrálódott az ország gazdasági struktúrájába. Ebben az iparban dominál a Messerschmitt-Bölkow-Blohm (MBB) és a Daimler-Benz konszern, s ezek kapják a katonai megrendeléseknek körülbelül egyharmad részét. Míg az MBB főleg fegyvergyártásra orientálódik (ennek aránya körülbelül 60%), a Daimler-Benznél ez a mutató még a 10%-ot sem éri el.

Mindkét konszern kapcsolatban áll a Deutsche Bankkal, amely a nyugat-németországi fegyvergyártás legnagyobb részét ellenőrzi és irányítja. S az ilyen termelés nem összpontosul valamiféle külön monopoltőkés csoport kezében, hanem a nagytőke érde-

keinek a részét alkotja. Ennek nézetünk szerint vannak előnyei is, hátrányai is. Az egyik negatív mozzanat az, hogy sok konszernnek közvetlen érdeke, hogy a katonai költségvetésből eszközökhöz jusson, ez pedig ösztönzi a fegyverkezési versenyt és a leszerelésért küzdők ellen hat. Másfelől van ennek egy pozitív oldala is: a fegyverüzletben foglalkoztatott konszernnek többsége nem függ kizárólag vagy főleg a haditermeléstől. A fegyvergyártásban való gazdasági érdekeltységük tehát csupán tevékenységük egyik indítéka a sok közül.

A helyzet ilyen értékelése lehetővé teszi mind a gazdasági, mind a politikai „támpontok” feltárását ahhoz, hogy a haditermelést hosszú távon át lehessen állítani békés termelésre. Mind az előbbi, mind az utóbbi „támpontok” közvetlenül összefüggenek a két világrendszer közötti kapcsolatok erősödésével, ez pedig erősíti a leszerelésre irányuló törekvést, egyszersmind megmutatja a monopolizált csoportoknak a szocialista államokkal való gazdasági kapcsolatok dinamikus fejlődésének a lehetőségét. Ily módon az NSZK-nak gazdasági síkon NATO-beli egyéb politikai pozícióinak fennmaradása esetén is kedvező feltételei vannak ahhoz, hogy ne agresszív országgá váljon, hogy realizálja békepolitikáját, a békére való képességét.

Utalnom kell még egy olyan mozzanatra is, mint a katonai kiadások növekedése a Szövetségi Köztársaságban. Ezek a kiadások azonban nem növekednek olyan gyors ütemben, ahogy azt tervezték. Emellett a védelmi előirányzatok csupán az egyik aspektusát alkotják a költségvetési politikának. Ezért aztán a különböző minisztériumok között állandó a vetélkedés a kevés megmaradó eszköz elosztása körül, s ez lehetővé teszi, hogy politikai nyomást gyakoroljanak a költségvetési politika formálására, a többi között a katonai kiadások tekintetében is.

A burzsoázia ezzel kapcsolatos ellentétes érdekeinek második csoportja azzal jár együtt, hogy a katonai kiadások terhe általában rendkívül negatívan hat ki a gazdaság állapotára. Szemléletes példa erre az Egyesült Államok gazdaságában kialakult helyzet. A kutatási és fejlesztési munkálatoknak a katonai megrendelésekhez való szoros kötődése korántsem kedvez a világszerte versenyképességnek.

A munkásmozgalom elsőrendű feladata az, hogy az állammonopolista rendszer belső érdekellentéteinek kihasználásával egyengesse a leszerelési és az enyhülési politika útját. Ahhoz, hogy ezt a törekvést siker koronázza, még nagyobb nyomást kell gyakorolni az uralkodó körökre. Ezek a munkásosztály különérdekei, amelyek arra készítetik, hogy fokozza a kormány és a monopolizációk a leszerelésnek és a haditermelés konverziójának a követelése jegyében gyakorolt nyomást.

Mi indít a békeharca?

Ma az emberiség megmaradásáról van szó. Ezért aztán a békeharcban ledől minden osztálykorlát. Emellett a munkásosztályt és a bérből élő középrétegeket, elsősorban a tudományos-műszaki értelmiséget különösen erősen sújtják a fegyverkezési verseny következményei.

Mindenekelőtt ki kell emelnünk a probléma szociális vonatkozásait, amelyeket a munkásosztály mind tisztábban lát; erre utalnak az ilyen jelszavak is: „Munkát rakéták helyett”, „Képzést bombák helyett”. Ezeket gyakran felhasználjuk a békeharcban is. Egy másfajta mozzanatot figyelhetünk meg a szakszervezetek érvelésében. „Leszerelés a fejlesztésért” – ez olyan jelszó, amely az októberi forradalom országából jutott el hozzánk, és népszerűvé vált a békemozgalomban. Nem azért népszerű, mert a Szovjetunióból jött, hanem egyszerűen azért, mert megfelel az emberek tapasztalatainak, a kielégedött globális problémák mielőbbi megoldását szorgalmazó követeléseknek.

A munkásosztály jelentős része és a tudományos-műszaki értelmiség szempontjából előtérbe kerülnek más olyan kérdések is, amelyek a haditermeléssel függnek össze. Például az a kérdés, hogy mi a használati értéke a megtermelt termékeknek. Az ilyen

kérdések körül folyó vita hozta létre a termelés konverziójával foglalkozó munkásköröket. Hajógyári munkások sok esetben megtagadták például hadihajók sólyára vontatását, nyomdászok pedig nem voltak hajlandók a háborút dicsőítő irodalmat kinyomtatni. Mind több munkás és alkalmazott akarja maga eldönteni, milyen termékeket gyárt, felvetik azt is, hogy munkájuk termékei társadalmilag hasznosak-e és nem környezet-szennyezők-e. A tudományos-műszaki értelmiség egy része visszautasítja azt, hogy katonai fejlesztésekben vegyen részt, speciális ismereteivel segít a munkásosztálynak és a békemozgalomnak.

Az ilyen tevékenységgel *szélesedik azoknak az érdekeknek a köre, amelyek a valódi munkáspolitikai alpjául szolgálnak a békéért és a leszerelésért folyó harcban*, ezt tovább is kell fejleszteni. Ugyanakkor ez a tevékenység politikusabbá is teszi a dolgozókat, akik alaposabban tanulmányozzák az állam által a biztonság kérdéseiben követett politikát, valamint a napirendre kerülő leszerelési koncepciókat.

A munkásosztály létrejötte óta bebizonyította, hogy kezdeményező szerepet tölt be a béke védelmében. Persze, ebben a tekintetben nem minden teljesen egyértelmű, hiszen az imperialista burzsoázia olykor nem teljesen eredménytelenül próbálja maga mellé állítani a munkásmozgalom bizonyos osztagait „a haza védelme” demagóg jelszavával. Ám ennek ellenére a munkásmozgalom történetében végig jelen van a háború ellen vívott harc. Így volt ez és így van ma is sok országban, amint ez különösen szemléletesen mutatkozik meg ott, ahol a munkáspolitikai az állam politikájává is vált. Sok év óta éppen a szocialista országok munkásosztályának kezdeményezése készíti az imperialista erőket és államokat arra, hogy békésebb alapokra helyezkedjenek. „Újszerű gondolkodás”, „az ész koalíciója” – ezekben a fogalmakban fejeződik ki annak a koncepciónak a lényege, amely a tartós békéért vívandó harcra mozgósít minden lehetséges szövetségest, a nagyburzsoázia minél szélesebb köreit is beleértve.

Az NSZK munkásmozgalma, amikor a béke megszilárdításaért és a leszerelésért küzd, tudatában van annak, hogy új, igen lényeges követelések kerülnek napirendre. s ezekkel számol is gyakorlati tevékenységében.

Először, meg kell magyarázni, hogy a béke csakis a szocialista államokkal való békés egymás mellett élés és együttműködés viszonyai között lehetséges. Ez megköveteli a gazdasági kapcsolatok fejlesztését, dolgozóinknak és munkásmozgalmunk funkcionáriusainak a szocialista országok munkásaival való találkozásait, azt, hogy kölcsönösen ismerjék és minél jobban megértsek egymást. Az NSZK munkásosztályának gazdag hagyományai vannak a Szovjetunióval való szolidaritás és barátság terén. A fiatal szovjetország már az első években kifejezte az egész világ munkásosztályának azt a reményét, hogy élhet majd félelem nélkül, nélkülözések és háború nélkül, a társadalmi haladás viszonyai között. Amikor az imperialista hatalmak intervenciót szerveztek az első szocialista állam ellen, proletariátusunk nagyszabású szolidaritási akciókat rendezett az „El a kezekkel Szovjet-Oroszországtól!” jelszóval. Ma a Kelet és a Nyugat népeinek együttműködésében, kölcsönös megértésében és barátságában látjuk a tartós béke legfőbb előfeltételét.

Másodszor, meg kell értetni azt, hogy a békét csakis az antiimperialista szolidaritás továbbfejlesztésével lehet megbízhatóan biztosítani. Amikor tért hódít az a gondolat, hogy Közép-Amerikában, Dél-Afrikában, Közel-Keleten és más térségekben kialakult feszültségök potenciális forrása lehetnek rohamosan terjedő konfliktusoknak; amikor az emberek megértik, hogy mindenütt véget kell vetni felelőtlen kalandorok és fasiszta rezsimiek élén álló vezérek mesterkedéseinek, akkor a kor parancsává válik majd az antiimperialista szolidaritás. A szilárd béke érdekei ugyanis megkövetelik, hogy a fejlődés folyamatai a világ minden részében civilizált úton haladjanak, s ez az egyik tényezője a gondolkodásban bekövetkező fordulatnak. Például az a körülmény, hogy országunkban béketüntetések felszólalnak Nicaragua vagy Salvador képviselői, szemléletesen mutatja a békeharcnak a társadalmi haladásért vívott harccal való összefüggését.

Végül, *harmadszor, a sikeres békeharc feltétele az is, hogy szembeszegüljünk a*

revansizmussal és az antikommunizmussal, a neonácizmus és a fasizmus felélesztésére irányuló mindennemű próbálkozással. Az NSZK munkásosztályának és munkásmozgalmának nemcsak az a feladata, hogy kellő figyelmet tanúsítson a békeharcnak ez iránt az elválaszthatatlan komponense iránt, hanem az is, hogy ezt konkrét tettekkel alátámassza. Annál is inkább fontos ez, mert sok aggasztó tény és jelenség figyelmezteti a kortársakat arra, mennyire időszerű ma is az antifasiszta ellenállás intelme: „Soha többé ne törjünk meg háborút!” „Soha többé ne hagyjuk feleledni a fasizmust!”

A béke védelmét szolgáló tevékenységében hazánk és az egész világ munkásmozgalma az októberi forradalom 70. évfordulójának esztendejében erős impulzusokat és éltető eszméket kap a Szovjetuniótól. Ez új erőt ad nekünk. S ezt az új erőt a nyugat-németországi békeharc szolgálatába kell állítanunk, hogy nemzetközi felelősségünk magaslatán állhassunk.

A honfoglalástól a trianoni békeszerződésig

HERCZEGH GÉZA

MAGYARORSZÁG KÜLPOLITIKÁJA

896–1919

A pécsi professzor jelentős művében a honfoglalástól veszi sorra a diplomácia módszereinek, eszközeinek fejlődéstörténetét, és értékeli a magyar lehetőségeket és eljárásokat. A kötetet színes képek, térképvázlat és részletes névmutató egészíti ki.

392 oldal

Ára: 150 Ft

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ

A felelősség új dimenziói

A fegyverkezési verseny összeegyeztethetetlen a fejlesztéssel

ADZSOJ ROJ,

Banglades Kommunista Pártja Központi Bizottságának titkára

A nukleáris háború Ázsiában ugyanolyan reális veszély, mint bármely más világrészben. Csakhogy itt sokan ezt nem értik meg. Még olyanok sincsenek teljes tudatában, akik politikailag tájékozott embereknek tartják magukat.

Mi a magyarázata ennek? Térségünkben a többség a militarista rezsimek és zsarnoki törvények ellen, a munkanélküliségért, a bérek emeléséért és más mindennapi szükségletek kielégítéséért vívott harcra szorítkozik. Ami pedig a háború és a béke, a leszerelés kérdéseit illeti, gyakran hallani olyasmit, hogy ez az úgynevezett két szuperhatalomnak, nem pedig a fejlődő országoknak a dolga. Aki pedig elismeri, hogy ilyen problémák léteznek és éles formában jelentkeznek, az is legfeljebb az európai kontinenst illetően ismeri ezt el.

Hogyan kapcsolható össze az emberhez méltó életért vívott harc az emberi nem megmaradásáért folytatott harccal? Hiszen egyik sem tűr halasztást. Mi, bangladesi kommunisták azt valljuk, hogy ezek az igen fontos feladatok összefüggnek és elválaszthatatlanok egymástól. Nagyon helyesen állapították meg az ázsiai és csendes-óceáni térség kommunista és forradalmi demokrata pártjainak első konzultatív jellegű találkozóján¹: a békeharc napjainkban szerves része a demokráciáért és a társadalmi haladásért való harcnak; a nukleáris háború megelőzése elengedhetetlen feltétele annak, hogy bármely társadalom a demokratizálás és a társadalmi átalakítások útján előbbre léphessen.

Hogy erről meggyőzzük az embereket, az életből igyekszünk érveket meríteni, olyan érveket, amelyek közelebb állnak honfitársainkhoz és érthetőbbek számukra. Vegyünk például egy konkrét tényt. Az Indiai-óceánon, a Diego Garcia-szigeten, az Egyesült Államoknak haditengerészeti támaszpontja van. Márpedig ez a sziget Banglades közelében fekszik, és a támaszponton állomásozó amerikai csapatok „szükség esetén” rövid idő alatt benyomulhatnak országunkba. Egy másik szemléletes példa. Pakisztán az „utolsó métereket teszi” az atombomba birtoklásához vezető úton. S naivitás volna azt képzelni, hogy ez bennünket nem érint, legfeljebb az „atomklubba” tartozó országokat nyugtalaníthatja.

Így kapcsolódik össze a mindennapi kenyérért, a hajlékért, a munkalehetőségért vívott harc és a béketeremtő tevékenység. S hogy szavainknak fogamatja is legyen, az emberek gondjait összekötjük a napi realitásokkal. Nemcsak azzal, ami lehet, hanem azzal is, ami már de facto van. Az embereknek tisztán kell látniuk ezt az összefüggést.

Továbbá, a legtöbb olyan országban, mint Banglades, a katonai junták imperialista támogatással tartják magukat. Hazánkban a diktatórikus rezsím már tíz éve van hatal-

¹ Erre idén júliusban került sor Ulánbátorban. – *A szerk.*

mon. Az imperialisták állnak mögötte, az ő segítségüktől függ ennek a diktatúrának a pusztá léte is. S ami jellemző: egyre növekednek a katonai kiadások. És ezeket nemcsak azért növelik, hogy hatalmon maradhassanak. A militarizálás a fegyverkereskedők növekvő étvágját is hivatott csillapítani. Csakhogy a fegyverkereskedők, mint tudjuk, telhetetlenek, a tisztikar életszínvonala pedig – a mi mérhetetlen szegénységünk közepete! – semmiben sem marad el a nyugati mintáktól. Ugyanakkor az oktatás, az egészségügy és a többi szociális szféra, amelynek rovására a katonai költségvetés bővül, siralmas állapotban van. S ez a veszélyes tendencia egyre erősödik.

Közben az imperialisták nem ülnek ölbe tett kézzel, sőt azt mondanám, hogy a mi szubrégióinkban különösen aktívak. Beavatkoznak szuverén államok belügyeibe. Elhintik a viszály magvait, szítják az ellenségeskedést. Más országok területének a rovására bővítik katonai támaszpontjaik hálózatát; hadd utaljak a bangladesi Csittagongra és a Sri Lanka-i Trincsomalira, amelyekre a Pentagon annyira áhítozik.

Ha tehát be akarjuk hozni fejlődésbeli lemaradásunkat, le akarjuk küzdeni a szegénységet és az írástudatlanságot, a betegségeket és az éhezést, ha meg akarjuk oldani a foglalkoztatás akut problémáját, hadat kell üzennünk a militarizmusnak. Mert a *fegyverkezési verseny és a fejlesztés összeegyeztethetetlen*. Nekünk, kommunistáknak, sőt minden haladó pártnak így kell felvetnie ezt a kérdést. Csakhogy nézetem szerint egyelőre általában nem kapcsolják össze a kettőt. Sajnos, a kelleténél kevesebb figyelmet fordítanak erre a nemzetközi szervezetek, például a Békevilágtanács és más szervezetek. Igaz, az utóbbi időben a Szakszervezeti Világszövetség próbált ebben a témakörben néhány szemináriumot szervezni, de az országos szakszervezetek, sajnálatos módon, nem karolták fel ezt a kezdeményezést.

Mi, bangladesi kommunisták, igyekszünk meggyőzni az embereket arról, hogy az őket közelről érintő „megoldhatatlan kérdések” megoldása a leszerelés útján keresendő, s ezt konkrét adatokkal bizonyítjuk. Banglades költségvetésének 20%-át katonai célokra fordítják. Nem túlságosan sok ez egy ilyen szegény országnak?!

Vagy egy másik példa: a demokrácia kérdése. Bangladesben ez a kérdés éles formában vetődik fel, izgatja az embereket, senkit sem hagy hidegen. Honfitársaim áhítják a demokráciát. Régóta küzdenek érte. Ám a demokrácia vagy a demokratikus politika országunkban sohasem volt stabil. Még a függetlenség kivívása után sem sikerült megszabadulni a katonai kormányzattól.

Ami Banglades Kommunista Pártját illeti, a kommunisták számára vitathatatlan, hogy össze kell kapcsolni a két síkon folyó harcot. A legutóbbi, IV. pártkongresszusunkon hozott határozatok szerint éppen ebben az irányban kell haladnunk. A kongresszusi dokumentumok megállapítják, hogy az élet minőségének javításáért és a kizsákmányolás alól való felszabadulásért vívott harc mellett nemzeti életünk tényezőjévé kell tennünk a békemozgalmat is.

Magán Banglades Kommunista Pártján belül a háborúellenes hangulat nem eléggé erős. Pontosabban szólva dominál az ügy külső oldala: mozgósítjuk az embereket, meneteket szervezünk, a lapokban hírt adunk a békétüntetésekről. Az emberek részt is vesznek ezeken a tüntetéseken, de még nem érzik át annyira, milyen fontos a legfőbb értékek, a béke és az élet megóvásáért vívandó harc, ahogy átérzik a bögre rizsért, a hajlékért vívandó harc fontosságát.

Közös mederben kell egyesíteni „egyetlen folyó két ágát”: az imperialisták támogatását élvező reakciós kormány ellen, a földért, a kenyérért, a munkáért és a jobb életért vívott tömegharcot a békemozgalommal, valóban tömegessé, harcossá, egységessé téve ezt. Ez az igen bonyolult feladat áll ma előttünk, Banglades kommunistái előtt.

Ideológiák vitája és a kölcsönös biztonság

ROLAND BAUER,

a Német Szociálistá Egyesüdpárt Központi Bizottságának tagja,
az NSZEP képviselője a folyóiratnál

Ezzel a címmel hozták nyilvánosságra egyidejűleg egy berlini és egy bonni sajtóértekezleten az NSZEP KB Társadalomtudományi Akadémiájának és az SPD programbizottságának igen nagy jelentőségű közös dokumentumát.

Ez a két párt első alapvető jellegű közös nyilatkozata korunk fontos ideológiai és politikai kérdéseiről, az első ilyen dokumentum, amióta a német munkásmozgalom hetven évvel ezelőtt kettészakadt. A dokumentum megállapítja, hogy a kommunisták és a szociáldemokraták nézeteiben, állásfoglalásaiban mi a közös, s egyben utal az eltérésekre is. Már ez a tény is egyedülálló a két párt történetében.

A nyilatkozat nemcsak a mai nemzetközi életnek azt a sarkalatos kérdését veti fel, hogy miképpen lehetne elhárítani a nukleáris háborút, amely minden életet elpusztíthat, hanem koncepciót tartalmaz a különböző ideológiai és politikai erők között a XX. század végén elkerülhetetlen harc lényegét, formáit és módszereit illetően is.

S végül, ez a dokumentum jól demonstrálja az új politikai gondolkodásmódot, a nemzetközi politika kérdéseinek újszerű megközelítését, s annak eredményeként született meg, hogy mindkét párt alaposan átgondolta korunk létfontosságú problémáit, hogy a két párt régen felvette már a kapcsolatot a békéért vívott harcban. A széles körű kapcsolatoknak és a konstruktív dialógusnak ezen az útján fontos állomások voltak az 1983-ban Berlinben „Karl Marx és korunk” címmel megrendezett nemzetközi konferencia, Erich Honecker találkozásai az SPD olyan vezető politikusaival, mint Willy Brandt, Hans-Jochen Vogel, Oscar Lafontaine, Johannes Rau. Számottevő szerepe volt annak a két párt által közösen kidolgozott javaslatnak is, amely Közép-Európában egy vegyi fegyverektől mentes övezetnek és atomfegyvermentes folyosónak a létrehozását célozza.

Az „Ideológiák vitája és a kölcsönös biztonság” című közös dokumentum kiindulópontjául az NSZEP-nek és az SPD-nek az az alapvető következtetése szolgált, hogy *a mai világtörténelmi helyzetben az emberiségnek nincs más választása, mint közösen életben maradni vagy közösen elpusztulni.* Következésképpen a béke és a biztonság nem az egymás ellen bevethető fegyverek gyarapításával, hanem csakis megállapodások útján érhető el. „Nem a fegyverek minősége, hanem a politika minősége dönti el a biztonság-
nak és a nemzetközi stabilitásnak a kérdését.”¹ A nukleáris veszély elhárításának feladata mellett a dokumentum utal az emberiség olyan, ma csak közös erőfeszítésekkel megoldható problémáira is, mint a bioszféra megóvása, az ökológiai válság leküzdése, az éhínség elleni harc, a fejlődő országok eladósodásának és gazdasági elmaradottságának felszámolása.

Az új politikai gondolkodásmóddal és felelősségtudattól áthatott cselekvéssel, mindkét párt meggyőződése szerint, olyan stabil és tartós békére kell törekedni, amely kizárja a háborút mint a politika eszközt. Az ilyen világrend útját állja a fegyveres erőszak alkalmazásának addig is, míg a háború eszközeit nem számolták fel. Ez lehetővé teszi, hogy békésen és egyeztetett eljárásokkal rendezzék az államok közötti konfliktusokat, elismeri és tiszteletben tartja minden népnek az önrendelkezéshez való jogát.

¹ *Neues Deutschland*, 1987. augusztus 28.

A két, minőségileg eltérő és lényegében ellentétes társadalmi-gazdasági és politikai rendszer egymás mellett élésének és elkerülhetetlen vetélkedésének feltételeiből logikusan következik, hogy *a vetélkedés olyan formáira van szükség, amelyek megfelelnek ezeknek a nemes céloknak.* Az ilyen formák közé tartozik a békés verseny, a nézetek elvszerű szembesítése bármiféle politikai és ideológiai ellentétek esetén, lemondva az erő alkalmazásáról, valamint a kölcsönösen hasznos és előnyös együttműködés. Az NSZEP és az SPD első ízben fogalmazták meg közös dokumentumban a – békés eszközökkel folytandó – vetélkedés és ideológiai vita elveit, tartalmát és politikai normáit.

A közös nyilatkozat a két rendszer társadalmi-gazdasági, politikai és ideológiai ellentétességéből indul ki. Világosan leszögezi, hogy ezek az ellentétek a jövőben is fennmaradnak, és konvergenciára nem lehet számítani. A dokumentum nem rejti véka alá a kommunisták és a szociáldemokraták állásfoglalásában mutatkozó elvi eltéréseket, hanem kidomborítja őket. Ugyanolyan világosan és határozottan szögezi le azt is, hogy az egyik vagy másik társadalmi rendszer előnyeiről csak akkor lehet vitát folytatni, „ha biztosítva van a béke és a történelem folytatása... Mindegyik rendszer csak az illető országban és annak határain túl élő emberek számára meggyőző példákkal demonstrálhatja azokat az előnyöket, amelyeket magának vindikál”². Mindenekelőtt arról van tehát szó, hogy az egyik vagy a másik társadalmi rendszer mit tesz a béke biztosításáért, a környezetet fenyegető veszély kiküszöböléséért és a harmadik világhoz tartozó országok fejlesztéséért. Az NSZEP és az SPD egyetért abban, hogy emellett próbakö az is, hogy az egyik vagy a másik társadalmi rendszer

– mennyire képes megbirkózni a tudományos-műszaki haladás szociális következményeivel;

– mennyire fejleszti a valódi demokráciát, mennyire érvényesíti és bővíti tovább az emberi jogokat, figyelembe véve a szociális, a politikai és a személyi (egyén) jogok kölcsönös feltételezettségét;

– mennyire teremt kapcsolatot gazdaság és ökológia, ember és természet között, mennyire érez felelősséget a következő nemzedékekkel szemben.

Az NSZEP és az SPD közös dokumentumának nagyobb része azokat a körülményeket és feltételeket, valamint azokat a módszereket és formákat taglalja, amelyek révén egyfelől *erősödniük kell a közös erőfeszítéseknek a békeharcban*, másfelől pedig folytatódnia kell a vitának a hatalom, a demokrácia, a termelési eszközökhez való viszony stb. kérdéseinek eltérő felfogása körül. A nyilatkozat rögzíti mind az egyező állásfoglalásokat, mind pedig azokat a kérdéseket, amelyekben a két párt eltérő álláspontot foglal el. S a következtetés: a vita ezekben a döntő kérdésekben folytatódik, ez nem zárható le sem kompromisszumos formulákkal, sem a jóakaratra és a békére buzdító felhívásokkal. Az ellentétek elkenése senkinek sem használna. A két párt egyetért abban, hogy az ideológiai vitát egyfelől nem gátolhatják a békéért és a leszerelésért vívott harccal kapcsolatos közhelyek, másfelől a vitát civilizáltan kell folytatni, beleértve ebbe, hogy elismerik a másik félnek a léthez való jogát.

Az NSZEP és az SPD együttesen száll sikra *az ellentétes álláspontokról folytatott politikai vita, dialógus kultúrájának fejlesztéséért.* megállapodva bizonyos alapszabályokban. Ezek a szabályok a többi között magukban foglalják a társadalmi és politikai különbségek szabatos kifejezését, a másik félről alkotott sztereotip felfogások leküzdését, valamint előirányozzák azt, hogy a dialógus és az együttműködés nem zárhatja ki a nyílt bírálatot. „Az alapvető állásfoglalások körüli vita – olvasható a dokumentumban – a rendszerek termékeny versengésének a részévé válhat, ha ezt úgy folytatják, hogy a kommunisták és a szociáldemokraták figyelembe veszik egymás elvi nézeteit, nem alkotnak ellenségképet, nem gyanakvással fogadják a másik fél indítékait, nem torzítják el szándékosan annak meggyőződését, és nem becsmérlik képviselőit. Mindkét félnek számolnia kell azzal, hogy sikerei és eredményei, hibái és kudarcai alapján fogják megítélni.”³

² Ugyanott.

³ Ugyanott.

A két párt abból indul ki, hogy a két társadalmi rendszer hosszú ideig lesz kénytelen „együttélni és érintkezni egymással. Egyik félnek sem szabad megkérdőjeleznie a másiknak a létehez való jogát. Nem szabad reményeket fűzni ahhoz, hogy az egyik rendszer felresöpri majd a másikat.” Meggyőződésünk persze, hogy végső soron a szocializmus győz majd világméretben. Ez azonban nem úgy történik, hogy a szocialista országokból exportálják a forradalmat, hanem csakis a belső ellentmondások fejlődésének és a tőkés országokon belül folyó osztályharcnak az eredményeképpen. Ez a harc pedig, mint tudjuk, sok körülménytől és feltételtől függ, s ezt semmiképpen sem lehet kívülről előidézni vagy gyorsítani, ahogy elfojtani sem lehet külső beavatkozással.

A mai realitásokból és a béke megővésének elsődlegességéből kiindulva az NSZEP és az SPD azon a véleményen van, hogy *az ideológiai vitát nem szabad az államok közötti kapcsolatokra átvinni*, hogy fejleszteni kell az egymással való érintkezés kölcsönösen elfogadható normáit, amelyek lehetővé tennék mindkét félnek, hogy azonos mértékben realizálják alapvető értékeiket.

Ami „a politikai vita kultúráját” illeti, a biztositja a békét, sőt a békét hivatott szolgálni”, a közös dokumentum megfogalmazza az alapvető normákat és szabályokat. A két párt egyetért abban, hogy ezeket a normákat a legkülönbözőbb politikai erők megfelelő cselekvése útján kell valóra váltani. Az ilyen normák között szerepelnek a következők:

– A társadalmi rendszerek nem statikusak. Országoként más-más módon, a saját alapjukon változnak és fejlődnek. Egyre újabb és újabb feladatokkal szembesülnek, ezeket pedig nem oldhatják meg változtatások, további fejlesztés és reformok nélkül.

– Senki sem formálhat jogot pregnánsan kifejezett bírálatra és polemikus megnyilatkozásokra, ha nem ismeri el, hogy a megbírálat is ugyanúgy megilleti ez a jog.

– A másik rendszerben uralkodó társadalmi rend bírálatának ellenőrizhető tényekre kell épülnie.

– A politikai vita kultúrája szempontjából döntő jelentőségű a másik fél differenciált elemzése és bemutatása, nem pedig holmi ellenség-kép sommás propagálása és a másik féllel való ijesztgetés.

– Az ideológiai harcot más államok belügyeibe való beavatkozás nélkül kell vívni.

– A rendszerek versenyéről, sikereiről és kudarcairól, előnyeiről és fogyatékoságairól folyó nyílt vitához mindegyik rendszeren belül biztositani kell a lehetőséget. Sőt, az igazi verseny feltételezi az ilyen vita ösztönzését és gyakorlati eredményeinek megmutatkozását.

– A Kelet és a Nyugat állampolgárainak széles körű tájékozottsága mind nagyobb jelentőségre tesz szert a béke és a rendszerek közötti verseny biztositásában.

– Egyre nagyobb szerephez jutnak a dialógusok a két fél társadalmi szervezetei, intézményei, társadalmi erői és az egyének között. Ez magában foglal látogatásokat és ezek viszonzását, s magában foglalja a rendszerek kereteit túllépő tudományos, kulturális és politikai rendezvényeken való részvételt.

A közös biztonság, állapítja meg végezetül az NSZEP és az SPD, nem érhető el akkor, ha az ideológiai ellentétek olyan formákat öltenek, amelyek veszélyeztetik, mérgezik az államközi kapcsolatokat vagy éppenséggel oda vezetnek, hogy a konfliktusokat a jó és a rossz közötti kibékíthetetlen és elkerülhetetlen harcnak tüntetik fel. A kölcsönös biztonság feltételezi a rendszerek békés versenyét olyan közösen kidolgozott szabályok keretében, amelyek magukban foglalják az ellentétes álláspontokról folytatott politikai vita és dialógus kultúráját.

Reméljük, hogy ezek a következtetések nem maradnak elszigeteltek, s az újszerű gondolkodás és az ennek megfelelő cselekvés eléggé gyors ütemben és nagy arányokban terjed majd tovább.

A cél: egy gondolkodó mozgalom

JOHANNES PAKASLAHTI,

a Békévilágtanácsa főtárgya

A békemozgalom kényelmetlenné válik egyes politikusok számára, akik azt vetik a szemére, hogy túlságosan beavatkozik a „nagy politikába”. De mi mást is tehetne? Hiszen nem azért fejlődik, mert valaki netán arra buzdítja a népeket, hogy ellenőrizzék a „felsőbbiséget”. Az atomkor realitásai hozták kapcsolatba a politikával korábban nem törődő emberek sorsát azokkal a döntésekkel, amelyeket egyes államok vagy katonai-politikai szövetségek vezetői hoznak. Éppen ezért óhatatlanul mindenkit foglalkoztat az, miként foglalnak állást a kormányok a nemzetközi biztonság megteremtésével, a nukleáris és az általános leszereléssel kapcsolatos kérdésekben, s milyen konkrét lépéseket tesznek.

A különböző országokban egyre több nő és férfi áhítozik arra, hogy a politikában minél teljesebben kifejeződjék az ő létérdekük, nevezetesen, hogy létrejöjjön a fenyegetéskörtől mentes, szabadságra és haladásra épülő világ. Azt kívánják, hogy változások történjenek a nemzetközi kapcsolatokban, hogy ne a régi módszerekkel keressék a megbízhatóbb békét, a háborús veszélyt csökkentő globális és regionális biztonságmodelleket.

A békeszerető közvélemény nem tartja magát távol a politikától, hanem befolyásolja azt a kormányok iránti bizalom vagy a velük szembeni bizalmatlanság erkölcsi súlyával. A választás attól függ, hogy az illető kormány lépései megfelelnek-e vagy nem felelnek meg az emberiség érdekeinek, a nemzetközi biztonság erősödésének. Az ilyen választás nem jelenti a nemzeti érdekek tagadását vagy az állam biztonságának elhanyagolását. Ellenkezőleg, ma éppen ennek erősítését szolgálja az a harc, amely a nukleáris fegyver és a feszültségócok felszámolásáért, az egyes országok és országcsoportok katonai szembenállásának enyhítéséért folyik. A különösnek az általánossal, az egyesnek az egészszel való ésszerű összekapcsolásáról van szó, arról, hogy a nemzeti prioritásokat nem szabad szembeállítani az általános emberi prioritásokkal. Ilyen dialektikus alapra épülve lehet a békemozgalom hathatós politikai és szociális erő, amely jelentősen befolyásolja a világesemények menetét: hiszen mindennemű politikának szüksége van társadalmi támogatásra.

A fenyegető veszély tudatosulása, a nukleáris fegyver elleni határozott fellépés globális jelenséggé vált, amely a világ különböző részeiben sokkal szélesebb rétegeket érint, mint a háború elleni harc egész története során valaha is.¹ A nyugati országokban a békemozgalom átfog különböző olyan szervezeteket, politikai struktúrákat, amelyekre régebben nem volt számottevő hatással, sőt túl is lépett kereteiken. Sok párt kénytelen volt újraértékelni korunk fő kérdéseit. Ily módon a békeszerető erők nemcsak ingerelték a politikusokat, hanem egyik-másik pártban változtatásokra is késztettek.

A háborúellenes mozgalomnak mint társadalmi-politikai tényezőnek a jelentőségét elsősorban az határozza meg, mennyire képes továbblépni és újabb meg újabb célokat elérni. Éppen ezért számunkra rendkívül fontos, hogy állandóan szembeállítsuk a mozgalomnak és alkotórészeinek a fejlődését a napi realitásokkal.

Ebben az értelemben a mai helyzet eltér a nyolcvanas évek elejétől, amikor a

¹ Európában például ez a NATO 1979-es „kettős határozatával” függött össze, valamint azzal, hogy módosult a nukleáris háború amerikai doktrínája, s ez immár megengedhetőnek minősíti az ilyen háborút és lehetőségeinek tartja ennek győzelmes megvívását.

békemozgalom sok országban jobbra konkrét fegyverrendszerek elleni tiltakozás formájában fejlődött. Akkor ez helyes kiindulópont volt, ez vetette meg az alapját annak, hogy a továbbiak során bővüljenek a béke híveinek sorai, mélyüljön tevékenységük tartalma.

A különböző békeszerető csoportok, szervezetek megmozdulásai és az általuk felvetett kérdések hozzájárultak annak egyre világosabb felismeréséhez, hogy el kell ejteni azokat a politikai és hadászati koncepciókat, amelyek végső soron gátolják a tényleges leszerelést. Emberek milliói értették meg, hogy a nukleáris háború semmilyen körülmények között sem tekinthető elfogadhatónak, lehetségesnek.

Jóllehet a békemozgalom a fegyverkezési hajszá beszüntetésének és konkrét leszerelési intézkedéseknek az elérésében látja fő politikai feladatát, egyre inkább olyan erővé válik, amely az alapvető emberi értékek védelmében lép fel, és bizonyos célok ellen tiltakozó mozgalomból más célokat támogató, ösztönző mozgalommá válik. Az ilyen átalakulás a közvéleményben pozitív visszhangra talál.

A békemozgalomtól most azt várják el, hogy valóban globális megközelítési módokat dolgozzon ki; különböző szempontokból értékelje a helyzetet, megtárgyalja a különféle olyan kérdéseket, amelyek egyetemes jelentőségűek.

Egyik-másik országban például sokáig tartotta magát az a vélemény, hogy a békeharcosok és a környezetvédők tevékenysége céljait és formáit tekintve független egymástól, hogy akcióikat külön-külön kell folytatniuk. Márpedig a maga módján mindkét mozgalom az emberiség megmaradásáért száll sikra; mindkettő elismeri, hogy a leszerelés eredményeképpen felszabadult eszközök felhasználhatók környezetvédelmi célokra, akárcsak a betegségek, az éhínség stb. elleni harcra is.

A békeszerető erők hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a különböző országok és népek közötti kapcsolatok erősödjenek a konfrontációt felváltó együttműködés révén, hogy elismerjék és tiszteletben tartsák az összes különbséget, semmiképpen sem túrva azonban az igazságtalanságot. Minden lehető módon támogatjuk azokat, akik igazságtalanságok ellen küzdenek. Éppen ezért a békemozgalomnak például feltétlenül szolidárisnak kell lennie Dél-Afrika népességének többségével az apartheid-rezsim elleni küzdelmében.

Az első konkrét lépés, amelyet maga a mozgalom megtehet, hogy lemond a sztereotip ellenség-képről – mind belső, mind külső ellenségeket illetően. Az emberiséget fenyegető veszély közepette erőlcstelen dolog a különféle áramlatokat, szervezeteket megosztani, például „függőkre” és „függetlenekre” felosztani, mesterségesen gátolva ezzel a közös cselekvést. Túlságosan is gyakran és nem minden alap nélkül halljuk: „Hogyan bizhatnánk a békeharcosokban, amikor azok egymással sem képesek békében élni?” Széthúzás helyett ki kell terjesztenünk az együttműködést és a dialógust.

A siker fontos előfeltétele ezen az úton az új (védelmi) típusú katonai doktrínák iránti érdeklődés, az államközi kapcsolatokra, a bizalom erősítésére, egymás álláspontjának megértésére való törekvés. Az ilyen törekvés összefügg a változások utáni vágygal, amely általában jellemző az emberre és ma újabb impulzusokat kap a Szovjetunióban folytatott átalakítási politika révén.

Az együttműködés nem merénylet más erők függetlensége ellen, de nem jelenti a saját kiinduló álláspontból való lemondást sem. Hiszen a mozgalom egyetlen komponensének sincs monopóliuma az igazságra minden kérdésben. Az együttműködés bővülése inkább arra ösztönöz, hogy kritikusan mérlegeljük saját álláspontunkat ahhoz viszonyítva, amely elvárható találokban hangot.

Ha a mozgalom különböző áramlatai között nem jön létre magas színvonalú kapcsolat, akkor az általuk ajánlott biztonsági modellek, a konfliktusok rendezésére tett javaslatok sohasem szerzik meg a lakosság többségének a támogatását, és így a mozgalom nem is készítheti a kormányokat arra, hogy számoljanak vele. És fordítva, ha fejlődik az együttműködés ezek között az áramlatok között, a mozgalmat tényleges társadalmi-politikai erővé tesszük, növeljük külön-külön minden egyes résztvevőjének a tekintélyét és jelentőségét.

A mai helyzetben sok békeharcos a maga sajátos, független módján szemléli a két nagyhatalmat és a többi országot – nagyot és kicsit, atomfegyverrel rendelkezőt és nem rendelkezőt, katonai tömbhöz tartozót vagy semlegeset, el nem kötelezettet. A függetlenség azonban nem egyértelmű a politikától való távolságtartással. Ellenkezőleg, az emberek készek támogatni azokat a politikai döntéseket, amelyek a nemzeti és az egyetemes biztonság erősítésének az érdekeit szolgálják.

A tapasztalatok azt mutatják, hogy nem lehet a jó elgondolások és kezdeményezések támogatására szorítkozni. A békemozgalomnak meggyőződésünk szerint *gondolkodó mozgalomnak* kell lennie, amely képes önállóan elemezni a világban kialakult helyzetet és konkrét javaslatokat tenni arra vonatkozólag, hogy miképpen kellene megfékezni a fegyverkezési versenyt, leépíteni a katonai arzenálokat, új atomfegyvermentes övezeteket létrehozni, eltávolítani a közepes hatótávolságú rakétákat, megtalálni a regionális konfliktusok igazságos megoldását. Ezekben az akut, időszerű irányokban igen mélyreható viták folynak.

Az általános emberi álláspontot képviselő békemozgalom nem lehet sem szovjetbarát, sem Amerika-barát. Mindkét nagyhatalmat azonos kritériumok alapján ítéli meg. Ugyanakkor kötelességünknek tartjuk, hogy nyíltan megmondjuk, hogy szerintünk a leszerelés két megközelítési módja közül melyik felel meg jobban a béke érdekeinek.

Látnunk kell, hogy amikor a Szovjetunió egyoldalú moratóriumot vezet be nukleáris robbantásaira és azt ajánlja az emberiségnek, hogy 2000-ig szabaduljon meg a nukleáris fegyvertől, elébe megy különböző békeszerető erők óhajainak és követeléseinek. S ha bizonyos pozitív változást tapasztalunk az amerikai kormányzat állásfoglalásában, ebben közvetlen szerepe az Egyesült Államokban és világméretben kibontakozó háborúellenes, atomfegyver-ellenes mozgalmaknak is.

Milyen konkrét célok rajzolódnak ki ezzel kapcsolatban? Elsősorban nyilván arra kell törekednünk, hogy mindenütt leállítsák a nukleáris kísérleteket, határozottan elutasítsák a csillagháborús terveket, a földi és világűrbeli fegyverkezési versenyt. Ez a platform a világ békeszerető erőinek széles körű támogatására talált, s ez nem véletlen.

Az ilyen globális, egyetemes célok támpontul szolgálnak a mozgalom valamennyi résztvevője számára. A különböző országokban e célok elérése annak a felismeréséhez kapcsolódik, hogy mi az, amit nemzeti és regionális szinten meg lehet tenni az egyetemes béke megszilárdításáért. Hadd szemléltessém ezt Skandinávia példáján. Itt a békemozgalom már régóta síkraszáll azért, hogy Észak-Európa atomfegyvermentes övezetté váljon. Ezt a gondolatot az itt élők felkarolták, s e konkrét célért készek harcolni különböző társadalmi-politikai erők – a kommunistáktól az egyházi képviselőig, a konzervatív körök egy részét is beleértve. Valamennyiüket mozgósítja a konkrét, világos cél. Ez azt mutatja, hogy kis országok fontos és kezdeményező szerepet tölthetnek be a nemzetközi politikában, a saját biztonságuk és a globális biztonság megteremtésében, a leszerelés felé való előrelépésben.

Az általános jelszó jegyében vitákat szerveznek különböző gyakorlati kérdésekben. Például: miért kell atomfegyvermentes övezetet létrehoznunk? Ki és miért ellenzi ezt? Milyen veszélyeket rejt magában nukleáris fegyverek skandináviai telepítése? Milyen erőfeszítéseket kell tenni az akadályok elhárítása érdekében? Ennek megtárgyalása közben óhatatlanul érintik a világpolitika fő problémáit is.

Ismétlem: az észak-európai atomfegyvermentes övezetért küzdő mozgalom emberek igen széles körét öleli fel, odaadó NATO-híveket is beleértve. Némelyek úgy vélik, hogy az Egyesült Államokkal való szövetség hasznos országuknak, és e szövetség erősítésére törekszenek. Ez nem akadály a közös cselekvésnek. Magunk mellé sorakoztatjuk fel mindazokat, akik szívükön viselik a térség biztonságát. Az együttműködés szempontjából alapvető kérdés nem az Egyesült Államokhoz vagy a NATO-hoz való viszony tisztázása, hanem a háború veszélyének az elhárítása.

Az atomfegyvermentes Észak-Európáért küzdő mozgalom megmutatja, miben is rejlik az ereje. Ez: *a tömbpolitikától való függetlenség, a konkrét és világos cél, a harc*

regionális és globális tartalmának az összefüggése. Ez a tömegmozgalom nem korlátozható valamiféle egyoldalú orientációra. Egyre aktívabban kihat a politikai struktúrákra, céljainak megvalósítását szorgalmazva.

A Békevilágtanács szoros kapcsolatokat tart fenn a hasonló mozgalmakkal, segíti együttműködésük megszervezését. A Békevilágtanács helyét és szerepét a háborúellenes harcban az határozza meg, hogy mennyire képes a különböző erők együttműködésének fóruma, potenciáljuk egyesítésének hatékony komponense lenni. A békemozgalom feladatait, független állásfoglalását, elemzőképességét, a különböző államokhoz való viszonyát illetően itt kifejtett személyes véleményem magára a Békevilágtanácsra is érvényes.

Megnőtt a kapcsolatok, az együttműködés iránti igény. Valamennyiünknek azon kell tehát gondolkodnunk, hogyan egyesíthetnénk a béketeremtő erőfeszítéseket, milyen mértékben befolyásolhatjuk a politikai helyzet alakulását, mennyire tudjuk majd harcra mozgósítani a tömegeket a békéért, az emberiség megmaradásáért. Gondolkodnunk és cselekednünk kell, hogy legyőzzük a nukleáris halált.

Megengedhető-e, hogy Európát ellenségeskedés ossza meg?

RUDI ARNDT*

az Európai Parlament szocialista csoportjának elnöke, a Szocialista Internacionálé Irodájának tagja

– Mekkora súlya van a szocialista csoportnak az Európai Parlamentben? Mennyire tudja befolyásolni a döntéseket?

– A szocialista csoport a legnagyobb, 164 tagja van az összesen 518 képviselőből. Az Európai Parlament balszárnyához tartozik velünk együtt a kommunista frakció,¹ amelynek 48 tagja van (ebből 26 az Olasz Kommunista Pártot képviseli), valamint a különböző haladó erők képviselőit egyesítő csoport. A jobbszárnyhoz tartoznak a kereszténydemokraták, a konzervatívok, a liberálisok és a gaulle-isták.

Mint vezető csoport, nagy hatással vagyunk az Európai Parlament döntéseire. E parlament egyik sajátossága az, hogy az itt képviselt politikai pártok frakcióinak nagy az önállóságuk, s általában valamivel haladóbb álláspontot képviselnek, mint ezeknek a pártoknak az országos szervezetei. Az Európai Parlamentben nincsenek sem kormányzó, sem ellenzéki csoportok. Éppen ezért a képviselőket itt nem kötik annyira a kormány- és pártszolidaritás szempontjai, valamint más belpolitikai tényezők, mint az egyes országok parlamentjeiben működő kollégáikat. Ez egyaránt vonatkozik a szocialistákra, a kereszténydemokratákra és a konzervatívokra.

Ez a körülmény segítségünkre van abban, hogy sok fontos kérdésben abszolút többséget alakítsunk ki, ahogyan például annak a határozatnak az esetében történt, amely támogatja Mihail Gorbacsovnak az európai rakétákra vonatkozó javaslatát. Az

* Rudi Arndt (szül. 1927) 1945-ben lépett be Németország Szociáldemokrata Pártjába (SPD). Egyik vezetője volt a párt ifjúsági szervezetének. 1952-ben a frankfurti városi tanács tagjává, 1956-ban Hessen tartomány parlamenti képviselőjévé választották. Hosszú ideig tagja volt a hesseni kormánynak. 1973 óta az SPD vezetőségének tagja. 1972–1977-ben Frankfurt polgármestere. 1979-től az SPD-frakció tagja az Európai Parlamentben. 1979-től 1984-ig az Európai Parlament szocialista csoportjának első elnökhelyettese, 1984 óta elnöke.

¹ Lásd a G. Cervettivel, az Európai Parlament kommunista frakciójának elnökével készült interjút. *Béke és Szocializmus*, 1987. 10. sz. – *A szerk.*

Európai Parlamentnek nincs lehetősége arra, hogy befolyásolja az Európai Gazdasági Közösség országainak kormányait. Határozatai bizonyos álláspontot fejeznek ki. De ezek segítségével, valamint televíziós viták és a sajtó útján befolyásolhatjuk a közvéleményt és a politikai köröket.

– *A nemzet élet mely kérdései állnak ma a szocialista csoport figyelmének középpontjában?*

– Különösen behatóan foglalkozunk az Európai Gazdasági Közösség számos problémájával. Prioritásaink között mind nagyobb helyet kap a harmadik világgal való kapcsolatok rendezése. Nagy jelentőséget tulajdonítunk emellett az emberi jogok védelmének, mégpedig nem csupán az európai országokat illetően, hanem kontinensünkön kívül is, akár a Dél-afrikai Köztársaságban, Salvadorban vagy Afganisztánban. Gyakorlatilag az Európai Parlament valamennyi ülésén (havonta öt napon át ülésezik Strasbourgban) foglalkozunk ezekkel a problémákkal. A demokratikus jogok és szabadságok megsértése ellen szót emel a képviselők túlnyomó többsége. A mi befolyásunknak tudható be például az, hogy a török hatóságok felülvizsgálták néhány bírósági ítéletet. Hangsúlyozom, az emberi jogok területén az Európai Parlament haladó szellemű határozatokat hoz. Még azt az állítást is meg merem kockáztatni, hogy ezen a területen nagyobb hatást képes kifejteni, mint a nemzetközi élet más területein.

Hadd térjek most rá a leszerelés kérdésére. 1986-ban a szocialista csoport közös álláspontot dolgozott ki, amely több elemből áll.

Az első. Az a véleményünk, hogy mind Nyugat-, mind Kelet-Európa országainak sokkal nagyobb szerepet kell játszaniuk a biztonság kérdéseiben. A mi érdekeink nem azonosak az amerikaiakkal és nem teljesen egyeznek a szovjetekkel. Jóllehet a Szovjetunió európai ország, területének nagy része Ázsiában van, emellett az egyik szuperhatalom. Elengedhetetlen, hogy a mai nemzetközi ügyekben erőteljesebben hallassa hangját Európa. Csak sajnálhatjuk, hogy Európa képviselői nem voltak ott sem a genfi, sem a reykjavíki tárgyalásokon. Kontinensünk államainak tevékenyebben sikra kell szállniuk a fegyverkezési verseny beszüntetéséért. Ez pedig csak együttműködésük fejlesztése, nem pedig egy új európai katonai szuperhatalom² létrehozása útján érhető el.

A második. A reykjavíki találkozó megmutatta: megvan a reális lehetőség a radikális leszerelésre való áttéréshez. Meggyőződésünk szerint a két szuperhatalomnak most meg kell állapodnia olyan szerződés megkötésében, amelyhez már ezen a találkozón igen közel jutottak, azután pedig hozzá kell látniuk más hadászati fegyverek számottevő csökkentéséhez.

A harmadik. A szocialista csoport sikraszáll azért, hogy haladéktalanul vonják ki Európából az ide telepített közepes és kis hatótávolságú amerikai és szovjet nukleáris eszközöket. Üdvözljük a Reagan-kormányzat és a szovjet vezetőség készségét arra, hogy ezekre vonatkozólag külön megállapodást kössenek a kettős nullamegoldás alapján.

Megjegyzem, hogy ebben a kérdésben a legutóbbi időkig a csoportban sok volt a nézeteltérés. A csoportban képviselt erők többsége – a brit munkáspártiak, a holland, a görög, a belga szocialisták és a nyugatnémet szociáldemokraták – ellenezte azt, hogy Európában atomfegyver legyen. Ám az olaszok, a franciák, sőt még a spanyolok is más álláspontot képviseltek. Most már csak a francia szocialistáknak vannak fenntartásaik: egyre csak azt hangoztatják, hogy „Franciaországnak meg kell őriznie a nukleáris hatalom státusát”. De azért visszavonták ellenvetéseiket a csoport egységes álláspontjával szemben, amelyet az európai kontinensen tartott nukleáris fegyverzetek kérdésében

² Azokról a tervekről van szó, amelyek Nyugat-Európa katonai integrációjának a fejlesztését célozzák, s amelyeket az Európai Gazdasági Közösség és a NATO több tagországának a befolyásos politikai erői dolgoztak ki. – *A szerk.*

elfoglalt. Csupán a nukleáris fegyverkísérletek kérdésében maradtak még nézeteltérések. Amikor a csoport szavazattöbbséggel ezek beszüntetése mellett foglalt állást, a francia szocialisták azt kérték, hogy a határozathoz fűzzünk egy jegyzetet, amelyben utalunk arra, hogy az ő pártjuk más állásponton van.

A negyedik. Meggyőződésünk, hogy a kettős nullamegoldásnál nem lehet megállni. Következő lépésként meg kell kezdeni a tárgyalásokat a harcászati nukleáris fegyverekről. Katonától gyakran hallani olyan véleményt, hogy ezek alig különböznek a hagyományos fegyverzetektől. Ez nem igaz. A harcászati nukleáris fegyverek néhány fajtája csaknem akkora hatóerejű, mint a Hirosimára ledobott bomba volt. Az egész folyamat logikus betetőzésének a hagyományos fegyverzetek korlátozásáról szóló egyezménynek kell lennie.

A csoport szótöbbséggel támogatta az SPD-nek azt az indítványát, hogy a hadseregek szerepét korlátozzák merőben védelmi funkciókra, s így zárják ki annak lehetőségét, hogy az egyik állam megtámadja a másikat. Ám az EGK-országok szocialista és szociáldemokrata pártjainak szövetsége ez év tavaszán Portugáliában tartott XV. kongresszusán, ahol a konszenzus elve érvényesül, elhalasztották a döntést ebben a kérdésben.

Az ötödik. A leszerelés egyik célja a kölcsönös bizalom erősítése és az európai katonai stabilitás biztosítása a katonai szembenállás alacsonyabb szintjén. Ha a hagyományos fegyverzetek és haderők csökkentéséről Bécsben folyó tárgyalásokon sikerülne konkrét eredményeket elérni, ezzel számottevően előbbre lehetne jutni a hatékony fegyverzet-ellenőrzés megvalósítása terén. Tudjuk, hogy ez bonyolult és hosszadalmas folyamat. Éppen ezért különösen fontos, hogy a leszerelésről és az államok katonai tevékenységének korlátozásáról folyó tárgyalásokon figyelembe vegyék a stockholmi konferencia eredményeit. Mindenkor szem előtt kell tartani, hogy a biztonságnak nemcsak katonai aspektusa van, hanem politikai aspektusa is. Ez pedig attól függ, hogy mennyire bővül a demokrácia és bővülnek a szabadságjogok, mennyire tartja maradéktalanul tiszteletben mindkét fél az emberi jogokat, s mennyire javulnak a nyugati országok kapcsolatai a Szovjetunióval és a Varsói Szerződés többi államával.

– Mit tesz a szocialista csoport az európai légkör javítása, a Kelet és a Nyugat közötti együttműködés kiszélesítése érdekében?

– Régóta munkálkodunk ebben az irányban. A mi kezdeményezésünkre hozott az Európai Parlament több fontos határozatot, amely az EGK és a Szovjetunió közötti kapcsolatok fejlesztését sürgeti. A szocialista csoport több ízben javasolta a szovjet vezetésnek, hogy kezdjen tárgyalásokat az Európai Közösséggel és az Európai Parlamenttel. A Szocialista Internacionálé Irodájában, amelynek a csoport elnökeként tagja vagyok, nagy figyelemmel fogadják véleményünket.

Két évvel ezelőtt, franciaországi látogatása alkalmával Mihail Gorbacsov első ízben utalt arra, hogy hasznos volna tárgyszerű kapcsolatot teremteni a KGST és az EGK között. Hamarosan meg is indultak a tárgyalások, s 1985 decemberében a Szovjetunióba utazott az Európai Parlament első hivatalos küldöttsége, amely a szocialista csoport tagjaiból állt. Megkezdődtek a tárgyalások a KGST székházában, találkozókra került sor az SZKP Központi Bizottságában, a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsában. Ily módon mintegy utat törtünk Moszkva felé. A következő esztendőben Moszkvába látogatott a kereszténydemokraták küldöttsége.

A szocialista csoportnak döntő szerepe van az EGK és a KGST közötti kapcsolatok létrehozásában. Ebben a kérdésben különösen nagy a befolyása az Európai Parlamentben. 1987-ben küldöttségeink végigjárták a Varsói Szerződés valamennyi tagországának fővárosait. Ma már elmondhatjuk, hogy létrejön a kapcsolat az EGK és a KGST között. Gyakorlatilag befejeződött a közös nyilatkozat megszövegezése. Látogatásaink során megoldottuk a Varsói Szerződés tagországainak parlamentjei és az Európai Parlament közötti együttműködés kérdését.

– *Ön tagja az SPD vezetőségének. Milyen befolyással van az Európai Parlament SPD-frakciója a párt irányvonalára nemzetközi kérdésekben?*

– 1981-ben az SPD határozatot hozott, amely szerint a frakció által nemzetközi kérdésekben és a biztonság problémáiban képviselt álláspont az egész párt álláspontja. Azóta bizonyos szerepünk van az SPD európai politikájának alakításában. Az Európai Parlament valamennyi SPD-képviselője automatikusan tagja a Bundestag szociáldemokrata frakciónak. Emellett ahhoz az időszakhoz képest, amikor a párt hatalmon volt, pártbeli befolyásunk jóval nagyobb lett.

– *Mit tudna mondani az ön által vezetett frakció és az Európai Parlament kommunista frakciója közötti együttműködésről? Közrejátszhat-e ez abban, hogy a nyugat-európai országokban pártszinten is létrejőjön az együttműködés?*

– A kommunista frakcióval az Európai Parlamentben kialakult kapcsolataink a problémák igen széles körét ölelik fel. Jó személyes kapcsolat alakult ki e frakció vezetőjével, G. Cervettivel. Egymás mellett ülünk, gyakran megtárgyaljuk az Európai Parlamentben követendő stratégiát és taktikát. Ám az EGK fejlődésének különféle aspektusaival kapcsolatos nézeteink nem mindig egyeznek. Például, a szocialista csoport képviselőinek többségétől eltérően, a kommunisták támogatják atomerőművek építését, s ebben a kérdésben mindig a kereszténydemokratákkal és a francia szocialistákkal együtt szavaznak.

A frakció legaktívabb részét az olasz kommunisták alkotják. Sok esetben, mondjuk az emberi jogokkal, a lengyelországi eseményekkel, az afganisztáni helyzettel kapcsolatban, sokkal hamarabb alakították ki álláspontjukat, mint mi. Az olasz kommunisták meglehetősen jó kapcsolatot tartanak fenn az Európai Parlament vezető csoportjaival. Nemcsak mi, hanem a kereszténydemokraták és a liberálisok is komoly erőnek tartják őket.

Ami a szociáldemokráciának és a kommunista pártoknak az egyes országok szintjén való együttműködését illeti, azt mondanám, hogy ez történelmi jellegű kérdés, s a válasz rá elsősorban az illető ország belpolitikai helyzetétől függ. Míg Olaszországban, mondjuk, a kommunista párt a választásokon a szavazatok egyharmadát szerzi meg, az NSZK-ban a kommunista pártot legfeljebb a választók 0,5%-a támogatja. Azt hiszem, ebben a politikai hagyományokon kívül közrejátszik az a tény is, hogy a kommunisták sok híve a szociáldemokratákra adja le voksát, előnyben részesítve őket a jobboldali pártok jelöltjeivel szemben.

Az SPD és az NKP kapcsolatára kétségtelenül kihat az is, hogy két német állam létezik. Hadd jegyezzem meg: amikor az ifjú szocialisták szérvezetének egyik vezetője voltam, nekünk megtiltották, hogy bármiféle kapcsolatot tartsunk fenn a kommunistákkal. Azóta megváltozott a helyzet. Már a hatvanas évek végén közösen tüntettünk az amerikaiak vietnami agressziója ellen, ma pedig szociáldemokraták és kommunisták együtt vesznek részt a békemenetekben.

Számomra ennek a kérdésnek egyébként részben személyes jellege is van. Erős szociáldemokrata hagyományú családból származom. Dédapám alapította 1863-ban Frankfurt vidékén a szociáldemokrata szervezetet, küldött volt e párt első kongresszusán; apám aktív szerepet játszott a pártban, és náci koncentrációs táborban halt meg. Most pedig családomban politikai szimpátiáit tekintve két részre oszlik: az egyik az SPD-t támogatja, a másik a kommunistákat.

– *Az ön véleménye szerint minek tudható be az, hogy az utóbbi időben Európa politikai légkörében bizonyos enyhülés tapasztalható?*

– Azt mondanám, ez több tényezőnek is betudható. Először is annak, hogy megváltozott a Szovjetunió és az Egyesült Államok közötti kapcsolatos állásfoglalás.

sa. Például 1985 októberében, amikor a Szocialista Internacionálé bécsi leszerelési konferenciáját tartotta, amelyre egy szovjet és egy amerikai küldöttséget is meghívtak, mindkét fél más álláspontot képviselt, mint ma. Külön szeretném kiemelni azoknak a szovjet kezdeményezéseknek a jelentőségét, amelyek megteremtik az alapot a kettős nullamegoldáshoz. Úgy látjuk, hogy a Szovjetunió mai álláspontja tartalmában hasonlít a Szocialista Internacionálé 1985 októberében Bécsben megfogalmazott indítványához. Örülök, hogy a Szovjetunió és az Egyesült Államok közös nevezőre tudott jutni az európai közepes és kis hatótávolságú nukleáris rakétákat illetően kötendő megállapodás dolgában.

Továbbá. A legutóbbi időkig a KGST-országok egyetlen kormányzó pártja, egyetlen parlamentje sem óhajtotta a kapcsolatot a szocialista csoporttal, jóllehet az mindig baloldali álláspontot képviselt az Európai Parlamentben.

Mivel realista vagyok, meggyőződésem, hogy a mai szovjet politikát magának a Szovjetuniónak, a KGST és a Varsói Szerződés többi tagországának az érdekei követelték meg. Ám az, amit Mihail Gorbacsov most tesz, Nyugat-Európában, így az Európai Parlamentben is, igen nehéz helyzetbe hozza a konzervatív erőket. Most már nem állíthatják, mint eddig, hogy a Szovjetunióval lehetetlen szót érteni. Ellenkezőleg, a szovjet politika új aspektusai igen fontosak csoportunk szempontjából, hiszen már a nyolcvanas évek elején olyan határozatot hoztunk, amelyben a tárgyalások szükségessége mellett foglaltunk állást, és annak a meggyőződésünknek adtunk hangot, hogy ezek a tárgyalások termékenyek lesznek.

Még valamit tennék hozzá ehhez. Az Európai Parlamentben uralkodó hangulatból ítélve a Szovjetunióban zajló változások erősítették a bizalmat nemzetközi irányvonala, külpolitikai kezdeményezései iránt. Ez pedig mindenképpen kihat Európa politikai légkörére (ideértve a Varsói Szerződés tagországait is) és az egész nemzetközi légkörre.

Kettős feladat

KENNETH DOUGLAS,

Új-Zéland Szocialista Egységpártjának országos elnöke

Hadd kezdjem egy olyan ténnyel, amely nekünk, új-zélandiaknak nyilvánvaló: a béke-mozgalom országunkban a hetvenes évek után bontakozott ki nagyobb arányban ama felismerés nyomán, hogy a leszerelés és az életkörülmények javulása között szoros összefüggés van. Az a kampány, amely egy lényegében korlátozott probléma megoldása – Új-Zéland atomfegyvermentes státusa – jegyében indult meg, aktivizálta a társadalom békeszerető köreit.

Régebben, amikor tömeges háborúellenes megmozdulások rázták meg Európát, az ottani rakétatelepítés nem nagyon izgatta az új-zélandiakat, túlságosan absztrakt valaminek érezték. S azt sem lehet mondani, hogy a békeszerető erők tőlünk távol zajló akciói komolyabban kihatottak volna az új-zélandi háborúellenes harcra. Ám a „nukleáris tél” elmélete már sokkal nagyobb hatással volt honfitársaimra; ebből világosan kitűnt, milyen következményei lehetnének egy európai nukleáris összecsapásnak a világ többi részére. Még realisabb, még közelebbi és közvetlenebb veszélyt látnak az új-zélandiak a Csendes-óceán térségében telepített nukleáris rakétákban. Különösen a tengeralattjárókon és hadihajókon elhelyezett rakétákban. No meg természetesen a nukleáris kísérletekben.

Országunkban ma helyi szekciója van több olyan nemzetközi szervezetnek, amelybe a békéért küzdő orvosok, építészek, tudósok, pedagógusok stb. tömörültek. Ezeknek a szervezeteknek a leszerelésért és az enyhülésért küzdő résztvevői semmiképpen sem „vörösök” vagy Moszkva „ügynökei”, hogy a reakció szóhasználatával éljünk. Azt lehet mondani, hogy a nukleáris veszélyt ma már nemcsak egyes, különösen széles látókörű

emberek ismerik fel, hanem a tömegek is. S aligha akad ma olyan politikus, aki nyíltan merné hirdetni a háborút. Mindez világos bizonyíték arra, hogy a szovjetellenesség és az antikommunizmus meghátrálásra kényszerül.

Am nézetem szerint leginkább az ifjúság körében végbemenő változások érdemelnek figyelmet. A fiatalok a korábnál többet foglalkoznak a valósággal és ennek minden problémájával, magával ragadta őket a mai világ legfőbb gondja: az emberiség megmaradása, bolygónk megszabadítása nukleáris terhétől. Éppen ezért Új-Zélandon senki sem lepődik meg azon, hogy a békeharcosok soraiban sok a fiatal. Ezek némelyek szerint olykor talán nem elsőrendű jelentőségű munkát végeznek: aláírásokat gyűjtenek a parlament elé terjesztendő petíciókhoz; a szemléltető agitációt szolgáló tárgyakat árusítanak: békére buzdító jelvényeket, leszerelési jelképpel díszített trikókat stb. De ha visszagondolunk, az Új-Zéland atomfegyvermentes státusáért küzdő kampány is igen szerényen kezdődött: egyes házak és munkahelyek atomfegyvermentessé nyilvánításával. A mozgalom aztán egész városok atomfegyver-mentességéért küzdött. Csónakok és bárkák százaiból „békerajok” szerveződtek, s ezek kísérleteket tettek annak megakadályozására, hogy nukleáris fegyvereket hordozó hadihajók befussanak kikötőinkbe. A kampány során munkások és rakodók megtagadták olyan kikötők ellátását, amelyekbe ilyen amerikai hajók futnak be...

Az atombomba létrejöttének és további tökéletesítésének borzalmas következményei voltak a csendes-óceáni térségre nézve. Hiroshima, Nagaszaki, Bikini, Mururoa – ezek a nevek önmagukért beszélnek. S ki csatlakozott volna elsőként a békeszerető erők tevékenységéhez, ha nem éppen térségünk népei. Érthető, miért öltött itt olyan nagy arányokat az atomfegyvermentes övezetekért küzdő mozgalom. Hadd emlékeztessék arra, hogy a Palau-szigeteken fogadtak el először „atomfegyvermentes alkotmányt”¹, Vanuatuban és a Salamon-szigeteken pedig megtiltották nukleáris fegyvereket hordozó hajóknak kikötőikbe való befutását, még mielőtt Új-Zéland ezt tette. Országunkban a területen nukleáris fegyver telepítését megtiltó törvény sok száz békeharcosnak, munkásoknak és szakszervezeteiknek az erőfeszítései nyomán született.

Tulajdonképpen a térségbeli atomfegyvermentes övezet létrehozása érdekében alakult a csendes-óceáni szakszervezeti fórum, amely ma Csendes-óceáni Szakszervezeti Közösség néven ismert. Szakszervezetek és szakszervezeti központok önkéntes társulása ez, s három fő célja van: atomfegyvermentes övezet létrehozása; valamennyi dél-csendes-óceáni terület és nép függetlensége és a gyarmati uralom alól való felszabadítása; a szakszervezeti mozgalom fejlesztése az egyes országokban, tevékenységének kiszélesítése.

Ugyanilyen fontosak az új-zélandi dolgozók számára a gazdasági célok is. A helyzet ugyanis a következő. Egyfelől, Új-Zéland külpolitikájának és védelmi politikájának középpontjában az a törekvés áll, hogy gyakorlati tettekkel járuljon hozzá egy atomfegyvermentes világ létrehozásához. Másfelől pedig a kormány buzgón hozzálátott azoknak a programoknak a megvalósításához, amelyek célja a gazdaság állami szabályozásának beszüntetése és a gazdasági struktúra átalakítása, s a Nemzetközi Valuta Alap, valamint a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet tanácsadó missziói üdvözölték ezt. Az ilyen gazdasági orientáció radikálisan kihát az ország helyzetére. Ennek olyan „gyümölcsai” vannak, mint a spekulációs tőkebefektetések elburjánzása, ami a tőkének a termelő szférából való kivonásával jár együtt; a kamatlábak emelése (21%-ig és még feljebb), a munkanélküliség gyors növekedése és az életszínvonal csökkenése. Ez a reakciós gazdaságpolitika nemcsak összeütközésbe kerül a munkáspártiak haladó békepolitikájával, hanem végső soron alá is ássa.

Új-Zéland munkásosztálya előtt tehát kettős feladat áll: rá kell bírnia a hatóságokat arra, hogy változtassanak gazdaságpolitikai irányvonalukon, figyelembe véve a dolgozók érdekeit, és gondoskodnia kell a békeharcban már elért eredmények megővéséről.

¹ Idén augusztusban az Egyesült Államok nyomására az alkotmányból törölték az állam atomfegyvermentes státusát kimondó cikkelyt. – *A szerk.*

A nemzetközi együttműködés dialektikája

A kommunista mozgalom. A testvérpártok életéből

PIETER KEUNEMAN*,

a Sri Lanka-i Kommunista Párt Központi Bizottságának elnöke

Valamennyien látjuk, milyen sokrétű a kommunista mozgalom. Egyre bővül azoknak a kérdéseknek a köre, amelyeket a testvérpártok hazájukban és a nemzetközi porondon igyekeznek megoldani. Azok a változások, amelyek az oroszországi októberi forradalom óta az emberiség társadalmi életében végbementek, az elé a csöppet sem könnyű feladat elé állították a kommunistákat, hogy kutassák és dolgozzák ki a nemzetközi együttműködés formáit. Ezek olyan hatékony formák kell legyenek, amelyek megfelelnek a kor szellemének, a harc szükségleteinek, segítik mozgalmunk, valamennyi forradalmi és felszabadító erő térhódítását és befolyásuk erősödését.

Érthető, hogy az ilyen nagyszabású és felelősségteljes munka nem támaszkodhat a gondolkodás megszokott sztereotípiáira, sablonos, szimplifikált elképzelésekre. Újszerűen kell megközelítenünk a mozgalom sarkalatos problémáit, ennek pedig előfeltétele az, hogy objektív, jól átgondolt felfogásunk legyen mozgalmunk múltjáról, hogy a kommunisták harcában számba vegyük a világ, az egyes térségek és az egyes országok realitásait.

A forradalmi munkásmozgalom első lépései óta megalapítói és teoretikusai mindig hangsúlyozták, milyen életbevágóan fontos az internacionalizmus: enélkül a proletariátus nem teljesítheti azt a történelmi küldetését, hogy a kapitalizmust világméretben szocializmussal cserélje fel. Az internacionalizmus egyszersmind a proletariátus eszmei-szervezeti kialakulásának is elengedhetetlen feltétele volt.

Azáltal, hogy győzött az októberi forradalom és a világ egyhatod részében létrejött a dolgozók hatalma, új értelmet nyert a szolidaritás eszméje. A győzelmes munkásosztály a szocialista jövőbe megnyitott útra úgy tekintett, mint a maga hozzájárulására ahhoz a harchoz, amely világméretben folyik az emberiségnek a kizsákmányolás béklyóiból való kiszabadításáért. Ugyanakkor a maga részéről is tapasztalhatta osztálytestvéreinek szolidaritását, amely a Szovjet-Oroszország védelmében valamennyi kontinensen kibontakozott megmozdulásokban nyilvánult meg.

* Pieter Keuneman (szül. 1917). Már a harmincas években, amikor Cambridge-ben tanult, nagy politikai szervezőmunkát végzett a diákok körében. A háború előtti időszakban tevékenyen részt vett az antifasiszta, antiimperialista felszabadító mozgalomban. A Sri Lanka-i Kommunista Párt egyik alapítója (1943). Harminc éven át a párt főtitkára volt, 1974 óta az elnöke. 1947-től 1977-ig parlamenti képviselő, 1970–1976-ban az Egyesült Front kormányának minisztere. Több könyvet, brosúrát, cikket írt a világorradalmi folyamat, a nemzetközi munkás- és nemzeti felszabadító mozgalom problémáiról.

S az élet már akkor feltette a kérdést, vajon hogyan fejlődik majd tovább a kommunisták nemzetközi együttműködése. Sok országban működtek forradalmi marxista szervezetek, de nagy különbségek mutatkoztak közöttük a szervezethez és a politikai érettség színvonalát tekintetében. A testvérpártok közül a bolsevik pártot kivéve egyik sem volt még képes a tömegek élére állni és győzni, magához ragadni az államhatalmat. A forradalmi mozgalom érdekei megkövetelték, hogy a társadalmi haladásért küzdők a nemzetközi együttműködés hatékony formáit dolgozzák ki.

A Kommunista Internacionálé megalakulása (1919) azt jelezte, hogy tartalmilag és formailag is új típusú nemzetközi együttműködés alakult ki. A Kominternben részt vevő pártok határozottan elutasították a munkásmozgalmon belül érvényesülő opportunistai irányvonalat, valóban forradalmi álláspontot képviseltek. A centralizált nemzetközi szervezet nemzeti osztagainak tekintették magukat, alávetették magukat e szervezet általános fegyelmének, azt vallották, hogy ilyen együttműködéssel lehet a legeredményesebben a tőkét támadni, osztályharcot és felszabadító harcot vívni.

Jóllehet Lenin halála után a Komintern munkájában időnként jelentkeztek szektás hibák és a szubjektivizmus elemei, nem kétséges, hogy elévülhetetlen érdemeket szerzett a nemzetközi kommunista mozgalomban a forradalmi folyamat kibontakoztatásával és elmélyítésével. Ez valóban világszervezet volt, amelynek révén szoros együttműködés alakult ki a testvérpártok között. Azzal, hogy a marxizmus-leninizmus zászlaja alá gyűjtötte a forradalmi erőket, hozzájárult ahhoz, hogy kommunista pártok alakuljanak és egyre növekedjenek, hogy mély és erős kapcsolat épüljön ki a kommunisták és a néptömegek között, hogy kibontakozzon az osztályharc és a felszabadító küzdelem, a fasizmus és a háború veszélye elleni harc. Minden túlzás nélkül elmondható, hogy a *Kommunista Internacionálé tevékenysége a történelmi haladás roppant katalizátorává vált.*

Ám elérkezett az a pillanat, amikor magukban a Komintern nemzeti szekcióit alkotó testvérpártokban megerősödött az a felismerés, hogy a mozgalomnak egy egységes központból való irányítása akadályozza az egyes országokban a tömegek mozgósításával kapcsolatban felmerülő konkrét problémák rugalmas és operatív megoldását, s gátolja az ezekben az országokban működő kommunista pártok erősödését. Különösen világosan mutatták ezt a hitleri fasizmus és a japán militarizmus agressziója elleni harcnak a tapasztalatai, amelyben a legszélesebb koalíciót alkották a legkülönbözőbb erők, hogy legyőzhessék az agresszort. A Komintern önmaga feloszlatajáról 1943 júniusában hozott határozata objektív okoknak a következménye volt.

A fasizmus fölött aratott győzelem eredményeképpen kialakult új nemzetközi helyzet kedvező lehetőségeket teremtett ahhoz, hogy több országban a nép áttérjen a szocializmusra, hogy a szocializmus világrendszeré váljon. E változások nyomán újra felmerült a kérdés, milyen új módszerekkel lehetne tömöríteni a kommunista és munkásmozgalmat, hogyan működhetnének együtt a testvérpártok a megváltozott történelmi körülmények között.

A gyakorlat megmutatta, hogy pártjaink együttműködésének formái átmeneti jellegűek, a körülmények hatására változhatnak, akár többször is. *Ám az ilyen együttműködés lényege változatlanul a proletár internacionalizmus.* Ugyanakkor minden egyes új korszak tartalmában gazdagabbá teszi, kiszélesíti és elmélyíti az internacionalizmus koncepcióját.

■

Vegyük most szemügyre a háború utáni évek tapasztalatait. Ebben az időszakban a nemzetközi kommunista mozgalomban mindvégig két tendencia érvényesült. Az egyik a mozgalom fokozódó internacionalizálódásában nyilvánult meg, a másik arra utalt, hogy az egyes pártok specifikus, konkrét feladatai mind jobban differenciálódtak és egyre nagyobb jelentőségre tettek szert. Ha a két tendencia látszólag ellentmond is egymásnak, valójában szervesen összefügg.

A szervezeti együttműködés felújítására tett jelentős kísérlet volt a Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodájának a megalakítása (Varsó, 1947). A Tájékoztató Iroda akkor jött létre, amikor a forradalmi és a felszabadító mozgalom a fasizmus és a japán militarizmus fölött aratott nagy győzelem nyomán fellendülőben volt. Erről tanúskodik mindenekelőtt az, hogy népi hatalom jött létre az európai és ázsiai országok egy csoportjában, hogy bomlásnak indult a gyarmati rendszer, hogy több nyugat-európai államban megszilárdultak a haladó és a demokratikus erők pozíciói. Mindamellett, bár a Tájékoztató Iroda tevékenysége segítette az információk terjedését például olyan új kérdéseket illetően, mint a népi demokrácia jellege stb., e szervezet rendszerében és tevékenységében sok volt a fogyatékoság.

Kezdjük azzal, hogy a pártok képviselete ebben Európára korlátozódott, nevezetesen a kelet-európai országok kormányzó kommunista pártjaira, valamint Franciaország és Olaszország kommunista pártjára, amelyek részt vettek a háború utáni koalíciós kormányokban. Másodsor, mint a Tájékoztató Iroda Jugoszláviához való viszonyával kapcsolatos események mutatják, ez a szervezet – a sztálini személyi kultusz folytán – nem volt mentes az önkénytől. Ám a legfontosabb az volt, hogy fő tendenciája egy új vezető centrum létrehozása volt, jóllehet a történelem addigra bebizonyította, hogy ilyen centrumra már nincs szükség. Az elmondottak alapján érthető, hogy a Tájékoztató Iroda miért volt olyan rövid életű.

A kommunisták közötti nemzetközi együttműködés hatékony formáinak felkutatását az is nehezítette, hogy maga a mozgalom gyors ütemben növekedett. Ahogy új kommunista pártok alakultak, a fejlődésben újra aránytalanság, a résztvevők politikai tapasztalatait tekintve különbözőségek mutatkoztak. A kisebb, fiatalabb pártok hajlottak afelé, hogy valamilyen formában felélesszék az irányítás elvét, úgy gondolván, hogy ez segíti majd őket közös irányvonal kidolgozásában, az elméletnek, a gyakorlati munka fogásainak az elsajátításában. Másfelől több régóta működő nagy párt úgy érezte, hogy ez korlátozza függetlenségében, hogy ez magában rejti a hegemonizmus veszélyét.

Miután az SZKP XX. kongresszusa kijavította a sztálini személyi kultusz éveiben elkövetett hibákat, a testvérpártok együttműködése magasabb fokra emelkedett és egyúttal új formát is öltött. Ezt igazolta a Kommunista és Munkáspártok 1957. és 1960. évi nemzetközi tanácskozása. A Sri Lanka-i Kommunista Párt sok más párthoz hasonlóan a második világháború éveiben, a Komintern feloszlata után alakult meg, és számára nagy megtiszteltetés volt, hogy részt vehetett ilyen találkozókon; az ezeken szerzett tapasztalatokkal számottevően gazdagodtunk. Mindig az volt a meggyőződésünk, hogy éppen az ilyen találkozók időnkénti összehívása ma a legmegfelelőbb és legértékesebb forma arra, hogy a lehető legteljesebben valóra váltsuk a testvérpártok együttműködését.

Különösen emlékezetes az első tanácskozás, amely Moszkvában ült össze tizenkét évvel a második világháború befejezése után. Szerencsés egybeesés, hogy az októberi forradalom 70. évfordulójának megünneplésével együtt a kommunisták ezen első világtalálkozójának a 30. évfordulóját is ünnepelhetjük. A tanácskozásra összegyűlt 64 testvérpárt mozgalmunk történetében első ízben fogalmazott meg egy olyan következtetést, amelynek alapvető jelentősége azóta egyre nyilvánvalóbbá válik. *A háború nem elkerülhetetlen, a háborút meg lehet akadályozni, a békét meg lehet őrizni és meg lehet szilárdítani, szögezték le 1957-es történelmi fórumunk résztvevői.* Következtetésük jelentőségét még az is növelte, hogy ez olyan időszakban fogalmazódott meg, amikor a nukleáris fegyver gyökeresen megváltoztatta egy világháború jellegét és következményeit. Ez a következtetés a továbbiakban egyengette a nemzetközi kommunista és munkásmozgalomban az utat egy olyan objektív realitásnak a felismerése felé, mint *a proletariátus osztályérdekeinek és az emberiség globális érdekeinek a dialektikus egysége, s éppen ez a felismerés készíteti ma a kommunistákat arra, hogy az első sorokban küzdjenek mind az előbbi, mind az utóbbi érdekekért.*

A kommunisták világtalálkozó, beleértve a kommunista és munkáspártok 1969. évi

tanácskozását is, nem törekedtek újabb vezető központ létrehozására. Az általuk elfogadott dokumentumok mindamellett arról tanúsítottak, hogy a kollektív tapasztalatok alapján tájékozódást nyújtottak, iránynt mutattak a nemzetközi kommunista mozgalom akcióinak. A tanácskozások dokumentumaiban feltárták korunk fő tartalmát, elemezték a forradalmi mozgalom történelmi feltételeit. A pártok kidolgozták a békéért vívandó harc stratégiáját, a társadalmi haladás döntő összetevőjének tekintve ezt a harcot, hangsúlyozták a világforradalmi folyamat három fő áramlata közötti kölcsönhatás szerepét, a demokratikus harc és szocialista céljaink közötti belső összefüggést. Leszögezték, hogy erősíteni kell mozgalmunk összeforrottságát és növelni kell presztízst, utaltak arra, hogy mennyire fontos a munkásmozgalom történelmi megosztottságának a leküzdése. Mindennek nagy jelentősége volt, még ha az utóbbi évtizedekben azt tapasztaltuk is, hogy az elmélet bizonyos fokig elszakadt a gyakorlattól, hogy elterjedtek a sematikus megközelítési módok. Mi, kommunisták nem mindig értékeltük idejében a társadalmi fejlődés új jelenségeit és tendenciáit.

Gondolatban visszatérve az ötvenes évek végére és a hatvanas évekre, önkritikusan meg kell vallanunk, hogy néhány akkori értékelésünk és következtetésünk bizonyos fokig az idealizálás és a szimplifikált nézetek bélyegét viselte. A kommunisták egysége *statikus valaminek tűnt, ami automatikusan alakult ki, szinte önmagában elégséges, amiben nincs helye ellentmondásoknak, feszültségnek és drámai helyzetnek.* Az 1969. évi tanácskozáson 75 párt vett részt, de egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy a mozgalom különböző problémáit illetően az azonos állásfoglalások mellett vannak eltérő vélemények is, hogy a nemzeti és a nemzetközi érdekek helyes egyeztetése még várat magára. Néhány párt, kormányzó pártokat is beleértve, elhatárolta magát a kommunisták nemzetközi találkozóitól. Még a pártjukat minden ilyen fórumon képviselő küldöttségek között is akadtak olyanok, amelyek a záródokumentumoknak csupán egy bizonyos részét helyeselték, vagy fenntartásokkal éltek a dokumentumok tartalmát illetően.

Ebben a szakaszban a testvéri együttműködés új formáinak felkutatása útjában nagy akadály volt a korábbi kínai politika képviselőinek a tevékenysége, hiszen nemcsak a nemzetközi kommunista mozgalomnak a világtalálkozókön egyeztetett sok alapvető állásfoglalását utasították el, hanem Kína Kommunista Pártja korábbi internacionalista irányvonalától is elfordultak. Kísérleteket tettek arra, hogy bizonyos irányvonalat rákényszerítsenek másokra, nem riadva vissza a testvérpártok belügyeibe való beavatkozástól sem. A Sri Lanka-i Kommunista Párt volt az ázsiai és csendes-óceáni térségben az egyik első olyan párt, amelyet ilyen támadások értek sorainak megosztása céljából. Szerencsére pártunkban volt annyi tartás, politikai érettség, hogy átvészelte ezeket a megpróbáltatásokat. Amikor 1986 decemberében a Sri Lanka-i Kommunista Párt Központi Bizottságának küldöttsége látogatást tett Kinában, hogy a kínai féllel megtárgyalja, miképpen lehetne csaknem negyedszázad után normalizálni és helyreállítani a kétoldalú pártközi kapcsolatokat, örömmel nyugtáztuk Kína Kommunista Pártja Központi Bizottságának azt a hivatalos megállapítását, hogy ma ezeket a pártunk ellen tett lépéseket helytelennek tartja.

Az említett időszakban a kommunisták egységét, szolidaritását más megpróbáltatások is érték, amelyek forrása a nacionalista és revizionista nézetek hatása volt. Bizonyos földrajzi régiók, kontinensek nemzeti sajátosságait olykor eltúlozták és abszolutizálták, elhanyagolva az átfogóbb, világméretű törvényszerűségeket, az olyanokat, mint a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet a mai korban, a marxista-leninista tanítás alkalmazása a forradalmi és a felszabadító harc konkrét gyakorlatára. Így aztán elterjedtek a „regionális kommunizmus” különféle formái. Vita folyt az „euro-kommunizmus” doktrínája körül.

A testvérpártok kapcsolatainak ez a bonyolult időszaka, amelynek következményeit a mai napig nem sikerült teljesen leküzdenni, megerősítette: az összefogásra, a nemzetközi együttműködésre, a proletár szolidaritás elmélyítésére való törekvés, ha dominál is a kommunista mozgalomban, *nem gépiesen érvényesül, nem egyenes irányban fejlődik.*

Másfelől, az utóbbi évtizedek alatt összegyűlt tapasztalatok megmutatták, hogy mozgalmunk képes ellenállni a különféle veszélyeknek, kitartóan halad ezek leküzdése felé, s ami a legfőbb: új, hatékony lehetőségeket talál az olyan nemzetközi együttműködésre, amely a kommunisták egyenjogúságán és osztályszolidaritásán alapul. Az ilyen együttműködés feltételezi *a testvérpártok függetlenségét, semmi köze a hierarchiához, egyformasághoz, a hivalkodó egyöntetűséghez.* Az együttműködés szükséglete szervesen következik abból a tényből, hogy egyetlen testvérpárt sem monopolizálhatja az igazságot. Térjünk ki röviden az együttműködés néhány olyan formájára, amely az utóbbi években terjedt el.

Rendületlenül fejlődik napjainkban a testvérpártok kétoldalú együttműködése. A kommunisták kongresszusain vendégként való részvételt, a nagy események évfordulóiról megemlékező nemzetközi rendezvényeken való megjelenést arra használjuk fel, hogy kicseréljük véleményünket a világfejlődés legfontosabb kérdéseiről. Hasonló lehetőségeket kínálnak a nemzetközi tudományos konferenciák és szemináriumok. Meg kell említenünk, milyen fontos szerepe van ebben a *Béke és Szocializmus* által szervezett találkozásoknak, s azt se felejtjük el, hogy ennek a folyóiratnak a létrehozását is a kommunista pártok 1957-es első világtalálkozója határozta el.

Kiemelkedő jelentősége van annak, hogy a testvérpártok regionális együttműködése elterjedt gyakorlattá vált. Az utóbbi másfél évtizedben több mint 130 olyan találkozó és tanácskozás zajlott le, amelyen Európa, az arab országok, a földközi-tengeri térség, Afrika, Latin-Amerika kommunistái és legutóbb az ázsiai és csendes-óceáni térség kommunista és forradalmi demokratikus pártjai vettek részt. Ugyanakkor a kommunisták mind nagyobb arányban kapcsolódnak be a szélesebb társadalmi erők fórumaiba.

Nézetünk szerint helytelen a kommunista pártok mostanában oly gyakori regionális fórumainak gyakorlatát úgy felfogni, mint afféle „második legjobb” megoldást újabb nemzetközi tanácskozás híján. Az együttműködésnek ezt a formáját a szükségszerűség hozta létre, ennek megvan a maga fejlődési logikája. Emögött nemcsak egyszerűen földrajzi tényező rejlik, hanem a térség azonos típusú társadalmi-gazdasági és politikai problémáinak összessége, avagy egy megoldásra váró kritikus helyzet, amely lokális okok, külső imperialista beavatkozás következtében alakult ki – ebből is fakad annak a szükséglete, hogy egy-egy földrajzi térségben konkrét, mélyreható módszereket dolgozzanak ki, elsősorban az imperializmus és helyi székértelói mesterkedéseinek a megakadályozására.

Emellett figyelembe kell venni azt is, hogy különböző térségekben működve a testvérpártok olyan új jelenségekbe és folyamatokba ütköznek, amelyek nemcsak specifikus voltukkal, hanem hasonlóságukkal is kitűnnek. Más szavakkal, vannak ezek között olyanok is, amelyekkel a világ más térségeiben is lehet találkozni. *Ha a kommunisták kollektívan értelmezik ezeket a problémákat, hogy megtalálják rájuk a megoldást, ez segíti a pártokat abban, hogy hatékonyabban vívják harcukat.* A regionális találkozók olyan tapasztalatokat nyújtanak, amelyek az egész kommunista mozgalom számára érdekesek és jelentősek.

Teljesen érthető, hogy a sikeresen lebonyolított sorozatos regionális tanácskozások, amelyek a testvérpártok együttműködését magasabb szintre emelték, immár szükségessé teszik az ilyen együttműködést még magasabb, globális szinten. Sok testvérpárt, köztük a mi pártunk is állást foglalt már egy újabb nemzetközi találkozók összehívása mellett.

Azok a problémák, amelyekkel ma találkozunk, tartalmukban szokatlanok. Egy olyan korban, amelyben az emberiségnek a civilizáció megmaradásának a problémájával kell szembenéznie, szükségessé vált a forradalmi és felszabadító harc kulcskérdéseinek kollektív megtárgyalása. Ez nézetünk szerint *a kommunisták legfőbb kötelessége, új kiemelt feladata, amint ezt a Sri Lanka-i Kommunista Párt nemrég megtartott XIII. kongresszusa megállapította.* Ugyanakkor a kommunisták osztályszemléletük alapján tudatában vannak annak, hogy hazájukban vagy a régióban vajmi kevés sikerrel tölthetik be felszabadító missziójukat, ha nem fognak mindenütt síkraszállni, küzdeni a

szabadságért és a haladásért. Ugyanúgy kudarcra van ítélve a szocialista perspektíváért való harc is, ha mellőzni próbáljuk a létező szocializmust eredményeivel és nehézségeivel együtt, ha elhatároljuk magunkat tőle.

Már utaltam arra, hogy bizonyos reményt keltő jelek a kommunista mozgalmon belül a módszerek változására engednek következtetni. Néhány olyan párt például, amely vitatta az 1957-es tanácskozásnak azt a következtetését, hogy a háború immár nem végzettszerűen elkerülhetetlen, felülvizsgálta nézeteit. Azok a következetes erőfeszítések, amelyeket az SZKP a XXVII. kongresszus óta tesz az átalakítás politikájának megvalósítására, a szocialista demokrácia széles körű kibontakoztatására, ugyancsak hozzájárultak azoknak a kételyeknek az eloszlásához, amelyek a testvérpártok nemzetközi méretű, hatékony együttműködésének perspektíváit illetően mutatkoztak.

Ha napjainkban sok pozitív tendenciát mutat is a kommunisták sokoldalú együttműködése, azt nem szabad elfelejteni, hogy *sok időt és türelmet igénylő problémákat kell még megoldani, míg létrejöhet egy újabb nemzetközi találkozó.*

Az egyik ilyen probléma azzal függ össze, hogy egyes pártok bizonyos előfeltételekhez kötik bekapcsolódásukat a nemzetközi méretű együttműködésbe. Pártunk Kína Kommunista Pártja képviselőivel folytatott megbeszélésein kitért erre a kérdésre is.

Akadnak olyanok, akik elvben nem ellenzik ugyan a kommunisták világtalálkozóját, de úgy vélik, hogy ennek gyökeresen el kell térnie az előzőktől: inkább politikai, mintsem ideológiai jellegűnek kell lennie. Arról van itt szó, hogy a figyelmet konkrét problémákra kellene összpontosítani, kerülve mindennemű kísérletet olyan programokmányok kidolgozására, amelyeket úgy lehetne felfogni, hogy meghatározzák a mozgalom minden pártra nézve kötelező fő irányvonalát. E szerint az álláspont szerint egy ilyen fórumon tapasztalat- és eszmecsere-t kell folytatni mindennemű következtetések leszűrése és egyeztetett vélemények megfogalmazása nélkül, s minden pártnak szabadon kell döntenie arról, hogy mit használ fel a vitából, mi az, amiről úgy érzi, hogy megfelelő nemzeti szükségleteinek.

Van mozgalmunkban egy olyan vélemény, amely ennél is tovább megy. Ennek szószólói úgy gondolják, hogy ha az újabb nemzetközi találkozóan a képviselőket a kommunista pártokra és a marxizmus-leninizmus talaján álló munkáspártokra korlátozódik, ez nem felel majd meg a kor szellemének, szektás jelleget ölt. Ilyen rendezvényeken, vélik, nemcsak kommunistáknak kell részt venniük, hanem a baloldali és szocialista mozgalom más erőinek is. A mi véleményünk szerint a kommunista pártok és a marxizmus-leninizmus talaján álló munkáspártok konferenciáját és a szélesebb skálát felölelő baloldali erők konferenciáját két egymással együttműködő fórumnak is lehetne tekinteni. Mi is a baloldali erők – mind kommunisták, mind nem kommunisták – szélesebb egységéért szállunk síkra.

Az a benyomás alakult ki, hogy a mozgalmunkban folyó viták során így vagy úgy mindig a figyelem középpontjába kerül egy olyan alapelv, mint a proletár internacionalizmus. Mivel mozgalmunk növekedett, mivel igen változatos feladatokat kell megoldanunk, mivel gazdagodott az osztályszövetségek politikája, nézetünk szerint kétségtelenül bővült ennek a fogalomnak a tartalma is, rugalmasabbá vált azokhoz az időkhöz képest, amikor a szocializmusért harcolók éppen csak elindultak útjukon.

Mindamellet a proletár internacionalizmusnak vannak bizonyos olyan kiinduló elemei, amelyeknek a felülvizsgálata vagy mellőzése magát a koncepciót kérdőjelezné meg. Ebben az elvben a testvérpártok közötti különös kapcsolatok filozófiája testesül meg, mivel a szolidaritás és a támogatás tekintetében a kapcsolatok kiterjednek a

munkásmozgalom más osztagaira is. A munkásosztály egységét szolgáló kapcsolatok forradalmi magva lévén, a proletár internacionalizmus olyan eszköz, amely lehetővé teszi a kommunista mozgalomnak, hogy teljesítse történelmi küldetését: a munkásokat és a társadalmi haladásért síkraszálló egyéb erőket felsorakoztassa a béke védelmének, a nemzeti és az osztályfelszabadításnak a feladatai mögé, vezesse ezek harcát. A párt ezt az elvet követve nem mond le függetlenségéről. Számára a proletár internacionalizmus óhaj és készség arra, hogy mindenkor minden tőle telhetőt megtegyen a kommunisták összefogásának erősítése érdekében. S ha időnként jelentkeznek is a megközelítési módok specifikumából adódó különbségek, igyekszünk ezeket testvéri párbeszéd segítségével leküzdeni, kerülve a konfrontációt.

Az újabb nemzetközi találkozó összehívásának útjában akadály az is, hogy ipari tőkés országok több testvérpártjában sajnálatos módon szakadás történt. Az ilyen szakadást olykor szubjektív okok idézték elő, máskor meg ideológiai indítékok vagy külső beavatkozás. S jóllehet a hajdan egységes szervezet két része olykor élesen eltér egymástól a belpolitika, a szövetségek, a taktika kérdésében, mindkét rész továbbra is azonosítja magát a marxizmus–leninizmussal és a tudományos szocializmussal, támogatja a kommunista mozgalom internacionalista pozícióit, igyekszik fenntartani kétoldalú kapcsolatait más testvérpártokkal. Az a körülmény, hogy egy-egy országban olykor több kommunista párt működik, más fajta nehézségeket is okoz: felmerül a kérdés, vajon melyikkel tartsunk fenn kapcsolatot, melyiket hívjuk meg kongresszusunkra, nemzetközi rendezvényekre stb.

Ha a fentebb említett nézeteltérések nem látszanak kibékíthetetleneknek, ha nem jár együtt velük az elvi pozíciók feladása, mozgalmunk legígéretesebb politikája mindenképpen az, ha *segítjük a kommunistákat a felmerült problémák tárgyalásos rendezésében*, nem sértve meg mindamellett a más pártok belügyeibe való be nem avatkozás elvét. Az ilyen megközelítési mód hatékonyságának próbája volt a hetvenes évek derekán a Srí Lanka-i Kommunista Párton belül felmerült átmeneti nézeteltérések rendezése.

Összegezőképpen hadd szögezzem le: van még tennivalónk a tekintetben, hogy a testvérpártok együttműködését helyreállítsuk és elmélyítsük. Pártunk meg van győződve róla, hogy a meglevő problémák megoldhatók. Csak tovább kell fejleszteni mindazokat a pozitív tényezőket, amelyek az utóbbi időkben kialakultak.

Kommunisták kongresszusairól

Amikor a haza ellenséges gyűrűben van

JEREMIAH MOSOTHO,

Lesotho Kommunista Pártja

Lesotho Kommunista Pártjának ez év elején, mély illegalitásban tartott VII. kongresszusa elemezte az ország bonyolult és kusza belpolitikai helyzetét. Az 1986. januári fordulat óta hatalmon levő katonai rezsim mindmáig nem dolgozott ki egy valamelyest is világos programot a Lesothót sújtó válság leküzdésére. Még mindig nem világos a kormánykörök politikai irányvonala.

Egyvalamit teljes határozottsággal állíthatunk: a külpolitikában jobbratolódás történt. A hatalom birtokosai irányt vettek a Dél-Afrika uraival való együttműködés fejlesztésére, nem hajlandók elítélni az apartheid embertelen gyakorlatát, s azt sugallják az embereknek, hogy egy szomszédos ország törvényes kormányával van dolguk, amellyel baráti, jószomszédi kapcsolatokat kell fenntartani. Dél-afrikai katonai tanácsadók érkeztek Lesothóba, és az ország több katonai együttműködési megállapodást is kötött a Dél-afrikai Köztársasággal. Szerződést írtak alá arról, hogy az egyik hegyi vidéken közösen létesítsenek vízerőművet, amely vízzel és elektromos árammal fogja ellátni a Dél-afrikai Köztársaság ipari üzemait. Lesotho gazdaságát gúzsba kötik a neokolonialista függőség láncai. A pénzügyi szférát angol bankok tartják a kezükben, míg az ipart és a kereskedelmet a dél-afrikai magántőke ellenőrzi.

A kongresszus megállapította: az országban ma a bürokratikus burzsoázia legreakciósabb rétegei, a feudális és félf feudális urak, s a burzsoá osztálynak a külföldi monopol-tőkével szoros kapcsolatban levő osztagai vannak hatalmon. A jelenlegi kormány irányvonala megfelel a tőke érdekeinek, ezért is élvezzi az imperialista államok, mindenképp az Egyesült Államok és Dél-Afrika támogatását.

Nem nehéz felfedezni a fajgyűlölők kezét azokban az eseményekben, amelyek a katonákat államcsínyre bírták. De szerepet játszottak itt a korábbi rendszer gyengeségei is: antidemokratikus jellege és arra való képtelensége, hogy kielégítse a nép vágyait. Az államcsínyt megelőzően az ország a káosz felé tartott. A kormányon levő Bászuto Nemzeti Pártot (BNP) belső ellentétek marcangolták, s harc folyt a katonák között is. Leabua Jonathan kormánya nem tudott a helyzet ura maradni. Az eseményeknek ilyen alakulása teljes mértékben megfelelt a dél-afrikai vezetőknek, mindenkinek, akinek nem volt irányere Lesotho nemzeti egysége.

A belső tényezők és a külső beavatkozás hatására Jonathan rezsimje megbukott. Felülkerekedett a tisztikarnak az a része, amely nyíltan ellenzékben volt, közel állt a királyhoz, a BNP-től politikailag jobbra állt. Ámde az uralkodó körökön belüli harc a puccs után sem szűnt meg. Jelenleg az egyik csoportosulás mellett van, hogy még szorosabban működünk együtt a dél-afrikai rasszistákkal, viseltessünk ellenségesen a szocialista államokkal szemben és fokozzuk a belső megtorlást. Egy másik csoport,

amely a király politikai tekintélyét szeretné kihasználni, arra törekszik, hogy Lesothóban abszolút monarchia létesüljön. Maga az államfő bizonyos tartózkodással viseltetik a pretoriai hatóságokkal szemben, s az el nem kötelezettségre hajlik. Ezért annyira ellentmondásos a katonai rezsim politikája.

A katonai kormányzat mindemellett egyelőre elkerüli, hogy a demokratikus erők ellen különösen kegyetlen megtorlásokhoz folyamodjon. A pártokat betiltották, de a szakszervezetek tovább működnek. Nem indítanak hajtóvadászatot a kommunisták és más forradalmárok után. Ugyanakkor a hatóságok elnézik, hogy a fajüldözök titkoszolgálati lesothói területen elraboljanak vagy meggyilkoljanak olyan személyeket, akik állításuk szerint az Afrikai Nemzeti Kongresszus aktivistái. Ilyen akciók során már több elvtársunk életét veszítette.

Az országban egyre nyugtalanítóbb a helyzet. Az uralkodó körök viszálya, a kivétel nélkül hegemoniára törekvő csoportosulások harca bármelyik pillanatban egy újabb politikai robbanást idézhet elő. A dél-afrikai rasszisták pedig nem ülnek ölbetett kézzel, hanem aktívan támogatják a tisztikar szélsőségesen reakciós elemeit, hogy hatalomra juttassák őket. Az apartheid rezsim azáltal, hogy továbbra is beavatkozik Lesotho belügyeibe, a legkomolyabban veszélyezteti az ország függetlenségét és szuverenitását.

A kommunistáknak, tekintettel a rendkívül feszült helyzetre, mindenekelőtt a szervezési feladatokkal kell ma foglalkozniuk. Ezekre korábban nem fordítottak kellő figyelmet. Szervezetileg a párt laza volt, ami kedvezett a belső zűrzavarnak, s a nyolcvanas évek közepén végső soron ez vezetett szakadáshoz. A szakadárok nem kívántak igazán részt venni a párt munkájában, nem akarták erősíteni sorait, mert attól tartottak, hogy ez kiváltja a kormány megtorló lépéseit. Ez azonban inkább csak ürügy volt. Nem akartak pártépítéssel foglalkozni, mivel szívesebben szerepeltek olyan egyénekként, akik nincsenek közvetlen kapcsolatban a párttal, a tömegmozgalommal.

Ellentéteink azokkal, akik ilyen nézeteket képviselnek, az LKP megalakulása utáni időkben gyökereznek. A párt megalakulásakor, 1962-ben beláttuk, hogy a kommunistáknak csekély létszámuk és szűk társadalmi bázisuk miatt más politikai pártok közvetítésével kell kifejtetniük tevékenységüket. Először a Bászuto Kongresszus Párt jött szóba. De miután ez antikommunista álláspontra helyezkedett, és elvtársainkat kizárta sorai-ból, az LKP IV. kongresszusa 1968-ban elhatározta: *a továbbiakban a kommunistáknak önálló politikai erőként kell cselekedniük, s a más pártokkal való együttműködés és szövetség csakis egy bizonyos minimális program alapján képzelhető el.*

1970-ben vettünk először önállóan részt a parlamenti választásokon. A kormány, látva hogy vereséget szenved, megsemmisítette a választási eredményeket és bevezette a rendkívüli állapotot. Illegalitásba kényszerültünk. A kommunista párt akkoriban csaknem teljesen szétesett, mivel a megtorlások következtében tagjainak többségét elvesztette. A hetvenes évek közepén azonban valamelyest normalizálódott a helyzet. A Bászuto Nemzeti Párt baloldali fordulatot hajtott végre a külpolitikában. Újra kérdésessé vált, hogyan alakítsuk kapcsolatainkat más politikai erőkkel.

Lesotho Kommunista Pártjának V. kongresszusa (1976) újra megerősítette az előző pártfórumnak azt a megállapítását, hogy a kommunistáknak meg kell őrizniük szervezeti függetlenségüket. A Bászuto Nemzeti Párt vonatkozásában a kritikus támogatás álláspontjára helyezkedtünk: helyeseltük a kormány nemzetközi politikájának pozitív mozzanatait, de bíráltuk reakciós, antidemokratikus belpolitikai irányvonalát. Ámde később a párttagok egy része az elfogadott határozat ellenére szembefordult a BNP-hez való viszony illetően felfogásával, azzal, hogy e párt közvetítésével tevékenykedjünk. A nézeteltérések annyira elmérgesedtek, hogy szakadáshoz vezettek.

Elő pillantásra akár paradoxonnak tűnhet: a szakadárok, akik a BNP révén való munkálkodás szükségességét hangoztatták, valójában éppen e párt jobbszárnyával ösz-

szefogva szöttek összeesküvést Jonathan miniszterelnök megbuktatására. Az államcsíny után többen közülük átálltak a katonai junta oldalára. Ámde a szakadárok körében sincs egyetértés. Nem tévedünk, ha azt állítjuk, hogy csoportjuk mint politikai erő megszűnt létezni.

■

Pártunk levonta a tanulságot az elmúlt évek keserű tapasztalataiból, és ma már hozzáállt, hogy javítsa szervezeti tevékenységét. Először is 3–5 tagú pártsejteket kell alakítani az egész országban. A múlttal szemben a sejteknek nemcsak a fővárost, Maserát és más városokat kell behálózniuk, hanem a falvakat is.

Nagy figyelmet fordítunk arra, hogy erősítsük kapcsolatainkat a tömegszervezetekkel: minden egyes párttagnak kötelessége, hogy valamelyikben dolgozzon. Legfontosabb feladat, hogy a kommunisták fokozzák tevékenységüket a szakszervezeti mozgalomban. Hazánk munkásosztálya túlságosan csekély létszámú ahhoz, hogy lemondhatna az összefogásról. Az LKP legutóbbi kongresszusa hangsúlyozta, hogy a pártnak erejéhez mérten elő kell mozdítania a proletáregység erősödését. Elvtársainknak itt a lehető legtöbbet kell tenniük azért, hogy semlegesítsék a munkásmozgalomban is fel-felbukkázó kommunista- és szovjetellenes hangulatokat.

Rendkívül fontos feladatnak tartjuk, hogy fejlesszük és erősítsük a kapcsolatokat a dél-afrikai munkásosztállyal, s olyan szakmai szervezeteivel, mint a Dél-afrikai Országos Bányászszövetség, amelyben számottevő szerepük van a Dél-afrikai Köztársaságban munkát vállaló lesothói munkásoknak is (számuk körülbelül 200 000). Bár ezek a munkások hazánk határain túl dolgoznak, pártunk természetes társadalmi bázisát alkotják. Korábban gyakorlatilag semmi kapcsolatunk sem volt velük, csak most igyekszünk kialakítani.

A rasszista hatóságok mindenáron szeretnék megosztani a bányászokat. Azzal fenyegetik az engedetleneket, hogy hazaküldik őket; ez mindenekelőtt a mozambiki és a lesothói munkásokat érintené. Azokkal a próbálkozásokkal sem hagynak fel, hogy etnikai viszályokat és konfliktusokat provokáljanak. A dél-afrikai munkás- és szakszervezeti mozgalom azonban fejlődik. A forradalmi fellendülés közepette pártunk egyre nagyobb felelősséget érez a Lesothóból elvándorolt munkások eszmei-politikai fejlődéséért, azért, hogy aktívabban bekapcsolódjanak az Afrikai Nemzeti Kongresszus vezette harcba közös ellenségünk, az apartheid rezsim ellen.

■

Lesotho Kommunista Pártjának VII. kongresszusán a küldöttek megvitatták a nemzetközi helyzetet, a párt agrárprogramját és számos más kérdést, megválasztották a párt vezető szerveit. A kongresszus fontos mérföldkő volt az idén májusban 25 éves párt életében. Az elfogadott határozatok segítenek bennünket abban, hogy kialakíthassuk irányvonalunkat a nehéz helyzetben, és sikeresebben megoldhassuk a legfőbb politikai feladatot: megghiúsítsuk a pretoriai rezsim merényleteit és megindítsuk a harcot azért, hogy az országban ismét demokratikus rendszer legyen.

A politika következetessége

HANS KLEVEN*

Norvégia Kommunista Pártja Központi Vezetőségének
és Központi Végrehajtó Bizottságának tagja

A béke védelme mindig is a munkásosztály történelmi feladatának része volt. Korunkban pedig éppen a legfontosabb része, mivel a békés élet a proletariátus osztályérdekeinek is, az egész emberiség érdekeinek is a legnagyobb mértékben megfelel. Természetes tehát, hogy pártunk 1987 áprilisában megtartott XIX. kongresszusán a háború és béke, a leszerelés kérdései kerültek a figyelem középpontjába.

Egyre növekszik az ellenállás azzal a veszéllyel szemben, hogy az emberiség egy nukleáris háborúban elpusztítja önmagát, s ebből újfajta politikai gondolkodás született. Ennek egyik legfontosabb eleme az, hogy megengedhetetlennek tartja a nukleáris össze-
csapást. Ezért a kongresszuson elvi fontosságú következtetésekre jutottunk: „A politikai gondolkodás és cselekvés fő feladata az kell legyen, hogy megakadályozza a nukleáris katasztrófát. Ez arra kötelez bennünket, hogy a népet, a politikusokat és az államférfiakat igyekezzünk ráébreszteni arra, egy ilyen háború nem lehet a politika elfogadható eszköze.”

Az új gondolkodásnak megfelelően módosul a háború és béke problémájára vonatkozó marxista-leninista nézetünk. Az új haditechnikai és nemzetközi tényezők csak még nyomatékosabbá teszik annak szükségességét, hogy a különböző társadalmi rendszerű államok békésen éljenek egymás mellett. „A nukleáris korban a »lenni vagy nem lenni« a korunkban szemben álló erők közötti békének ettől a történelmileg konkrét formájától függ” – mondták ki a kongresszuson. Sőt, mi több, felmerül a *békés egymás mellett élés minőségi megváltozásának kérdése*. Ez mostanáig a fegyveres békét jelentette; most pedig, hogy elkerülhessük az összeomlást, át kell térnünk a fegyvertelen békére. A döntő lépés a fegyverek nélküli vagy csak minimális mennyiségű fegyverrel megvalósuló békés egymás mellett élés felé a nukleáris arzenálók teljes megsemmisítése. Konkrét kezdeményezést jelent ebben az irányban a Szovjetunió által javasolt program: 2000-ig teremtsük meg az atomfegyver nélküli világot.

A kongresszus felhívással fordult a békeharcosokhoz, a kormányhoz, a Stortinghoz, a norvég nép valamennyi haladó és demokratikus erejéhez: gondolkodjanak rajta, hogyan segíthetné elő Norvégia a nemzetközi feszültség enyhülését és a leszerelést. A norvég kommunisták megfogalmazták az adott pillanat három, elsődleges fontosságú célját: *rá kell kényszeríteni az Egyesült Államokat arra, hogy abbahagyja az atomfegyver-kísérleteket; meg kell akadályozni, hogy megvalósíthassa csillagháborús programját; létre kell hozni az észak-európai atomfegyver-mentes övezetet.*

Norvégiában, Svédországban, Finnországban és Dániában a békemozgalomnak az a legfontosabb feladata, hogy rábírja a négy északi ország vezetőit, szerződésben rögzítsék a térség atomfegyver-mentességét. Gyakorlatilag most csak a norvég pozitívkön múlik az erről szóló tárgyalások megkezdése. Már-már úgy tűnt, hogy Osló vezetőiben reagál, tekintettel a Storting jelenlegi összetételére és a Norvég Munkáspárt vezette kormányra, amely programjában az atommentes Észak mellett szállt síkra. A jelenlegi

* Hans Kleven (szül. 1926) – ügyvéd, 1945 óta tagja az NKP-nak. 1961 és 1968 között a Központi Vezetőség és a Titkárság tagja; 1968-ban kivált ezekből a szervekből, mert nem értett egyet a párt volt elnökének opportunista irányvonalával. 1971-től az NKP fővárosi szervezetének vezetőségi tagja, 1975-től az Országos Vezetőség, illetőleg a Központi Vezetőség, a Központi Végrehajtó Bizottság tagja, a párt elnökhelyettese. 1982–1987-ben az NKP elnöke.

kormány azonban nem meri rászánni magát a konkrét lépésekre. Az atommentes övezet-re kimondandó norvég „igen” és a USA és a NATO helyeslésétől, illetve, ahogy mondani szokták, „az európai rendezéstől” függ. Ez pedig azt jelenti, hogy tovább folytatódik az atlanti külpolitikai irányvonal, s egy csöppet sem lazul Norvégiának Washingtontól való függése. Mindaddig se a burzsoázia, se a szociáldemokrata kormány nem mutatott hajlandóságot arra, hogy önállóan vagy a többi északi országgal együtt sikraszálljon az atomfegyvermentes Európáért. Pedig a nukleáris fegyver korlátozásának és megsemmisítésének legreálisabb útja éppen a leszerelés irányában teendő regionális intézkedések fokozatos megvalósításán át vezet.

A kongresszuson országunk és népünk jövője szempontjából létfontosságú kérdést fogalmaztunk meg: „Vajon nem érkezett-e még el az idő, hogy a norvég kormány és a norvég parlament bátran lépjen föl, s önállóan kezdjen gondolkodni és cselekedni? Norvégia védelmi és biztonsági politikáját népünk érdekeinek kell meghatározni, nem a Pentagon ama szándékának, hogy országunkat a nukleáris stratégia előretolt bázisává tegye.” Ezek a szavak felhívást jelentenek a néphez és az ország vezetőihez: helyezkedjenek szilárdabban nemzeti és független álláspontra, s ennek megfelelően cselekedjenek. S itt óriási jelentősége van annak, hogy a demokratikus tömegszervezetek nyomást gyakoroljanak a parlamentre és a kormányra.

A nyolcvanas évek első felében Norvégiában széles népi békemozgalom bontakozott ki. 570 000 ezer ember írta alá a „Nemet mondunk a nukleáris fegyverre!” szervezet fő jelszavait, amelyek között az északi atomfegyvermentes övezet létrehozása is szerepelt. Nem könnyű dolog fenntartani ilyen méretű aktivitást, de a mai helyzet ezt még sürgetőbbben követeli, mint a néhány év előtti.

Ahhoz, hogy a békemozgalom offenzíváé és korszerűvé váljon, politikailag, ideológiailag és szociális szempontból egyaránt tovább kell szélesednie, s a társadalom újabb csoportjait és rétegeit kell magához vonzania. A békemozgalom tevékenységi köre objektíve nemcsak a munkásosztályra terjed ki, hanem a középrétegekre, a burzsoáziára, sőt a nagyburzsoázia egy részére is. A béke erői ott vannak minden társadalmi osztályban, minden pártban, politikai és társadalmi szervezetben.

A békemozgalom élénkítésében és szélesítésében elsőrendű szerepe van a szakszervezeti mozgalomnak. Itt pozitív változások történtek. A szakszervezetek központi egyesülése például számos határozatot fogadott el a nukleáris fegyver elleni harcról és a leszerelésről. Ennek az álláspontnak a támogatására 1986 októberében ötperces általános sztrájkot tartottak. Tizenkilenc ágazati szakszervezet elítélte a csillagháborús tervet. Mégis úgy gondoljuk, hogy a szakszervezeteknek sokkal nagyobb figyelmet kell fordítaniuk ezekre az elsődleges fontosságú kérdésekre, mivel bebizonyosodott, hogy a munkahelyek és az életszínvonal megőrzése sok tekintetben a fegyverkezési hajszá csökkentésétől függ.

A békeharcban komoly potenciális erőt képvisel az egyház és a hívők tábora. Logikai kapcsolat van a keresztény szervezetek országos és nemzetközi méretű humanitárius tevékenysége és aktív háborúellenes fellépései között. Itt az ateisták és a hívők egyaránt azt tartják az elsődlegesnek, hogy együttműködjenek a Föld békéje érdekében. Örvendetes dolog, hogy a norvég püspökök egyértelműen a nukleáris fegyverkezési hajszá ellen foglaltak állást, és a templomokban sok lelkész a béke védelmében tart prédikációkat.

A békemozgalom sorainak gyarapodása számunkra, kommunisták számára még inkább sürgető feladattá teszi annak megvilágítását, hogy azok a politikai erők, amelyek gazdaságilag érdekeltek a fegyverkezési hajszában, a megsemmisülés szélére sodorják a földgolyót. A mozgalom résztvevői közül ugyanis sokan nem tudják ezt, nem világos számukra, honnan fenyegeti veszély a békét. Norvégia Kommunista Pártjának a kong-

resszuson megvitattott új, elvi programja külön is rámutat annak fontosságára, hogy minél több ember felismerje, milyen szerepe van az Egyesült Államok katonai-ipari komplexumának a fegyverkészletek növelésében, az egyetemes béke veszélyeztetésében. Minél világosabbá válik az oksági összefüggés a tőkés társadalmi rend és a háborús veszély, a fegyverkezési hajszá között, a békemozgalom annál határozottabban és szilárdabban tudja támogatni a békeszerető kezdeményezéseket, köztük azt a szovjet javaslatot, hogy állapodjanak meg a nukleáris kísérletek teljes betiltásáról.

Norvégiában, akár csak sok más iparilag fejlett tőkés országban, a jobboldal és a nagytőke támadást indított a dolgozók ellen az élet legalapvetőbb területein: a társadalmi, a gazdasági, a politikai és az ideológiai területen. Az egyik oldalon azt látjuk, hogy az uralkodó osztály óriási tőkét és gazdagságot halmoz föl; képviselői meggazdagszanak a féktelen tőzdespekulációkon; az állandóan növekvő kamatláb óriási extraprofitot hoz a bankoknak. A másik oldalon csökken a dolgozók reálbére, megnyirbálják a szociális és egészségügyi költségvetési kiadásokat, nő a lakásra várók sora. Norvégiában a nemzeti összterméknek csak 0,4%-át fordítják lakásépítésre, fele annyit, mint 1980-ban. A párt politikai határozata megállapítja: illuzórikus a szociáldemokraták osztály-együttműködési politikája. „Tanúi lehetünk annak – hangzik a határozat –, hogy a Norvég Munkáspárt-kormány a tőke nagy erejű csoportjainak nyomására kénytelen burzsoá mintájú gazdaságpolitikát folytatni; kedvező feltételeket alakít ki a hajótulajdonosok számára, miközben az élen halad a dolgozók életszínvonalának csökkentését célzó kampányban.”

A munkásmozgalomnak egyelőre nem sikerült visszavernie a monopóliumok támadásait. Kongresszusunk a munkásmozgalom egyik legfontosabb feladatáént éppen azt jelölte meg, hogy *menjen át támadásba a jobboldali erők és a nagytőke ellen*. Ennek érdekében új alternatív gazdaság- és társadalompolitika körül kell tömörülnie. E politika központi eleme változatlanul a gazdaság demokratikus irányítása a társadalom érdekében, a kidolgozott terveknek megfelelően, a szakszervezetekkel együttműködve. Az NKP véleménye szerint ennek az irányításnak ki kell terjednie a tőkebefektetésekre, az új iparágak és új technológiák bevezetésére, a természeti erőforrások hasznosítására, a kölcsön- és hitelnyújtásra, a kamatláb megállapítására, a tudományos kutatások finanszírozására, a külkereskedelem szabályozására, a tőke kivitel szigorúbb ellenőrzésére.

Különösen nagy figyelmet kell fordítani a hitelpolitika szabályozására. Pártunk azt ajánlja, hogy az állami bankoknak bocsássanak olyan volumenű pénzeszközöket rendelkezésre, hogy képesek legyenek saját tevékenységi körükben finanszírozni az összes tervet. Vonatkozik ez a lakásépítésre, a kommunális gazdálkodásra, a halászoknak és farmereknek kedvező hitelfeltételek kialakítására. Szükségesnek tartjuk a kamatlábak maximálását, hogy kivédhessük az infláció káros hatását az egyszerű hitelfelvevőkre, s megakadályozzuk, hogy a magánbankok a magas kamatokkal kiszipolyozzák őket. Ideje, hogy jobban megadóztassák a tőzse- és ingatlanspekulánsokat. Az ilyen intézkedések lehetővé tennék, hogy a gazdaság magánszektorából az eszközöket átirányítsuk a társadalmi szektorba, ezáltal megoldjuk a fontos társadalmi feladatokat, s egyben korlátozzuk a monopóliumtőke hatalmát.

A gazdaság ellenőrzésére és irányítására teendő valamennyi intézkedés végső célja: *az ország önállóságának garantálása, a lakosság anyagi és kulturális szükségleteinek kielégítése*. Ez az elvi és egyedül biztos irányvonal afelé, hogy biztosíthassuk a stabilitást, a nagyobb szociális biztonságot, az egyes emberek és az egész társadalom jólétét.

A norvég kommunisták őszintén üdvözlik a Szovjetunióban és a többi szocialista országban végbemenő átalakítási folyamatot, a gazdasági fejlődés meggyorsítását, a demokrá-

cia bővítését, a munkát általános megújulását. Mindez távlatilag kétségek kívül hatással lesz a tőkés világ munkásmozgalmára, növeli az új társadalmi rend vonzóerejét a dolgozó tömegekre, fokozza érdeklődésüket a marxizmus iránt. Ha a létező szocializmus képes lesz feltárni a benne rejlő minden társadalmi előnyt, ez igen erős impulzust ad majd a dolgozóknak a tőkés iga alól való felszabadulásért vívott harcához, a békeharcához. Fontos látnunk, hogy a tőkés politikusok reményei ellenére a szocialista országokban folyó általános társadalmi megújulási folyamat nem jelent valamiféle eltérést a marxizmus-leninizmustól. Éppen fordítva: teljesen megfelel ennek az élő és alkotó tanításnak. A marxista-leninista elmélet továbbfejlődésében és gyakorlati alkalmazásában kifejezésre jut a nemzetközi munkás- és kommunista mozgalom alapértékeinek folytonossága és a hozzájuk való hűség.

Vannak nálunk a pártban olyanok, akik szerint meg kellene újítani a marxizmust. A kongresszuson ezek világos és egyértelmű választ kaptak: bármiféle megújításról csakis elveink, elméletünk bázisán lehet szó; magának a marxizmusnak nincs szüksége se megújításra, se modernizálásra; a marxizmus korszerű, de állandóan fejleszteni, gazdagítani kell a mindennapi tevékenység tapasztalatainak új elemzésével és az új következtetésekkel. *A kongresszus ezt az osztályálláspontot azzal erősítette meg, hogy egyhangúlag elfogadta Norvégia Kommunista Pártja új Elvi Programját.*

Ez a program az 1973-asnak a helyébe lép. Nem olyan értelemben „új”, hogy lemond a korábbi elvekről vagy újabbakkal cseréli fel őket. Programunkban világosan nyomon követhető a folyamatosság: kimutatható benne a marxista-leninista elvi alap megőrzése, korunknak és alapvető ellentmondásainak jellemzése, a kapitalizmusnak és a szocializmusnak mint társadalmi formációknak az elemzése, az antimonopolista stratégia kifejtése stb. A programdokumentum a korábbihoz hasonlóan teljes határozottsággal kimondja, hogy Norvégia Kommunista Pártját a proletár internacionalizmus elvei vezérlik.

Ugyanakkor ez formáját, sőt részben tartalmát és felépítését tekintve is új program, mely visszatükrözi az országban és a világban a hetvenes évek eleje óta végbement számottevő fejlődést. Számba veszi a program a tudományos-technikai forradalom viharos fejlődését, ennek társadalmi következményeit, a munkásosztályban bekövetkezett strukturális változásokat, a tőkés kizsákmányolás mechanizmusában tapasztalható változásokat, a termelési ágazatok monopolizációját, a tőke koncentrációjának és külföldi expanziójának fokozódását, és még sok más jelenséget.

Mi azt tartjuk most a legfontosabbnak, hogy *a programban központi helyre került a háború és béke kérdése.* Rámutat, hogy napjainkban a békeharc az egész emberiség ügye lett, s fölötte áll az osztálykülönbségeknek és az ideológiai ellentéteknek. A béke megőrzése prioritást élvez, mivel alapvető feltétele az összes többi társadalmi probléma és konfliktus megoldásának. Ugyanakkor a békeharc az osztályharc formája és annak elválaszthatatlan része. Nem hatálytalanítja a társadalom fejlődéstörvényeit, nem „napolja el” hatásukat, és ez érvényes az osztály-összeütközésekre, a kapitalizmus és a szocializmus harcára. De rányomja bélyegét a szocializmusért vívott harc formájára, valamint a két rendszer államainak viszonyára. Mindennek tudatában kell elfogadnunk azt a gondolatot, hogy a béke megőrzése érdekében létrehozzuk az értelem és a realizmus világkoalícióját.

A programkészítő bizottság az új programon még tovább fog dolgozni, és a végleges szöveget a pártvezetés elé terjeszti jóváhagyásra. Az új programot célirányosan fel fogjuk használni a pártoktatásban, a kommunisták marxista képzésére; elő fogja segíteni, hogy elméletileg és politikailag mélyebben elemezhesük a valóságot, előmozdítja a párt tömörülését a marxizmus-leninizmus alapján.

Elvi álláspont

A KGST-országok testvérpártjai KB-titkárainak tanácskozása

Szeptember 1-jén és 2-án tanácskozást tartottak Szófiában a KGST-országok kommunista és munkáspártjai gazdaságpolitikai kérdésekkel foglalkozó KB-titkárai. A tanácskozáson részt vettek a Bolgár Kommunista Párt, Csehszlovákia Kommunista Pártja, Kuba Kommunista Pártja, a Lengyel Egyesült Munkáspárt, a Magyar Szocialista Munkáspárt, a Mongol Népi Forradalmi Párt, a Német Szocialista Egységpárt, a Román Kommunista Párt, a Szovjetunió Kommunista Pártja, a Vietnami Kommunista Párt képviselői. A résztvevők elvi szinten megvitatták azokat a javaslatokat, amelyeket a KGST-szervekben most vizsgálnak az együttműködés mechanizmusának, a szocialista gazdasági integráció és a tanács tevékenységének átalakításáról.

Megállapították, hogy a KGST-országok – pártjaik kongresszusi határozatainak, a KGST felső szintű gazdasági értekezlete állásfoglalásainak, valamint a két- és többoldalú megállapodások valóra váltásának eredményeként – haladást értek el a társadalmi-gazdasági fejlődésben. A tanácskozás résztvevői egyszersmind hangsúlyozták, hogy az együttműködésnek és az együttműködési mechanizmus korszerűsítésének jelentősebben hozzá kell járulnia a testvéri országok kommunista és munkáspártjai által kijelölt stratégiai célok eléréséhez.

A Vietnami Szocialista Köztársaságban, a Kubai Köztársaságban és a Mongol Népköztársaságban a belső erőforrások aktív felhasználásával, az európai KGST-országok közreműködésével, megvalósulnak azok az intézkedések, amelyek e három ország gazdaságának fellendítését célozzák. Egyszersmind lehetőség van arra, hogy a szocialista gazdasági integrációban korszerűsítsék e három országgal az együttműködést, és növeljék részvételük hatékonyságát. Ez az együttműködés azt célozza, hogy gyorsítsa gazdasági fejlettségük és az európai KGST-országok gazdasági fejlettségének szintje közötti fokozatos kiegyenlítés folyamatát.

Az együttműködés korszerűsítését célzó intézkedések arra irányulnak, hogy a testvéri országok együttműködése a lehető legnagyobb mértékben segítse a társadalmi-gazdasági fejlődésük meggyorsítását és intenzívebbé válását, népeik jólétének növelését, a szocialista nemzetközi munkamegosztás előnyeinek hatékony kihasználását és a világ-gazdaságban elfoglalt pozícióik erősödését. Különös jelentőséget tulajdonítanak annak, hogy a gazdálkodó szervezeteket széles körben bevonják az együttműködés minden szférájába – a közvetlen kapcsolatok alapján is –, s hogy kialakítsák az ehhez szükséges feltételeket. Mindez azt szolgálja, hogy elmélyüljön a tervszerű együttműködés és a baráti országok népgazdasági komplexumainak egymást kölcsönösen kiegészítő jellege.

A tanácskozáson véleményt cseréltek a szocialista nemzetközi munkamegosztás 1991–2005-re szóló kollektív koncepciójának kidolgozásáról, hogy meghatározzák az együttműködés további korszerűsítésének egyeztetett irányait. Rámutattak, hogy lényegesen növelni kell a KGST szerepét az együttműködés szervezésében, javítani kell a tanács szerveinek struktúráját és munkájának az együttműködés stratégiai kérdéseinek a megoldására való összpontosítását.

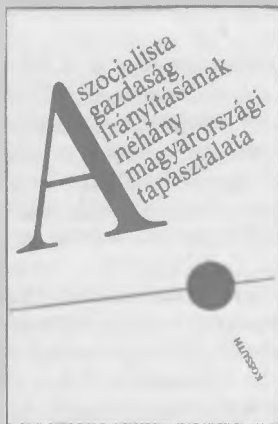
Az értekezleten tapasztalatcserét folytattak a gazdaságirányítás és a külgazdasági tevékenység korszerűsítésének pártirányításáról a KGST országaiban.

A résztvevők hangsúlyozták a nagy októberi szocialista forradalom kiemelkedő jelentőségét, és megállapították, hogy a testvéri pártok és országok nagy figyelmet fordítanak e kiemelkedő esemény 70. évfordulójának méltó megünneplésére.

A KGST-országok a béke és a biztonság megőrzését és erősítését, a világon levő feszültségóciók felszámolását célzó irányvonalukat követve megerősítik szilárd eltökéltségüket a fegyverkezési verseny megfékezésére, a leszerelésre, különösen az atomfegyverek megszüntetésére azzal, hogy a leszerelés eredményeként felszabaduló hatalmas erőforrásokat a fejlesztésre fordítsák.

A tanácskozás résztvevői megerősítették országaik eltökéltségét, hogy szélesítik a sokoldalú gazdasági és tudományos-műszaki együttműködést valamennyi szocialista állammal, valamint fejlesztik az egyenjogú és kölcsönösen előnyös együttműködést a világ minden országával, függetlenül azok társadalmi-gazdasági berendezkedésétől. Hangsúlyozták, hogy átfogóan kell megoldani a gyengénfejlettség, a fejlődő országok külső adósságai és az új nemzetközi gazdasági rend megteremtésének a problémáit. Az értekezlet résztvevői megerősítették, hogy országaik változatlan irányvonalat követnek a KGST és az Európai Gazdasági Közösség, a KGST-országok és az EGK-országok közötti hivatalos kapcsolatok megteremtését illetően.

Közös gondolkodásra, vitára ösztönző tanulmánykötet

A SZOCIALISTA GAZDASÁG IRÁNYÍTÁSÁNAK NÉHÁNY MAGYARORSZÁGI TAPASZTALATA

280 oldal
Ára: 65 Ft
KOSSUTH KÖNYVKIADÓ

Erősítve a párt iránti bizalmat

HEINZ GEGGEL,

a Német Szocialista Egységpárt Központi Bizottságának tagja,
a KB Agitációs Osztályának vezetője

Mindent megtenni a nép javáért és a béke megóvásáért – ezek a Német Szocialista Egységpárt programjának irányelvei, amelyeket a belső és a nemzetközi szinten végzett mindennapi munkájában valósít meg. Az NSZEP ezekre támaszkodva betölti vezető szerepét, irányvonalának sikeres megvalósítására mozgósítja a tömegeket. Társadalmunknak van mivel büszkélkednie. És ez, hangsúlyozta Erich Honecker elvtárs az NSZEP 1986-ban tartott XI. kongresszusán, a párt és a nép közötti rendíthetetlen bizalomnak, a városi és falusi dolgozók munkaszeretetének, fegyelmezettségének, hozzáértésének és lankadatlan energiájának az eredménye.

A bizalom alapja a párt gazdaság- és társadalompolitikájának egysége. Abból indulunk ki, hogy a gazdaság nem öncél, hanem eszköz, hogy a termelés növekedésének, hatékonysága emelkedésének együtt kell járnia az állampolgárok munka- és életkörülményeinek javulásával. Ennek az irányvonalnak a sikerei kézenfekvők: szociális biztonság, teljes foglalkoztatottság, növekvő családi jövedelmek, a szabadság időtartamának meghosszabbodása, a családi pótlék emelése, a dolgozó anyáknak nyújtott kedvezmények, korszerű oktatási és egészségügyi rendszer, mérsékelt lakbér, a fogyasztási cikkek stabil ára, az emberek szellemi és kulturális igényeinek fokozódó kielégítése.

A gazdaság- és a társadalompolitika egységének irányvonala sokszor bonyolult feltételek között érvényesült, nehézségeket kellett legyőznie. A kommunisták összehangolt cselekvésének iránytűjéül a Német Szocialista Egységpárt 1976-ban elfogadott programja szolgált és szolgál ma is. Ez a program teljesen bevált a gyakorlatban, lehetővé tette a pártnak, hogy idejében vesse fel az ország fejlődésének minden kérdését, és megtárgyalja ezeket a néppel.

Az NDK polgárai látják, hogy a kommunistáknál a szavak nem térnek el a tettektől. De a tapasztalatok szerint a választott irányvonal helyességéről való meggyőződés, a készség arra, hogy a legnagyobb termelékenységgel dolgozzanak és az alkotó kezdeményezés nem önmagától alakul ki. Éppen ezért *az ideológiai és politikai területen kifejtett erőfeszítéseket az egész pártmunka velejének tartjuk.* A Német Szocialista Egységpárt programja minden kommunistát arra kötelez, hogy legyen „az ideológiai front aktív harcosa”, naponta valósítsa meg a párt politikáját ott, ahol dolgozik és él.

A XI. pártkongresszussal megkezdődött minőségileg új fejlődési szakasz megköveteli a politikai tömegmunka színvonalának és hatékonyságának emelését. Ennek mindenképp előtti két oka van. Először, a bonyolulttá vált külső feltételek, a nemzetközi helyzet komolysága, a béke biztosításáért, a fegyverkezési hajsza korlátozásáért és a leszerelésért folyó harc rendkívüli élessége. Másodszer, a tudományos-technikai forradalomnak a mi szocialista társadalmunkban való meghonosításával, a párt gazdasági stratégiájának megvalósításával kapcsolatos feladatok nagysága.

A párt Központi Bizottságában a kerületi pártbizottságok első titkáiraival ez év februárjában folytatott tanácskozáson Erich Honecker rámutatott arra, hogy a XI. kongresszus határozatainak megvalósításához világos gondolkodás, szilárd szocialista tudatosság és rendíthetetlen osztályálláspont szükséges. Ebből következik a politikai tömegmunka elsőrendű feladata: ne térjünk ki egyetlen olyan kérdés elől sem, amely foglalkoztatja az embereket, türelmesen és részletesen magyarázzuk meg a párt bel- és külpolitikájának fő szempontjait.

Minden polgárunkat foglalkoztatja a béke megóvása. A Német Szocialista Egységpárt ebben a fő kérdésben folytatott aktív tevékenységével meggyőzi az embereket arról, hogy a béke és a szocializmus elválaszthatatlan egymástól. Nem szorítkozzunk arra, hogy bemutassuk a szocialista államok békekezdeményezéseit. Hiszen *a párbeszéd és az együttműködés politikájának a sikere döntő mértékben függ az ország nemzetközi tekintélyétől, ezt pedig a politikai stabilitás és a gazdasági növekedés dinamikája határozza meg.* Politikai nevelőmunkánk fő iránya, hogy ezt az összefüggést tudatosítsuk a tömegekben. Emberek milliói dolgoznak ma e jelszó jegyében: „A munkahelyem az a hely, ahol harcolok a békéért.” Személyes hozzájárulásuk a béke erősítéséhez alkotó és termelő aktivitásuk legfontosabb motívuma.

Az NSZEP XI. kongresszusának határozatai azt követelik az ideológia munkásaitól, hogy részletesen magyarázzák meg a tömegeknek a párt gazdasági stratégiáját, a széles körű intenzifikálásnak, különösen a kulcsfontosságú technológiák fejlesztésének és alkalmazásának szükségességét. Eközben két lényeges mozzanatot hangsúlyozunk. Először, *a szocializmus előnyeinek a tudományos-technikai forradalom vívmányaival való egyesítése előfeltétele annak, hogy állandóan emelhessük a termelés hatékonyságát, tehát az állampolgárok életszínvonalát is.* A nagyipar bonyolult műszaki, gazdasági és szociális problémáival meg tud birkózni az NDK-ban jelenleg működő mintegy 460 kombinát, amelyekben a centralizált vezetés a dolgozók kezdeményezésével párosul. Másodszor, *a gazdaság szférája, a munka termelékenységének fokozása, a tudomány és a technika fejlesztése végső soron meghatározza a szocializmus és az imperializmus közötti világméretű harc kimenetelét.*

A kommunisták, a szakszervezetek, a részlegek vezetői – az igazgatótól a brigádvezetőig – tájékoztatják a dolgozókat a napi tervteljesítésről, a szocialista munkaverseny menetéről, a vállalat és egyes részlegei feladatairól. Arra törekszünk, hogy mindenki tudja, milyen mértékben függ az ő munkájának mennyiségétől és minőségétől, az anyag- és energiatakarékosságtól valamely gazdasági egység munkájának hatékonysága, s ennélfogva az egész gazdasági és szociálpolitika megvalósulása.

Az üzemi kollektívák tanácskozásai tanúságot tesznek az emberek nagyfokú érdekeltségéről a XI. pártkongresszus által kitűzött feladatok teljesítésében, ami megfeszített munkát igényel és e munka jó megszervezését kívánja. Mindenütt kibontakozik az alkotó kezdeményezés, a gondos, tulajdonosi viszony a társadalmi tulajdonhoz, a szocialista gondolkodásmód és viselkedés. Ilyen módon a politikai tömegmunka elősegíti a magas teljesítményeket, amelyek egyben e munka hatékonyságának mércéjévé válnak.

A politikai irányítás fontos módszere lett az ipari, építőipari kombinátok, vállalatok és részlegeik, valamint a mezőgazdasági szövetkezetek termelő tevékenysége eredményeinek összehasonlítása és tapasztalatcseréjük. A legjobbak példája megmutatja, hogyan lehet javítani a lemaradók munkáját.

A Német Szocialista Egységpárt ideológiai-politikai életében jelentős helyet foglalnak el a gazdaság széles körű intenzifikálásának kérdései. A pártszervezetek igyekeznek az egész országban megteremteni a tudományos-technikai forradalom vívmányainak elsajátításához szükséges társadalmi légkört. A tömegkommunikációs eszközök segítségével – az újságokban, a rádióban és különösen szemléltetően a televízióban – megmagyarázzák, mik is azok a kulcs technológiák, milyen hasznot hoznak a társadalomnak és minden egyes tagjának, milyen előkészületeket kell tenni a különböző szinteken bevezetésükhöz.

Fokozott figyelmet fordítanak a pártszervezetek a tudósokra, technológusokra, tervezőkre, konstruktőrökre és munkásokra, akiktől jelentős mértékben függ a tudományos és technikai feladatok sikeres megoldása, vívmányaiknak a termelésbe való bevezetése. Kimagasló eredményeket nem lehet elérni anélkül, hogy ne térjünk le a járt utakról, ne szakítsunk a megszokott és gyakran „kényelmes” módszerekkel, hogy ne fejtsünk ki alkotó munkát új megoldások keresésére. Ennek érdekében igyekszünk felhasználni és fejleszteni munkásosztályunk és értelmiségünk olyan hagyományos tulajdonságait, mint a munkaszeretet, a kötelességtudat, a leleményesség, az alkotás iránti érdeklődés, a rendszeretet és fegyelmezettség. Az elmúlt évben például a jeni Carl Zeiss Kombinát 6000 dolgozója szerzett ismereteket a mikroelektronika, az ipari robotok és új technológiák területén. Ez év végéig a kombinát további 12 000 dolgozója vesz részt képzésen és továbbképzésen.

A magas gazdasági mutatók összekapcsolása az emberek munka- és életkörülményeinek állandó javításával, ismétlem, döntő tényezője a Német Szocialista Egységpárt politikájának. Fontos területe ez a szakszervezetek tevékenységének is. A Szabad Német Szakszervezeti Szövetség ez év áprilisában megtartott XI. kongresszusán ösztönt beszéltek arról, hogyan élnek a szakszervezetek azokkal a demokratikus jogaikkal, amelyek a vállalati igazgatásban és tervezésben való részvétellel kapcsolatosak, hogyan reagálnak a dolgozók gondjaira és szükségleteire, javaslataira és bíráló megjegyzéseire.

A köztársaság állampolgárai közvetlenül érzik, hogy a gazdaság- és társadalompolitika egysége, amely a párt stratégiájának alapja, helyes elv. Megértik, hogy az ország minden sikerét az imperializmussal való állandó harcban éri el, s az a rendszer egyre inkább megmutatja, hogy képtelen a felmerülő problémákat az emberek érdekében megoldani. A valóság tényei büszkévé teszik embereinket a szocializmus sikereire, erősítik azt a meggyőződésüket, hogy a Német Demokratikus Köztársaság népe az NSZEP vezetésével a jövőben is teljesíteni tudja feladatait. Ennek biztosítéka az NSZEP és az SZKP, az NDK és a Szovjetunió, valamennyi szocialista ország testvérpártjai és népei megbonthatatlan, harcos együttműködése. A velük való tapasztalatcserét a társadalmi élet minden területén fejlesztjük.

■

A párt és a nép közti bizalom erősítését szolgálja a szocialista demokrácia rendszere. Ez nem korlátozódik a választásokra. A „Végy részt a munkában, a tervezésben, az irányításban!” jelszó jegyében emberek milliói naponta részt vesznek állami és társadalmi ügyek intézésében. Csaknem minden harmadik ember valamilyen módon konkrét társadalmi munkát végez: szakszervezeti aktivistaként, iskolák szülői munkaközösségeiben, vállalati egyeztető- és döntőbizottságokban, munkavédelmi bizottságokban, háztömbök lakóbizottságaiban stb.

A Német Szocialista Egységpárttal karöltve működik négy szövetséges politikai párt – Németország Demokratikus Parasztpártja, Németország Kereszténydemokrata Uniója, Németország Liberális Demokrata Pártja, Németország Nemzeti Demokrata Pártja, valamint számos tömegszervezet – a Szabad Német Szakszervezeti Szövetségtől a Természet- és Környezetvédelmi Társaságig. Ezek az erők nagy munkát végeznek a tömegek között, biztosítják az állampolgárok különböző érdekeinek tiszteletben tartását. Ilyen módon a *munkásosztály és pártja mellett szövetségeseink is sajátosságaiknak megfelelően közreműködnek az ország társadalmi életében.*

Az NSZEP minden felelős személytől – képviselőktől, polgármesterektől, az államapparátus dolgozóitól – megkívánja, hogy állandó kapcsolatban legyenek a tömegekkel. Fel kell deríteniük az emberek kívánságait, választ kell adniuk az őket foglalkoztató kérdésekre, bürokratizmus nélkül ki kell küszöbölniük a hibákat és fogyatékoságokat. Az állampolgárok szükségleteiről való gondoskodás kedvező társadalmi légkört teremt a munkahelyeken és lakóhelyeken, városban és falun. A politikai, társadalmi, kulturális

és demokratikus jogok a valamennyi osztály, réteg és társadalmi csoport közötti bizalom alapuló együttműködésben realizálódnak. A szocializmusban nincsenek másodrendű állampolgárok, nincsenek társadalmilag kitaszítottak.

■
Sajátos vonása az ideológiai helyzetnek az NDK-ban az, hogy egymás mellett létezik két német állam – egy szocialista és egy kapitalista, országunk középpontjában pedig ott van Nyugat-Berlin. Ez lehetővé teszi, hogy széles körben terjesszünk információkat az NDK politikájáról, az új társadalmi rend vívmányairól, a Szovjetunió és az egész szocialista közösség békejavaslatairól. De a másik oldalról öt tévécsatorna és mintegy 20 rádióállomás a nap 24 órájában sugározza programjait német nyelven, így próbálnak beavatkozni belügyeinkbe.

Ez az állandó konfrontáció határozza meg azokat a feltételeket, amelyek között a Német Szocialista Egységpárt végzi munkáját, a többi között az ideológiai-politikai munkát. Az eredmények láthatóak. Ma, csaknem négy évtizeddel a Német Demokratikus Köztársaság megalakulása után egyre világosabbá válik az igazság a mi szocialista valóságunkról, embereinknek a jövőbe vetett hitéről, védettségérzetéről, békepolitikánkról. Senki sem hagyhatja figyelmen kívül, a Német Szövetségi Köztársaságban sem, a létező szocializmus német földön elért eredményeit.

A Német Szocialista Egységpárt tapasztalatai arról tanúskodnak, hogy miután világos politikai célt tűztünk magunk elé, az agitációs munka különféle formáit és módszereit kell alkalmaznunk, konkrétan és érdekesen kell végeznünk ezt a munkát. Bármekkora is a tömegkommunikációs eszközök jelentősége, mégsem helyettesíthetik a párttagoknak az emberekkel való személyes érintkezését. Pártmunkások, állami funkcionáriusok és gazdasági vezetők ezrei meggyőző érvekkel felvértezve, szervezeten és összehangoltan politikai párbeszédet folytatnak a dolgozó kollektívákban és a lakóhelyeken a politika fő kérdéseiről és a napi eseményekről.

■
A Német Szocialista Egységpárt XI. kongresszusa óta eltelt másfél év mutatja, hogy a kongresszus határozatait egészében véve sikeresen teljesítjük. Ma megállapíthatjuk, hogy az NDK dolgozói kimagasló eredményekre és alkotó kezdeményezésre való törekvésükkel még inkább megszilárdították a szocializmus és a béke pozícióit. Ezek a bel- és külpolitikai eredmények a Német Szocialista Egységpárt összeforrottságának, fokozódó harcosságának, az egész nép iránta való szilárd bizalmának következményei és bizonyítékai.

A SZÁMOK NYELVÉN

Mindent az emberért

Az NDK nemzeti jövedelme, valamint az ipari árutermelés volumene 1970 és 1986 között több mint kétszeresére, a növénytermesztés hozama pedig 32,8%-kal nőtt.

1987 közepén 73 000 ipari robot és 31 000 számítógépes tervező rendszer működött az országban. 1990-re ezek számát 85–90 000-re szándékozunk növelni.

A köztársaság lakosságának reáljövedelme 1986-ban a kétszerese volt az 1971. évének. Ugyanezen időszak alatt az egy főre jutó pénzjövedelem 91%-kal emelkedett.

1990-re az új, illetve a korszerű követelményeknek megfelelően átépített lakások száma az NDK-ban körülbelül 3,5 millió lesz, a 17 millió állampolgár közül 10,5 milliónak javulnak a lakáskörülményei.

Demokrácia a gyakorlatban

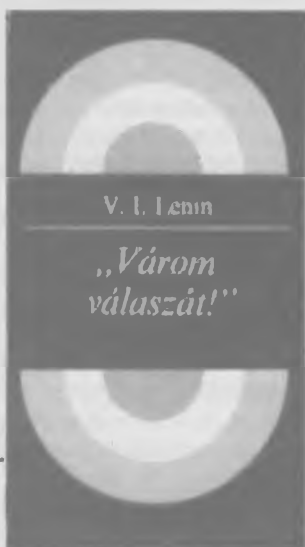
Az 1986–1990-es ötéves terv és az 1987. évi terv megvitatásában az ország 6,1 millió dolgozója vett részt. Több mint 777 000 indítványt tettek, ezeket figyelembe veszik a tervben.

A Német Szocialista Egységpárt taglétszáma 2 300 000, a vele baráti viszonyban levő pártoknak 450 000 tagja van, a Szabad Német Szakszervezeti Szövetségben 9,5 millió dolgozó tömörült, akik közül 2,5 millió szakszervezeti aktivista.

A köztársaság 268 000 állampolgára tagja vagy póttagja népképviselési testületeknek, 450 000-en bizottságok és aktívák tagjai, 368 000-en vesznek részt a Nemzeti Front Bizottságainak munkájában, több mint egymillióan tevékenykednek a lakóbizottságokban.

A Német Szocialista Egységpárttal baráti viszonyban levő pártok több mint 60 000 tagja dolgozik a népképviselési testületekben. 1180-an polgármesterek, 10 000-en működnek az apparátusban, 10 200-an népi ülnökök, bírák, társadalmi bíróságok tagjai.

EREDETI DOKUMENTUMOK

V. I. LENIN

„Várom válaszát!”

Válogatott levelek
1917–1923

Források

*Válogatta és az előszót írta:
Kun Miklós*

256 oldal
Ára: 40 Ft

KOSSUTH
KÖNYVKIADÓ

A gyűjtemény kronologikus sorrendben tartalmazza azokat a leveleket, amelyek széleskörűen megvilágítják Lenin tevékenységét az 1917–1923-as nagyon nehéz történelmi időszakban.

A levelek egy része először jelenik meg magyarul.

A kommunista a dolgozókollektívában*

NICOLAE GHEORGHIU,

a Román Kommunista Párt KB
Munca de Partid c. folyóiratának főszerkesztő-helyettese

Románia jelenkori történelmének egyik fő vonása, hogy a munkásosztály forradalmi pártja a társadalom vezető politikai erejévé vált. A párt több mint 70 000 alapszervezete útján tudományosan meghatározza az ország sokoldalú fejlesztésének módjait, mozgósítja a népet a kidolgozott általános irányvonal valóra váltására.

Az RKP alapszervezetei mindenütt a dolgozókollektívák magját alkotják. Mindegyütt biztosítják, hogy a párt betölthesse vezető szerepét, hogy a kommunisták, az összes dolgozók egyet akarjanak és egységesen cselekedjenek, s hogy erősödjenek a tömegkapcsolatok. Nicolae Ceaușescu, a Román Kommunista Párt főtitkára nemegyszer hangsúlyozta, hogy elsőrendű figyelmet kell fordítani ezekre a pártsejtekre, amelyek minden egyes kollektíva hajtóerői kell hogy legyenek a gazdaságban, a társadalmi és kulturális szférában.

A párt állandóan törődik az alapszervezetek erősítésével és aktivizálásával, hatáskörük bővítésével. A pártvezetőségekbe az erre legméltóbbak kerülnek, s rendszerint több jelölt közül választanak. A pártértekezleteken és a kongresszuson a vezető szervekbe javasolt jelöltekről előzetesen vitát rendeznek a munkahelyi pártszervezetek, s ezekre a szóban forgó kollektíva más tagjait is meghívják.

Minden év elején, a dolgozókollektívák közgyűlései előtt, az alapszervezetekben értékelik a vezető káderek tevékenységét. A levont következtetésektől függően döntenek arról, hogy a káderek megmaradhatnak-e tiszttségükben. Élve ezzel a joggal, 1987-ben 270 vezető munkatárstól vonták meg a bizalmat a gyűlések résztvevői, köztük igazgatóktól és igazgatóhelyettesektől, főmérnököktől és főkönyvelőktől, párttitkároktól, akik egyidejűleg a dolgozók tanácsainak a képviselői is voltak. Helyükre új elvtársakat állítottak.

A tapasztalat azt mutatja, hogy az alapszervezetek szerepének növekedése nagymértékben az alsó láncszemek tevékenységének támogatásától és ellenőrzésétől függ. Pártunk számos intézkedése nyomán sajátos szervezeti újítás történt. Az RKP valamennyi községi és városi bizottsága mellett létrehozták a társadalmi instruktorok intézményét. Mindegyikükhöz egy vagy két alapszervezet tartozik. Az ügyeket ismerő instruktorok

* Folytatva a testvérpártok alapszervezeteinek életéről szóló beszámolókat (lásd *Béke és Szocializmus*, 1987. 6. sz.), rövidített formában közöljük azt az anyagot, amelyet a *Béke és Szocializmus* küldöttsége kapott a szocialista országok pártfolyóiratai főszerkesztőinek zakopanei (Lengyelország) találkozáján.

segítik elkészíteni a pártszervezet munkatervét, segítenek előkészíteni és megtartani a taggyűléseket, részt vesznek a pártvezetőségek ülésein.

Ezenkívül a járási, községi és városi bizottságok tagjainak, apparátusuk munkatársainak kötelességévé tették, hogy havonta vegyenek részt bizonyos számú alapszervezeti taggyűlésen, ami feltételezi az ott hozott határozatok előkészítéséhez és végrehajtásához nyújtott segítséget. Szabállyá vált, hogy oktató-nevelő, támogatást nyújtó és ellenőrző munkájuk során ezek a pártmunkások alaposan tanulmányozzák a dolgozókollektívák életét, konkrét támogatást nyújtanak nekik.

Egyre tökéletesebbé válik az alapszervezetek számbeli és különösen minőségi erősítésére irányuló munka, a pártba történő felvétel mechanizmusa. A tapasztalt és tekintélyt élvező kommunisták az alapszervezeti vezetőség megbízásából nevelőként szegődnek olyan fiatal kollégáik mellé, akik a párt tagjai kívánnak lenni. Ezek a tagjelöltek az előkészítő szakaszban nem csupán a programot és a szervezeti szabályzatot, hanem a kollektívájukban folyó pártmunka konkrét szempontjait is tanulmányozzák.

Ilyenformán a harcedzett kommunistákkal fenntartott szoros kapcsolat jóvoltából a leendő párttagok megszerzik azt a tudást és jártasságot, amire a politikai és szervezőmunkához szükség van, megismerik a pártélet szabályait és követelményeit, olyan tulajdonságokat fejlesztenek ki magukban, amelyek segítik őket abban, hogy a pártba lépve gyorsan bekapcsolódjanak szervezetük életébe.

A Román Kommunista Párt vonzóerejének bizonyítéka a taglétszám állandó növekedése. 1965-ben a pártnak 1 450 000 tagja volt, ma már a kommunisták száma megközelíti a 3 700 000-et. 55% munkás, 15,6% paraszt, 20,5% különböző értelmiségi és alkalmazotti csoportokat képvisel. Az RKP tagjainak 34%-a nő.

Ilyen összetétellel a párt a gazdasági, társadalmi és politikai élet minden területén képviselve van. De ez a sikeres munkának nem biztosítéka, csupán előfeltétele. Ahhoz, hogy ezt hatékonyan valóra váltsuk, a kommunisták energikus erőfeszítéseire van szükség, továbbá arra, hogy az alapszervezetek és vezetőségeik megértsék feladataikat, s hogy állandóan növeljék a pártaktíva képzettségét.

Ma már számos nagyvállalat pártbizottságának titkára pártiskolát végzett. Az alapszervezeti vezetőségek tagjai évente differenciált oktatásban részesülnek; a tantervben előadások, módszertani viták, tapasztalatcserék szerepelnek. Például az 1987. évi beszámolósi és választási kampány során az RKP szervezeti szabályzata értelmében az összes pártszervek, beleértve az alapszervezeteket is, legalább egyharmad részben megújultak. Az új elvtársak számára oktatást szerveztek, amelyben különös figyelmet fordítottak a gyakorlati foglalkozásokra – hiszen nemcsak a feladatok ismeretére van szükség, hanem megoldásuk módját is meg kell tanulni.

A *Munca de Partid (Pártmunka)* c. folyóirat segítséget nyújt ehhez a munkához. Tanácsokat ad a helyi választott aktíváknak például arra vonatkozóan, hogy miként kell megszervezni a vezetőségek munkáját a párttaggyűlések közti időszakban, hogy melyek az alapszervezeti titkárnak és helyetteseinek a kötelességei, valamint a tervezésre, a társadalmi tömegszervezetek tevékenységének irányítására, a vállalati munkás öngazdálkodás fejlesztésére vonatkozólag.

Az alapszervezetek arra törekednek, hogy tagjaik mindenütt példát mutassanak a munkában és biztosítsák valamennyi párthatározat és állami döntés helyi végrehajtását. Ezt segítik elő az állandó és ellenőrzött pártmegbízások. A munka ott lesz sikeres, ahol a pártmegbízások elosztása során a politikai és szervezőmunka szükségleteiből, a legégetőbb kérdések fölvetésének és megoldásának szükségességéből indulnak ki, ahol figyelembe veszik az egyes párttagok képzettségi szintjét, képességeit és kívánásait.

Ma például a megbízások mindenekelőtt az 1984. novemberi XIII. pártkongresszus határozatainak és az elfogadott nemzeti programnak a végrehajtásával függenek össze. Ez utóbbiak: a termelés korszerűsítése, a termékek műszaki és minőségi színvonalának emelése, a munkatermelékenység gyorsított növelése (1990-re meg kell kétszereződnie), a nyersanyag-, anyag-, fűtőanyag- és energiatakarékosság. A kommunisták

egyénilag vagy kollektívan tanulmányozzák ezeket a programokat, tevékenyen közreműködnek megvalósításukban.

Eredményesnek bizonyult a XIII. pártkongresszus által a szervezeti szabályzatba beiktatott új cikkely alkalmazása. Eszerint minden párttag köteles időszakonként beszámolni elvtársainak arról, hogy miként hajtja végre megbízatásait. Sikerrel alkalmazzuk azt a már kipróbált módszert is, hogy a vezetőségek tagjai egyénilag beszélgetnek el az egyes párttagokkal.

Ez az egész sokrétű munka visszatükröződik a folyóirat hasábjain, ami segíti a kommunistákat abban, hogy feltárják mind a pozitívumokat, mind pedig a hibákat, s gazdagítsák az alapszervezetek tapasztalatait.

RÖVID HÍREK

Argentína

Megjelent Argentína Kommunista Pártja *Ideologia y Política* c. elméleti folyóiratának első száma. A kiadvány elsődleges célja, hogy elősegítse a pártkáderek, valamennyi kommunista eszmei és politikai színvonalának emelését, propagálja a marxista-leninista tanítást. Az első szám beköszöntő cikkét Athos Fava, a párt főtitkára írta. Elemzi az argentinai helyzetet és ismerteti az AKP feladatait.

Ecuador

Ecuador Kommunista Pártjának Központi Bizottsága határozatot hozott, hogy 1988 áprilisára – az 1988 januárjára kitűzött parlamenti és elnökválasztások után – összehívják az EKP soron levő, XI. kongresszusát. Az ecuadori Egyesült Baloldali Front, amelynek a kommunista párt is tagja, az államfői tisztségre Jaime Hurtadót, a Népi Demokratikus Mozgalom pártjának vezetőjét, az alelnöki tisztségre pedig a kommunista Efraim Alvarezt jelölte. Az egykamarás parlament jelöltlistáját a baloldali blokk részéről René Maugé Mosquera, Ecuador Kommunista Pártja Központi Bizottságának főtitkára vezeti.

India

A négy baloldali párt – India Kommunista Pártja, India Kommunista (marxista) Pártja, a Haladó Blokk és a Forradalmi

Szocialista Párt – vezetőinek tanácskozáson elhatározták, hogy országos politikai kampányt indítanak az ország társadalmi, gazdasági és politikai fejlődésének halasztóhatatlan kérdéseiről. A baloldali pártok egyebek közt követelik, hogy a mostani kormány mondjon le, és tegyenek határozott intézkedéseket az áremelkedés, valamint a magasabb körökben tapasztalható korrupció ellen.

NSZK

A Német Kommunista Párt Vezetőségének legutóbbi ülése azzal a felhívással fordult az NSZK demokratikus erőihez, hogy fokozzák harcukat a régi és új nácik mesterkedései ellen.

Lapok ünnepei

Bécs legnagyobb parkjában, a Práterben megtartotta szokásos évi fesztiválját Ausztria Kommunista Pártjának lapja, a *Volksstimme*. Az ünnepség a békéért, a leszerelésért és az enyhülésért, a hatóságoknak a munkanélküliség növekedéséhez vezető politikája elleni harc jegyében folyt. A fesztiválra érkezett osztrákok tízezrei támogatásukról biztosították a kommunista lapot. Sokan közülük részt vettek a vitákban és szemináriumokon.

Duisburg fogadta az NKP *Unsere Zeit* c. lapja fesztiváljának vendégeit. Az ünnepségen több mint 450 000 ember vett részt.

A politikai eszmecserék keretében megvitatták a nukleáris leszerelés és a békeharc problémáját, a munkanélküliség megszüntetésével és a nőknek a társadalomban elfoglalt helyével összefüggő kérdéseket, az ázsiai, afrikai és latin-amerikai népekkel való szolidaritást.

Augusztus 29. és szeptember 20. között Bolognában megtartották az olasz kommunista lap, a *L'Unità* országos fesztiválját, amelyet Antonio Gramsci halála ötvenedik évfordulójának szenteltek. A rendezvényeken több mint ötmillió ember vett részt. Küldöttségek érkeztek különböző országokból, s megjelent sok olasz politikus, szakszervezeti és közéleti személyiség. A fesztivál keretében széles körű eszmecsere folyt arról, hogy miként lehetne fejleszteni a baloldali erők kezdeményező képességét, szemináriumokat tartottak és kerekasztal-beszélgetéseket folytattak a nemzetközi problémákról.

Megtartotta kilencedik, hagyományos fesztiválját a kolumbiai kommunisták lapja, a *Voz*. Az idei ünnepség olyan dátumokkal esett egybe, mint a pártlap alapításának 30. évfordulója, a párt megalapításának 57. és a nagy októberi szocialista forradalom 70. évfordulója. Az ünnepség résztvevői megtekintették azt a kiállítást, amelyen megismerkedhettek a kolumbiai kommunista sajtó történetével, s amely szemléltette a KKP által a társadalmi átalakításért, a demokráciáért és a békéért folytatott küzdelem különböző szakaszait.

Dudelouge-ban, a kohászok városának Sportpályájában megtartotta szokásos évi ünnepségét a luxemburgi kommunisták *Zeitung vom Letzeburger Vollek* c. lapja. A színpompásan feldíszített teremben kiállítások és tablók mutatták be azt a harcot, amelyet a párt a dolgozók létfontosságú érdekeiért, a békéért, a demokráciáért és a szocializmusért folytat. Helyet kaptak itt a testvérlapok szerkesztősegei által küldött kiállítások is.

A francia kommunisták lapja, a *L'Humanité* az 1987 decemberére kitűzött XXVI. pártkongresszus és az 1988-ban sorra kerülő elnökválasztás előkészületei jegyében tartotta meg fesztiválját. A Párizs környéki Courneuve parkban nemzetközi fesztiválvárost létesítettek, ahová szeptember két napján több mint másfél millió francia férfi és nő látogatott el. Tucatjával rendeztek vitákat, gyűléseket. Gazdag volt a fesztivál kulturális programja. Az egybegyűlteket előtt politikai beszédet mondott André Lajoinie, a párt Politikai Bizottságának tagja, az FKP elnökjelöltje.

Ebben az esztendőben a *Rudé Právo* hagyományos ünnepén emlékeztek meg arról, hogy 1920. szeptember 21-én jelent meg a csehszlovák kommunisták lapjának első száma. A prágai Julius Fučík kulturális és pihenőparkba az ünnep két napján ellátogató mintegy 140 000 ember megtekintette a szocialista országok lapjainak és folyóiratainak kiállításait, a csehszlovák, szovjet, továbbá a latin-amerikai és afrikai országokból érkezett zenei és folklóregyüttesek műsorait.

A választási vereség után

Az olasz kommunisták eszmecseréjének eredményei

ADALBERTO MINUCCI,

az Olasz Kommunista Párt Vezetőségének tagja

Az 1987. júniusi előrehozott parlamenti választásokon az olasz kommunisták 3,3%-kal kevesebb szavazatot kaptak, mint 1983-ban. Az Olasz Kommunista Pártban nyomban a választások után széles körű eszmecsere kezdődött a vereség okairól és a helyzet javításának módjairól. Folyóiratunk felkérte Adalberto Minuccit, hogy kommentálja a szavazási eredményeket, mondja el, milyen megállapításokra jutottak az olasz kommunisták a vitában, fejtse ki véleményét az OKP előtt álló problémákról.

A júniusi választásokon a kommunista párt jelentékeny pozíciókat veszített. Jelöltjeire 782 000-rel kevesebben szavaztak, mint négy évvel korábban. A kudarc annál is inkább int, mert az Olasz Kommunista Párt már az előző két választáson, 1979-ben és 1983-ban is veszített szavazatokat. A hetvenes évtized végén kialakult, számunkra kedvezőtlen tendencia éles ellentétben áll az 1963–1976-os időszakkal, amikor a kommunistákra adott szavazatok száma gyakorlatilag állandóan emelkedett.¹

Igaz ugyan, 1984-ben, az európai parlamenti választásokon igen szép eredményt értünk el: az Olasz Kommunista Párt a választók 33,3%-ának támogatását szerezte meg, s ezzel a kapott szavazatok számát tekintve az első helyre került a nyugat-európai baloldali erők között. A kommunisták által élvezett széles körű támogatásról tanúskodott a „mozgó bérskála” kérdésében 1985-ben tartott népszavazás is. Noha javaslatainkat nem sikerült keresztülvinni, az olaszok 46%-a mellettük foglalt állást. De ha eltekinthetünk ettől a két példától – melyek igencsak specifikusak –, be kell ismernünk, hogy 1979 óta a választásokon a kommunistákra adott szavazatok alakulását jellemző tendencia kirívó ellentétben áll előző sikereinkkel.

Az OKP Központi Bizottságának és Központi Ellenőrző Bizottságának idén júliusban tartott ülése széles körű vitát indított, amely az alapszervezetektől a vezető szervekig az egész pártot átfogta. A vitában több tízezer kommunista vett részt. De bármily nagy volt is ennek az eszmecserének a politikai és elméleti jelentősége, eredményeit nem tekinthetjük véglegesnek. Kiindulópontul szolgálnak ahhoz az alaposabb elemzéshez, amelyet a programkérdések megtárgyalására 1988 tavaszára kitűzött országos pártkonferencia előkészítésének keretében végzünk el.

¹ Az OKP által kapott szavazatok aránya 1976-ban 34,4% volt (története során a legnagyobb); 1979-ben viszont 30,4%, 1983-ban 29,9%, s 1987-ben 26,6%. – *A szerk.*

A legutóbbi választások eredményeit a párt egy igen fontos és nem csupán a mi országunkra jellemző jelenség tünetének tekinti. Az Olasz Kommunista Párt veresége tökéletesen beilleszkedik az összképbe: Nyugat-Európában csökken a baloldali erők befolyása. Nem azért jutottunk erre a következtetésre, mert mérségszóló tényeket gyűjtögetve szeretnénk vigasztalódní – a feladatunk nem ez. Egész másról van szó: az olaszországi politikai tendenciákat tanulmányozva a kommunisták ugyanazokkal a problémákkal találják szembe magukat, amelyek az egész tőkés Nyugaton a munkásmozgalom és a baloldali pártok előtt állnak.

A hetvenes évek második felében a jobboldali konzervatív és a mérsékelt konzervatív körök erőteljes osztály-ellentámadásba mentek át. Ráébredtek arra, hogy a nemzetközi erőviszonyok megváltozásának, az imperialistaellenes küzdelem felélénkülésének következtében hegemonizmusuk tartópillérei megrendültek, gazdasági uralmuk kérdésessé vált. Az érett kapitalizmus országaiban, kivált Olaszországban, Franciaországban és az NSZK-ban, előretört a baloldal, s ez a választások eredményeiben is tükröződött. A munkásosztály jelentékeny szakszervezeti és politikai vívmányokat ért el. Mindez így tartott egészen a hetvenes évek derekáig-végéig.

Az átfogó konzervatív offenzíva mindmáig folytatódik. Politikai, gazdasági, szociális és kulturális szférában bontakozik ki, számos új vagy régi, de újráfényezett ideológiára támaszkodik. Elegendő, ha megemlítjük a neoliberalizmus koncepcióját, az „egyéni boldogulás” és a „korlátlan lehetőségek” mítoszát, az individualizmus újra felfedezett „értékeit” stb.

Ez az offenzíva gyakorlatilag valamennyi nyugat-európai országban eredményes volt. Kezdeményezői ideológiai téren kihasználták a szocialista államokban és a harmadik világban mutatkozó ellentmondásokat és gyengeségeket. A konzervatív erők olyan politikuskokban találtak maguknak vezetőket, mint Reagan és Thatcher, Chirac, Kohl és Nakaszono. A baloldal sorra szenvedte el a vereségeket Japánban, Nagy-Britanniában, az NSZK-ban, Spanyolországban, Portugáliában, Franciaországban és Olaszországban. Észak-Európában sem sokkal jobb a helyzet.

Az utóbbi évtized válságának következményei, a gazdasági, társadalmi és politikai átalakulás folyamatai a szó szoros értelmében megrázkódtatják a legfejlettebb ipari társadalmakat.

A baloldal egyes csoportjai napjainkban kétségbe vonják, hogy van olyan osztály, amely megtestesítené általános érdekeiket és az új társadalom perspektíváit. Csakugyan, a változások arra készítetnek, hogy alaposan elgondolkodjunk a munkásosztály küldetéséről, legalábbis abban az értelemben, ahogy ez ideig elképzeltük. Változóban vannak az elmúlt évtizedekben tipikus munkaformák is: e téren a tudományos-technikai forradalom, az új technológiák nagy változásokat hoztak.

Az Olasz Kommunista Párt fennállása során bebizonyította: képes arra, hogy elemezze és megértse a munkásosztályban és általában a tőkés társadalomban végbemennő változásokat, állandóan továbbfejlessze és megújítsa politikáját. Hadd világítsam meg egy példával ezt a gondolatot. A második világháború utáni időszakban, amikor az olaszországi gyárakban, üzemekben az egyénileg végzett munkáról kezdtek áttérni a futószalagra, a párt helyesen reagált erre a váltásra, elősegítette a munkásosztály pozícióinak erősítését, szövetségeinek szélesítését. A megfelelő folyamat számos más országban éppen ellenkezőleg, a szakszervezetek és a kommunista pártok meggyengülését okozta. Az olasz kommunisták akkor váltak a választók körében is nagy politikai erővé.

Most újabb próbatétel vár ránk, nem kevésbé komoly, mint a korábbiak. A kommunisták és a baloldal Olaszországban, akárcsak egész Nyugat-Európában, jelenleg még nem tudnak helyes választ adni a társadalom átalakulásának folyamataira. Egyelőre a konzervatív erők kerekednek felül, amelyek súlyos csapásokat mértek a szakszervezetekre, a dolgozókra, és nehéz helyzetbe hozták az összes baloldali pártokat és mozgalmakat.

Eszmecszerénk során megállapítottuk, hogy a párt az utóbbi években mulasztásokat, sőt hibákat követett el. Így például, nem sikerült elég következetessé tenni a demokratikus alternatíva politikáját. Ez a politika nem volt képes egységes mederbe terelni a kommunista erőfeszítéseit és más olyan baloldali és demokratikus erők törekvéseit, amelyek az OKP-val együtt a mai kereszténydemokrata vezetésű politikai rendszer potenciális alternatíváját képezhetik. Gyakran olyan benyomás alakult ki, hogy a feladat csupán egy politikai front, pártszövetség létrehozása. Ezért ha a kommunista párt lehetséges szövetségesei közül egy vagy több párt nem volt hajlandó ilyen szövetség alakítására, vagy kifejezésre juttatta, hogy valamilyen okból nem ért egyet pártunkkal, ez már elég volt ahhoz, hogy az alternatíva politikája nyomban hajótörést szenvedjen. Ezenkívül nem sikerült egybekapcsolni ezt a jelszót a tömegek mozgalmával, támogatására nem tudtuk mozgósítani a dolgozókat, a hagyományos és a modern munkásosztály képviselőit.

Sok szó esett a vitán az ifjúság problémáiról. A választáson a fiatalok szavazatai jórészt elvesztek a kommunista párt számára.² És ez valamennyi nyugati baloldali erőre jellemző. A hatvanas évek végén, a hetvenes évek elején az ifjúság erősen balra tolódott. Akkor a fiatalok többségükben kommunisták vagy a kommunisták hívei lettek. Azután ellenkező folyamat kezdődött. A fiatalok egy része teljesen hátat fordított a politikának, más részük magáévá tette az egyéni boldogulás ideológiáját.

Nem túl könnyű egyértelmű választ adni arra a kérdésre, hogy társadalmunkban ma mit képvisel, mire törekszik az ifjúság. Ez a fiatalság nem szívesen fogadja el az előző nemzedékek értékeit és kultúráját. Minden arra vall, hogy ez a jelenség nemcsak a tőkés világra jellemző. A közelmúltban, amikor Moszkvában jártam, megnéztem a „Könnyű-e fiatalnak lenni?” című nagy hatású filmet. Úgy tetszett nekem, hogy ez a film a nyugati fiatalság problémáival azonos vagy azokhoz hasonló problémákat érint.

A mostani generáció nagyon különbözik attól, amelyet „vietnami” nemzedéknek neveztünk el (azokról a fiatalokról van szó, akik világszerte milliószámra vállaltak szolidaritást a vietnami nép harcával). A mostani fiatalok nagy része nem lát maga előtt olyan – akár egyszerű, elemi – célokat, amelyekért politikai és erkölcsi aktivitást kellene kifejtenie.

Úgy gondolom, itt tág terünk nyílik a munkára. Minden azon múlik, sikerül-e majd újra felfedeztetni az ifjúsággal mozgalmunk nagyszerű eszményeit – az olyanokat, mint a béke, a szolidaritás, a szabadság, az erkölcs. Az erkölcsi mozzanatnak igen nagy jelentősége van, mivel a fiataloknak a politikával szembeni bizalmatlansága Olaszországban, az Egyesült Államokban és más országokban nagyrészt az uralkodó osztályokat és a kormányokat átítató korrupció elítéléséből fakad. E nagyszerű értékeket konkretizálni kell a fiatalság szemében, összhangba kell hozni őket a mával.

Napjainkban Olaszországban a katolikus egyház és az egyház égisze alatt működő szervezetek új utat próbálnak kínálni az ifjúságnak. Azt hirdetik, hogy vissza kell térni az „abszolút igazságokhoz”, amelyek valamiképpen metafizikai, nem pedig konkrét történelmi jellegűek. Ezek a szervezetek bizonyos számú fiatal megnyerhetnek maguknak, de nem képesek ténylegesen segíteni annak a sok fiúnak és leánynak, akiket aggaszt a helyzetük, s nem tudják, milyenek a távlataik és mire hivatottak.

Nekünk, kommunistáknak, a múltban voltak olyan meggyőződéseink, amelyekről utóbb bebizonyosodott, hogy illúziókra épültek. Ezért egyáltalán nem kívánom azt állítani, hogy csakis a mi pártunk képes helyes válaszokat adni az új nemzedékeknek az őket nyugtalanító kérdésekre. De a konzervatív hullám tíz esztendeje alatt világossá vált, hogy a reaganizmus és a neoliberalizmus ideológiája, nemkülönben az általuk ajánlott receptek, noha az ifjúság bizonyos köreiben sikernek örvendenek, kudarca vannak ítélve, átmeneti jellegűek, irreálisak, mivel nem oldják meg az ifjúság problémáit. Sőt mi több, a fiatalok napjainkban kezdik megérteni, hogy az egyéni boldogulás neoliberalis mítosza mögött a munkanélküliség realitása, az iskolai oktatás és a tudományos-technikai

² A *L'Unità* adatai szerint a 25 évesnél fiatalabb választók 17%-a szavazott a kommunistákra. – *A szerk.*

forradalom követelményei közötti összhang hiánya stb. húzódik meg. A kommunisták és a baloldali erők feladatát ezzel kapcsolatban abban látjuk, hogy konkrét alternatív politikát javasoljanak az ifjúságnak.

Az eszmecsere résztvevői megállapították, hogy noha az Olasz Kommunista Párt vereséget szenvedett, a választás egy szempontból sikeres volt a számára: egész történelmünk során most juttattuk be a legtöbb nőt a parlamentbe. A kommunisták ezt fölöttébb erőteljes és céltudatos kampánnyal érték el, melynek jelszava ez volt: „Válasszatok nőket!”. Nem gondolom, hogy e kampány megállíthatná a pártunkra adott szavazatok számának csökkenő tendenciáját, de eredményét úgy értékeljük, mint nagy politikai nyereséget, annak a hosszú harcnak az eredményét, melyet a párt a társadalom valamennyi tagjának szabadságáért, a társadalmi és állampolgári haladásért vív.

■
Ami az eszmecsere végkövetkeztetéseit illeti, több mozzanatot kell kiemelnünk.

A kommunista párt megerősítette a demokratikus alternatíva irányvonalát, de ezt a politikát lényegesen finomította. Először: az alternatíva koncepciójának nem csupán a különböző pártok közti kapcsolatokon kell alapulnia, hanem programjelleggel is kell bírnia, a tömegek egyesülési mozgalmain kell alapulnia.

Másodsor: olyan javaslatokkal és kezdeményezésekkel kell a szocialistákhoz és más baloldali erökhöz fordulnunk, amelyek nyitva állnak majd minden együttműködni kész politikai és társadalmi mozgalom előtt. Ezen a téren a kommunistáknak nem szabad merev formulákhoz kötni magukat. A szocialisták most ezt mondják nekünk: „Rajtunk kívül senkivel sem tudtok párbeszédet kezdeni, sem a kereszténydemokratákkal, sem a katolikusokkal.” Nekünk viszont az a meggyőződésünk, hogy az alternatívát akkor sikerül majd felépítenünk, ha a párbeszédbe bevonjuk mindazokat az erőket, amelyeknek érdekük az olasz társadalom megújulása.

A távlatok szempontjából különösen fontos, hogy képesek legyünk bővíteni a kapcsolatokat a baloldali pártok és mozgalmak képviselőivel. Jelenleg Olaszországban ezek az erők szétaprózóttak. A választásokon sok helyütt több tucat választási listán indultak. Némelyikük egészen csekély számú szavazatot kapott (nem vonatkozik ez a „zöldekre”, akik, épp ellenkezőleg, most első ízben jutottak parlamenti képviselőhez).

Ez a szétaprózottság természetesen szétforgácsolja a baloldali erők lehetőségeit. A dolgot csak bonyolítja, hogy az Olasz Szocialista Párt egy bizonyos szakaszon ténylegesen csatlakozott a mérsékelt konzervatív offenzívához. Ez ellen a tendencia ellen harcolva a magunk részéről mindent elkövetünk azért, hogy olyan feltételeket teremtsünk, amelyek előmozdítják a baloldal nézeteinek összetételalkozását. Ebből a szempontból sok múlik majd azon, hogy milyen légkör alakul ki az összes nyugat-európai munkáspártok egymás közti kapcsolataiban, ideértve a kommunistákat, a szocialistákat, a szociáldemokratákat, valamint, ami igen fontos, a baloldali katolikusokat, akiknek nagy súlyuk van Olaszországban és számos más országban is.

■
Mennyire befolyásolták a választási eredmények a vezető pártok összetételének változásait, a párt káderpolitikáját?

Tagadhatatlan, hogy a választási vereség a megújulás problémáját állította az OKP elé. Nem tehattünk úgy, mintha mi sem történt volna. De a fő tényező az, hogy az utóbbi időben a káderek egy új, igen nagy számú és jól képzett nemzedéke formálódott ki. Felvetődött a kérdés, hogy ennek utat kell engedni a párt vezetésébe. Ilyen káderek (többségük alig múlt harmincéves, némelyikük még fiatalabb) már évek óta, és kivált a legutóbbi kongresszuson bekerültek a központi szervezetbe. Ebből a szempontból a párt jelentősen megfiatalodott (ami, sajnos, a párttagság egészére nem áll).

A Központi Bizottság és a Központi Ellenőrző Bizottság júliusi ülésén szó volt arról, hogy az Olasz Kommunista Párt legfelsőbb szerveiben is megújulást kell végrehajtani. Jelenleg a héttagú Titkárságban az idősebb nemzedéknek már csak egy képviselője van, a párt főtitkára; ketten középkorúak, négyen pedig még nem töltötték be negyvenedik életévüket. Hangsúlyozom azonban, hogy e változásokat úgy tekintjük, mint a pártnak és vezető fórumainak megújítását célzó állandó irányvonalunk természetes eredményét.

Végezetül a nemzetközi tényező fontosságát kívánom hangsúlyozni a kommunisták sikerei szempontjából. Érdeklődéssel követjük nyomon a Szovjetunióban Mihail Gorbacsov kezdeményezésére tett reform-erőfeszítéseket, és bízunk a sikerükben. Ezzel egyidejűleg azon vagyunk, hogy önállóságunkat elmélyítsük, adekvátá tegyük a mai olasz társadalom feltételeivel. Az Olasz Kommunista Párt reméli, hogy a nemzetközi viszonyok alakulása módot ad arra, hogy békében éljünk, szabadon megvitassuk a közös problémákat a többi demokratikus erővel, s mindannyian együttesen tevékeny résztvevői lehessünk az emberiség jobb jövőjéért folyó harcnak.

— FORRÁSOK —

V. I. LENIN

Az októberi forradalomról

A gyűjtemény Leninnek azokat a munkáit – beszédeit, beszámolóit, cikkeit – tartalmazza, amelyek az októberi forradalom első öt évfordulójával kapcsolatban hangzottak el, illetve íródtak.

A kötethez a lenini forradalomelmélet hazai szakértője, Kirschner Béla írt bevezető tanulmányt.

280 oldal

Ára: 50 Ft

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ

A történelem és a jelenkor

A forradalmi mozgalom veteránjai beszélnek

Irigylem a fiatalokat!

KONSZTANTYIN SZINOZERSZKIJ,

1917 óta az SZKP tagja,
a Téli Palota ostromának résztvevője

Ez a kijelentés aligha meglepő egy olyan ember szájából, aki egyidős a századdal. Én valóban őszintén irigylem a mostani nemzedéket és hiszem: az ügy, amelyre életemet tettem, a nagy október ügye megbízható, erős kezekben van; ez a nemzedék ügyünket folytatva sok mindent véghezvisz, sok mindent meglát.

Ez nem vakhit. Gyakran találkozom fiatalokkal, igyekszem tájékozódni gondjaikról. Érzem, hogy érdeklődnek a mi nemzedékünk, ifjúságunk iránt, amely harcban telt el, azokban az előretolt állásokban, ahová a párt küldött bennünket.

A pártba néhány nappal a Téli Palota ostroma előtt léptem be, amikor már tagja voltam a petrográdi Viborgi kerület vörösgárdista osztagának. Soha azelőtt nem volt a kezünkben fegyver, nem voltunk kiképezve. De teljes lelkünkéből igyekeztünk a forradalom igazi katonáivá válni, és minden este buzgón tanultuk a hadimesterséget. Értem és négy bajtársamért Mihail Kalinyin¹ vállalt kezességet, aki az „Ajvaz” gyárban végzett közös munkából ismert minket.

Az októberi forradalom győzelme után osztagunk egyik csoportját egy összevont osztagba vezényelték a Szmolnij védelmére, ahol akkor a Népbiztosok Tanácsa tartózkodott. Ott láttam Lenint is. Elmondom első találkozásunkat.

Egyik alkalommal, amikor letelt az őrszolgálat, N. Poljakov bajtársammal visszatértünk az őrszobába. A folyosón találkoztunk Vlagyimir Dmitrijevic Boncs-Brujevics-csel.² Felismerve bennünket Vlagyimir Dmitrijevic megkérdezte, hogy megy a szolgálat, nincs-e fennakadás a teával. (Előzőleg konfliktusunk volt az őrség parancsnokával, aki rosszul gondoskodott a vörösgárdistákról.) Azt feleltük, hogy minden rendben van. Boncs-Brujevics nem volt egyedül. Társa szintén feltett kérdéseket: hány évesek vagyunk, melyik kerületből jöttünk, hol tanultunk, kik a szüleink, mivel foglalkoztunk a Vörös Gárdába való belépés előtt, hogyan kerültünk a Szmolnij őrségébe? Miután meghallgatta válaszainkat, azt mondta, helyesen tettük, hogy olyan élesen vetettük fel a teaügyet. A mi körülményeink között, jegyezte meg, a tea olyan problémává válik, amely kihat a munkára. „Mindig tárjanak fel minden hibát, még a legjelentéktelenebbeket is, ha nem tudják őket maguk kijavítani, hozzák az idősebb elvtársak tudomására.” – Majd ránk

¹ M. I. Kalinyin (1875–1946) 1898-tól az SZKP-nak, 1919-től a párt Központi Bizottságának tagja. Részt vett az 1905–1907-es forradalomban (Szentpétervár), az 1917. februári és októberi forradalomban (Petrográd). 1919-től az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság elnöke, 1922-től a Központi Végrehajtó Bizottság elnöke, 1938-tól pedig a Szovjetunió Legfelső Tanácsa Elnökségének elnöke.

² V. D. Boncs-Brujevics (1873–1955) szovjet párt- és állami vezető, 1895-től az SZKP tagja. Három forradalomban vett részt. 1917-től 1920-ig a Népbiztosok Tanácsának irodavezetője.

mutatva ezt mondta Boncs-Brujevicsnek: „Ilyen emberekkel kell gyarapítanunk pártunk sorait.” Boncs-Brujevics így válaszolt: „Mindketten tagjai a pártnak, Vlagyimir Iljics.” Ekkor fogtuk fel, hogy Lenin áll előttünk.

■
Azóta egy egész élet telt el. Nem könnyű élet: harcoltam a baszmacsokkal a Pamír hegységben, új vasúti fővonalat építettem a Távol-Keleten, harcoltam a fasiszták ellen a nagy honvédó háború frontjain, dolgoztam a vezérkarban és a katonai jogtudományi akadémián... Nem azért mondom el önéletrajzomat, hogy még egyszer hangsúlyozzam: az én nemzedékem minden vívmányt harcban ért el és ehhez nagy áldozatokra, férfias erőfeszítésekre, önfeláldozásra volt szükség. Figyelmeztetni akarom a fiatalokat: ne keressétek a könnyű életet, ne gondoljátok, hogy ti csak szerencsés utódok vagytok, akik előtt már nincsenek nehézségek. Jobbá tenni az életet, jobbá tenni önmagatokat, gyarapítani hazánk, az emberiség szellemi és anyagi kincseit, megóvni a békét a földön és átadni a stafétabotot a következő nemzedékeknek – meg lehet-e oldani ezeket a nemes feladatokat harc és erőfeszítés nélkül?

Ezen az úton még sok a felderítetlen, az új probléma, amelyeknek a megoldása sohasem megy könnyen. Az országunkban folyó átalakítás éppen ilyen vitathatatlanul új dolog, bár közvetlen folytatása az októberi forradalomnak, konkrétan valóra váltja annak eszméit, megteremti a feltételeket a szocializmus óriási potenciáljának hatékonyabb felhasználásához.

De nemhiába mondják: nem könnyű az út a szavaktól a tettekig. Most, a döntő pillanatban az idő mindnyájunk számára felveti az átalakításért való személyes felelősség kérdését. „...El sem jön a »szép jövő« – hangsúlyozta Mihail Gorbacsov –, ha ma nem dolgozunk arcunk verejtékével, megváltoztatva a gondolkodásmódot, leküzdve a tehetlenséget, elsajátítva az új módszereket.”³ Éppen ezt követeli az élet, s erre tanít bennünket október tapasztalata is.

A szabadság kapui nem nyílnak varázsígére

EMIL HABIBI,

izrael Kommunisták Pártja KB Politikai Bizottságának tagja

Mikor tapasztaltam először önmagamon október eszméinek hatását? Minél jobban beleméremülök az emlékeimbe, annál inkább meggyőződöm róla: ez az „először” nem kapcsolódott semmiféle véletlen vagy váratlan eseményhez, hanem önnön eszmei érlelődési folyamatom kezdete volt. Ez a folyamat párhuzamosan haladt azzal, hogy felfedeztem a nagy forradalmat, s az első palesztinai kommuniszták hatására indult el, akik kevesen voltak, de a kegyetlen megtorlások ellenére képesek voltak annyira mély hatást tenni nemzedékünkre, hogy ők maguk talán nem is sejtették.

Családunkban a hetedik gyerek voltam. Bátyáim a vasúti műhelyekben, a haifai városi kikötőben a hullámtörő építésén, majd a kőolaj-feldolgozó üzemben dolgoztak. Szüleim hívó emberek voltak. Apámat megválasztották a hitközség elöljárójává. Sorsa szerencsétlenül alakult: a család tulajdonában levő föld – apám azelőtt falusi tanító volt

³ A szovjet gazdaságirányítási rendszer átalakításáról. Az SZKP Központi Bizottsága 1987. június 25–26-i ülésének dokumentumai. Kossuth Könyvkiadó 1987. 27. old.

– pontosan annak a területnek a középpontjában volt, amelyet az első világháború befejezése után a brit hadsereg elvett. Ez a szerencsétlenség vitte szüleimet a városba.

Idős apám helyett egyik bátyám vállalta a családfenntartó szerepét. Barátai közül néhányan tagjai voltak a hatóságok által betiltott illegális Palesztin Kommunkista Párt-nak. Házunk nem volt gyanús, ezért itt tartották a pártsejt gyűléseit. Apám nem törődött a titkos összejövetelekkel, úgy tett, mintha észre sem venné őket. Engem viszont érdekelt, miről beszélnek. Néha bementem hozzájuk, vagy a gyermekekre jellemző kíváncsisággal az ajtó mögül hallgattam ki beszélgetésüket. A „bolsevik” szó, amelyet akkor tilos volt kiejteni, kizárólag forradalmi értelmében maradt meg bennem.

E találkozók után az elvtársak néhány könyvet hagytak nálunk: emlékszem közülük Lev Tolsztoj könyvére, a *Gyónásra*. Belevetettem magam a klasszikus orosz irodalom arab fordításban kiadott műveinek olvasásába. A palesztinai hathónapos „nagy sztrájk” idején (1936) egy iskolatársam elvitt egy könyvesboltba – tizenöt éves voltam akkor –, ahol havi egy piaszterért könyveket lehetett kölcsönözni. A könyvekből sokkal többet tudtam meg, mint az iskolában, ahol a történelmet a brit gyarmatosítók által kiadott tankönyvekből tanították. A történelem ott az első világháborúval és az 1918. november 11-i „fegyverszüneti nappal” lezárult. Ezen a napon az angol tisztfelelégek mindig berkuk- (vörös vadszilva) virágokat osztogattak az iskolásgyerekeknek, a férjek pedig, mint minden más napon is, az akkori városi börtönben palesztin hazafiakat végeztek ki.

A harmincas évek végén, amikor már felsőbb osztályosok voltunk, eljutottak hozzánk történetek egy palesztin hadvezér hősiességéről, aki az al-Khalil hegyekben egy fegyveres felkelés élén állt. Összesúgtunk, hogy csoportot alakítunk, amely majd csatlakozik a felkelőkhöz. Írtam egy rövid elbeszélést erről a hősről, a maroknyi munkás és paraszt hőstetteiről, akik egy-egy útközetben legyőzik a brit birodalom hadseregét. Később értettem meg, mi vett rá, hogy tollat ragadjak: a cselekvés vágya.

Be kell vallanom: amikor megtudtam a „bolsevik” szó eredetét, azt, hogy a „többség” szóból származik, egy kis csalódást éreztem. Ez a szó bennem olyan varázsigékhez kapcsolódott, mint a „Szezám, tárulj” az Ezeregyéjszaka meséiből. A bolsevikokról egy kommunista munkás mondta el nekem az igazat.

Az egyik bátyám azt akarta, hogy megvalósítsam azt, ami neki nem sikerült, olajmérnök legyek. Beiratkozom a Londoni Egyetem levelező tagozatára, s közben segéd-mozdonyvezetőként dolgoztam. A mozdonyvezető volt az imént említett kommunista munkás. Nem mindjárt derült ki, hogy tagja a kommunista párt-nak. Egyszer, amikor szerény ebédünket fogyasztottuk, kiöntöttem a szívem, vallottam neki irodalmi álmairól. Figyelmesen, sőt némi tisztelettel hallgatta egyszerű elbeszéléseimet, de nem fukarkodott az időnként igen szigorú kritikai megjegyzésekkel sem. Ő meg a holnapról beszélt nekem, a Szovjetunióról, ahol megszüntették az elnyomást és a kizsákmányolást. Azokban az években én éppen az élet értelmét kerestem, olyan célt, amely teljes valóm-ban magával ragad. És idősebb elvtársam elvezetett ehhez a célhoz, megmagyarázta: tőlem, az én nemzedékemtől függ sok tekintetben annak a hazai megvalósítása, ami a Szovjetunióban történt. A szabadság és a tudás kincsesházának kapui, mondta, nem nyílnak varázsigére. Erővel kell szélesre tárni őket, ahogy a munkások robbantják a sziklatömböket az itliti kőbányában.

Ezek a szavak megmaradtak emlékezetemben. Az 1948. évi palesztinai tragédia elválasztott bennünket, azóta semmit sem hallottam róla.

...Már őseink is harcoltak az elnyomás és a zsarnokság ellen, harcoltak minden kudarc ellenére: a római rabszolgák felkeléseitől kezdve a néger rabszolgák forradalmán keresztül egészen a karmaták mozgalmáig az arab Keleten. Ezeket a kudarccokat hét évtizeddel ezelőtt kezdtük leküzdeni, amikor a szocializmus először kelt életre bolygónkon. Hogy véleményem szerint október mely eszméi őrzik igazságukat és időszerűségüket ma is? Hadd emeljek ki a sok közül egyet. Az ahhoz hasonlítható vakmerőséget és bátorságot, amellyel a párizsi kommunárok is az eget ostromolták, ahogy arról Marx írt oly elevenen és szemléletesen.

Úgy vélem, hogy a kommunista eszmék megújításának, megifjításának mostani törekvésében a szovjet kommunisták vakmerők és bátrak. Jelentős mértékben az ő vállukat nyomja a felelősség az emberiség sorsáért. A történelemben ezelőtt senkinek – sem a kommunároknak, sem bármely politikai mozgalomnak, népnek vagy országnak – nem kellett ilyen súlyos terhet hordoznia. A tudatos készség arra, hogy mindent megtegyenek az emberiség életben maradásáért, hatalmas impulzust adott a szocializmus megújításának.

Emlékezzünk Leninre. A forradalom vezetője, válaszul ellenfeleinek, akik azt állították, hogy az országban nincs olyan párt, amely hajlandó lenne átvenni a hatalmat és a felelősséget teljes egészében, így válaszolt: „Van!” A Szovjetunióban most lejátszódó folyamatok bizonyossággal töltenek el bennünket: van ilyen párt, él, dolgozik és győzni fog.

Amikor fiatalok voltunk, gyakran vitatkoztunk: milyen lesz a világ a kommunizmus győzelme után? Most, hogy érettebbek lettünk, lényegében tudjuk a választ erre a kérdésre. De elegendő-e csupán tudni? A lényeg a cselekvés. Nekünk, kommunistáknak, még hosszú ideig kell haladnunk ezen a járatlan úton, amely csak a bátrak, a merészek, az olyan emberek előtt áll nyitva, akik készek megfizetni annak az árát, hogy közelebb jussanak az ismeretlenhez.

Az esemény, amely meghatározta a jövőt

HA HUY GIAP*

a Ho Si Minh Múzeum igazgatója, a Vietnami Kommunista párt veteránja

Az oroszországi októberi forradalom ágyúörgése, ahogy pártunk és a szocialista Vietnám megalapítója, Ho Si Minh elvtárs képletesen kifejezte, az egész földgolyón visszhangzott. A marxista-leninista eszméknek és október forradalmi tapasztalatainak fénye eloszlatta a Vietnám földjét beborító évszázados éjszakai sötétséget, megnyitotta népünk előtt a jövő reális perspektíváját. Bízunk a nemzeti felszabadító harc és saját forradalmunk sikerében, s az 1945 augusztusában győzedelmeskedett.

A vietnami nép, miután felülkerekedett a francia gyarmatosítókon és az amerikai agresszorokon, kivívta a haza egyesítését, most, lenini típusú pártjának vezetésével, a Szovjetunió, a nemzetközi kommunista, munkás- és felszabadító mozgalom segítségére támaszkodva folytatja és továbbfejleszti dicsőséges forradalmi hagyományait, építi és védelmezi egységes szocialista államát.

Abban a meggyőződésben, hogy az októberi forradalom új korszakot nyitott az egész emberiség számára, hogy az általa létrehozott Szovjetunió minden haladó erő bástyája volt és marad, mi Vietnamban mindig a magunk nagy ünnepeként ültük meg e nevezetes esemény minden évfordulóját. Minél nehezebbek voltak a körülmények, annál határozottabban cselekedtünk, tisztelettel adózva október hőstettének.

* Ha Huy Giap (szül. 1902.) 1926 óta vesz részt a forradalmi harcban, 1930 óta tagja Indokína Kommunista Pártjának (ma Vietnami Kommunista Párt). 1931-ben a francia gyarmatosítók letartóztatták és börtönbe zárták Condor szigetén, ahol 1936-ig raboskodott. 1940-től 1945-ig ismét börtönben volt. A felszabadulás után pártmunkát végzett Vietnám déli részén. Ezután sok éven át tagja volt a Központi Bizottságnak, helyettes vezetője a KB Propaganda Osztályának. 1977 óta a Hanoiiban levő Ho Si Minh Múzeum igazgatója.

1930-ban a VKP Központi Bizottságának jelenlegi főtitkára, Nguyen Van Linh (illegális fedőneve Kuk) 16 éves volt, és Hai Hung tartomány egyik középiskolájában tanult. Megbízták, hogy október évfordulójára röplapokat terjesszen a tartomány központjában. Elfogták, megkínozták, de így sem vallott semmit. Ezután hathónapi börtönre ítélték a fiatal forradalmárt. Később az országban kibontakozott forradalmi mozgalom lendületétől megrémült hatóságok az ügy felülvizsgálatára utasították a bíróságot. Nguyen Van Linh életfogytiglani börtönre ítélték. Hanoi-ból átszállították a Condor szigetére levő börtönbe, ahol már ott raboskodott Nguyen Van Cu, Le Duan, Pham Van Dong, Hoang Quoc Viet elvtárs. Az embertelen börtönviszonyok, a foglyokkal való barbár bánásmód elleni harcot az ifjú forradalmár összekapcsolta politikai és elméleti tanulmányokkal, megtanult franciául és marxista-leninista műveket olvasott ezen a nyelven.

A Condor-sziget egy másik életfogytiglanra ítélt rabja Le Van Kiet akkor még technikusként Saigon (ma Ho Si Minh-város) rádióállomásán dolgozott, s október évfordulójának tiszteletére az adó antennájának csúcsára kitűzte a kommunista párt zászlaját. Emberek ezrei láthatták akkor a párt lobogóit a Song Tien folyó fölött. A hazafiak olyan ügyesen erősítették fel ezeket a folyó egyik partjáról a másikig húzódó telefonvezetéseket, hogy a hatóságok sokáig tehetetlenek voltak. Mindez 1930-ban történt.

Így cselekedtek a szabadon levők. A börtönben pedig a zászlók kitűzése azzal a következménnyel járt, hogy nemcsak a vörös textilákat helyezték tilalom alá, hanem minden vörös színű tárgyat. Akkor titokban összegyűltünk és a Szovjetunióról szóló könyveket olvastuk, amelyeket az elvtársak juttattak be hozzánk. Ezek a könyvek lelkesítettek, a bebörtönzöttek erőt merítettek belőlük. Annyira, hogy például Ho Si Minhnek a Szovjetunióról írt brosúráját a gyarmatosítók harci fegyverhez hasonlították.

Nehéz volt a helyzet 1941-ben. A börtönőrök a hitleristáknak Oroszország belsejébe történt gyors előrenyomulását arra használták fel, hogy provokálják a foglyokat. „Nos – mondták –, többé nem fogjátok azt kiabálni, éljen a Szovjetunió! A ti Szovjetuniótok a megsemmisülés szélén áll.” Mi azt feleltük: „Napoleon meghódította egész Európát és Moszkvába is bevonult, mégis rosszul végezte. Így jár Hitler is. Meglátjátok, hogy a Szovjetunió felszabadítja önmagát, Franciaországot és az emberiséget is a fasiszmus alól.”

A Vörös Hadsereg jelentős győzelmei után világossá vált: a fasiszta tömb veresége elkerülhetetlen. A kommunista párt azt az útmutatást adta a politikai foglyoknak, hogy behatóan foglalkozzanak önképzésükkel, és készüljenek a börtönből való szökésre. A kommunisták újra zászlók kitűzésével, az Internacionálé eléneklésével ünnepelték meg az októberi forradalom évfordulóját.

A vietnami dolgozók fokozott alkotó tevékenység légkörében érkeztek el október 70. évfordulójához. Támogatják a forradalmi átalakítások folyamán keletkezett nehézségek leküzdésére irányuló intézkedéseket, fokozzák harcukat a nukleáris háború veszélye ellen, a világbékéért. Ezt a dicsőséges évfordulót ünnepelve újra köszönetet mondunk a Szovjetunióknak azért, amit az emberiség felszabadításáért tett, megerősítjük hűségünket a marxizmus-leninizmus eszméi, Ho Si Minh végakarata, a vietnami nép dicső harcos hagyományai iránt.

Feledhetetlen évek

ENRIQUE LISTER,

Spanyolország Kommunista Pártjának veteránja

Amikor a nagy októberi forradalom lezajlott, a spanyolországi Galícia tartomány egyik falucskájában éltem, és 10 éves voltam. Nem jártam iskolába, nem tudtam írni és olvasni, és bár a falubeliektől értesültem erről a nevezetes eseményről, természetesen még elképzelni se tudtam, hogyan hat majd a sorsomra. Valamivel több mint egy év múlva Kubába kerültem és ott 20 éves koromban beléptem a Kubai Kommunista Pártba. Politikai választásom nem mondható véletlennek – köfaragóként dolgozva saját élettapasztalomból győződtem meg azoknak az eszményeknek az egyetemes értékéről, amelyeket az oroszországi győzelmes forradalom a zászlajára írt.

1928-ban visszatértem hazámba, ahol a Spanyol Kommunista Párt tagja lettem, és hamarosan a segédmunkások szakszervezetének élére kerültem. De már négy év múlva el kellett hagynom Spanyolországot: politikai tevékenységemért 30 évi börtönbüntetésre ítélték, majd kiutasítottak. Az elvtársaimtól való kényszerű elválás keserűsége titkos álmom beteljesülése feletti örömmel vegyült – utam az októberi forradalom hazájába vezetett.

Gogol-bulvár, Vorovszkij utca, Arbat – jól emlékszem ezekre a moszkvai tartózkodással kapcsolatos helyekre. Itt gyökeres változások történtek életemben: megnősültem, leányom született, de ami a legfőbb, bekerültem a Lenin-iskolába, és életemben először igazán hozzáláthattam a tanuláshoz. A Szovjetunióban töltött három év döntő jelentőségű volt pártemberré és proletár harcossá formálódásomban.

A harmincas évek elején a Szovjetunióban kampányt indítottak azzal a céllal, hogy az ifjúságot bevonják a moszkvai metró építésébe. Felajánlottam, hogy megosztom az alagutak építésében szerzett szerény tapasztalataimat. Felvettek az építkezésre, a moszkvai metró első vonalának építői között dolgoztam. Egyévi munka után még az élmunkás címet is megkaptam. Diákokból álló brigádunkban én, a 24 éves voltam a legidősebb, és ezért a fiúk tréfából apónak szólítottak. Felejthetetlen az a szívélyesség, amelyet a szovjet munkások tanúsítottak spanyol társaik iránt. Pártom beleegyezésével beléptem az SZKP soraiba.

Eközben Spanyolországban nagy társadalmi csaták érlelődtek. Asztúriában és más vidékeken sűrűsödtek a dolgozók megmozdulásai. A Spanyol Kommunista Párt KB Politikai Bizottságának határozata alapján készültem a hazatérésre. Különleges képzést kaptam a Frunze Akadémia irányítása alatt álló katonai iskolán. Elutazásom előtt 1935-ben abban a szerencsében volt részem, hogy jelen lehettem a Komintern VII. kongresszusának néhány ülésén, de még a kongresszus befejezése előtt, szeptemberben titokban visszatértem Spanyolországba.

Megbízta a SKP antimilitarista munkájának irányításával. Ebből a célból megindítottuk a *Soldado Rojo* (Vörös Katona) című lapot, és hasábjain küzdöttünk a militarizmus és a reakciós katonai klikk ellen. Hamarosan kitört Spanyolországban a háború, amelyben közvetlenül részt vettem.

Emlékeztetem az olvasót, hogy 1931-ben Spanyolországban kikiáltották a köztársaságot. De az új rendszer nem teljesített a demokratikus állam előtt álló sok feladatot. A föld a nagybirtokosok tulajdona maradt, az egyház megtartotta erős gazdasági hatalmát, a katonatisztek továbbra is beavatkoztak az államügyekbe.

A Népfront győzelme az 1936. február 16-i parlamenti választásokon új korszakot

nyitott meg Spanyolország fejlődésében, kezdett kialakulni az országban egy új típusú népi demokratikus köztársaság. Ez természetesen nem tetszett a nagyburzsoáziának, a földesuraknak, a reakciós katonatiszteknek. 1936 júliusában fasiszta zendülés tört ki.

A köztársaságnak égető szüksége volt saját fegyveres erőkre. Először a milícia osztagaiból megszerveztük az ötödik ezredet, azután hozzáfogtunk egy néphadsereg létrehozásához. Megbíztak, hogy alakítsam meg a hat reguláris dandár közül az elsőt. 1936. október 29-én a dandár szovjet T-26-os tankok egy századával együtt átesett a tüzkeresztségen a Sesena melletti ütközetben. Ma nehéz mosoly nélkül visszaemlékezni arra, mennyire csodálkoztak a bennünket segítő hivatásos katonatisztek azon, hogy egy egyszerű kőfaragó, aki még csak nem is teljesített katonai szolgálatot Spanyolországban, le tudta vezetni az ütközetet a térképen, hozzáértéssel irányította a hadműveleteket, eligazodott a hadművészet finomságaiban. Senki nem tudta, hogy több kommunistaival együtt katonai képzést kaptam a Szovjetunióban.

Ismeretes, hogy az októberi forradalom hazája milyen nagy segítséget nyújtott a spanyol köztársaságiaknak. Én is kötelességemnek tartom, hogy jó szóval emlékezzem a szovjet internacionalistákra. Mert a szovjet katonai tanácsadók ott voltak sok hadosztálynál, dandárnál, sőt zászlóaljnál is, részt vettek a köztársaság fegyveres erőinek megeremtésében, segítettek nekik a nem könnyű hadművészet elsajátításában. Légi-erőnk és tüzérségünk sikeresen vett részt a hadműveletekben a szovjet pilóták és tüzérek segítségének köszönhetően, akik nemcsak kiképezték a köztársasági harcosokat, hanem velük együtt is küzdöttek.

S elfelejthetjük-e, milyen szerepet játszottak harcosaink, sőt az egész nép politikai nevelésében a szovjet filmek: a Patyomkin páncélos, a Lenin Októbere, a Kronstadti tengerészek, a Csapajev és mások. Mindez nagy jelentőségű volt politikai és katonai szempontból egyaránt.

Következő találkozásom a Szovjetunióval az után volt, hogy 1941. június 22-én a német Wehrmacht csapatai betörték a szovjetországba. Moszkvába érkezve más elvtársaimmal együtt kértem, hogy küldjenek a frontra. Ezt a kérdést megtárgyalták a szovjet vezetőségben. Malinovszkij¹ nagyon szeretett volna maga mellé venni engem, de Sztálin azt mondta, hogy a Szovjetunióknak elég saját katonai kádere van. Azt ajánlották nekem, hogy dolgozzak a hathónapos altisztképző tanfolyamokon. Egy idő múlva Modesto, Cordona elvtársnak és nekem vezérőrnagy rangot adományoztak. Amikor megalakult a lengyel hadsereg, hármunkat ennek kiképzésére irányítottak.

1944. november 6-án különrepülőgéppel Bukarestből Jugoszláviába repültünk, ahol részt vettünk Tito hadserege vezérkarának munkájában. 1945 februárjában én és elvtársaim Párizsba érkeztünk, hogy pártmunkát végezzünk és megszervezzük spanyol partizánok kiképzését a Franco-diktatúra elleni harcra...

Mint látják, egész sorsom összeforrott azzal, amit az októberi forradalom jelent. 1937-ben Spanyolország Kommunista Pártja Központi Bizottságának, 1946-ban pedig a Politikai Bizottságnak a tagjává választottak. A Politikai Bizottságban dolgoztam 1970-ig, amikor szakítottam Santiago Carillóval és környezetével, mert nem értettem egyet irányvonalukkal. Ezután megalakítottuk Spanyolország Kommunista Munkáspártját. Eltelt egy idő, és valamivel több mint egy évvel ezelőtt elhatároztuk; feloszlattuk ezt a pártot, hogy beolvadjunk Spanyolország Kommunista Pártjába. Mint ismeretes, Spanyolország Kommunista Pártját már nem Carrillo vezeti, és bár nem mindenben értünk

¹ R. J. Malinovszkij (1898–1967) a Szovjetunió marsallja, a Szovjetunió kétszeres hőse, 1926-tól az SZKP tagja. 1937–1938-ban Spanyolországban tartózkodott, internacionalista segítséget nyújtott a köztársaság fegyveres erőinek. A nagy honvédő háború alatt több front parancsnoka. 1956 és 1967 között a Szovjetunió honvédelmi minisztere. – *A szerk.*

egyet az SKP politikájával, úgy véljük, hogy csak a pártban dolgozva lehet kijavítani az általa elkövetett hibákat.

Spanyolországban sokan próbálják megrágalmazni a marxizmus-leninizmust, a szocializmus szovjetunióbeli építésének tapasztalatait. Én azok közé tartozom, akik egész életükben mindig védelmezték ezeket a tapasztalatokat. Nemrég a spanyol televízióban hosszú vita folyt ezekről a kérdésekről. Részt vettem ebben és védelmeztem mindazt a jót, amit a Szovjetunióban tettek, még Sztálin idejében is. Igen, a múltban elkövettek tévedéseket, súlyos hibákat. Ma is vannak gyengeségek és nehézségek, de ez korántsem teszi semmissé azt az óriási munkát, amit a szovjet nép és az SZKP végzett az új társadalom építésében.

Harcunk számára a Szovjetunió mindig vezérlő csillag, a csodálat tárgya volt. És ez nemcsak a Szovjetunió segítségének szólt, hanem buzdító példájának is.

A szolidaritás hagyományairól

ADAM EGEDE-NISSEN*

Norvégia Kommunista Pártja Ellenőrző Bizottságának tagja, a párt veteránja

Utam a kommunista mozgalomhoz törvényszerű volt. Nem lehet azt mondani, hogy apám közvetlenül befolyásolta volna gyermekeit ebben az irányban, de családi körülményeink kétségtelenül alakítottak bennünket. Apám, aki aktív szocialista volt, jóval az októberi forradalom előtt kapcsolatokat tartott fenn az orosz bolsevikokkal, a forradalom után Moszkvába utazott, találkozott Leninnel, és természetesen beszélt nekünk erről.

Nyolcéves voltam, amikor bátyám elvitt a szocialista gyermekszervezetbe. Miután 1923-ban megalakult Norvégia Kommunista Pártja, átléptem annak ifjúsági szervezetébe, majd később még be sem töltöttem a 17 éves kort, amikor beléptem a kommunista pártba. A húszas években óriási érdeklődéssel fogadtuk a híreket arról, mi történik a Szovjetunióban. Viták folytak a szocializmus építéséről az iskolában, kommunista ifjúsági szervezetünkben, az utcán, a kávéházban. Természetesen nagyon szerettem volna saját szememmel látni az új társadalmat. Gyermekkoromtól arról álmodoztam, hogy orvos leszek, s ezért amikor lehetőség nyílt arra, hogy orvosi tanulmányokra a Szovjetunióba utazzam, titkos vágyaim megvalósulása a legszerencsésebben egyesült.

Az az idő, amikor 1932-ben a Szovjetunióba érkeztem, még igen nehéz és feszült volt. De már megszűnt a munkanélküliség, mindenütt kibontakoztak a nagy ipari építkezések. A hat év alatt, amelyet a Szovjetunióban töltöttem, hallatlan gazdasági fellendülésnek voltam tanúja. De nemcsak ez tett rám nagy benyomást, hanem az az óriási változás is, amely a szocialista társadalom építésébe bevont emberek gondolkodásában, lelkivilágában ment végbe. Az országban uralkodó kollektív érzés hatalmas ösztönzést adott nekünk, diákoknak is. Közöttünk ismeretlen volt a konkurencia, amelyet a tőkés országokban az individualizmus, a karriervágy szült. Itt mind együtt voltunk, segítettük egymást a tudomány elsajátításában, s ha versenyeztünk is a jobb jegyekért, ezt anélkül

* Adam Egede-Nissen (szül. 1911), fia A. Egede Nissennek, a norvég munkásmozgalom kiváló vezetőjének, aki 1936-tól 1946-ig az NKP elnöke volt. Kora fiatalságától politikai tevékenységet folytatott, először a kommunista ifjúsági szervezetben, majd 1927-től a kommunista pártban. Sok éven át volt tagja a párt Országos Vezetőségének (Központi Bizottságának). Foglalkozására nézve orvos, beválasztották az orvosok országos egyesületének vezetőségébe, valamint Oslo városi tanácsába.

tettük, hogy irigyeltük volna a jobbkat és lenéztük volna azokat, akiknek a tanulás nehezebben ment. Engem „vontatókötélre” vettek orosz nyelvből és anatómiából, én pedig boldog voltam, hogy segíthettem másoknak a német nyelv tanulásában.

A Szovjetunióban töltött évek nemcsak az orvosi hivatást adták nekem. Ezek a politikai nevelődés évei is voltak a szocializmus viszonyai között. 1938-ban kommunista eszményeink helyességének mély megértésével tértem vissza hazámba, s ez határozta meg további politikai tevékenységemet is.

Nekem, norvég kommunistának, miként minden pártbeli elvtársamnak egészen természetes érzés a nagy október országával való internacionalista szolidaritás. A társadalom forradalmi átalakításának 1917 novemberében megkezdődött korszaka létrehozta a dolgozó tömegek világméretű mozgalmát a győzelmes szocializmussal való szolidaritásra. Ez a mozgalom ma is folytatódik, és jóval szélesebb a kommunista pártok kereteinél.

Elegendő megemlítenem, hogy a húszas évek elején Fridtjof Nansen, a mi híres sarkkutatónk és közéleti személyiségünk nemzetközi kampányt szervezett és vezetett az éhező Volga-vidék megsegítésére, s ez az akció igen népszerű volt Norvégiában. Nemcsak emberek humánus megsegítéséről volt szó, hanem a szovjethatalom erősítéséről is. És jól emlékszem, mennyire megragadta a norvégokat a kezdeményezés, hogy ezzel a jelszóval gyűjtsenek: „Traktort a Szovjetuniónak.” Persze nem egy traktorról volt szó, de ez a jelszó igen sok olyan embert vonzott, akik távol álltak a kommunista nézetektől.

A nagy október országával való szolidaritás olyan erős érzés volt, hogy nem vettük észre a negatív jelenségeket a Szovjetunió életében a harmincas években. Én személyesen, mint sok más kommunista is, nem kételkedtem annak helyességében, ami 1937–1938-ban történt, az akkori perek megalapozottságában. Abban a hitben voltunk, hogy ez a szocializmus ellenségei elleni harc. Olyan időket éltünk.

A Szovjetunió iránti rokonszenv mérhetetlenül megnőtt a második világháború éveiben, amikor ez az ország jelentette a végső bástyát a fasizmus barna métélyével szemben, az utolsó reményt arra, hogy megszabaduljunk tőle. És milyen diadala lett a szocializmusnak a hitleri Németország feletti győzelem, amelyet elsősorban a szovjet néptitáni erőfeszítéseivel sikerült elérni!

Most a Szovjetunió az egész társadalmi élet forradalmi megújításának új szakaszába lépett. Az az érzésem, hogy a szovjet emberekben már rég érelődött az a felismerés, hogy radikális változásokra van szükség, szakítani kell azzal, ami elavult és fékezte a fejlődést.

Nem kételkedem abban, hogy a szocializmust építő népekkel való nemzetközi munkásszolidaritás hagyományai új ösztönzést kapnak a Szovjetunióban végbemenő folyamatok eredményeképpen. Mi, norvég kommunisták, teljes szívvel támogatjuk a szocialista demokrácia kiszélesítését a társadalmi élet minden területén, a nyíltság erősítését. A tapasztalatok mutatják, mennyire fontos nyíltan beszélni a nehézségekről és hibákról, hogy idejében megtalálják leküzdésük, kijavításuk útjait. És az a tény, hogy a szovjetunióbeli kritikai megnyilatkozások többsége a szocializmus fejlődése útjában álló akadályok eltávolítására irányul, mutatja a nyíltság hasznosságát és hatékonyságát. Ugyanakkor a szocialista társadalom megérlelődött problémáinak őszinte megvitatása megfosztja a burzsoá propagandát a spekulációknak, koholmányoknak, a szocialista országokban történtek eltorzításának táptalajától. A szocializmus hívei új érveket kapnak, mert az átalakítás folyamatában a néptömegek a változások mozgatóerejeként még aktívabban tevékenykednek. Ez növeli az új rendszer vonzóerejét.

Igaz, nekem néha úgy tűnik, hogy a nyíltság egyes lelkes hívei túlzásba viszik a szovjet társadalom fejlődését a múltban akadályozó bizonyos fogyatékoságok elítélését. Csak a vak nem látja, hogy évről évre történt előrehaladás, hogy hány ember élete javult. Hiszen a lakásépítés, a városrendezés, a társadalombiztosítás területén elért eredmények

óriásiak. Lehet, hogy a hibák és nehézségek bizonyos túlhangsúlyozásának az a célja, hogy úgymond, felrúzzák a népet. De nem szabad megfeledkezni arról, hogy a szocializmus ellenségei a legcsekélyebb ürügyet is felhasználják az ügy lejáratására. A szocialista társadalmi létrehozásának és megvédésének forradalom utáni történetére joggal lehetnek büszkéek a szovjet emberek. A nagy október hetvenedik évfordulója ünnep mindazoknak, akik a szocializmus és a kommunizmus eszményeit vallják.

Napjainkban különösen világos, mennyire elválaszthatatlan két fogalom a béke és a szocializmus, milyen döntő szerepet játszik a szocializmus a civilizáció megővésében. Nem véletlen, hogy az októberi forradalom napjaiban felvetődött három fontos jelszó: „béke, föld, kenyér” között első helyen a béke állt. És nemcsak azért, mert a fiatal szovjet államnak nagyon nagy szüksége volt rá. A béke védelme logikusan következett szocialista természetéből, mivel a kizsákmányoló osztályok megdöntése után a Szovjetunióban nem maradt olyan társadalmi réteg vagy csoport, amelynek érdekei a háborúhoz vagy háborúra való készülődéshez fűződtek volna. S a nagy októbert követő években mindig a béke megvédése és erősítése alkotta a szovjet külpolitika tartalmát.

Most a Szovjetunió azt a kérdést vetette fel a nemzetek világközössége előtt, hogy új módon kell kezelni a háború és béke problémáját, új gondolkodásra van szükség. Amikor az emberek olyan képesség birtokába jutottak, hogy egy nukleáris háborúban megsemmisíthetik magát a földet, senki nem számíthat arra, hogy győztesen kerül ki ebből a háborúból. Még az Egyesült Államok legreakciósabb politikusai sem annyira ostobák, hogy ne látnák az önmegsemmisítés veszélyeit. Véleményem szerint minden embernek meg kell értenie, függetlenül attól, milyen országban és milyen társadalmi rendszerben él, hogy a béke megővése korunk legfőbb feladata.

S amikor a Szovjetunió, a többi szocialista ország merész, radikális kezdeményezésekkel lép fel, ebből látjuk, hogy a nagy október utódai törődnek minden ember legfőbb jogával, az élethez való joggal. Ez a törődés különösen közel áll hozzám, úgy is mint kommunistához és úgy is mint orvoshoz. Részt vettem „A világ orvosai a nukleáris háború elhárításáért” nevű mozgalom legutóbbi, VII. kongresszusán, amely 1987 nyarán ülésezett Moszkvában. A norvég küldöttségnek 53 tagja volt, akik a legkülönfélébb politikai nézeteket vallották és különböző volt a viszonyuk a Szovjetunióhoz. De a küldöttségben és az egész kongresszuson mindnyájan egyetértettünk a fő dologban: nukleáris háborúnak nem szabad kitörnie, mert szörnyű következményeivel szemben az orvostudomány tehetetlen. És ha számos ajánlásunk egybevág azzal, amit a Szovjetunió és más szocialista államok javasolnak a nukleáris veszély csökkentésére és megszüntetésére, ez csak azt mutatja, hogy az utóbbiak milyen pontosan kifejezésre juttatják az emberiség szükségleteit és érdekeit.

A békéért való harc központi helyet foglal el a norvég kommunisták tevékenységében. Országunk átélte a háborút, megismerte, hogy mi a fasiszta megszállás. És nem csoda, hogy a béketörekvés a nyolcvanas években jelentősen megnőtt a lakosság körében. A régebbi pacifista szervezetek mellett új kezdeményező mozgalmak és csoportok alakultak, amelyek széles társadalmi rétegeket vonzottak, sok imponáns akciói szerveztek, olyanokat, mint a Párizsba, Koppenhágába, Moszkvába indított békemenetek. Nagy súlyra tett szert az észak-európai atommentes övezet megteremtéséért küzdő mozgalom. Ez utóbbi pozitívan hatott a norvég kormány álláspontjára is.

Mi, kommunisták, mindenben támogatjuk a különböző békeszervezetek és csoportok kezdeményezéseit, segítjük őket a tömegakciók szervezésében, anélkül, hogy vezető szerepre tartanánk igényt. Nem az a célunk, hogy versengés legyen a békemozgalom soraiban, hanem hogy együttműködjünk befolyásának szélesítésében, erősítsük hatását a társadalmi életre, a politikai pártokra és a hatalom intézményeire. Számunkra a békéért való harc nem valamiféle taktikai eszköz, hanem létfontosságú ügy, amelyet a nép alapvető érdekei diktálnak. A béke ügyének szolgálatát a magunk hozzájárulásának tekintjük az októberi forradalom eszméinek megvalósításához.

A függetlenség bonyolult útja

Nemzeti
felszabadítás.
Egység
a harcban

RADZSESVARA RAO*,

India Kommunista Pártja Országos Tanácsának főtitkára

Az emberi történelem léptékében hét évtized rövid idő. De 1917 októbere óta a világ felismerhetetlenül megváltozott. És minél inkább távolodik tőlünk ez az időpont, annál tisztábban látható a nagy októberi szocialista forradalom által végrehajtott történelmi áttérés lényege és hatalmas társadalomátalakító szerepe.

Ez a forradalom, miután győzelmet aratott a korábbi Orosz Birodalom területén, jelentőségét tekintve messze túlment annak határain, világméretben lerakta a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet alapját. „A kapitalizmusnak és a kapitalizmus maradványainak megsemmisítése, a kommunista rendszer alapjainak lerakása – a világtörténelem most megkezdődött új korszakának a tartalma”¹ – írta annak idején Lenin.

Ez a folyamat persze nem spontán módon és nem simán ment és megy végbe. A forradalomnak és az általa létrehozott államnak meg kellett védenie magát a belső és külső ellenforradalmi erőkkel történt kíméletlen összecsapásban, majd később a monopóliókének a német fasizmus képében jelentkező szélsőségesen reakciós köreivel szemben. Az, hogy a szovjetek országa kiállta a próbát, mindenekelőtt a szabad nép erejének, a kommunista párt hozzáértő és bátor vezetésének, a földkerekség dolgozói, haladó érzelmű emberei támogatásának és szolidaritásának köszönhető. A szocializmus átlépte egy ország határait, világrendszerre vált.

Hadd foglalkozzam most csupán azzal, milyen hatást gyakorolt az októberi forradalom, a szocializmus felépítése a Szovjetunióban a nemzeti felszabadító mozgalomra. Amíg az imperializmus osztatlanul uralkodott a világon, az elmaradott gyarmati országok számára a függetlenség kivívása lehetetlen, vagy mondjuk így, rendkívül nehéz volt. Az imperialista hatalmak gazdasági és katonai fölényben voltak, monopolisztikusan birtokolták a tudomány és a technika vívmányait. A forradalom oroszországi diadalútja után a szovjet nép sikeresen végrehajtotta az ország iparosítását, megszilárdult az új rend, s a Szovjetunió győzött a nagy honvédő háborúban, ezáltal gyökeresen megváltozott a

* Radzsvesvara Rao (szül. 1914) paraszti családból származik. A Benáreszi Hindu Egyetem orvosi fakultásán és a visakhápatnami orvosi kollégiumban tanult. India Kommunista Pártjának 1931 óta tagja. 1943 és 1952 között Andhra tartomány pártbizottságának titkára. A telengani fegyveres parasztfelkelés aktív résztvevője. 1950–1951-ben az IKP Központi Bizottságának főtitkára. 1964 júniusától decemberig az IKP Országos Tanácsának titkára, 1964 decembere óta az Országos Tanács főtitkára. Az indiai politikával és gazdasággal, a nemzetközi kommunista mozgalom problémáival foglalkozó számos mű szerzője. Több ízben jelentek meg cikkei a *Béke és Szocializmus*-ban.

¹ Lenin Összes Művei. 41. köt. Kossuth Könyvkiadó 1974. 402. old.

világhelyzet: az erőviszonyok a dolgozók, a nemzeti felszabadulásért küzdő harcosok javára változtak meg.

Az új körülmények között a világtörténelem színterére léptek mint annak formálói azok a százmilliók, amelyek tegnap még imperialista iga alatt nyögtek. Közvetlenül az októberi forradalom után, amely előrevetítette a kapitalizmus általános válságát, egész Ázsiában új lendületet vettek az antiimperialista mozgalmak. Az a tény, hogy a szovjetek országában a dolgozók kezébe került a hatalom, felszámolták a nemzeti elnyomást, megvalósult az országot benépesítő nemzetek és népcsoportok egyenlősége, lökést adott annak a hatalmas forradalmi hullámnak, amely végigsöpört a földrészekeken. E folyamat csúcspontja a háború utáni időszakban – az imperializmus erősen megingott pozíciói következtében – a gyarmati rendszer széthullása volt. A felszabadító harc új szakaszába lépett: több mint száz fiatal független állam állhatatosan keresni kezdte további fejlődési útját, s egyesek közülük a szocialista orientációt választották.

Nem kétséges, hogy a Szovjetunió, a szocialista világ továbbra is jelentősen befolyásolja ezeknek az országoknak a választását. E tekintetben különösen jelentősek az SZKP KB 1985. áprilisi ülésének és a szovjet kommunisták XXVII. kongresszusának határozatai. Ezeknek hatása a háborúellenes világmozgalomra ma már nyilvánvaló. Meghozta gyümölcseit a szovjet békejavaslatok sorozata – az emberek mindenütt meggyőződnek azok őszinteségéről és annak szükségességéről, hogy aktívan bekapcsolódjanak a békeofenzívába; csak így lehet megfelelő megállapodásokat kicsikarni az imperialista köröktől.

A szovjet népgazdaság új, magasabb technikai színvonalon való gyökeres átalakításának, az egész ország társadalmi-gazdasági fejlődése meggyorsításának, a társadalmi-politikai élet és a gazdasági mechanizmus mélyreható demokratizálásának stratégiája és taktikája, majd mindennek sikeres megvalósítása *minden vonatkozásban biztosítja a szocializmus fölényét a kapitalizmussal szemben*. Meggyőződésünk, hogy lényegében éppen erre irányulnak a Szovjetunióban ma végrehajtott reformok. Megvalósításuknak ezért óriási jelentősége van a forradalmi világfolyamat további kibontakozása szempontjából. A kommunisták, a világ haladó közvéleménye érdeklődéssel és reménykedve kíséri figyelemmel a Szovjetunióban folyó szocialista megújodást.

■

Lássuk most röviden, milyen hatással volt az októberi forradalom országunk nemzeti felszabadító mozgalmára.

E mozgalom kimagasló vezetőinek figyelmét mindenekelőtt a győztes forradalom által létrehozott állam két alapvető vonása vonta magára. Mindkettő lényegében ennek az államnak az osztályjellegéből fakadt. Az első a következetes és megalkuvást nem tűrő antiimperializmus. A második, hogy feltétel nélkül elfogadja a nemzetek önrendelkezési jogával kapcsolatos lenini álláspontot. India nemzeti felszabadító mozgalmának sok vezetője – függetlenül attól, hogy személy szerint miként értékelte a Szovjetunió társadalmi és állami berendezkedését – az idő múlásával felismerte, milyen jelentőséggel bírnak a jelzett körülmények az antikolonialista, antiimperialista harc további alakulása szempontjából.

Az októberi forradalom kétségtelenül elősegítette a tudományos szocializmus eszméinek terjedését a szabadságért küzdők különböző rétegeiben. Az Indiai Nemzeti Kongresszusban (INK), országunk első antiimperialista szervezetében kialakult és megszilárdult a balszárny. Ennek legnevesebb képviselője Dzsavaharlal Nehru volt. Az INK 1936-ban Lakhnauban tartott ülészakán hangsúlyozta elkötelezettségét a tudományos szocializmus iránt, amely, mint mondotta, egyben-másban már testet öltött szovjet földön, s kijelentette: „Ha a jövő reménnyel teli, akkor ez sok tekintetben Szovjet-Oroszországnak köszönhető és annak, amit tett.” Ezt az értékelést Nehru továbbfejlesztette, amikor a fasiszmus elleni háború éveiben rámutatott arra, hogy „a szovjet forradalom hatalmas ugrással vitte előre az emberi társadalmat, kiolthatatlan ragyogó lángot

gyűjtött, és megvetette egy olyan új civilizáció alapjait, melynek irányában a világ haladhat”².

Rabindranath Tagorét, a világszerte ismert indiai költőt, amikor 1930-ban ellátogatott a Szovjetunióba, megragadták az ott kibontakozó társadalmi átalakítások, s „Levelek Oroszországból” című művében lelkesen ecsetelte, hogy milyen tanulságokat vonhat le ezekből India. A maga módján Mahatma Gandhi is értékelte a bolsevik eszményekre jellemző önfeláldozási szellemet.

Ahhoz, hogy így érzékeljék októbert s jelentőségét India és az egész világ szempontjából, el kellett telnie bizonyos időnek, amikor is a közvélemény széles rétegei kezdték megérteni a Szovjetunióban végbement események lényegét. De Indiában már az 1917-es forradalom győzelméről szóló első hírek nyomán kezdték felismerni ennek az eseménynek a fontosságát. 1917 decemberében a liberális érzelmű Annie Besant mint az Indiai Nemzeti Kongresszus elnöke, a szervezet évi ülészakán kijelentette, hogy „az orosz forradalom és az orosz köztársaság valószínű megszilárdulása Európában és Ázsiában, gyökeresen megváltoztatta a feltételeket (ti. a harcét – R. R.) Indiában”³. Az indiai nép politikai eszmélésének, antiimperialista harcra való ösztönzésének folyamata új, magasabb szakaszába lépett. Fordulópontot jelentett az amritszári Dzsálianvála-Bág területén lefolyt véres csata⁴, a csúcspont pedig az volt, amikor megrendezték – Gandhi vezetésével – az első polgári engedetlenségi tömegkampányt. Ugyanakkor az országban példátlan sztrájkhullám söpört végig. 1920-ban létrejött az Összindiai Szakszervezeti Kongresszus. Egy évvel később e szövetség kongresszusán a küldöttek azzal a követeléssel álltak elő, hogy a „szvaradz” – a saját hatalom, a saját igazgatás, amelyért síkraszállnak – a munkásokat, ne pedig a tőkéseket szolgálja. A munkásosztály mozgalmának kialakulása új impulzust adott a nemzeti küzdelemnek.

Különösen nagy hatást tett az októberi forradalom azokra az indiai forradalmárookra, akik az események idején Európában és Amerikában tartózkodtak, vagy közvetlenül az első világháború után hagyták el hazájukat. Néhányan közülük nagy nehézségek árán eljutottak Szovjet-Oroszországba. Közülük kerültek ki az első indiai kommunisták.

A polgári engedetlenségi kampány sok fiatal résztvevője kiábrándultságot érzett amiatt, hogy 1922-ben Gandhi követelésére leállították ezt a kampányt, s a brit imperializmus elleni harc hatékonyabb útjait keresve az oroszországi forradalom tapasztalataihoz, a szocializmushoz fordult. Az országban kommunista csoportok kezdtek alakulni, 1925-ben pedig Kanpurban megszületett India Kommunista Pártja. A kommunisták fáradhatatlan munkájának eredményeként a húszas évek végére Bombayban, Calcuttában és több más ipari központban, néhány vasútvonalon harcos, nagy taglétszámú szakszervezetek jöttek létre. Ugyanebben az időben nagyszabású sztrájkokra került sor, köztük a bombayi textilmunkások hat hónapos sztrájkjára.

A kommunisták aktív tevékenységet fejtettek ki az Indiai Nemzeti Kongresszuson belül is, bekapcsolódtak a párt balszárnyának a munkájába. Szorgalmazták, hogy a munkásosztályt és a parasztságot szervezetteren vonják be a nemzeti felszabadító küzdelembe. A kommunista párt hosszú éveken át emellett kardoskodott, hogy a harc célja India teljes függetlenségének kikiáltása legyen, míg az INK 1929-ben tartott ülészakán nem értett egyet ezzel a követeléssel. A kommunista párt állandó nyomást gyakorolt a nemzeti mozgalom vezetőire, arra próbálta rábírní őket, hogy fogadják el a radikális társadalmi-gazdasági átalakítások programját.

A Szovjetunióban folyó iparosítás, szocialista építés nagy sikerei, a gazdasági tervezés elvei rendkívül erős hatást tettek az indiai nemzeti felszabadító mozgalom vezetőire. Az Indiai Nemzeti Kongresszus 1931. évi ülészakán Karachiban jóváhagyták az alapve-

² *Dzsavaharlal Nehru: India felfedezése.* Európa Könyvkiadó 1981. 33. old.

³ *Congress Presidential Adresses.* Vol. 11. Madras, 1935. p. 311.

⁴ 1919 tavaszán a gyarmati hatóságok a tiltakozó tömeggyűlés résztvevői közé lőttek. – *A szerk.*

tő polgári jogok kódexét és a gazdasági programot. Ebben nem csekély érdemük volt a kommunistáknak. 1938-ban az INK Nehru kezdeményezésére megalakította az Országos Tervbizottságot az ország gazdaságfejlesztési terveinek kidolgozása céljából.

A nemzetközi politika területén az INK, Nehru következetes tevékenysége révén, a világ antiimperialista erőivel vállvetve lépett fel. Erről tanúskodik, hogy 1927-ben csatlakozott az Antiimperialista Ligához, hogy nyíltan kifejezte rokonszenvét a köztársasági Spanyolország iránt, egészségügyi missziót küldött Kínába a japán imperialisták ellen küzdő nép megsegítésére.

A Szovjetunió és szövetségeseinek a fasizmus elleni háborúban aratott győzelme után Indiában példátlanul fellendült a nemzeti felszabadító harc, amely egybeolvadt a világszerte erősödő imperialistaellenes megmozdulásokkal. A lázongások a brit hadsereg indiai egységeire is áterjedtek, s ez alapjaiban rendítette meg az imperialista uralmat országunkban. A gyarmat urai nem tudták állni ezt a nyomást, és 1947. augusztus 15-én India elnyerte függetlenségét. Igaz, mivel a nemzeti mozgalom burzsoá vezetése nem tudott és nem is akart az imperialisták elleni harc élére állni, a gyarmatosítóknak sikerült egymással szembeállítani a hindu és a muzulmán közösséget, és megosztani az országot. Mindamellett a függetlenség kivívása nemcsak fordulóponttá vált hazánk sorsában, hanem más országokban is elősegítette a nemzeti felszabadító mozgalom kibontakozását.

Az Indiai Nemzeti Kongresszus polgári vezetése gyorsan konszolidálta az államhatalmat. A burzsoázia arra számított, hogy amennyiben India a tőkés világhoz tartozó, politikailag önálló állammá válik, pénzügyi és technikai segítséget kap a Nyugattól. Kinyilvánították, hogy szívesen látják az országban a külföldi tőkét. Ám ezek a remények már a függetlenség első éveiben szertefoszlottak. Anglia és az Egyesült Államok megtagadta a korszerű berendezések és technológia átadását. Az ötvenes évek közepére azonban az imperializmus nem rendelkezett többé a tudományos-technikai vívmányok monopóliumával. Indiának módja volt a Szovjetunióhoz és más szocialista országokhoz fordulni gazdasági és műszaki segítségért, hogy iparának kifejlesztéséhez közreműködésüket kérje. És ezt meg is tette.

Adig az októberi forradalom, a Szovjetunióban folyó szocialista építés eszmei-politikai hatást gyakorolt Indiára. A független India négy évtizede alatt *ez a hatás a gazdasági, kulturális, tudományos és más területeken kialakult szoros együttműködés formáját öltötte. Ez lehetővé tette számunkra, hogy szembeszálljunk az imperializmus neokolonialista diktátumával és noha a tőkés világ gazdaságához tartozunk, sikerrel kövessük a saját erőre támaszkodó, független gazdasági fejlődés irányvonalát.*

A szocialista államok segítségének, a velük való együttműködésnek köszönhető, hogy India ma közepesen fejlett agrár-ipari ország, jóllehet sok területen az elmaradottság terhe nehezedik rá. A nemzeti ipar magvát az erős állami szektor alkotja, amely elfoglalja a stratégiaileg fontos ágazatokat. Ezzel létrejött a független fejlődés útján való továbbhaladáshoz szükséges szilárd bázis.

Hangsúlyozzuk: ezt az imperializmus ellenállásával szemben értük el. Valahányszor az ország gazdasági nehézségekbe ütközött – amelyeket az idézett elő, hogy a kapitalizmus vágyánán haladva tovább élték a félféudális maradványok – a nyugati hatalmak közvetlenül vagy a Világbank és a Nemzetközi Valuta Alap révén erős nyomást gyakoroltak rá, hogy rábírájk irányvonalának megváltoztatására. Az indiai kormány, noha nem mindig következetesen, ellenállt ennek a nyomásnak, s a neokolonialista mesterkedésekkel szembeszállva a Szovjetunió változatlan támogatását élvezte. Nevezetes mérföldkő volt, hogy 1971-ben aláírták az indiai–szovjet béke, barátsági és együttműködési szerződést. Ez megbízható védelmet nyújt nekünk az imperializmus és csatlósai katonai nyomásával és zsarolásával szemben.

Minden területen új ösztönzést adott az indiai-szovjet kapcsolatoknak Mihail Gorbacsov 1986. novemberi látogatása országunkban. A kölcsönös kapcsolatok továbbfejlesztését szolgálja a tudományos-műszaki együttműködés hosszú távú komplex programja; ezt Radzsiv Gandhi miniszterelnök írta alá, amikor 1987 nyarán a Szovjetunióban rendezett indiai fesztivál alkalmából Moszkvába látogatott.

Mi az alapja a különböző társadalmi-politikai rendszerekhez tartozó két állam szilárd barátságának? Először is, ezek a kapcsolatok a teljes egyenlőség és a kölcsönös előnyök elvén alapulnak. Másodsor, mindkét félnek érdeke fűződik az imperializmus támadásainak visszaveréséhez, a kolonializmus, a neokolonializmus és a rasszizmus felszámolásához. Harmadszor, mindkét ország a béke megvédését, a nemzetközi biztonság megszilárdítását, a fegyverkezési hajszát megszüntetését tekinti céljának. Végül, mint már mondtuk, Indiát a Szovjetunióval való együttműködés segíti abban, hogy szembe szálljon az imperialista diktátummal, leküzdje a gyarmati uralom és az elmaradottság súlyos örökségét, s a független gazdasági fejlődés irányvonalát kövesse.

Következésképpen ez az együttműködés mindkét állam objektív szükségletein alapszik, megfelel a létfontosságú nemzeti érdekeknek. Ezért Indiában csaknem teljes nemzeti konszenzus alakult ki a Szovjetunióval és a szocialista közösség többi országával való barátság fenntartásának, a velük való együttműködés fejlesztésének szükségességét illetően. Még abban a rövid átmeneti időszakban is, amikor a Dzsana Párt volt hatalmon (1977–1980), a külpolitika, beleértve a Szovjetunióhoz fűződő kapcsolatokat, nem változott, a kormányzó párt egyes vezetőinek a haladó külpolitikai irányvonalától való eltérése irányuló szubjektív óhaja ellenére sem.

Hangsúlyozni kell: *pártunk jelentősen hozzájárult az ország által elért sikerekhez.* Energikusan támogatta azt a fejlődési stratégiát, amely a gazdaság állami szektorát tartotta a legfontosabbnak. Harcolt e stratégia kiforgatása ellen – ezt nemegyszer megtették a Világbank és a Nemzetközi Valuta Alap nyomására –, védelmezte a dolgozók érdekeit, szorgalmazta az agrárreformok végrehajtását. Sajnos ezeket a reformokat elszabotálták az államok kongresszus párti kormányai (Kerala és később Nyugat-Bengália kivételével, ahol a kommunisták voltak hatalmon). India Kommunista Pártja az első sorokban küzdött az olyan demokratikus követelések teljesítéséért, mint például az, hogy nyelvi ismérvek alapján hozzák létre a tartományokat. Kulcsfontosságú szerepet játszott India haladó külpolitikájának kidolgozásában is. Következtesen sikraszállt a béke védelmében, harcolt az imperializmus, a belső reakció mesterkedései ellen. A kommunisták voltak a Szovjetunióval való barátság első propagandistái, megmagyarázták, miért felel ez meg országunk érdekeinek, s ebben a szocialista társadalmi rend jellegére helyezték a hangsúlyt.

Az IKP-nak egyre nagyobb lett a tekintélye. 1957-ben a választási győzelem után első ízben kapott lehetőséget arra, hogy a kormány élére kerüljön Kerala államban. Abban az időben a párt képviselői alkották az alapvető ellenzéki frakciót az országos parlamentben. A párt lett a baloldali és demokratikus erők növekedésének katalizátora. A kommunisták tömege előtti tekintélyének növekedését, a demokratikus körök konszolidációjára gyakorolt befolyásuk erősödését sajnos megállította a pártban történt szakadás. Az ezt követő években a rendkívül bonyolult helyzet ellenére következetesen védelmeztük a nemzetközi kommunista mozgalom pozícióit.

Ma India bonyolult és nehéz helyzetben van. Az utóbbi időben érezhetően nőtt a biztonságát fenyegető veszély. Egyre sebezhetőbbé válik az ország partvidéke az Indiai-óceánon való amerikai katonai jelenlét eszkalációja, az óceán további militarizálása következtében. Washington rengeteg fegyvert szállít Pakisztánnak, többek között AWACS rendszerű repülőgépeket, s 4,3 milliárd dollár összegű pótlólagos katonai segílyt szándékozik neki nyújtani. Az a veszély is fennáll, hogy Pakisztánnak lesz nukleáris fegyvere.

Az imperializmus erősödő nyomással próbálja rábírní Indiát, hogy térjen le az elnem-kötelezettség irányvonaláról, nyíltan törekszik államunk destabilizációjára. Nem kell hozzá különösebb éleslátás, hogy észrevegyük: az imperialista körök ösztönzik a destruktív kommunalista erőket, a khalisztáni terroristákat Padzsábban.⁵ A hinduk és a muzulmánok közti összecsapások komolyan fenyegetik országunk demokratikus, világi berendezkedését, egységét és integritását.

Radzsiv Gandhi kormánya antiimperialista külpolitikai irányvonalat követ. A miniszterelnök a „delhi hatokkal” és az el nem kötelezettek mozgalmával együtt számos bátor kezdeményezést tett a nukleáris leszerelés, a szovjet békejavaslatok, az apartheid elleni küzdelem támogatására. Fontos lépés volt, hogy Mihail Gorbacsovval együtt aláírta a delhi nyilatkozatot. De a kormány retrográd gazdaságpolitikája – az állami szektor szűkítése, a monopóliumoknak juttatott előnyök, a transznacionális társaságok működési szabadságának biztosítása, a Világbank receptjeinek követése (és mindez állítólag annak érdekében, hogy az ország méltóképpen lépjen a XXI. századba) máris kedvezőtlenül hat a nemzetgazdaság helyzetére. Objektíve ez az irányvonal az imperialisták kezére játszik India destabilizációját célzó erőfeszítéseikben. A biztos pont továbbra is a Szovjetunióval való szoros gazdasági együttműködés.

Ilyen körülmények között pártunk úgy véli, hogy az imperializmus neokolonialista nyomása és a kormány retrográd gazdaságpolitikája elleni harc „szorosan összefügg”, miként azt az IKP XIII. kongresszusának politikai határozata hangsúlyozta.

India ma példátlan *politikai válságban* van. A kapitalista fejlődési út, amelyen négy évtizeden át vezette az országot az INK, zsákutcába torkollott. A következmény: növekvő munkanélküliség és drágaság, fékezhetetlen korrupció, a nép elnyomordása. Felütötték fejüket a különféle sovíniszta, szeparatista és vallási-fundamentalista erők. Mindez komolyan megingatta a bizalmat a kormány iránt, csökkentette tömegtámogatását.

Mint arra pártunk XIII. kongresszusának politikai határozata rámutat, ahhoz, hogy visszaverhessük a belső reakció és az imperializmus mesterkedéseit, létre kell hozni az INK(I) kormányának *demokratikus alternatíváját*. Gyökeres társadalmi és gazdasági változásokra van szükség, amelyek szakítást jelentenek a mostani kapitalista fejlődési úttal. „Ezért pártunk arra törekszik, hogy az INK(I) burzsoá kormányát baloldali demokratikus kormányzat váltsa fel, és nem kívánja, hogy újabb burzsoá kabinet kerüljön hatalomra, amely elkerülhetetlenül ugyanazon a vezetéses úton halad.”⁶

A polgári ellenzéki pártok megpróbálnak a saját alternatívájukkal előállni, de nem olyan új programmal, amely a szekularizáció, a demokrácia és az antiimperializmus elvein alapszik. Az egyetlen dolog, amire megpróbálnak rájátszani – a hatóságok korrupciója. Így például Andhra Pradesh állam főminisztere az ellenzéki pártok valamiféle „konföderációjának” tervezetével állt elő, amely az INK(I)-t lenne hivatott felváltani a kormányruznál. Felfoghatatlan, hogyan nyilváníthatja magát össznemzeti alternatívának egy olyan pártszövetség, amelynek elemei országunk kulcsfontosságú problémáit illetően teljesen eltérő politikai nézeteket vallanak. Az előterjesztett programból egyébként világos, hogy egy határozott jobboldali alternatíváról van szó.

A programban egyetlen szó sem esik arról a veszélyről, amely az imperializmus részéről fenyegeti India biztonságát, stabilitását és egységét, egy szó sem esik az imperialista transznacionális cégek behatolásának aggasztó következményeiről, arról, hogy véget kell vetni az indiai monopóliumok rabló tevékenységének, radikális agrárreformokat kell végrehajtani, hogy a föld azé legyen, aki megműveli. Az effajta burzsoá alternatívát nem járul hozzá egyetlen olyan komoly probléma megoldásához sem, amellyel népünknek szembe kell néznie, sőt azokat tovább élezi, az országot az imperialista összees-

⁵ Khalisztán létrehozását a szeparatisták szorgalmazzák, akik Pandzsáb Indiától való különválása mellett kardoskodnak. – *A szerk.*

⁶ Documents of the XII Congress of the CPI, 1986. p. 65.

küvések áldozatává teszi. A nemzeti politika tengelye jobbfelé mozdul el. Mi ellene vagyunk az ilyen kísérleteknek és visszaverjük őket.

Nyilvánvaló, hogy a miniszterelnök elvesztette a nép bizalmát, amelyet az 1984-es választásokon élvezett. Alapos elemzés után pártunk kategorikus következtetésre jutott: a mostani politikai válság egyetlen demokratikus megoldása az, hogy a kormányfő ismét a néptől kérjen felhatalmazást, amelynek demokratikus körülmények között döntő szava van.

A legutóbbi időszak nyilvánvalóan demonstrálta az egyesült baloldal növekvő tekintélyét, azt a fontos szerepet, amelyet az események alakulásában játszhat. Erről tanúskodnak kezdeményezéseik: egyrészt az államelnök ama jogával kapcsolatosan, hogy leváltsa a miniszterelnököt, másrészt ama lehetőséggel kapcsolatosan, hogy a volt elnököt, Z. Szinghet, újra jelöljék. A baloldalnak mindkét esetben sikerült meghiúsítania a reakció terveit.

Az IKP, az IK(m)P és a többi baloldali párt most azt követeli, hogy indítsanak más demokratikus világi erőkkel együtt tömegkampányt a kormány népellenes belpolitikája ellen, és kényszerítsék az új választások kiírásával kapcsolatos követelés elfogadására. E kampány során szeretnénk megmagyarázni az embereknek a minimális programot, amely az antiimperializmus, a szekularizáció, a demokrácia és a létfontosságú népi követelések kielégítésének elvein nyugszik.

Csakis a tömegeket érintő politikai kérdések kapcsán folytatott harc útján lehet majd megteremteni az INK(I) kormányzásának baloldali demokratikus alternatíváját. Ennek során a kommunisták és a baloldali pártok erőfeszítései változatlanul a vallási-fundamentalista és szélsőjobboldali erők elszigetelésére kell hogy irányuljanak.

Ez az esztendő nemcsak azért nevezetes számunkra, mert most ünnepeljük a nagy október 70. évfordulóját, amely megnyitotta az emberiség történelmében a szocializmus korszakát. Ez egyúttal India függetlenségének 40. évfordulója is. Mindkét dátum közel áll szívünkhöz, és a kommunisták jelentős erőfeszítéseket tettek, hogy méltóképpen ünnepelhessünk újabb tettekkel.

A világot átalakító forradalom

HALED MOHIEDDIN,

Egyiptom Nemzeti Haledó (baloldali) Pártjának főtitkára

Az októberi forradalom minden addigi társadalmi rendtől különböző rendet hozott létre, amelynek alapja a termelési eszközök társadalmi tulajdona és a szovjetek hatalma, a munkások és parasztok hatalma. Felszabadítva Oroszország népeit a cárizmus igája és a tőkés kizsákmányolás alól, a forradalom óriási impulzust adott a gyarmati országok nemzeti felszabadító mozgalmának, radikálisan megváltoztatta ennek jellegét. A nagy Lenin vezette forradalom az arab népek, többek között az 1919-es egyiptomi forradalom felszabadító harcának támasza volt.

A Szovjetunióknak és szövetségeseinek a hitleri fasiszmus fölött aratott győzelme gyökeresen megváltoztatta az erőviszonyokat a nemzetközi szinten. A szocialista világrendszer népeink hatalmas védőbástyája lett az imperializmus, a cionizmus és a reakció elleni küzdelemben. Annak a testvéri segítségnek köszönhetően, amelyet a Szovjetunió nyújtott a gazdaság iparosításához, a mezőgazdasági területek művelés alá vonásához, a fegyveres erők megszervezéséhez, Egyiptom szembe tudott szállni ezen erők mesterkedéseivel.

A szovjet–egyiptomi kapcsolatok a lehető legjobban bizonyítják, hogy milyen sokat adhat egy szocialista világhatalom és a harmadik világ országai közötti együttműködés. Ez jó példa arra, hogy miképpen kell a gyakorlatban alkalmazni a békés egymás mellett élésnek, a szuverenitás tiszteletben tartásának, az egymás belügyeibe való be nem avatkozásnak az elveit. Az effajta együttműködés egyik legfontosabb aspektusa, hogy megszilárdult Egyiptom politikai és gazdasági függetlensége, a külső agressziótól való védelme. A Szovjetunió minden téren megnyilvánuló segítségnyújtása nélkül népünk nem tudott volna szembeállni az 1967. júniusi amerikai–izraeli támadással, az egyiptomi csapatok nem tudtak volna 1973 októberében átkelést végrehajtani a Szezi-csatornán. A szovjet segítségnek köszönhető az, hogy az egyiptomi hadsereg akkor a legújabb haditechnikát tudta alkalmazni az ellenség ellen.

Az októberi forradalom országához fűződő baráti kapcsolatokra támaszkodva Egyiptom megerősítette függetlenségét, megeremtette saját iparát, és több mint egymillió feddanna¹ növelte vetésterületét. Szovjet közreműködéssel épült fel az asszuáni vízerőmű, egy kohómű, egy alumíniumfeldolgozó üzem, egy szárazdokk Alexandriában, számos más létesítmény és vállalat. Egyiptomi szakemberek számítása szerint a szovjet hitelek 96%-át az iparban és az energetikában használták fel. A Szovjetunió kedvezményes feltételekkel (évi 2,5%-os kamattal) nyújtott hiteleket az EAK-nak; az előirányzatok szerint ezeket a szovjet közreműködéssel épült gyárak termékeivel vagy hagyományos egyiptomi exportcikkkel törlesztik. A Szovjetunió az Egyiptomnak nyújtott segítséget soha nem kötötte politikai feltételekhez.

Nem kevésbé fontos dolog, hogy szovjet szakemberek egyiptomi szakmunkások, műszaki és adminisztratív dolgozók ezreit tanították be. Ugyanez mondható el azokról

¹ Egy feddan = 0,42 hektár. – *A szerk.*

a szakemberekről, akik az egyiptomi fegyveres erőknél teljesítenek szolgálatot. Az ország tudományos-műszaki potenciálja igazi nemzeti vagyonná vált, ami lehetővé teszi, hogy lépést tartsunk korunkkal.

Az 1952. júliusi forradalom után kialakult szovjet-egyiptomi kapcsolatok példamutatóak minden olyan fejlődő állam számára, amely igyekszik leküzdeni az imperializmus monopóliumát a „harmadik világgal” való gazdasági kapcsolatokban.

Ezekben a kapcsolatokban – nem a Szovjetunió hibájából – hanyatlás következett be, de ez az időszak most véget ért, és Földünk első szocialista hatalma és Egyiptom között az együttműködés ismét aktivizálódik, magasabb szintre emelkedik.

Mindenütt mély tiszteletet kelt a Szovjetunió iránt a Mihail Gorbacsov vezette új szovjet vezetés politikája, amelynek célja a gazdasági, politikai és kulturális élet gyökeres átalakítása. A változások azt bizonyítják, hogy a szocialista rendszernek kimeríthetetlenek a fejlődési lehetőségei. alkalmazni tudja az új eredményeket a tudomány, a technológia és az irányítás területén, kiszélesíti a demokráciát és növeli az ember iránti tiszteletet.

A Szovjetunió barátai az átalakítás folyamatával megismerkedve, meggyőződhetnek arról, hogy ez a folyamat olyan gyökeres változtatások révén valósul meg, amelyek módot adnak a szocializmusnak arra, hogy méltó helyet foglaljon el a világ tudományos életében, a világgazdaságban és a világpolitikában. Olyan helyet, amely lehetővé teszi, hogy az erőviszonyok a nemzetközi szinten a béke és a haladás javára változzanak meg.

Egy több kötetre
tervezett sorozat
első darabja

SZABÓ ANDRÁS GYÖRGY

**A MARXIZMUS TÖRTÉNETE
A MUNKÁSMOZGALOM
KEZDETEITŐL 1917-IG**

I. kötet

A marxizmus kialakulása

296 oldal

Ára: 58 Ft

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ

A nigériaiak a Szovjetunió barátai

DAPO FATOGUN,

a *New Horizon* c. marxista folyóirat főszerkesztője

Az októberi forradalom tömegével hívta életre az új, felszabadító eszméket, amelyek világszerte lelkesítették az antiimperialista felszabadító harcok résztvevőit, a rasszizmus ellen küzdőket, különösen Afrika földjén.

A munkás–paraszt forradalom megdőntötte Oroszország feudálkapitalista uralkodó osztályát, s ez meggyorsította az idegen elnyomás és uralom minden fajtája ellen harcba szálló afrikai tömegek gyarmatosításellenes mozgalmának kibontakozását. Az 1917-es forradalom segítette földrésznünk népeit abban, hogy új értelmet adjanak az olyan fogalmaknak, mint a szabadság, a demokrácia, az igazságosság, a nemzeti hovatartozás. Az emberekben kialakult az elképzelés arról, hogy fel lehet építeni egy egalitáriusabb társadalmi-gazdasági rendszert, olyat, amilyen a szocializmus.

Az új társadalmi rend nem csupán a tömegek növekvő jólétét biztosítja, hanem internacionalista küldetést is betölt, amikor segíti és támogatja a felszabadult országok népeinek alkotó erőfeszítéseit az elmaradottság és a fejletlenség, a neokolonialista függőség leküzdésére. A nigériai–szovjet együttműködés tapasztalataiból tudjuk például, hogy a Szovjetunió által országunknak nyújtott gazdasági támogatásnak az a célja, hogy segítsen gazdaságunknak saját lehetőségeire támaszkodni.

A mai Afrikában azoknak az erőeknek a megszilárdításáért küzdünk, amelyek a szocializmusért s a társadalmi-gazdasági haladás nemes céljainak megvalósításában is mélyesen érdekelt demokratikus békemozgalom sorainak bővüléséért szállnak sikra. Ebben a mozgalomban mindjobban tudatosul az a realitás is, hogy minél többet tesz a szovjethatalom saját gazdasági, politikai és katonai erejének megszilárdításáért, annál jelentősebb potenciált képvisel az imperialista és neokolonialista terjeszkedésnek, a rasszizmus és az apartheid erőinek a megfékezésében, amiben pedig az afrikaiak közvetlenül érdekeltek.

Afrika érezte és még sokáig fogja érezni az oroszországi munkások forradalmának hatását. Általánosságban elmondhatjuk, hogy kontinensünk országai és a Szovjetunió között jó kapcsolatok alakultak ki. Nem az a fontos, hogy egyes államférfiak hogyan értékelik ezeket a kapcsolatokat. Az a fontos, hogy társadalmunk felvilágosult része úgy vélekedik, hogy a két legnagyobb hatalom közül a Szovjetunió áll az afrikaiak óriási többségének oldalán. Igaz, egyes politikusok a Nyugathoz való „vonzódást” demonstrálják. De ha tágabb értelemben, a népekről és a konkrét országokról beszélünk, példának okáért hazámról, Nigériáról, amely az egyik legnagyobb és legnépesebb, nem félek kijelenteni: a többség valóban mély érzéseket táplál az októberi szocialista forradalom és a Szovjetunió iránt.

Sok oka van annak, hogy honfitársaim a Szovjetunió barátainak tartják magukat. Mindenekelőtt az a szovjet álláspont, amely segített megőrizni Nigéria egységét a biafrai

szeparatista háború óta. Ennek a rokonszenvnek másik oka az, hogy a Szovjetunió segíti az afrikaiak harcát nemzetközi függetlenségükért, s különösen támogatja Dél-Afrika népeit a fajgyűlölő pretoriai rendszer elleni harcban. „A Szovjetunió ugyanabban a lövészárkban harcol, mint mi” – szokták mondogatni nálunk.

A függetlenség kivívása és a gyarmati igától való megszabadulás után kontinensünk sok állama az előtt a dilemma előtt állt, hogy a fejlődés melyik útját válassza. Nigériában, mint ahogy a szomszédos országokban is, a gondolkodó, felvilágosult emberek persze nem hagyhatták figyelmen kívül Marx és Lenin eszméit, a tudományos szocializmust, a szocialista építés tapasztalatait. A hatóságok úgy nyilatkoztak, hogy 1992-re polgári kormánynak adják át az állam irányítását, s nemrégiben beleegyeztek abba, hogy nyíltan megkérdézzék a lakosságot, milyen rendszert részesítene előnyben a jövőre nézve. Az eredmények azt mutatták, hogy az emberek a szocializmust nevezték meg. Miről tanúskodik ez? Természetesen arról, hogy a lakosság széles rétegei számolnak a szocialista és a tőkés társadalmi rend közötti szembeszökő kontrasztokkal.

Hogy is ne jutna eszünkbe ezzel kapcsolatban a nagy október? Öntudatot, optimista perspektívát hozott kontinensünkre, Nigéria földjére is a lenini forradalom, amelynek 70. évfordulóját Afrikában a Szovjetunió minden barátja megünnepli.

VÉLEMÉNYEK, VITÁK

A MARXIZMUS HAZAI HELYZETÉRŐL

Szerkesztette: Szerdahelyi István, Vörös T. Károly

A kötet azokat a nézeteket szembesíti egymással, amelyek az utóbbi évtizedben a hazai marxista közgondolkodással kapcsolatos vitákban kerütek nyilvánosság elé.

Tanulmányok, vitacikkek, interjúszorozat. dokumentumok szerepelnek a kötetben.

524 oldal

Ára: 65 Ft

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ

Szocialista orientáció: elmélet és gyakorlat*

GEORGIJ KIM,

a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának levelező tagja

A „nem-kapitalista fejlődési út” és a „szocialista orientáció” fogalmak, amelyek arra a lenini eszmére támaszkodnak, hogy az elmaradott országok a kapitalizmus megkerülésével áttérhetnek a szocializmusra, a hatvanas években jelentek meg a marxista irodalomban. Lenin ezt az eszmét 1920. július 26-án fogalmazta meg a Kommunista Internacionálé II. kongresszusán mondott beszédében.

Szigorúan véve a nem-kapitalista fejlődés elmélete (mint összefüggő kategóriák kidolgozott rendszere) Leninnél nem fogalmazódott meg, Lenin nem is használta ezt a kifejezést. De elvi jelentőségű volt az a gondolat, hogy lehetséges a haladás a szocializmus irányában a kapitalista szakasz kihagyásával. Ez a gondolat egyáltalán nem következett a világtörténelmi haladásnak abból a modelljéből, amelyet „A Kommunista Párt kiáltványa” vázolt fel, és nem volt összhangban a társadalomalakulatoknak azzal az egymásutánjával, amely „A politikai gazdaságtan bírálatához” marxi előszavában rajzolódott ki. Viszont nem is volt teljesen új a lenini gondolat: Marx élete végén óva intett attól, hogy, mint írta, „történelmi vázlatomat a kapitalizmus nyugat-európai keletkezéséről” átalakítsák „valami történelemfilozófiai elméletté a fejlődés általános útjáról”¹, majd pedig Oroszország példáját véve mérlegelte a szocializmusba való olyan átmenetnek hipotetikus perspektíváját, amely megkerüli a fejlett tőkés rend szakaszát².

Lenin a Kommunista Internacionálé II. kongresszusán szabatosan meghatározta azt a két feltételt, amely ahhoz szükséges, hogy „a kapitalizmus megkerülésével” történő haladás lehetőségéből valósággá váljon: 1. ha „a győztes forradalmi proletariátus rendszer propagandát fog köztük (a keleti népek körében. – G. K.) folytatni”, és 2. ha „a tanácskormányok... minden rendelkezésükre álló eszközzel segítségükre sietnek”³. Ezek úgyszólván a gyakorlati jellegű feltételek. Elméletileg viszont Lenin számolt a formációfejlődés olyan elvi szempontból új rajzának valószínűségével, amelyben a nemzeti mozgalmak „szokásos” polgári demokratikus kereteiket áttörve a szocialista forradalomnak mint korszaknak a részévé válnak⁴. Lenin számos igen fontos tételt fejtett ki azokról a módszerekről és eszközökről, amelyek lehetővé teszik az új rendre való áttérést „a kapitalizmus gyönyörűségeinek” megkerülésével. Ugyanakkor azt is hangsúlyozta, hogy nem lehet előre látni, hogyan zajlik le ennek az átmenetnek bonyolult folyamata: „Erre majd a gyakorlati tapasztalatok vezetnek rá bennünket.”⁵

* A cikk alapja egy előadás, amelyet a szerző Prágában tartott „A szocialista orientáció perspektívái” témáról a folyóiratunk által rendezett nemzetközi szemináriumon.

¹ *Marx és Engels Művei*. 19. köt. Budapest 1969. 112. old.

² Lásd uo. 440. old.

³ *Lenin Összes Művei*. 41. köt. Kossuth Könyvkiadó 1980. 233. old.

⁴ *Lenin Összes Művei*. 39. köt. Kossuth Könyvkiadó 1973. 312–313. old.

⁵ *Lenin Összes Művei*. 41. köt. 233. old.

A nem-kapitalista fejlődésnek az a világ első formája, amely az egykori cári Oroszország periferiáján realizálódott, igen sajátos. Nem annyira az elméletből, mint inkább a gyakorlatból fakadt, a szocialista forradalom hozta létre, amely az ország fejlett központjában győzött, összeolvadva a periferiákon zajló forradalmi folyamatokkal. Az elmaradott körzetek népeinek a kapitalizmus megkerülésével történő haladása a szocializmus felé egységes állam keretében folyt a kommunisták irányításával. Lényegében éppen ez határozta meg azt a körülményt, hogy a szocialista építés szakasza ezekben a körzetekben az általános demokratikus átalakítások igen rövid szakasza után kezdődött el, és csak nem sokkal később ért véget, mint a központban.

A nagy októberi forradalom, amely a szocializmust megvalósította a földkerekség egyhatodán, igen erőteljes impulzusokat adott a jelenkor valamennyi forradalmi tényezőjének. Valóban, a történelem során még nem volt példa ilyen széles körben kibontakozott forradalmi harcra, amely kiterjedt gyakorlatilag az egész földkerekségre, köztük a „periferiának” tartott térségekre. Mindenütt intenzívebben kezdtek keresni a radikális utakat és eszközöket ahhoz, hogy szakítsanak a múlttal a jobb jövő érdekében, amely felé első ízben Oroszország munkásai és parasztjai törtek utat.

A Mongol Népköztársaság lett a hazája a nem-kapitalista fejlődés második formájának (változatának) – olyan önálló állam keretében, amelyre a termelési és a társadalmi viszonyok rendkívül alacsony színvonalra volt jellemző. Ilyen körülmények között az átalakítások általános demokratikus szakasza – a világ első szocialista országával fenn tartott széles körű és szoros kapcsolatok ellenére – már csaknem 20 évig tartott. Ugyanígy a szocializmus alapjainak a lerakása is több időt vett igénybe Mongóliában, mint szovjet Közép-Ázsiában vagy Kazahsztánban.

Ha viszont egészében nézzük az egykor elmaradott szovjet peremvidékek, valamint Mongólia népeinek az új rendre való áttérést, amelynek során megkerülték a kapitalizmust, számos merőben egyedi jellegzetességet látunk. Ha mechanikusan azonosítjuk ezt a folyamatot azzal, ami ma történik a szocialista orientációjú országokban, ezzel csak elfedjük a probléma lényegét, elméleti zűrzavart idézhetünk elő, s ez súlyos hibák forrása lehet a gyakorlati dolgokban.

De jogosulatlan a másik véglet is, az, ha a jelenkori szocialista orientációt abszolút új jelenségnek tekintik, amelynek semmi köze sincs a szocializmus felé „rövidített” úton való haladásnak korábban kipróbált formáihoz. Ezek a formák ugyanis egyetemes érvényű mozzanatok is tartalmazznak. A több szovjet köztársaságban és Mongóliában lezajlott nem-kapitalista fejlődés tapasztalataiban véleményünk szerint egyetemes érvényűek a következők: először, a tudományos szocializmus platformján álló párt vezető szerepe; másodsor, az új rendre való áttérés sokfokozatú volta, a viszonylag hosszú általános demokratikus szakasz elkerülhetetlensége, és, harmadszor, a szoros szövetség a létező szocializmussal.

Lenin fáradhatatlanul hangsúlyozta, hogy *az iparilag fejlett államoktól eltérően a paraszti országokban* – és lényegében ezek közé tartoznak mindazok az országok, amelyek most a szocialista orientációt választották – *a mélyreható átalakítások végrehajtása során rendkívül nagy óvatosságra, szigorú következetességre van szükség. Itt teljesen megengedhetetlen a kapkodás, a sietség, és rendkívül fontos a sablonoktól mentes, újító megközelítés sok probléma megoldásában.* A forradalmároknak tudniuk kell szót érteni a csaknem teljesen analfabéta paraszti tömegekkel, amelyek az ideológia hagyományos formáinak, különösen a vallásnak és a nacionalizmusnak a befolyása alatt állnak. A dolgozók körében a tudományos szocializmus eszméinek terjesztése csak akkor lehet sikeres, ha ez számukra érthető formában történik – bár természetesen leegyszerűsítés, vulgarizálás nélkül. Ez a feladat mind a mai napig az egyik legnehezebben megoldható teendő.

És még egy lényeges mozzanat: arról van szó, hogy nagyon körültekintően kell bánni a hagyományos értékekkel, tervszerűen, fokozatosan kell átalakítani a hagyományos struktúrákat. Hiszen a hagyományok gyakran a szociokultúra olyan elemeit tartal-

mazzák, amelyeket a népek sok évszázad, sőt évezredek alatt alakítottak ki. Egyáltalán aligha tekinthető helyesnek annak a kérdésnek pusztá felvetése, amely a posztkoloniális társadalmak úgynevezett gyors átalakítását feszegeti. Az a törekvés, hogy erőltetett ütemben, maximálisan rövid idő alatt „látványos sikert” érjenek el, sok esetben negatív következményekkel jár. Ma például sokat beszélnek a tradicionalizmus valamiféle reneszánszáról. Csakhogy ez bizonyos fokig reakció arra, hogy elszietve próbálták megszüntetni a hagyományos intézményeket.

A történelmi gyakorlat azt mutatja, hogy a szocializmusba való átmenet igen nehéz útvonal, amely megkerüli a kapitalista szakaszt, senki sincs bebiztosítva a melléfogások, a túlzások, olykor a súlyos hibák ellen. A sietség a radikális társadalmi, gazdasági, politikai, szellemi és egyéb átalakítások végrehajtásában, az általános demokratikus és a tulajdonképpeni szocialista fejlődési szakasz összekeverése gyakori betegsége sok olyan hazafinak, aki őszintén küzd azért, hogy népe megszabaduljon az évszázados elmaradottságtól. Az előreszaladás még azért is veszélyes, mert kudarcokra vezet, s ezzel lejáratja a szocialista orientáció eszméit, az ellenség malmára hajtja a vizet. Nem véletlen, hogy gyakorta éppen a sietség, a meggondolatlan döntések válnak olyan közvetlen kiváltó okkák, amelyek miatt azután háttal fordítanak a korábbi progresszív választásnak.

A jelenkori szocialista orientáció a nem-kapitalista fejlődés új formája. *Ez az új forma megfelel a felszabadító mozgalom új szakaszának, amely a második világháború után a szocializmus javára megváltozott nemzetközi erőviszonyok közvetlen hatására kezdődött el.*

Az a tény, hogy a felszabadult országok a szocialista orientációt választják, annak az eredménye, hogy mélyebbé válik és fejlődik a nemzeti felszabadító forradalmak társadalmi tartalma. A nemzeti felszabadító forradalom győzelme után a társadalmi harc magasabb szintre emelkedik – élesebben elhatárolódnak az osztály- és politikai érdekek, a harc résztvevői egyre tisztábban látják ezeket az érdekeket. Átrendeződnek a megfelelő koalíciók, kialakul a társadalmi erők új felállása, amely ugyanakkor megőrzi a nemzeti és a társadalmi felszabadulás dialektikus összefüggését.

A nemzeti felszabadító mozgalom társadalmi bázisa az elnyomott gyarmati társadalom csaknem valamennyi osztályának és rétegének összessége – a komprádor-feudális rétegek kivételével –, ezzel szemben *a szocialista orientáció tömegtámasza a felszabadult ország mindazon nem kizsákmányoló osztályainak az összessége, amelyek képesek antikapitalista vagy akár csak nem-kapitalista álláspontra helyezkedni.*

A szocialista orientáció azonban nem jelenti az új társadalom közvetlen építését. Figyelembe kell venni, hogy ennek az orientációnak sok változata van: a szocialista orientációt választhatják mind népi demokratikus rezsimek, amelyek a tudományos szocializmus tanítását követik, mind pedig nem proletár forradalmi demokratikus rezsimek, amelyek nem marxista ideológia platformján állnak. Az utóbbi esetben a szocialista orientáció fő kritériuma a gazdasági, társadalmi és politikai gyakorlat, a társadalmi szerkezet antiburzsoá tartalmú radikális átalakítása. Az ilyen átalakítás teljes összhangban van a forradalmi demokratáknak azzal az elvével, amely szerint a nemzeti és a társadalmi felszabadítás között szoros a kapcsolat.

A szóban forgó elvtől való eltérés rendszerint a rezsim társadalmi bázisában végbe ment változásokat tükrözi vissza, többnyire azt, hogy a rezsim elpolgárosodott, mivel erősödött a nemzeti burzsoázia alsó és középső rétegeinek a befolyása. A szocialista orientáció visszafordításának szomorú tapasztalatait láthattuk a hatvanas-hetvenes években Ghánában, Egyiptomban, Szomáliában, néhány más országban. Ezenkívül még több országban erősödnek azok a tendenciák, amelyek kérdésessé tehetik progresszív irányú társadalmi evolúciójukat.

Előfordult az is, hogy a szocialista orientációval való szakítás radikális volt, mint például Egyiptomban, ahol az állami bürokrácia elpolgárosodott felső rétege hajtotta

végre ezt a szakítást együtt az elődsí és spekulációkkal foglalkozó burzsoázia csoportjival, amelyek 1970 után villámgyorsan alakultak ki (részben pedig előjöttek az illegálisból). De véleményünk szerint megkülönböztetett figyelemben kell részesítenünk azt a változatot, amikor a szakítás fokozatosabban történik. Ezt a szakítást gyakran álcázza a burzsoázia különféle csoportjainak a szocialista orientáció egyes aspektusaihoz való ellentmondásos viszonya. Ennek az a magyarázata, hogy rendkívül heterogének és különböző szektorokat képviselnek a burzsoá rétegek (különösen a nemrég „alulról” feltört rétegek), amelyek egyenlőtlenül, ellentmondásosan és gyakran egymás rovására fejlődnek. De mindezen rétegek megegyeznek abban, hogy rendszerint nem létezhetnek az állam támogatása, az államnak a gazdaságba való aktív beavatkozása nélkül, s objektív érdekük fűződik ahhoz, hogy felhasználják az államapparátust és az állami szektort a külföldi konkurenciától való védelmezésükre, valamint mint segítő, kölcsönadót, ellátót és a termék vásárlóját. Ebből fakad az a teljesen természetes félelem, hogy a szocialista orientáció további elmélyülése során az állam elkezd fokozatosan szűkíteni tevékenységük szféráját, megnyirbálja jövedelmüket. Ezért azután a progresszív fejlődés útján megtett minden újabb lépéssel fokozódik a burzsoá körök ellenállása.

A szocialista orientáció mai formája kedvezőbb körülmények között fejlődik. Számos olyan országban, amelyben korábban prekapitalista viszonyok uralkodtak, nem kevés tapasztalatot szereztek a progresszív és szocialista átalakítások végrehajtása terén. A mostani forradalmi demokratikus rezsimek előtt, hogy Engels szavaival éljek, van példa, „hogyan kell ezt csinálni”⁶. Ma a nemkapitalista út nyitva áll sok ország előtt, mivel létezik a világszocializmus, amelynek segítségével és támogatására számíthatnak a társadalmi haladás útját választó felszabadult országok. (Ez természetesen egyáltalán nem ellenkezik a nyilvánvaló igazsággal, hogy az új társadalmat elsősorban azok a népek hozzák létre saját erőfeszítéseikkel, amelyek ráléptek erre az útra.)

Az a tény, hogy a gyarmatrendszer összeomlott, és sok tucat ország felszabadult az ideglen uralom alól, megvilágította a külpolitikai tényező szerepét, az októberi forradalom eredményeképpen a nemzetközi erőviszonyokban a haladás és a szocializmus javára végbement változásnak, a hitleri fasizmus és a japán militarizmus széttűzésének, az egész világforradalmi folyamat további fejlődésének a jelentőségét. Valóban, az antikolonialista, antiimperialista és még inkább az antikapitalista átalakítások sikere a felszabadult országokban szorosban összefügg a globális erőviszonyok változásaival.

A külső tényezőnek nem csekély a jelentősége abból a szempontból sem, hogy a fiatal független államok a fejlődésnek milyen útját választják. A külső tényező természetesen nem szünteti meg a gazdasági és társadalmi elmaradottságban, a prekapitalista struktúrák létében kifejeződő belső tényező jelentőségét. Ebből adódik több nemzeti felszabadító forradalom befejezetlensége, sőt adódnak ebből retrográd folyamatok is többek közt olyan országokban, amelyek kezdetben szocialista orientációt választottak.

A szocialista orientáció sok változatát több tényező határozza meg, és nem utolsósorban az, hogy a szocialista utat választó országok közt vannak olyanok, amelyekben korábban gyakorlatilag nem létezett nemzeti kapitalizmus (ide tartozik a trópusi Afrika államainak többsége), meg olyanok, amelyekben már viszonylag fejlett kapitalista viszonyok alakultak ki. Az országok e csoportjai lényegesen különböznek egymástól a gazdasági-társadalmi haladás, az alapban és a felépítményben végrehajtandó változtatások stratégiája szempontjából.

A jelenkori szocialista orientáción belül gyakran megkülönböztetik még az „első nemzedék” államait, vagyis azokat, amelyek a hatvanas években léptek erre az útra, és zömükben megálltak az általános demokratikus átalakítások szakaszában anélkül, hogy látható közeledést mutattak volna a tudományos szocializmushoz, és a „második nemzedék” államait, vagyis azokat, amelyek a hetvenes években választották ezt az utat, és

⁶ Marx és Engels Művei. 22. köt. Budapest 1970. 402. old.

Jelentősen előrehaladtak – főleg a felépítmény szférában – a szocializmus irányában. Emellett megfigyelhető a nyilvánvalóan függőségi-társadalmi bázis kiindulási szintjétől. Legalábbis azokban az országokban, amelyekben korábban viszonylag fejlett kapitalista viszonyok voltak, sehol sem alakult meg a dolgozók élcspatpártja vagy a tudományos szocializmus pártja. Szerintünk ez a jelenség igen alapos elemzést érdemel: *a szocialista orientáció előfeltételeinek a kérdése elmélyült kidolgozásra szorul.*

Ha elemezzük a szocialista orientáció útján való haladás nehézségeit, levonhatjuk ezt a következtetést: noha vitathatatlan a felépítményi struktúrák fontossága, különösen nagy figyelmet kell fordítani a gazdaságra, a gazdasági fejlődésre. Azoknak az államoknak a többsége, amelyek a szocialista utat választották, éppen a gazdasági szférában ütköznek nagy nehézségekbe.

A szóban forgó országokban rendszerint még nem értek meg a feltételek az iparosításhoz, amely biztosíthatná a gyors gazdasági előretörést. A vezető és meghatározó ágazat továbbra is a mezőgazdaság. Ezért a gazdaság sorsa, gyakorlatilag pedig a szocialista orientáció egész irányvonalának a sikere vagy kudarca is óriási mértékben függ attól, hogy milyen a helyzet az agrárszektorban.

A gazdasági-társadalmi folyamat sajátossága folytán a kormányzó forradalmi demokratikus erőknek egyidejűleg két problémát kell megoldaniuk: először, emelniük kell a termelés színvonalát a mezőgazdaságban; másodsor, integrálniuk kell a gazdasági növekedés és a társadalmi haladás szférájába a falusi népesség nagymértékben pauperizálódott legalsó rétegeit, vagyis azt a részét, amely egyik támasza a legkövetkezetesebb forradalmi demokráciának. Ezeknek a feladatoknak a megoldása elsősorban olyan agrárátalakítások végrehajtását követeli meg, amelyek – demokratikus, antifeudális és antikapitalista reformok ötvözeteként – élükkel a járadékélvező nagybirtokosok és az uzoratókét forgató, valamint a kereskedő burzsoázia ellen irányulnak.

Az ilyen átalakítások sok tekintetben hasonlítanak azoknak a keleti országoknak az agrárreformjaihoz, amelyek kapitalista úton maradtak. Ezeket az agrárreformokat a kormányzó polgári körök hajtották végre abból a célból, hogy megtörjék a kapitalizmus evolúciójának konzervatív (vagyis a kizsákmányolás prekapitalista formáit sokáig fenntartani akaró) tendenciáját a kapitalizmus fejlődésének általános meggyorsítása érdekében. A különbség ebben a szakaszban rendszerint az, hogy milyen széles körűek és milyen mélyre hatolnak a demokratikus intézkedések (a földbirtok nagyságának radikálisabb korlátozása, a parasztoktól nem követelnek megváltást a földért stb.), illetve az antikapitalista intézkedések (állami szektor létrehozása a nacionalizált földeken, a földelidegenítés és az áruforgalom szabadságának-korlátozása, a dolgozó parasztságra való támaszkodás a szövetkezeti mozgalomban stb.). De a szocialista orientáció legfőbb megkülönböztető vonása az, hogy *az állam aktívan törekszik társadalmi szektor létrehozására a gazdaság kulcságzataiban* (az iparban, a gazdasági infrastruktúrában, a külkereskedelemben és a belföldi nagykereskedelemben, a bankügyben), *tehát igyekszik kezében összpontosítani azokat az eszközöket, amelyekkel befolyásolni tudja a falun zajló gazdasági és társadalmi folyamatokat.*

Az agrárátalakítások mélyülésének szakaszában a forradalmi demokratikus politika következetességének fő kritériuma az, hogy a rezsim milyen viszonyt alakít ki egyrészt a falusi árutermelőkkel (kispolgársággal), másrészt a falusi népesség szegény és vagyon-talan rétegeivel. A kérdés azért súlyos, mert tömeges a pauperizmus, s elmaradtak és elesettek a legalsó rétegek, amelyek a hagyományos prekapitalista társadalmi struktúrákba vannak integrálva. A feladat itt azért bonyolult, mert csupán antifeudális reformokkal nem lehet elérni a legalsó paraszti rétegek gazdasági helyzetének olyan lényeges javulását, amely elősegíti kiszabadulásukat a falusi gazdagok által ellenőrzött hagyományos struktúrákból, valamint azt, hogy a forradalmi erők önálló támaszává váljanak. Az átalakításoknak mélyen bele kell nyúlniuk a parasztságon belüli gazdasági és társadalmi

viszonyok szférájába azzal a céllal, hogy a tulajdont újraelosztásuk a legelső paraszti rétegek javára. Vagyis radikális társadalmi átalakításról van szó, amelyhez szilárd forradalmi demokratikus politikai irányvonalra és sokoldalú – politikai, gazdasági és ideológiai – előkészítésre van szükség.

A forradalmi demokrácia ezen az úton nagy nehézségekbe ütközik. Először, kiéleződnek az osztályellentétek, mert hátrányos helyzetbe kerülnek a falusi népességnek azok a csoportjai, amelyeknek érdekeit sérti a gazdasági erőforrások újraelosztásának – a legelső paraszti rétegek javára történő elosztásának – a politikája. Másodszor, mivel rendkívül szűkösek nemcsak a falunak, hanem az egész társadalomnak a gazdasági erőforrásai, nehéz megtalálni azt az optimális fejlesztési stratégiát, amely lehetővé teszi annak egyidejű megoldását, hogy következetesen érvényesítsék az osztálypolitikát, fejlesszék a mezőgazdaság termelőerőit, és felhalmozási alapot képezzenek a modern ipari szektor megteremtése végett.

Rendszerint éles harc bontakozik ki azzal a kérdéssel kapcsolatban, hogy milyen módszerekkel oldják fel ezeket az ellentéteket. Az alkalmazott stratégia egyik tipikus változata az, hogy megpróbálnak létrehozni valamilyen gazdasági-társadalmi szintézist, vagyis olyan agrárstruktúrát próbálnak kialakítani, amelyben kombinálódnak a magán- és a társadalmi-gazdasági érdekek és mechanizmusok, s közben mesterségesen korlátozzák a parasztság gazdasági-társadalmi rétegződését. De ez kétségtelenül nem veszi le a napirendről azt a kérdést, hogy a társadalmi folyamat fejlődésének további szakaszaiban az osztályérdekek alapján kell dönteni.

Azt, hogy a szocialista orientációjú országok mennyire jutottak előre a maguk választotta úton, ma döntően a felépítmény szférájában végrehajtott változtatások határozzák meg. A legfontosabb elem itt a *kormányzó forradalmi demokratikus párt*. Illetőleg a „második nemzedék” államaiban élcspatpárttról vagy ahogy még nevezik, a dolgozók pártjáról, a tudományos szocializmus pártjáról van szó.

Az élcspatpárt nem valakik akaratának a szülötte, és nem is a forradalmi elmélet parancsoló követelésének a visszatükröződése. A társadalmi fejlődés menete hívta életre. Ilyen párt nélkül – erről tanúskodnak az elmúlt évtizedek tapasztalatai – nem haladhat sikeresen előre az olyan ország, amely a szocializmust választotta céljának.

Az élcspatpártok megalakulása hosszú és sokszínű folyamat. Néhány ilyen párt annak a bonyolult politikai harcnak az eredményeként alakul meg, amely a nemzeti-hazafias frontok keretében folyik – belőlük válnak ki és később konszolidálódnak a forradalmi demokratikus erők. Másik eset az, amikor a forradalmi demokrácia balszárnya fokozatosan (olykor rendkívül bonyolult és ellentmondásosan) közeledik a kommunistákhoz. És, végül, van még egy út: a marxista csoportok, körök egyesülése a radikális baloldali, antiimperialista, antikapitalista csoportokkal.

Ez a folyamat közvetlenül együtt jár a szocialista orientáció fejlődésével, a társadalmi struktúrákban, a tömegek tudatában végbemenő mély változásokkal. Viszont ezek a változások rendkívül lassan következnek be, ellenük hat ugyanis a konzervatív gazdasági, társadalmi és politikai struktúrák egész komplexuma. Ezek között első helyen kell említenünk a patriarchális nemzeti-törzsi viszonyokat, a hagyományos kormányzó klánokat, törzsfőnököket, akik uralmukra nézve természetesen veszélyesnek tartják az energikus, mozgékony párt megalakítását. Az élcspatpárt megalakulását és megszilárdulását számottevően akadályozzák az etnikai és vallási előítéletek, amelyeknek a képviselői néha úgy vélekednek, hogy az élcspatpárt mindenekelőtt valamelyik etnikai csoport eszköze önző céljainak elérésére. Objektív okokból szinte szükségszerű, hogy az élcspatpártba bekerülnek olyanok, akik titokban – álszocialista jelszavakkal – az elmaradott társadalmi struktúrák konzerválására törekednek, valamint olyanok, akik radikális „modernista” frazeológia segítségével próbálják kierőszakolni a fejlődés kapitalista útját.

Nem kisebb veszély rejlik abban a próbálkozásban, hogy az élcspatpártot elhamarkodottan a munkásosztály pártjává, ideológiáját pedig marxista-leninista ideológiává

nyilvánítások. Nem csupán arról van szó, hogy az effajta előreszaladás nem felel meg a párt tényleges jellegének. A pártnak szűkege van a tömegek szilárd támogatására, ideológiája pedig arra hivatott, hogy mozgósítsa a tömegeket olyan égető problémák megoldására, mint az évszázados elmaradottság leküzdése, az éhínség megszüntetése, elétképes gazdaság létrehozása stb. Számos afrikai országban egészen egyszerűen a nyek közötti adekvátan ellógási "megmaradásról" van szó. Képesek-e a tömegek ilyen körülmények között adekvátan ellógási "megmaradásra" az eszméknek proletár, internacionális jellegét? Kell-e mondanunk, mennyire veszélyes példái a teista jelzések elharmarkodott és meggondolatlan meghirtetése? Mástól nem csapja-e be magát a társadalomban betöltött tényleges szerepet illetően a helyi proletárléte és, amely még nem vált magában levő osztályból (oit), ahol egyáltalán számottevő társadalmi-politikai szerepet tölt be) magáét való osztályjá? Hiszen a fejlődő országokban a proletárléte nyilvánvalóan a társadalmi haladás vezető erejévé válik.

A szociális orientációjú országokban működő élcspártok mai tapasztalatai arról tanúskodnak, hogy a legfontosabb problémák továbbra is a következők: a párt kádereknek – mind a vezetőknél, mind az egyszerű párttagoknak – a magukéval kell tenniük a tudományos szocializmus eszméit és elveit, le kell küzdeni a belső ellentéteket (a törzsi, nemzeti, vallási ellentéteket), meg kell változtatni a párt társadalmi összetételét úgy, hogy növekedjen benne a munkásosztályi legutóbbi képviselőinek rétege. Meg kell szilárdítani a párt tömegkapcsolatait, tökéletesíteni kell azt a mechanizmust, amelynek révén fennmarad a kapcsolat az állami szervezetekkel, a társadalmi szervezetekkel. Az élcspártok csak abban az esetben képesek marxista-leninista pártává válni, ha megfontoltan és fokozatosan megoldják a felsorolt feladatokat. Emellett különösen fontosak a tényleges gazdasági, társadalmi, politikai és kulturális átalakítások.

Teljesen nyilvánvaló, hogy a keleti országok mai fejlődési szakaszára jellemző az a tendencia, amelynek az a lényege, hogy a forradalmi demokráta élcspártok tudatosan a tudományos szocializmus eszméiben keres támaszt. Objektíven ide vezet őket a progresszív társadalmi átalakítás optimális lehetőségeinek a keresése. A tudományos szocializmus eszméit ma már nemcsak a vezetőréteg viszonylag vékony rétege számára érhették, hanem az élcspártok egyszerű tagjai, mindazok számára is, akik részt vesznek a nem kizsákmányoló társadalom építéséért vívott harcban vagy éppen csak szimpatizálnak vele. Azok, akik szerint a marxizmus-leninizmusban kell támaszt keresni, hangszíjnyozzák a marxizmus-leninizmus gyakorlati jelentőségét a társadalmi igazságosság elvének érve-nyesítése szempontjából, hozzátéve, hogy végső fokon a marxizmus-leninizmus vázolja a legszabatosabban azokat az utakat és eszközöket, amelyek segítségével a leggyorsabban lehet leküzdeni az elmaradottságot, megszüntetni az antagonisztikus ellentéteket, megszabadulni egyes osztályoknak az osztályok által való elnyomásától.

Ezzel kapcsolatban sokatmondó az a befolyás, amelyet a marxizmus-leninizmus a kormányzó élcspártok programdokumentumaikra gyakorol. Ezekben a dokumentumokban a forradalmi demokráta erők leszögezik, hogy ellógadják a marxizmus-leninizmus alapelveit, s igyekeznek kialakítani a megfelelő megoldást a fejlődés stratégiai problémáira. Több országban hivatalos ideológiává nyilvánították a marxizmus-leninizmust. A haladó eszméket már állami szinten propagálták.

A marxizmus-leninizmus erősödő befolyása természetesen nem azt jelenti, hogy ma már megszűntek a forradalmi demokráta közötti belső ideológiai ellentétek. A progresszív álláspontra való áttérés az ideológia területén összetűg a hagyományos, élcspártok és a nacionalista és vallásos képzetek, a pszichológiai tehetség nélküli radikális lelküzdésével, továbbra felel az is, hogy sok hazafi – köztük számos ószinte hazafi – szubjektíven nem akarja vagy nem képes magáévá tenni a marxista elméleti alapelveit. Viszont elősegíti ezt az áttérést az, hogy erősödjék a dolgozó tömegek politikai tudatossága, s hogy a tömegek tapasztalataikat szerezzenek a politikai harcban, valamint a szociális jellemzőkkel szembeállított átalakításokban.

Hogy el ne veszítsék egymást az emberek

JAMES BALDWIN* – HENRI ALLEG**

A rasszizmusról az utóbbi években megjelent publicisztikai írások közül különös figyelmet érdemel James Baldwin, a tehetséges amerikai író „Gyilkosságok Atlantában” című könyve, amely gyakorlatilag egyidejűleg jelent meg Párizsban és New Yorkban. Sokat foglalkozik ezzel a problémával Henri Alleg francia író-újságíró körülbelül ugyanakkor kiadott könyve, az „SOS, Amerika!”, amelyről már beszámoltunk folyóiratunkban.¹ Ez adta az ötletet, hogy megszervezzük a két szerző találkozóját, és felkérjük őket, folytassanak eszmecsere-t arról a veszélyről, amelyet a fajgyűlölet jelent a békére, az emberek és a népek közötti megértésre.

H. Alleg. „Gyilkosságok Atlantában” című könyvedben ezt írod: „Aki az embereket bőrük színe alapján különbözteti meg, szántszándékkal vakságra ítéli önmagát. Egyetlen fajgyűlölő sincs e világon, aki hazug és gyáva ne volna. Mert ha valaki fajgyűlölő, ez azt jelenti, hogy úgy képzeli, alárendelheti a valóságot saját szorongásainak.” Pontosabban mire gondoltál, amikor az effajta önbecsapásról beszéltél?

J. Baldwin. Valóban, a fajgyűlöletet az emberi gyávaság egyik formájának tartom. Elvégre az emberek mindig találnak ürügyet mások lenézésére, s nem számít, hogy kik azok és milyenek, csak az, hogy önmaguknál alábbvalónak tekintsék őket.

A nyugati, úgynevezett „keresztény” világ évszázadokon át képletesen szólva tükrökkel körülvett, zárt térben élt: fehér emberek fehér emberek szemével nézve. Egész történelmük sem más jószerevel, mint önnön magasztalásukra íródott himnusz. Ebből fakad például a franciák „jólélekűségének” illúziója, akik pedig a maguk gyarmatain gyakran pontosan ugyanúgy viselkedtek, mint az amerikai déli államok ültetvényesei.

Egyébiránt maguk is csak akkor lettek „fehérek”, amikor kezük ügyébe kerültek a „füstösképűek”, vagy, mondjuk a „rézbőrűek”. Messzi hazánkban, Afrikában nem

* J. Baldwin 1924-ben született. Híres regények – „Menj a hegyre, ott mondd el” (1952), „Idegen ország” (1961), „Mondja, kérem, milyen régen ment el a vonat?” (1968), „Épp a fejem fölött” (1979) –, a „Ha a Beal Street beszélni tudna” című novella (1979), valamint sok más elbeszélés, színdarabok, verseskötetek, publicisztikai gyűjtemények szerzője. Az ötvenes évek végétől Párizsban él és dolgozik. 1968-ban, azt követően, hogy az Egyesült Államokban meggyilkolták Martin Luher Kinget, a fekete bőrű amerikaiak polgári jogaiért küzdő mozgalom vezérét, végleg áttelepült Franciaországba.

** H. Alleg 1921-ben született. Részt vett az algériai nemzeti demokratikus forradalomban. 1950-től 1955-ig a *L'Alger Républicain* c. napilap igazgatója volt. 1957-ben a francia katonai hatóságok letartóztatták; 1961-ben megszökött a börtönből. Sok műve szól az algériai háborúról: „A vallatás” (1958), „Hadifoglyok” (1961). Az ő szerkesztésében jelent meg „Az algériai háború” című három kötetes munka. Más országokról szóló művei közül említünk meg kettőt: „A győztes Kuba” (1963), „Vörös csillag és zöld félhold” (1983). A Francia Kommunista Párt tagja, különtudósítóként aktív munkatársa a *L'Humanité*nek.

¹ Lásd *Béke és Szocializmus*, 1986. 7. sz.

voltunk mi „feketék”; azok vezették be ezt az elnevezést, akik őseimet adásvétel tárgyává tették.

Ha a „becsületes munka” és a „piac varázsa” – ahogyan elnök-mágusunk, Reagan előszeretettel hajtogatja – csakugyan a bőség záloga volna, akkor a színes bőrű amerikaiak már rég a világ leggazdagabb embereivé lettek volna. Ez a kifejezés ijesztő pontossággal összegzi népem történetét. Amikor erőszakkal Amerikába hurcoltak minket, éppenséggel *piacra* kerültünk: létezésünk azzal kezdődött, hogy a rabszolgatartó aláírta az árura, azaz a hús-vér testünkre vonatkozó adásvételi szerződést. És azok a világosabb bőrű emberek, akik csaknem ugyanilyen nyomorúságos állapotban kerültek az Újvilágba – a nincstelének, a társadalom söpredéke, a szökött bűnözők –, villámgyorsan ráébredtek, milyen sors vár rájuk, ha nem viselkednek „fehérek” módjára...

Te éppolyan jól tudod, mint én, hogy nem a bőrszínnel van baj. Ilyesféleképpen történt mindenütt, évszázadokon át, nemzedékről nemzedékre. És teljesen mindegy, mi volt a nevük azoknak, akiket bűnbaknak szemeltek ki – négerek, pogányok, zsidók, arabok, indiánok vagy cigányok. Az embereket sohasem szabad ilyen könnyedén osztályozni és uralom alatt tartani. Egész civilizációk pusztultak el, mert eltértek ettől a igazságtól. Ez a nyitja annak, ami ma a nyugati világban, az Egyesült Államokban vagy Hollandiában, Nagy-Britanniában vagy Franciaországban történik – szóval mindazokban az országokban, amelyeknek részük volt a rabszolga-kereskedésben, és ahol megmaradtak a faji előítéletek. Egyetértesz velem?

H. Alleg. Elvben igen, James. Soha nem áltattam magam azzal az elterjedt és a franciákra nézve fölöttébb hízelgő gondolattal, hogy Franciaországra nem jellemző a fajgyűlölet. Akárcsak bármelyik többé-kevésbé nagy államban, itt is két tradíció él. Mindenekelőtt a francia forradalomé, noha, ne feledjük, a forradalom vezető személyiségei közt is akadtak hívei a rabszolgaság fenntartásának, mivel ez végeredményben polgári forradalom volt. Az Egyesült Államokban pedig George Washington, az emberek egyenlőségéről és az emberi jogokról tett kijelentései ellenére, maga is rabszolgatartó volt. Vagyis a dolgokat mindenkor történelmi összefüggésükben kell szemlélnünk. A párizsi kommun idején sok kommunár harcolt a rasszizmus ellen, a valódi egyenjogúsáért, de azért egy bizonyos paternalizmus nekik is sajátjuk volt: „a saját színvonalukra akarták emelni” azokat, akiket gyarmatosítottak. Mintha a más kultúrához és civilizációhoz tartozó emberek okvetlenül „lejjebb” állnának. Ebben a francia gyarmatosítás szelleme tükröződött vissza...

J. Baldwin. És általában az európaié.

H. Alleg. Persze. De Franciaországban mindig jelen volt egy valódi rasszizmusellenes áramlat, amely más európai országokban talán nem alakult ki ilyen határozott formában. Meg kell állapítanunk azonban, hogy ma Franciaországban a fajgyűlölő indulatok újabb és, akárcsak az algériai háború idején, rendkívül veszélyes fellángolásának vagyunk tanúi... Holott remélni szerettük volna, hogy a kiállott megpróbáltatások után, a hitleri megszállás megaláztatásai után, az értelmetlen és véres gyarmati háborúk után Franciaország legalább valamelyes immunitást szerzett a fajgyűlölettel szemben. Ez a vírus, szerencsére, a franciák többségét nem fertőzte meg, de létezik és nagyon is reális fenyegetést jelent.

J. Baldwin. Említetted az algériai háborút. Körülbelül ugyanabban az időben én otthon tartózkodtam, az Egyesült Államokban, ahol a déli államokban úgynevezett faji zavargások voltak. Alabamában akkor a fehérek sértve érezték magukat, el sem tudták hinni, hogy egykori rabszolgáik képesek ellenük fordulni. „Talán rosszul bántunk veletek? Talán megsértettük érzelmeiteket?” – kérdezték. Így gondolkodtak Alabamában, s így gondolkodtak Párizsban is. „Szerettük egymást – mondták a franciák –, hát akkor hogy történhetett meg ez?” Márpedig megtörtént. Hogyne, a franciák szerették az algériaiakat – a saját felsőbbrendűségük magasából. Pontosan ugyanígy teremtették meg az amerikai fehérek a „vademberből”, amilyen én voltam Afrikában, az amerikai ültetvények „boldog színes bőrűjét”. „Boldog színes bőrűvé” lettem Margaret Mitchell regényé-

ből, az „Elfújta a szél”-ből, ebből az amerikai meséből, amely a fehér emberek számára íródott, hogy segítsen elfelejteni bűnüket. Elvégre ha én ugyanolyan ember vagyok, mint ők, s dologgá, sőt dolognál is kevesebbé: rabszolgává tettem, ez annyit tesz, hogy bűnt követtek el a humanitás ellen, ámde ha nem vagyok ember, szó sincs semmiféle bűnről.

A fehér amerikaiak tulajdon sémáik rabságában élnek, s ezért vagy tönkretesznek minket, vagy, épp ellenkezőleg, megpróbálnak barátainkká lenni. A fekete bőrű legtöbbször szemében valamiféle fikció. Fiatal korában „fekete macskának”, „fallikus jelképnek” hívják, amikor pedig megöregszik, ugyanolyan mitikus figurát, „Tamás bácsit” faragnak belőle. Megszólítása „nigger” vagy „hé”. Átnéznek rajta...

Így azután teljesen elveszithetjük egymást, hiszen a „fehér felsőbbrendűség” legendája hazugságra épül, csapda azok számára, akik kitalálták. Vegyük akár Dél-Afrikát. Igazából az a helyzet, hogy a fehérek ott is foglyok, saját előítéleteik rabjai.

H. Alleg. Elmondok egy esetet újságírói tapasztalataimból, amely éppen a te megálapításaidat illusztrálja. Akkor történt, amikor kikiáltották Zimbabwe Köztársaság függetlenségét az ország fővárosában, Hararében (akkor még Salisburynek hívták). Képzeld el egy elbűvölően takaros városkát, valóságos paradicsomot a néhány tízezer fehér számára. Körülötte meg afrikaiak százezrei, akik bádogvisekben, iszonyatos körülmények között élnek: villany, gáz, folyó víz nélkül. Hihetetlen nyomor, rengeteg beteg és rokkant, trachomás gyerekek...

Zimbabweben akkor folyt a hatalom átadása. A helyzet roppant szokatlan volt, mivel a miniszteri posztokra afrikaiakat neveztek ki, de az egész hivatalnoki kar még a régi maradt, a rasszizmus szellemétől átítatott fehérekből állt.

Interjút akartam készíteni az egyik miniszterrel, s ott ültem a várószobájában. Közben a falakon régi, a brit gyarmati uralom korából való metszetek, rajtuk parafas sisakos hódítók: feudális urak pózában állnak, örvendező bennszülöttektől körülveve, akik gyümölcsökkel és egyéb ajándékokkal üdvözlik őket... És senkinek sem jutott az eszébe, hogy levegye ezeket az afrikaiakra nézve egyébként is, de különösen a függetlenség kikiáltásának pillanatában oly sértő metszeteket.

A várószobában választékosan öltözött és önmagával fölöttébb elégedett fiatal fehér titkárnő ült. Megkérdezte, melyik országból jöttem. Válaszomra, hogy Franciaországból, felkiáltott: „Ó, én voltam ám Párizsban, átutazóban, amikor Olaszországba mentünk a férjemmel, az ősei onnan származnak. Gyönyörű ország: a múzeumok, a templomok meg minden, de őszintén megmondom magának, én képtelen volnék Olaszországban élni.” Megkérdeztem, miért. Tudod mit felelt? „Azért, mert ott olyan szörnyű sok a szegény ember, és tudja, mi itt ehhez nem szoktunk hozzá.” Vagyis a körülötte élő afrikaiak az ő szemében nem voltak emberek; ahogy te kifejezted magad, egyszerűen átnézett rajtuk.

De hagyjuk az emlékeket. Nemrég újból az Egyesült Államokban jártál, találkoztál barátaiddal... És noha könyved jórészt választ ad azokra a kérdésekre, amelyeket fel akarok tenni, azért mondd el: szerinted mi a lényege az Egyesült Államokban a négerkérdésnek, és hogyan vélekedsz arról, amit a mai politikai zsargonban „reaganizmusnak” neveznek?

J. Baldwin. Először is a „reaganizmusról”. Az a konkrét ember, akiről a jelenséget elnevezték, nemigen érdekel. Sok elnököt túléltem már, remélem, a mostanit is túléltem. A „reaganizmus” mindenekelőtt pániktünet. Tünete annak a pániknak, amely nemcsak az Egyesült Államokon lett úrrá, hanem – ha ott másként nevezik is – Nagy-Britannián, Franciaországon, az egész nyugati világon.

Ami a négerproblémát illeti, az én álláspontom szerint Amerikában, abban az országban, ahol születtem és amelyet ismerek, csak „fehér”-probléma van. És itt, ha nyitott szemmel nézzük az egészet, nem a feketék körében tapasztalható szegénység és bűnözés a lényeg, nem a velük szemben alkalmazott rossz bánásmód, nem a kényszermunka, a túlzásfolt börtönök, hanem az, amit az amerikai fehérek a saját gyerekeikkel művelnek...

Bűnnek tartom, ha a gyermeket abban a meggyőződésben nevelik, hogy csupán mert világos a bőre, biztonságban van, s 21 éves korában, úgymond, „szabad személyiséggé” válik. Megint csak egy illúzió – egyikük sincs biztonságban, és mennél hamarabb tudja ezt meg a fiad, annál jobb. Ezért a sötét bőrű gyerek szilárdabban áll a földön: már tízéves kora körül ráébred a nap mind a 24. órájában leselkedő reális veszélyre. Arra a veszélyre, hogy „niggernek” nevezik, hogy megverik, hogy éhen vagy munka nélkül marad. Arra, hogy maga az élet veszélyes ... Apja szeméből olvassa ki mindezt, szörnyű ilyesmit átélni.

De van itt egy paradoxon: ha kezdettől fogva tudod, hogy az élet veszélyes dolog, és azért jöttél világra, hogy elpusztulj, akkor van esélyed arra, hogy életben maradj. Ha viszont úgy gondolod, hogy olyan világba születtél, amely engedelmeskedni fog neked csupán azért, mert az „uralkodó fajtához” tartozol, akkor nagy veszélyben fogsz. Gondolkozhatott akárhogyan George Washington és beszélhet akármit Ronald Reagan – a világ nemcsak „fehér”. Olyannak kell felfogni, amilyen valójában. Hiszen minden ember egyenlő, maga a „rasszizmus” fogalma pedig nem egyéb, mint saját viszonyunk embertársunkhoz.

Egymásnak hazudhatunk, a gyerekekért azonban felelősséggel tartozunk, s nem szabad a kisgyermeknek azt mondani, hogy gyűlölje az arabokat vagy a zsidókat, a négereket vagy a fehéreket, mert ez súlyos bűn.

Az etikai értékek hiánya társadalmi káoszt szül. A nyilatkozatok és a való életben történő dolgok, a szavak és a tettek közötti eltérésekből gyakran keletkezik zűrzavar. Az emberek rejtegetnek valamit mások elől, némelyikük tulajdon testvéreinek ellensége lesz. És sokakból hiányzik a bátorság, hogy elismerjék az emberek természetből való jogát egymás szeretetére és megbecsülésére.

H. Alleg. A „Gyilkosságok Atlantában” utolsó oldalán ezt írod: „A jelenlegi politikai és társadalmi rendszer nem szolgálhatja többé az emberi szükségleteket. Ez a felismerés érlelődik ma a tömegekben, amikor látják meggyilkolt, kiéheztetett, fenyegetett gyermekeiket az egész világon, Atlantában és gyönyörű bolygónk összes földrészein és partjain.” Ezekben, a könyv filozófiai eszméjét összegző sorokban túllépsz a mű legfontosabb, mégis partikuláris kérdésének – a feketék sorsának – keretein, és már általános emberi problémákat érintesz. Mintegy Martin Luther King ismert gondolatát folytatod, aki ezt mondta: „A fekete forradalom jóval több a feketék jogairól folyó harcnál. Rákényszeríti Amerikát, hogy szembenézzen az egymással szorosan összefüggő betegségeivel: a fajgyűlölettel, a szegénységgel, a militarizmussal, a szellemi sivársággal. Olyan hibákat tár fel, melyek nem felületesek, hanem szervesek, és megmutatja, hogy a valódi probléma magának a társadalomnak a gyökeres átalakítása.”

Hogy Kingnek mennyire igaza volt, arról meggyőződtem, amikor néhány évvel ezelőtt könyvet írtam azokról a változásokról, amelyek Közép-Ázsiában a szocialista forradalom óta végbementek. Ebben a térségben, amelyen ismételtén végigsöpörtek a hódítók hullámai, olyan népek, nemzetiségek élnek, melyek eredetükben, történelmükben, kultúrájukban erősen különböznek, s egymáshoz való viszonyukban gyakoriak voltak az ellenségeskedések és a kegyetlenkedések. S mi változott meg Közép-Ázsiában a szovjet rendszer idején? Nem akarok paradicsomi képet festeni és azt állítani, hogy az évszázadokon át tartó háborúk és viszálykodások után ott nincsenek és nem is lehetnek többé kölcsönös elítéletek. De a valóság ez: olyan helyeken, ahol hetven évvel ezelőtt még a lakosság 98%-a írástudatlan volt, ma több az iskolázott férfi és nő (és a férfiak és a nők egyenjogúak), mint olyan országokban, mint Svédország, Dánia vagy Franciaország. S e különböző nemzetiségű és fajtájú emberek közös vonása egyfajta testvériség, kölcsönös tolerancia, ami korábban egyszerűen lehetetlennek látszott.

Önként adódik a következtetés, amellyel visszajutok ahhoz, amiről könyvedben beszéltél, és amit Martin Luther King szavaiban találtam: a rasszizmus és a kölcsönös gyűlölködés, az igazságtalanság és a barbárság végső soron mind az emberekre rákényszerített politikai rezsimből fakad, a kizsákmányolásból, amely a tőkés államokban, s

kívált a szóban forgó országokban, az Egyesült Államokban és Franciaországban ma is léteznek.

J. Baldwin. A példád tetszik, noha én nemigen ismerem a Szovjetuniót. De még kurta utazásom alatt is – tavaly októberben jártam ott a világkultúra művelőinek isszik-kuli fórumán – meggyőződtem arról, hogy egyáltalán nem „a gonosz birodalma”. Valami okból sokakat sajátos rövidlátás fog el, amikor más országokat szemlélek... Nem ártana egy új politikai szótárt kitalálni, hogy a népek érintkezni tudjanak és jobban megérthessék egymást.

A történelemben vannak pillanatok, amikor az ember nehéz választás elé kerül. A fasiszta Németországban például drága árat fizethetett az, akinek volt bátorsága zsidókkal barátkozni. Ma nehéz arabbal vagy feketével barátkozni. Ezt a választást a társadalom kényszeríti ránk, mely ellen harcolnunk kell mindannyiunknak – akár Louisiana-ban, akár Londonban vagy Párizsban –, akik azt akarjuk, hogy barátaink legyenek. S az ilyesféle akadályok eltüntetésének egyetlen módja az, hogy meg kell változtatni a társadalmat, de te jobban tudod, mint én, hogy ez milyen nehéz.

Martin Luther King özvegyétől egyszer ajándékba kaptam egy órát, az egyetlen, amelyet sikerült nem elvesztenem vagy eltörnöm. Az órát Martin arcképe és szavai díszítik: „I have a dream” („Van egy álmom”). Lehetséges, hogy az általános emberi erkölcs mindig csak álom marad, de én hiszek benne, ahogyan Martin hitt...

H. Alleg. Az isszik-kuli fórumon, amelyen részt vettél, számos, a Föld, a civilizáció és a kultúra sorsát érintő problémáról volt szó. Mit gondolsz az emberiség legfőbb problémájáról: sikerül-e megőriznünk a békét, továbbra is csillagászati összegeket fogunk-e a nukleáris fegyverzetre tékozolni, noha ezen a pénzen, melyet most eltékoznak, az éhezők és betegek millióit lehetne táplálni és gyógyítani? Hiszel-e abban, hogy lehetséges valamilyen megegyezésre jutni, vagy pedig pesszimistán ítéled meg a helyzetet és úgy látod, hogy katasztrófa felé tartunk?

J. Baldwin. Az isszik-kuli fórum nagyon érdekes volt, sokat merítettem belőle. Az ilyen találkozók jelentőségét csak idővel tudjuk majd teljes egészében felmérni, de fontos, hogy folytatódjanak.

Az emberek között lehetséges a megegyezés, hiszen az önmegsemmisítés elkerülésének szükségessége parancsolja. Ugyanakkor a nyugati civilizáció már bebizonyította, hogy inkább képes népeket a Föld színéről eltörölni, mint a népek szavára hallgatni, inkább képes világrészeket kifosztani, mintsem testvériesen osztozni a javakon. Elvben teljességgel képes a földi élet elpusztítására is. De nem hiszem, hogy ez sikerülni fog neki, noha az, ami most körülöttünk történik, már önmagában iszonyatos, és a veszély reális.

Napjainkban is változatlanul dívik a klasszikus hazugság, melynek értelmében mindenkor az esedékes bűnbakra fogják a társadalom összes bajait. Ha például az emberek valamely csoportját azzal vádolják, hogy „baloldaliak”, „lázadók”, vagy „terroristák”, ez elég ahhoz, hogy megtagadják tőlük azt a jogot, hogy emberszámba véteessenek, majd pedig igyekeznek kipusztítani őket, akár egy veszedelmes fertőzést. S vannak olyan hatóságok, amelyek képesek elhinni és másokat is megpróbálnak meggyőzni arról, hogy az éhhalállal küszködő férfiak, nők és gyerekek „kommunista veszélyt” jelentenek, olyan hatóságok, amelyek bármi áron igyekeznek elpusztítani mindazokat, akiket nem tudtak megvásárolni, vagy a kizsákmányolásnak alávetni.

Ennek következtében napjainkban ténylegesen egy rejtett formában lejátszódó harmadik világháborút élünk át: a korlátozott kis háborúk egész sorozatát, Libanontól Salvadorig. A cél mindenütt ugyanaz: megtartani a hatalmat azok kezében, akik óhatatlanul elvesztik.

De hát meddig lehet pusztítani egymást? Ha nem tanulunk meg (mégpedig igen gyorsan) együtt létezni, akkor kicsiny Földünk valóban pusztulásra van ítéelve.

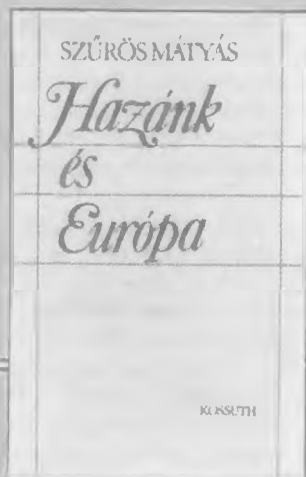
Meg kell tagadnunk a gyűlölet terminológiáját, máskülönben vele együtt elpusztulunk. Valami nehezen szavakba foglalható érlelődik az emberiség tudatának mélyén, mindnyájunkat átalakítva. A jövő ma teremődik, és mi minden egyes lélegzétvételünk-

kel, minden egyes lépésünkkel részt veszünk benne. A múlt nem tűnik el nyomtalanul, s minden, amit teszünk, visszatér hozzánk. Akárhol éljünk is, Keleten vagy Nyugaton, mindenkorra össze vagyunk kapcsolva és szükségünk van egymásra. Aki azt hiszi, hogy két világ létezik, nagyon súlyosan téved. A világ egyetlenegy és minden ember számára közös...

*„... a kis ország, a kis nép nem feltétlenül
jelent kis nemzetet.”*

SZÜRÖS MÁTYÁS

HAZÁNK ÉS EURÓPA

A kötet az MSZMP KB titkárának az elmúlt két évben (1986–1987) megjelent írásaiból, elmondott beszédeiből, valamint itthon és külföldön adott interjúiból tartalmaz válogatást. A könyv anyagának körülbelül a fele itt jelent meg először nyomtatásban

368 oldal

Ára: 60 Ft

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ

„Ez a forradalom orosz, de minden nép megérti nyelvét”

A Központi Forradalmi Múzeum termeiben járva

... Galina Vegyernyikovával, a Forradalmi Múzeum igazgatóhelyettesével a történelemről beszélgettünk. Arról, hogy a történelem korántsem a múltba vetített jelen. A történelemnek megvannak a maga objektív törvényszerűségei, megvan a maga igazsága, a maga realizmusa, a történelmen nem lehet sem javítani, sem rontani. Felidéztek azt a nem régi időt, amikor a kutatónak nem annyira éles szemre volt szüksége, mint inkább arra, hogy képes legyen nem látni, nem észrevenni... És természetesen idéztük Ny. M. Karamzint, a híres orosz tudóst, aki azt mondta, hogy ha mindegyikünk, vagy éppenséggel a világon mindenki el is tud valamit felejteni, el tud is titkolni, a történelem nem – „a történelemnek haragtartónak kell lennie...”

– Ulykor valóban csodálatos néhány épület sorsa – mondja kalauzom, Vegyernyikova. – Gondolja meg: ez a vörös téglából épült palota fehér oszlopsorával és szárnyépületeivel, a kapufőkön szunnyadó kőoroszlánokkal több mint 200 éve ékessége Moszkva főútjának. Túlélte Napóleon 1812-es támadását, a tűzvészt. Megfordult itt sok híres ember – Puskin, Gribojedov, a dekabristák, ezek a makulátlan jellemükkel örök érvényű példát mutató emberek... Később, amikor a palota Angol Klub lett, vagyis a moszkvai nemesség „időtöltésének temploma”, bámulatatosan díszített termeiben a társadalom „oszlopai”, a cár atyuska és a cárizmus támaszai mulatoztak, kártyáztak el vagyonaikat. Aztán az októberi forradalom elsöpörte ezeket a támaszokat, megsemmisítette a cári önkényuralmat. De a forradalom nem csupán szakított a múlttal. Az októberi forradalom elsősorban építő. És talán nem véletlen, hogy éppen ebben a palotában rendezték a „Vörös Moszkva” elnevezésű kiállítást, majd itt nyílt meg a Forradalmi Múzeum. A múzeum három éve volt hatvan éves.

Lényegében véve maga a nép hozta létre forradalmának múzeumát. Először is őrizte a múlt művelődéstörténeti emlékeit, majd gyűjteni kezdte és térítés nélkül átadta már hősi korszakunk becses relikviáit – dokumentumokat, röpiratokat, fényképeket, tárgyakat, fegyvereket, zászlókat, a szabadságharcosok kitüntetéseit...

A minap restaurált múzeum kockakövekkel kirakott díszudvarán állunk. Mellettünk hathüvelykes ágyú, amellyel 1917 októberében a forradalmi csapatok a Kremlbe befészkelődött ellenforradalmárokat lötték. Autóbuszok hozzák a turistákat, soknyelvű beszéd hallatszik. Megkérem Vegyernyikovát, hogy még mielőtt elindulunk a termekbe, folytassa bevezetőjét.

– Pedig hát de sokan vádolták – sőt ma is vádolják – a bolsevikokat, hogy fosztogatták a nemzeti kincseket, lerombolták a műemlékeket, hogy „rövid az emlékezetük”, elfelejtették a múltat!

– A tények valóban makacs dolgok. A tények pedig a következők: már a földről szóló lenini dekrétumban is, amelyet az 1917. október 26-ra virradó éjszaka fogadtak el a békedekréttal egyidejűleg, volt egy pont, amely kimondta, hogy sérthetetlenek az egykori földesúri kastélyok minden vagyonukkal – a gyűjteményekkel, a levéltárakkal, a könyvtárakkal – egyetemben. Egy év múlva pedig a szovjet kormány rendeletileg megtiltotta a műkincsek kivitelét, és elrendelte a műemlékek és a műkincsek nyilvántartásba vételét, regisztrálását. Azt is mondják, hogy az értelmiség, a művészek nem fogadták el a forradalmat, és nem volt, aki végrehajtsa ezeket a rendelkezéseket. Nem igaz! A szovjethatalom platformján álló szakmai szövetségeknek már 1919 elején mintegy 800 000 értelmiségi volt a tagja, s közülük több mint 27 000-en a képzőművészeteket képviselték.

– De a történelemből – a haragtartó történelemből – tudjuk, milyen sok jó szándék került gyakran a törvényekbe és a rendeletekbe, és ezek a jó szándékok milyen gyakran maradtak csak az agyagtáblákon, a papiruszon, a papíron...

– Egyetlen példát említek. 1922-t írtak. Népünkre, a fiatal köztársaságra nézve rendkívül súlyos esztendő volt ez. (Csak a külföldi katonai intervenció által okozott kár összege több mint 39 milliárd aranyrubel volt – Oroszország egész háború előtti vagyonának egynegyede!) A Volgameléken és Ukrajnában éhínség tombolt. És az ország még ebben a helyzetben sem sajnált 15 000 aranyrubelt csak azért, hogy megtartsa annak a szerződésnek a feltételeit, amelynek értelmében megvásárolta Onyegin-Otto párizsi műgyűjtőtől híres gyűjteményét, a Puskin-kollekciót...

Tágas előcsarnok. Márványlépcsőn megyünk fel a termekbe, amelyekben a forradalom relikviáinak gazdag gyűjteményei láthatók. A múzeum ma is egyre gyarapodó állománya körülbelül egymillió darab. E gyűjtemény legértékesebb és legérdekesebb darabjai láthatók a palotában.

A múzeum csöndje különleges. Csak egy kis képzelőerő kell hozzá, és tisztán halljuk, hogyan zizegnek a lapok a sokszorosító gépen, amelyen a bolsevikok illegális kiadványait készítettek, hogyan csattannak a pisztolylővések és robbannak a házilag készített bombák, amelyeket a moszkvai felkelők használtak az 1905-ös első orosz forradalom idején, halljuk a bilincsek csörgését, a politikai foglyok kínzására használt bőr kényszerzubbony hátborzongató nyirkosságát, annak a bonyolult rajzú kulcsnak a csörrenését, amellyel 1917-ben kinyitották a petrográdi Péter-Pál-erőd kapuját a még életben levő rabok előtt. Meg a legendás Auróra cirkáló híres ágyúlőését, amely jelt adott a Téli Palota megrohanására, a morzekészülék csipogását, a polgárháború idejéből az Első Lovas Hadsereg géppuskás tacsankájának veszett robogását.

Az emberiség történelme során sok minden az októberi forradalom idején történt meg első ízben. Éppen erről szólnak a múzeum kiállítási tárgyai. És mint „az idő szilánkjai” szinte érzékelhetővé teszik a heroikus évek lehetőségét, az értelem számára közelebb hozzák az októberi forradalom nagyságát és egyetemes emberi jelentőségét.

... „*Oroszország polgáraihoz!*” – a Forradalmi Katonai Bizottság első felhívása, Lenin írta:

„Az ügy, amelyért a nép harcolt – a demokratikus béke haladéktalan felajánlása, a földesúri földtulajdon megszüntetése, a termelés fölötti munkásellenőrzés, szovjet kormány megalakítása – révbe jutott.”¹

... *A szovjethatalom első történelmi jelentőségű dekrétumai:* a békedekrétum, amely lerakta a békeszerető külpolitika alapját, a földről szóló dekrétum, amelynek értelmében a parasztok megváltás nélkül 150 millió hektár földet kaptak. Nevezetes dokumentum: „Az oroszországi népek jogainak kinyilatkoztatása.” Ez a dokumentum, amelyet alig néhány nappal a Téli Palota elfoglalása után fogadtak el, kimondta: 1. Oroszország

¹ *Lenin Összes Művei.* 35. köt. Kossuth Könyvkiadó 1972. 1. old.

– Igen, egyetérték, a szerző a lényegret ragadta meg. Talán éppen ez a fő kérdés az októberi forradalom napjai óta tartó vitákban, és ma is folyik róla a vita. Milyen társadalomról van szó? Mit ad és milyen áron az emberiségnek, az egyes nemzeteknek és etnikai csoportoknak, az emberiségnek? Békeszerető-e – olyan emberek nélkül, akik megszokták, hogy a háborún nyereszkedjenek? Képes-e felülemelkedni a világot megosztó nézeteltéréseken, amikor maga az emberi nem kénytelen szembenézni a megmaradás kérdésével? Ha csak ezekre a kérdésekre válaszolunk, el lehet jutni a szovjet társadalom megértéséhez. Ennek érdekében vittük véghez az októberi forradalmat, ennek érdekében létezik a szocializmus. És nemcsak a mi országunk népe harcolt a szocializmusért, harcoltak érte az internacionalisták tízezrei is, köztük lengyelek, magyarok, románok, csehek és szlovákok, jugoszlávok, bolgárok, németek...

– Szeretném felhívni figyelmét egy egyszerű ezüst gyűrűre. Egy német kommunistaé volt, bizonyos Georg Schüleré, aki foglalkozását tekintve bányász volt. Az első világháború idején, 1917-ben, amikor a fronton a német és az oroszországi munkások között már folyt a lövészárkok-barátkozás, egy német katona ezüst márkát adott egy orosz katonának. A márkából a tábóri kovácsműhelyben készítették ezt a gyűrűt, amelybe belevészték a két internacionalista, az orosz és a német katona nevének kezdőbetűit.

Georg Schüler egész életében őrizte ezt a gyűrűt. Számára ez a Szovjetunióval való szolidaritás és barátság jelképe volt. Mielőtt meghalt, a gyűrűt átadta leányának – asszonynevéen Gertrud Wendlernek, aki 1945 óta tagja Németország Kommunista Pártjának, és azt is a lelkére kötötte, hogy gondosan ápolja a népeink közti barátságot. Gertrud Wendler ajándékozta a gyűrűt a múzeumnak.

Testvéri szolidaritás, internacionalizmus... Országunk csaknem három évtizeden át egymaga állt szemben a világkapitalizmussal. Voltak időszakok – a gazdasági káosz, az éhínség, a polgárháború, a külföldi katonai intervenció, az ellenforradalom, a tőkések szabotázsza –, amikor úgy tűnt, hogy még egy pillanat, és megfordul a történelem kereke. De mindig hathatós támogatást nyújtott a szovjet népnek a nemzetközi proletariátus, a világon minden haladó gondolkodású ember. A múzeum termeiben rengeteg dokumentum tanúskodik erről a testvéri szolidaritásról! A világ haladó közéleti személyiségeinek megnyilatkozásai az „El a kezekkel Szovjet-Oroszországtól!” jelszó jegyében, munkásgyűlések határozatai a legkülönbözőbb országokból, szolidaritási zászlók, egy plakát Franciaországból, rajta ezekkel a szavakkal: „Az 1871-es párizsi kommunen vereséget szenvedett, de az 1917-es moszkvai kommun győzött”. És persze Aranykönyvek – üdvözltek kollektívaktól és egyes személyektől, fényképek, rajzok, kötetszám aláírások. Munkásküldöttségek hozták vagy küldték Moszkvába az októberi forradalom 20. évfordulójára Belgiumból, Csehszlovákiából, Dániából, az Egyesült Államokból, Franciaországból, Hollandiából, Nagy-Britanniából, Norvégiából, Portugáliából, Spanyolországból, Svédországból, Új-Zélandról.

Érdekes személyes tárgyak emlékeztetnek egyes külföldi internacionalistákra, akik fegyveresen védelmezték a világ első szovjet országának szabadságát és függetlenségét. A többi közt itt látható Zalka Máté szablyája, iránytűje, a sebeitől kioperált golyók, harci kitüntetései. Az íróként is ismert magyar internacionalista Lukács tábornok néven Spanyolországban a köztársasági oldalán harcolt, és ott halt hősi halált.

A múzeumban az októberi forradalom 70. évfordulójára külön kiállítást is rendeztek „Akik a forradalom ügyéért harcoltak” címmel. 105 forradalmár iratai, fényképei, életrajzi adatai láthatók itt. Néhány név közülük: Inyessza Armand, L. B. Kraszin, A. M. Kollontaj, M. M. Litvinov, F. A. Szergejev-Artyem, J. Jaroszlavszkij...

– De miért ilyen kevesen? Tágabb értelemben is feltehetem a kérdést: mi az oka annak, hogy történelmünk mintegy elnéptelenedett? A könyvekben, a tankönyvekben, de akár itt a kiállításon is nagyon kevés szó esik vagy jóformán egyáltalán nem is esik szó azokról, akik Lenin halála után álltak pártunk élén. Nem könnyű megkeresni hiánytalanul még azoknak a nevének sem, akik a szovjet kormányának – a népbiztosok tanácsának, majd a minisztertanácsnak – az élén álltak. Legyünk őszinték: nem merült-e

feledésbe, nem vált-e tiltottá, amolyan „fehér folttá” népkép krónikájában sok név és sok emberi sors? Pártunk történetének számos rendkívül fontos, de bonyolult időszak? És meddig hallgathatunk még a múlt ellentmondásairól, mulasztásairól és hibáiról?

– Ma elérkezett az az idő, amikor az igazság imitációja, a szubjektivistá elfogultságok és ellenszenvek, a tilos zónák és témák, hogy úgy mondjam, lehetetlenné váltak, válnak – feleli Vegyernyikova. – Már megvan az az eszköz, amellyel a társadalom ténylegesen ellenőrzi a helyzetet az élet minden területén, beleértve a történettudományt is. A nyilvánosságról beszélek. Túlságosan sok negatív jelenség halmozódott fel történettudományunkban. Nem könnyű egy csapásra összezúzni a fékezés mechanizmusát ebben a tudományban sem, nem könnyű véget vetni az igazság virágzó hivatalnoki monopóliumának, a konjunktúrapolitikának, amikor az igazság rovására megfélekedtek egyesekről, viszont túlságosan előtérbe állítottak másokat, nem könnyű leküzdeni az éveken át meggyökeresedett dogmákat, a többi közt azt a dogmát, amely szerint a párt fejlődése mentes a konfliktusoktól. De még magunkat, gondolkodásmódunkat is át kell alakítanunk.

Mi, szovjet emberek, most tanuljuk, hogy becsületesen szembenézzünk a múlttal és méltóképpen értékeljük. A többi közt azokat az éveket is, amelyek közel vannak hozzánk. De ez a tanulás nem suttyomban, nem titokban és nem szóltalanul, hanem nyilvánosan, a világ szeme láttára folyik. A sajtó, a rádió, a televízió széles körben és izgalmasan tárgyalja ezeket a nem egyszerű kérdéseket. Nyíltan beszéltek róluk a párt XXVII. kongresszusán, a Központi Bizottság ülésein. De szerintem fontosabb azt megmondani, mit teszünk ma, hogy, mint Lenin írta, ne áltassuk magunkat, legyen bátorságunk nyíltan elismerni azt, ami van³. És megint csak egy tényt említek. Előrebocsátom: következtetni lehet belőle átalakításunknak nemcsak a jellegére, hanem a mélységére is.

Rövid újsághír: „A Szovjetunió Legfelsőbb Bírósága 1987. július 16-án megvizsgálta a Szovjetunió legfőbb ügyészének a harmincas évek elején elítélt 15 állampolgár ügyében benyújtott tiltakozását, és úgy határozott, hogy hatálytalanítja az ügyükben 1931-ben, 1932-ben, illetve 1933-ban hozott ítéleteket, bűncselekmények hiányában a büntetőeljárást megszünteti. A rehabilitáltak közül már senki sincs életben.

Álljon itt mind a tizenöt rehabilitáltnak a neve, annál is inkább, mert az olvasó a jövőben néhány névvel többször is találkozni fog: hazai tudományunk büszkeségeiről van szó. Név szerint: A. V. Csajanov, Ny. D. Kondratyev, A. Ny. Cselincev, Ny. P. Makarov, L. Ny. Jurovskij, A. G. Dojarenko, A. A. Ribnyikov, L. Ny. Litosenko, Sz. K. Csajanov, L. B. Kafenhauz, A. V. Teitel, I. Ny. Leontyev, A. O. Fabrikant, O. A. Hauke, N. V. Gendzeladze”.

Nincs itt mód arra, hogy részletesen szóljunk ezeknek az embereknek az érdemeiről és „bűnéről”. Röviden: a vád az volt ellenük, hogy „megalakították a Paraszti Munkapártot, és vezető szerepet vittek benne”, noha a központi és állami levéltárakban semmiféle nyoma sincs ilyen párt létezésének; továbbá hogy „kapcsolatban álltak az Iparpárt intervenciók csoportjával”... A részletekre még várni kell egy keveset, nincs szükség elhamarkodott következtetésekre sem. Hiszen nem a történelem újabb konjunkturális átírásáról van szó, hanem a történelem igazságáról. A lényeg ez: higgadtan értékeljük a kommunista párt és a szovjet állam tapasztalatait, az emberi gondolat nagy tapasztalatait.

Nemrég az SZKP Központi Bizottságában megbeszélést tartottak a tömegtájékoztatói eszközök és a művészeti szövetségek vezetőivel. A találkozón teljesen világos álláspontot alakítottak ki. Mihail Gorbacsov ezt így foglalta össze: „... sohasem bocsáthatjuk meg és nem szabad megbocsátanunk vagy mentegelnünk azt, ami 1937–1938 folyamán történt. Soha. Ezért azok felelősek, akik akkor hatalmon voltak. De ez,

³ Lásd *Lenin Összes Művei*. I. köt. Kossuth Könyvkiadó 1963. 378. old.

elvtársak, nem von le semmit mindabból, amink ma van, amit tett a párt, a nép mindezen megpróbáltatások közepette. A veszteségek súlyosak, nagyok voltak, tudjuk, hogyan ütöttek vissza az 1937–1938-as évek, milyen csapást mért ez a káderekre a pártban és az értelmiség körében, valamint a katonai káderekre. És ennek ellenére látnunk kell, milyen óriási erő rejlik a szocializmusban, rendszerünkben, amely ezt is kibírta, harcba szállt a nácizmussal, és győzött...

Az igazat mondjuk és csak az igazat. Büszkék vagyunk minden megélt napunkra. És minden egyes nap drága számunkra, még amikor az a legsúlyosabb volt is. Mert ez számunkra a történelem iskolája, a történelem leckéje volt.”

Estére fokozatosan elcsendesednek a múzeum termei. Még egy utolsó pillantás, s még néhány gondolat, amelyet az itt őrzött tárgyak ébresztenek.

Úveg alatt pillantok meg egy kis svájci rölapot: Frans Masereel kifejező grafikája van rajta meg egy mondat az októberi forradalomról: „Ez a forradalom orosz, de minden nép megérti nyelvét.” És akárhogy nevezzék is forradalmunkat – csodának, új korszak nyitányának, rejtélynek, utópiának –, egyszerű nyelvét valóban megérti mindenki. Mindenki, aki hisz abban, hogy az embernek boldognak kell lennie, hogy az ember képes és köteles kivívni a boldogságot magának, családjá, népe. az egész emberiség számára, akár a nem könnyű harc drága árán is.

Moszkva

A. Danyilevics

A szociális problémák új formái az NSZK-ban

AZ ÚJ SZEGÉNYSÉG

W. Balse
H. Nakielski
K. Rössel
R. Winkel

AZ ÚJ SZEGÉNYSÉG
A szociális problémák új formái az NSZK-ban

160 oldal
Ára: 30 Ft

KOSSUTH
KÖNYVKIADÓ

Legyen vége a vérontásnak Kolumbiában!

Az utóbbi hónapokban hazánkban erősödött a terror a politikai ellenzék képviselői, a szakszervezeti tisztségviselők, a jogvédelmi szervezetek vezetői, a főiskolai tanárok, diákok, újságírók, papok és bírók ellen. A reakció végrehajtja a demokraták és hazafiak tömeges irtásának tervét. Az összeküvés elsősorban Kolumbia Kommunista Pártja (KKP) és a Hazafias Szövetség (HSZ) ellen irányul.

Az erőszaknak ezek áldozatul a KKP Központi Bizottsága tagjai közül Rubén Castaño, Leonardo Posada és Octavio Vargas (a két utóbbi a Nemzeti Kongresszus képviselője), a HSZ aktivistái közül Pedro Nel Jimenez és Pedro Luis Valencia szenátorok, továbbá a nép által választott helyhatóságok képviselőinek tucatjai.

Csupán egy esztendő alatt bérgyilkosok kezétől pusztult el a kommunista párt és a Hazafias Szövetség több mint négyszáz tagja. Nincs olyan nap, hogy ne kapnánk híreket újabb gaztettekről. A terroristák nem kímélik a más pártokhoz tartozó demokratákat sem. Idén augusztus 25-én, miközben Antioquia megye pedagógus-szövetsége vezetőjének, az aznap reggel brutálisan meggyilkolt Luis Felipe Veleznek földi maradványaitól búcsúztak, fasiszta érzelmű szélsőségesek golyói terítették le Hector Abad Gómez orvost, az emberi jogok helyi védelmi bizottságának elnökét, a liberális párt jelöltjét Medellia város alcaidei (községbírói) tisztségére, valamint Leonardo Betancour egyetemi tanárt.

Noha a véres orgia megingatja az állami intézményeket és megerősíti a szélsőségesen jobboldaliakat, a kormány, amely teljesen tehetetlen, semmiféle intézkedést nem tesz. A gonosztevők a teljes büntetlenség légkörében ténykednek: mindeddig senkit sem tartóztattak le, a hivatalos „nyomozás” pedig eredménytelen marad.

A mostani vérengzésnek szabad folyást engedő sötét erők mögött tisztán láthatók a nagymonopolista oligarchia, a nagybirtokeosok, az Egyesült Államok imperializmusával kapcsolatban álló körök érdekei. Ezek bármi áron meg akarják akadályozni, hogy fegyverszünet jöjjön létre a kormány és a kolumbiai forradalmi fegyveres erők felkelői között, pedig ez megnyitná az utat a demokratikus béke előtt, amely előfeltétele annak, hogy mélyreható politikai, gazdasági és társadalmi átalakulások menjenek végbe az országban. A terrorakciókra a jobboldali szélsőségeseket használják fel a hadseregben és a hadseregen kívül egyaránt. Az akciókban részt vesznek aktív és nyugállományú katonatisztek. Bizonyítékok vannak arra, hogy ezek részt vettek a Rubén Castaño és Pedro Nel Jimenez ellen elkövetett merényletekben. Azon a helyen pedig, ahol Sabana de Torres város alcaidejét, Alvaro Garcés Parrát agyonlőtték, megtalálták a gyilkos fegyverviselési engedélyt, amelyet a katonai hatóságok adtak ki neki.

A kolumbiai népnek ma minden eddiginél nagyobb szüksége van arra, hogy a világ népei szolidárisak legyenek a demokratikus szabadságjogokért, a szoldateszka és a fasiszta érzelmű szélsőségesek ellen vívott harcával. Úgy véljük, Virgilio Barco Vargas kormányának kötelessége, hogy törvényen kívül helyezze a militarizált bandákat, megtisztítsa a hadsereget, kivizsgálja a büntetteket, megbüntesse a bűnösöket és megszüntesse az állandó ostromállapotot. Ezt segíthetik elő a világ haladó közvéleményének rendkívüli akciói, amelyekkel a kolumbiai hazafiak igazságos követeléseit támogatják.

José Arizala,

Kolumbia Kommunista Pártjának
a folyóirathoz delegált képviselője

Folyóiratunk kapcsolatai

A folyóirat szerkesztőségébe ellátogatott Georges Hauri, a Libanoni Kommunista Párt Központi Bizottságának főtitkára. Felszólalt a szerkesztőségi tanács ülésén, ismertette a libanoni eseményeket, elmondta, milyen politikát folytatnak a kommunisták a libanoni probléma nemzeti-demokratikus megoldásáért, hogyan küzdenek a dolgozók érdekeiért, a függetlenség megszilárdításáért, az ország arab jellegének és integritásának megőrzéséért, a demokráciáért és a társadalmi haladásért. Foglalkozott a közel-keleti helyzettel is.

A Jemeni Szocialista Párt meghívására a folyóirat küldöttsége látogatást tett a Jemeni Népi Demokratikus Köztársaságban, ahol megismerkedett az ország helyzetével, a JSZP jelenlegi tevékenységével.

A *Béke és Szocializmus* küldöttsége részt vett a Német Kommunista Párt *Unsere Zeit* című lapjának Duisburgban, az egyik legnagyobb Ruhr-vidéki városban tartott fesztiválján.

A folyóirat küldöttsége Phenjanban részt vett azon a nemzetközi konferencián, amelyet az Afroázsiai Népek Szolidaritási Szervezete és az Afroázsiai Szolidaritás Koreai Bizottsága szervezett „A nukleáris fegyver betiltásáért, az ázsiai-csendes-óceáni térség békéjéért és antiimperialista szolidaritásáért”, továbbá Damaszkuszban az „Október és a világ megújulása” elnevezésű nemzetközi szemináriumon, amelyet az arab országok kommunista és munkáspártjainak *An-Nahdzs* című folyóirata rendezett.

A következő számok tartalmából:

**A társadalmi igazságosság
a szocializmusban**

**Az átfogó biztonsági rendszer
és az ENSZ szerepe**

**A Szovjetunióban folyó átalakítás
nemzetközi vonatkozásai**

A libanoni csomót ki kell bogozni

**Ki indít hajszát Günther Wallraff
író ellen?**